Digitized by Google

Digitized by Google

1

DE POTESTATE PAPÆ;

D 17

[redacted]

An & quatenus in Reges & Principes ſeculares ius & imperium habeat.

[redacted]

GVIL. BARCLAII I. C.
Liber poſthumus.

Reddite Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ Dei Deo.

MVSSIPONTI,
IACOBVM GARNICH.
M. DC. X.

Digitized by Google

Digitized by Google

BENE-VOLO
LECTORI. S.

HVnc librũ à Guilielmo Barclaio, &genere& moribꝰ illuſtriviro,diu elaboratum,necdum tamen exa-
ũ ad vltimam limam,primum cu-
;,mox ſenectà,fato deniqueinter-
niente, Accepi, mi Lector, vt &
us tuo ſeculo vtile,& cum Mũdo
raturũ, Tot vigilias extĩgui cum
thore noluimꝰ,ſed potius autho-
n in ijs perennare. Maieſtas ar-
menti & quotidianus vſus: tum
rta &ſubtilis diſputandi ratio,

Digitized by Google

non conuitiis atrox, non trāſuer ſa
affectib⁹; & pręterea authoris inte-
gritas & in religione cōſtantia, hūc
librū ita cōmendabunt, vt tantùm
in Virtutis & Veritatis exilio repu-
diari poſſit. Argumētū antea vel in-
fame vel ſuſpectū, hęreticis eo abu-
tentibus ad Pontificis & Religionū
deſpectum, & mixturâ *ſpiritualium*
rerum hanc T*emporalem* corrūpen-
tibus cauſā. Eccleſiā Palmæ facil-
limè cōponas: Vt hæc in onera ni-
titur, ſic illa in hæreſiū pondera a-
nimoſior exurgit. Quicquid ſecta-
rij hoc ſeculo ſuſceperūt oppugnā-
dū, ſanctius & religioſius colimus.
Plura tēpla peregrinātibus aperta
plures I*ndulgentiæ* cōceſſę merenti-
bus, titulique ſanctę virgini nō ſu-
pra pietatem, ſed ſupra morē addi-
ti. Pręcipue Pontificem Romanū,
cui poteſtatē omnem abrogabant
à Nouatorū furorę aſſeruimus ſub

lata ex ſcholis queſtio ſupra cócilium necne eſſet. Nihil Conciones, nihil ſubſellia, quã eius prærogatiuas detonare: quę profectò, in Spiritualibus ſummę ſunt. Denique videbatur ad externam gloriã fuiſſe Apoſtolicę ſedi exoptãdus hic hęreſeos turbo. Sed veteri mortalitatis malo aut in ſuperſtitionem religiones degenerãt, aut, à cælis ad humana cómoda abducũtur. Igitur multi dũ ſpiritualia Pótificis iura propugnant, illam quoque poteſtatẽ aſtruxere, quam à quingentis demũ annis ſedes Romana in temporalẽ authoritatem Principũ vſurpauit, ſi monimentis credimus: nó ſæpius aut atrocius Principibus quã pontificibus funeſtam. Illam, inquam non pauci aſtruebant, vel cæca pietate & hæreticorum odio, vel hierarchę ſuo (qui enim prętcr Eccleſiaſticos) ſtudentes, & quaſi ex do-

mini maieſtate additurí ſeruituti dignitatem. MOS vulg⁹ (in quo ſciolos omnes pono, id eſt magnã Latinè ſcientium partem) ſtatim adduci ad religioſam ineptiã, vt quicquid magni iſti & cauti magiſtri præcepiſſẽt, tuerẽtur, & præterea in Põtifice ipſum Numen aut Regib⁹ præfici aut repudiari crederent. At alij quibus mẽs altior, nec empta Eccleſiaſticis opib⁹, hunc errorem credulorum, aut prudẽtum verſutiam deuouere vel ridere. Raro tamen vox publica aut libera tam iuſtè querentium exſonuit. Quidã hanc vanitatem cõtempſer e. (Nam reuera quid abſurdi⁹ quàm Principũ faſces omni iure, omni lege liberos, Romanæ Purpuræ mancipare, nec armorum vi, nec rationis, ſed miſeris argumentis, conſequentiis detortis & ſimilitudinib⁹? quæ ſaltem non ijs validiora ſunt quibus Hæretici volunt Spiri-

tualẽ poteſtatem à Pontifice extorquere? Alij non publicam omnium Regum, ſed priuatas, vt incidebant certorũ Principum cauſas egerunt. Multi denique timuerunt ne turbidis rebus, & ſtulta vulgi pietate viderentur, non tã amore veritatis quàm Pontificis odio iſtam quæſtionẽ excuſsiſſe. Nam & præclarum Politici nomen quàm nuper turpiter violatum, quàm malè audiuerit, non poſſumus niſi cum ſempiterno ſẽſu noſtrarum miſeriarum obliuiſci. Nunquam tamen defuerunt, qui his noſtris temporibus, ex illo malorum freto, eaſdem procellas expectarẽt quæ in noſtros Maiores ſæuierunt. Nam quæ in immẽſa libertate Pontificum vel cauſa vel regio hos turbines à Principibꝰ prohibeat? cúm priuatæ inimicitiæ Nauarrã Ioanni Regi abſtulerĩt? & nuper Philippus ille Catholicus, hereſis in ſuo po-

pulo in ſua prole vltor, Sixti V. animoſa Conſilia vix euaſerit Res certa; ſed quia in cunabulis extincta obſcurior, Sixtum concepta iam in Hiſpanum ſæua illa excommunicationis formula ſubita febre eſſe ſublatum. quod ni interueniſſet illa mors, quæ fax, quæ tempeſtas Eccleſiæ imminebat, Italià & Hiſpania bellis, & per hoc hæreſibus, aperta? Adeo cæleſte Pontificatus munus plus mortalium affectuum ad illud obeuntibus accipit, quam in eos diuinitatis infundit. Nec, vt modo dicebam, defuerunt qui particulares cauſas ſuſciperent, vt qui antea pro Rege Chriſtianiſſimo, & nuper pro Venetis ſcripſerunt. Sed omnes in partibus erat; nec adhuc extitit qui procul à factionibus hanc quæſtionem aggrederetur. Ecce tandem in hoc libro vox hominis Catholici nõ præoccupata, non corrupta: & in

câ ſenſus Catholicorum omniũ qui nec ineptiũt, nec ſua iudicia ad priuatas vtilitates cogunt. Quid autẽ hunc Authorem impulerit, illuſtris memoriæ virum, vt de hac Pontificis poteſtate ſcriberet, vt ab eius intimis accepi ſic referam. Nam de eius religione tot teſtes ſunt quot illum aut in Lotharingia, aut Andib⁹ nouerunt. Acerrimus Catholicæ ac Romanæ fidei aſſertor, ne quidem minimâ impietatis aut hæreſeos ſuſpicione inũdatus. Ipsâ quoq. Ieſuitarũ ſententiâ vir eximiæ ſupra doctos religionis, & ſupra Laicos pietatis. Iſtum librum ante annos plus minus viginti exorſus eſt, furentib⁹ bellis, & pene in ſupremo Galliæ fato. Henricus iij. parricidio Monachi ceciderat, & Lotharingia, vbi tunc degebat, ad miſeri fœderis ſocietatem acceſſerat. Barclaius in ſententiâ conſtans, cum res parum ver-

Digitized by Google

bis iuuaretur, ſcriptis incubuit? Reges tum à Pontificis tum à populi poteſtate aſſerens. Et quidem *De regno* libros, quibus popularem ambitũ exagitabat nulla diſsimulatione cõſcripſit. Sed hoc opus ſecretò aggreſſus eſt, cùm tunc aliquid Pontifici negare hæreſis cẽſeretur. Sedatis tandem rebus ipſe per ocium recenſere primas curas, & opus iam maturum Clementi Viij. Pont. Max. vouere. Verùm domeſticis negotijs auocatus à communi curâ, retraxit à typographiâ iam fugiẽtem fœtum. Nec infelix mora fuit, quamquam longa & annorum penè decẽ. Multa in eo addita, emendata plura, ſed & detractis leuioribus ingens volumẽ commodè ad pauca reuocatum. Accendebãt hominem & pietate & iam ſenectâ liberiorem illæ turbæ quas multi ominabãtur; cùm Pontifex in Anglum Venetóſque diſtri-

ctus, illum quidem iam à ſacris noſtris alienum acerbare, hos autem alienare videbatur. Sed tam pium conatum intercepit felix & in Chriſto obitus. Amici autem hunc poſt humum fœtum à paterno ſepulcho exemerunt. Accipe igitur, Lector, hoc ſcriptũ, quod vt imperfectum fine caret, ita & morte. Non videbis ineptias Boſij, aut Doctoré Martham homines omni riſu dignos, (nã grauiora ſupplicia non omnino deſipientibus relinquo (ſed robuſta argumenta, graui iuſtóque pondere ferientia. Quòd ſi aliquis hoc opus refellere inſtituet, velim ne oratoria fraude tantũ leuia quædam carpat, in quibꝰ nec ipſe author multũ ſubſidij poſuerit: Sed ipſam vim rationumexcutiat; diluendi aut aſſerẽdi vitia accuſet. Si quis aliter faxit, ſciat Guilielmi Barclaij cineres loqui poſſe Vale, & fruere.

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTISSIMO PATRI AC DOMINO, *Clementi* V*iij*. P*ontifici Maximo*.

GVIL. BARCLAIVS S. P.

SI à Petro *in hunc diem tuæ Sanctitati ſimiles Epiſcopos Roma vidiſſet , (Summe Chriſtianorum pater & Preſul) non fuiſſet hoc tempore iſti quæſtioni loc⁹. Moderatio, & nomine tuo digna æquabilitas, aut non aperuiſſet aditum huic rei aut grauiori preiudicio firmaſſet. Quæſtionem de temporali tue ſedis in Reges & Principes poteſtate hìc excuſſi, que tantis motibus tantoq; ſanguine agitata, non ſæpius Principes quàm Eccleſiã afflixit; Tuoque nomini dicaui, ne aut de*

Digitized by Google

fugiſſe authoritatem tuam viderer, aut Regum potius quam Eccleſiæ rem geſsiſſe. Quod ſi id non ad guſtũ omnium, cogitent velim, nulla medicamina ſine amaritudine ſalubritatem infundere. Argumentũ fortaſſe inuidioſum, ſcrupuloſis hominibus, aut inimicis meam mentem ſenſumq; torquentibus: quod tamen Sanctiſsime Pater tum veritatis ſtudio ſuſcepi, tum quòd hanc poteſtatem ſemper cenſui omnium fluctuum fontem eſſe, quibus hodie hæreſis tuum nauigium laceſſit. Iulius ij. Ponti*fex, repentinis inimicitiis mutatus, non modo in* Ludouicum *xij.* Galliæ *Regẽ detonuit, ſed & Iohanni Nauareæ Regi, quòd in auxilijs* Galli *fuiſſet, imperium abrogauit. Et quidem Ludouici fortuna hoc* Pontificium *fulmen à* Galliâ *ſubmouit. Sed Nauarren⁹, cùm à latere* Hiſpa*num haberet,* Pyrenæis *autem excluderetur à* Gallia, Romana *iræ &* Ibericæ *ambitioni impar fuit. Spoliatus maiori parte regni receſsit in* Galliam, *vbi amplas cli-*

entelas, & gentiles habebet. Superuenit incendium quod Lutherus conflauit, & Ioannis Nauarreni hæredes proprio odio incitati facile ad partes abſceſſerunt quæ in ſedem Romanam coibant. Horũ igitur Optimatum ſtudiis hæreſis primum per Galliam diſperſa eſt, quæ per ipſas flammas, mox per bella in hunc diẽ durauit. Henricum autem Viij. Angliæ Regẽ quis dubitat eiuſdem poteſtatis odio non tam à religione quàm à Pontifice ſeceſſiſſe? Clemẽs Vij. ſe Henricum Regni iure priuare edixerat? & ille non iniuſta fortaſſe, ſed cæca & intemperanti iracundia exarſit. Angliã occaſione Schiſmatis hæreticis patefecit, qui mox ſub Edvvardo Vi. validi auita ſacra ſuſtuluerunt. Scotia autem viciniâ & cõmunione Angliæ tentata, cum ſub Iacobo V. reſtitiſſet, tandem ſub Mariæ initijs imbuta, & mox inſinuante ſe veneno corrupta eſt. Ita quicquid hæreticorum in Gallia Britaniaq; hodie eſt. id eſt illorum vnicum robur, hoc temporalis

Digitized by Google

poteſtatis miſerabili calore, tanquam peſtilenti ouo conceptum eſt & educatum. Vide, Pater Sanctiſſime, quàm non expediat Eccleſię iſtud imperium vindicare, quod veluti Seiani equus proprios dominos peruertit. Hoc igitur opus, non Principum, ſed religionis & veritatis ſtudio aggreſſus ſum, tibiq. ſummo paſtori, ſyncero & ſupplici animo obtuli, cuius eſt de lepra & lepra iudicare. Si quid erit in his ſcriptis quod probum aut vtile putabis, ego ſanè tanti teſtis ſuauiſſimâ memoriâ meam ſenectutē oblectabo. Sin probato fortaſſe ſtudio meo, tamen improbabis ſentētiam, erit apud poſteros moderationis tuæ ſignum quòd innoxia libertas diſputandi ſub te nemini fraudi fuerit. Sit hoc moderationis tuæ, at nunquam pertinaciæ meæ ſignum: quicquid enim huius negotii eſt, tuo examini relinquo, vt hoc libello non tam quid ſentiam exprompſiſſe, quàm à tua Sanctitate quid ſentire debeam, videar quæſiiſſe. Vale.

Digitized by Google

GVIL. BARCLAII. I. C.

DE POTESTATE PAPÆ;

AN, ET QVATENVS, IN REGES ET PRINCIPES ſeculares ius & imperium habeat,

LIBER POSTHVMVS.

MVLTI de hac quæſtione, noſtro præſertim ſeculo, multa variè & varias ob cauſas ſcripſerunt: ſed nemo doctiùs & luculentiùs, quàm illuſtriſſimus Cardinalis, & eruditiſſimus Theologus, *Rob. Bellarminus*, in libris quos de Sũmo ſiue Romano Pontifice inſcripſit: qui ſi vt ſpiritualem & Eccleſiaſticam Pontificis Romani poteſtatem egregiè comprobauit, ita temporalem illam poteſta-

Digitized by Google

tem, quam ex quorundam Theologorum ſentẽtia dicit eum habere indirectè, ſolidioribus authoritatum & rationum momentis ſtabilire potuiſſet; non eſſet quod in illo tractatu aut iure carperet aliquis, aut deſideraret. Si itaque complures tum Theologi, tum Iuriſconſulti, alij poſt alios, in eandem hanc quæſtionem excutiendam incubuerunt, nec priorum de ea iudicium ſequentium ſcriptorum ſententiis præiudicauit; curnon & ego aliquem indagandæ veritatis locum, (quandoquidem in eo ſtudio ætatem conſumpſi) meo mihi quodammodo iure vendicem?

Sed antequam ordior quid de hac re ſentiam explicare, diligens à me cautio & præmunitio adhibenda eſt, *ne vel aliquod inde ſequatur ſcandalum puſillorum, qui æſtimant Papam eſſe vnum deum qui habet poteſtatem omnem in cælo & in terra* (vt Gerſonis [a] verbis vtar) vel adiumentum aliquod accedere videatur nouatorum calumniis, quibus ſedem Apoſtolicam conſectantur, vt ſupremo animarum Paſtori poteſtatem omnem abrogent. Monendus igitur imprimis lector eſt, omni me reuerentiâ & beneuolentiâ Sedem illam proſequi, nec id aut hîc aut alibi

[a] *In reſolut. circa materiam excom. cõſider. xi.*

alibi agere, vt debitæ poteſtatis & dignitatis aliquid decedat Vicario CHRISTI, & ſucceſſori SS. Apoſtolorum Petri & Pauli; quorum patrocinio adiutum me quotidie, piè planéque mihi perſuadeo: ſed eo tantùm animo eſſe, vt quæ illa poteſtas ſit & quanta, quam in Pontifice Romano, id eſt, ſummo Pontifice & Papa, (vt vocant) Chriſtiani omnes agnoſcere debeant, ſine fuco & fallaciis, ſine ſtudio & odio perquirã: & vt earum affectionum vacuus, quæ in alterutram partem mentes hominum inclinant, Deum ſolum præter oculos habeam; ne fortè redeunte Domino, vel inutiliter expenſi, vel abſconditi talenti reus poſtuler.

Eos itaque obſecro qui ante me, bono vt opinor animo, ſcripſerunt, ne indignentur aut ſuccenſeant, ſi ab illorum opinione receſſero. *Neque enim*, vt cum S. Auguſtino dicam, [b] *quorumlibet diſputationes, quamuis Catholicorum & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, vt nobis non liceat, ſalua reuerentia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare atque reſpuere, ſi fortè inuenerimus quòd aliter ſenſerint quàm veritas habet diuino adiutorio ab alijs intellecta, vel à nobis. Qualis ego*

b Epi[st.] *ad Fo*[...] *natia*[...] *Epiſc.* [...] *viden*[...] *Deo.* [...] *tur d*[...] *can.* 1[...]

ſum in ſcriptis aliorum, tales volo eſſe intellectores meorum, vt aut gratis ſcilicet admittant, aut cum ratione reprehendant. Sed ad rem.

Duplex Catholicorum quidem hominum (nam alij quid ſentiant nihil moror) ſed nimis Pontifici addictorum de hac quæſtione opinio eſt. Vna Canoniſtarum, qui *Papæ iura omnia cæleſtis & terreſtris imperij à Deo conceſſa*, & quicquid in hoc terrarum Orbe poteſtatis eſt, ſiue temporalis & ciuilis, ſiue Spiritualis & Eccleſiaſticæ, id omne in *Petrum* & eius ſucceſſores à Chriſto collatum eſſe, affirmant; cui principio nulla non facile annectunt, quoties de abſoluta poteſtate, ſiue de plenitudine poteſtatis (vt loquuntur) ſummi Pontificis, aliqua ſuboritur diſputatio. Altera opinio eſt quorundam Theologorum, quibus fundamentum hoc Canoniſtarum meritò diſplicet, quòd neque Scripturæ authoritate, neque Apoſtolorum traditione, neque veteris Eccleſiæ praxi, neque antiquorum Patrum doctrina & teſtimoniis liquidò comprobetur. Hi ergo iſtam illorum opinionem ſolidiſſimis rationibus conuellunt: ſed ita tamen vt ex eius abdicatione, nihil iuris & poteſtatis temporalis

poralis Pontifici depereat, quin id ei alio modo in tuto collocent, integrúmque conſeruent. Sic igitur ſtatuunt, *Pontificem vt Pontificem non habere directè vllam temporalem poteſtatem, ſed ſolum ſpiritualem: tamen ratione ſpiritualis habere ſaltem indirectè poteſtatem quandam, eámque ſummam, diſponendi de temporalibus rebus omnium Chriſtianorum.* Atque ita quicquid illi recto ordine, id iſti obliquè & per conſequentias Papæ tribuunt; vt ratio tantum diuerſa, res eadem ſit.

Mihi verò hanc animo quæſtionem verſanti, neutra iſtarum opinionum, quantum ad temporalem poteſtatem, ſatis firma viſa eſt; Canoniſtarum tamen quàm Theologorum, ſi inter ſe conferantur, facilius poſſe defendi: cum ſaltem, non repugnet ordini naturæ, quo quis imperium ſibi in alios conceſſum iure ſuo exercet: ac proinde nihil contineat ἀδύνατον. At verò Theologorum ſententia, vt eſt á ſuis aſſertoribus propoſita, naturalem rerum ordinem euertit, qui vult ne quis poteſtate & imperio in alios vtatur, quod neque ſibi nominatim conceſſum eſt, neque ad explicandas res ſuæ fidei mandatas prorſus eſt neceſſarium. Theologi itaque

iſti Canoniſtarum opinionem probiſſimè refellunt, ſed pace ipſorum dicam, nec ipſi melius ſentiunt; vt inde dignoſci poſſit, quanto cuique facilius ſit in aliorum ſcriptis falſum deprehendere, quàm in ſuis verum aſtruere.

Eſt & inter ipſos Theologos de hac re contentio: nam multi Canoniſtis ſe ſocios addiderunt, ſeu quòd veri ſpecie decepti ſint: ſeu quòd ſedem *Petri* nulla non laude dignam, nimio & cæco affectu proſequentes, hoc etiam poteſtatis & dignitatis apice ornare voluerunt: ſeu denique quòd ſingularibus Pontificum beneficiis deuincti, iſto eos referendæ gratiæ ſtudio ſibi arctius conciliare, ne dicam immodica aſſentatione demereri, cupierunt. Atque horum vt opinor in numero eſt, qui nuper de congregatione Oratorij exortus, [c] acriorem ſe cæteris aſtipulatorem Canoniſtarum obtulit; quem propterea vir doctiſſimus, & nobilis Concionator, ſi quis in Ieſuitis eſt, cùm ab eo quid de hac *Bozij* opinione ſentiret percontarer, Papalem paraſitum vocabat. Nam libris editis enixè contendit, *Omnem vim regiam, omniúmque rerum quæ in terris ſunt, poteſtatem & dominium datum eſſe Romano Pontifici*

[c] *Tho. Bozius.*

tifici iure diuino: & quicquid poteſtatis vſpiam terrarum habent Reges & Principes ſeculares, tam fideles quàm infideles, id totum à Papa pendere, & quantum ad executionem temporalem tantummodo ab eo in illos deriuatum: ita vt ipſe, velut totius Mundi dominus, regna & principatus, cui & quando voluerit, dare vel auferre poſſit, quamuis nemo ſciat cauſam cur ita faciat. *Ac proinde*, inquit, *potuit Indias Occidentales Caſtellæ, Orientales verò Luſitaniæ Regibus adiudicare & addicere, quamuis cuncti homines ignorarent connexionem rationis qua addicebantur, vt ſupra dicebamus.*

Huius itaque opinionis tuendæ fiduciâ erectus, multos excellentes Theologos (in quibus eſt vir ille maximus & nunquam ſatis laudatus Bellarminus) grauiter incuſat,[d] & nouos Theologos vocat:[e] aitque eos *apertiſſimè falſa, & aduerſus omnem veritatem pugnantia docere*, eò quòd dicant Chriſtum, vt hominem, non fuiſſe Regem temporalem, nec vllum dominium temporale in terris habuiſſe, nec exercuiſſe vllam regiam poteſtatem (iſtis enim aſſertionibus euertuntur præcipua deliriorum Bozij fundamenta) cùm tamen magni illi Theologi ve-

[d] *Lib.*2 *ca.*11.
[e] *Lib.* *cap.vlt.*

riſſima, ac proprio Saluatoris teſtimonio confirmata aſſerant. *Vulpes*, inquit, [f] *foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Vbi ergo eius regnum? vbi dominium temporale? quis animo concipiat, Regem aliquem aut dominum eſſe poſſe, cuius neque regnum vllum, neque rei alicuius dominium in rerum natura ſit? Scimus Chriſtum, quà Dei filius eſt, Regem gloriæ, Regem Regum, cœli & terræ rerumque omnium dominum eſſe, vnà cum Patre & Spiritu Sancto æternùm regnantem: at hoc quid ad regnum temporale? quid ad ſceptrum facéſque ſæcularis maieſtatis? Legi equidem diligenter quæ in hanc rem Bozius edidit; ſed nihil ſolidæ rationis ad ſententiæ ſuæ confirmationem, non alicuius fallaciæ & captionis admiſtione corruptum, nihil vetuſtæ & probatæ authoritatis, non adulterinæ interpretationis fuco deprauatum inueni. Fuit olim in eodem errore Henricus Seguſianus Cardinalis Hoſtienſis, cuius noua tunc & inaudita opinio Bonifacium VIII. hominem per ſe quidem gloriæ auidum, velut nouis ambitionum facibus non multò pòſt ſupra modum videtur accendiſſe. Sed bene nunc res

f Matth. 8. Luc. 9.

vertunt, quòd Hoſtienſis illa opiniõ (quam Canoniſtæ poſtmodum ſequuti ſunt, quámque Bozius iam amplectitur) à Theologis quibuſdam firmiſſima ratione damnata ſit; Et quòd Eccleſia Dei eum nũc habeat Pontificem Max. nempe Clementem VIII. qui non ſolùm pietate & doctrinâ, ſed humilitate, iuſticia, charitate, cæteriſque virtutibus tanto Paſtore dignis, inſignem ſe & conſpicuum orbi præbet; vt non ſit quòd metuamus tantum Pontificem, tam putida opinione, quæ ſolis ineptiis, & captiunculis verborum ſuffulta eſt, commotum & infectum iri, vt aliquid ſibi indebitum arroget. Neq; Bozius tam temerarias aſſertiones tanto Pontifici dedicaſſet, niſi omnia auderet audacia. Superuacui ocij eſſet, errores & ineptias eius omnes, minutatim perſtringere. Tantùm, ne hominem gratis reprehendiſſe videar, vnum deliriorum & argutiarum eius teſtimonium ſubijciam, vt Lector ex vnguibus de animali iudicet.

Cap. II.

PRincipiò ſciendum eſt duas illas poteſtates; quibus Mundus in officio conti-

Digitized by Google

netur, Eccleſiaſticam ſcilicet, & Politicam ita iure diuino diſtinctas & ſeparatas eſſe, vt (quãuis ambæ à Deo ſint [a]) vtraque ſuis terminis concluſa, in alterius fines inuadere ſuo iure nequeat, neutríque in alteram imperium ſit [b], vt pulchrè, & ſuauiter S. Bernardus docet libro 1. de Conſider. ad Eugenium [c]; & inter recentiores Theologos Ioann. Driedo. [d] Eámque ipſam harum poteſtatum diſcretionem Magnus ille Hoſius Epiſcopus Cordubenſis, ad Conſtantium Imp. Arianum ſcribens, apertiſſimè oſtendit: cuius ſententia, in S. Athanaſij epiſtola ad ſolitariam vitam agentes, in hunc modum relata eſt: *Tibi Deus imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit: & quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ, ita & tu caue, ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, ſcriptum eſt, quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ Dei Deo.* [e] *Neque igitur fas eſt nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes, Imperator.* Hinc eſt, ex hac inquam poteſtatum diſtinctione, quòd Innocentius & Panormitanus concludunt, [f] laicos non teneri obedire Papæ in iis quæ non ſunt ſpiritualia,

a Rom. 13.

b Can. duo ſunt. can. cum ad verũ 96. diſt. cap. nouit. de iudic. cap. per venerabilem. qui filij ſũt legit.

c Cap. 6.

d Lib. 2. de liber. Chri. cap. 2.

e Matt. 22 Mar. 12.

f In cap. inquiſitioni de ſent. excom.

Digitized by Google

lia, ſiue quæ non concernunt animam, vt loquuntur: niſi fortè in illis terris degant quæ ſubſunt temporali iuriſdictioni Papæ. Atque ita reſtringi debet iuſiurandum illud profeſſionis fidei in Bulla pij IIII. vbi dicitur: ***Romano Pontifici, &c. veram obedientiam ſpondeo, ac iuro.*** quando laicus eſt qui iurat.

Negat tamen Bozius hanc iſtarum poteſtatum diſtinctionem & temporalem ſub Eccleſiaſtica contineri, eíque directò ſubiectam eſſe, oppidò quàm imprudenter, affirmat. Sed animaduertebat ſe perſpicua ſanctiſſimi Pontificis Nicolai I. confeſſione premi, qui in Epiſtola ad Michaëlem Imperatorem docet,[g] quod licet olim *Pagani Imperatores ijdem & maximi Pontifices dicerentur*, tamen *cùm ad verum ventum eſt eundem Regem atque Pontificem, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vſurpauit: quoniam idem mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, ſic actibus propriis, & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit, propria volens medicinali humilitate ſurſum efferri, non humana ſuperbia rurſus in infernum demergi, vt & Chriſtiani Imperatores*

g Diſt. ... can. cum ad verum 96. diſt.

pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices, pro curſu temporalium tantummodo rerum, imperialibus legibus vterentur, &c.

Cùm igitur hoc ſummi Pontificis teſtimonio vtramque poteſtatem ſuis proprijs actibus, dignitatibus, & officiis, ita ſeiunctam & ſeparatam ab altera cerneret, vt neque poteſtas temporalis iura ſpiritualis poteſtatis, neque hæc illius, vſurpare ſine iniuria poſſit: vt inde homo ingenioſus ſe extricaret ad inauditæ interpretationis diuerticulum confugit: in quo ſe ridiculum, nec tam in inueniendo artificioſum, quàm in efferendo temerarium oſtendit. *Aduertendum verò*, [h] inquit, *in his Nicolai dictis. Primò non aſſerere ipſum laicalem poteſtatem diſiungi à ſpirituali, vt eam non habeat eccleſiaſticus, ſed vt ſecularis non habeat eccleſiaſticam: propterea inquit diſcretas eſſe has poteſtates, non omninò, quaſi alteri altera non ſubordinetur ac ſit ſubiecta, ſed diſcretas eſſe ait officiis, actibus, dignitate: ſimulque cùm dixiſſet, nec Imperator iura Pontificatus arripuit, non viciſſim dixit, Pontifex non arripuit iura Imperatoris. Non ait Iura, vt Nauarra in cap. nouit. perperam, neque, vti credo, aduertens retulit, ſed ait Nomen.*

h Lib. 1. ca. 12.

Quid

Quid facias tam futili aucupe verborum? quem putares ſtuduiſſe vt Pontifex Nicolaus non Paſtor ſed impoſtor, nec docere ſed deridere Imperatorem videatur. Quid enim? Nunquid de verbis ac non de rebus, de nomine ac non de iure & poteſtate, inter Papam & Imperatorem ſermo? aut nunquid Pontifex, vt obſcura verbi ambiguitate, vel mutatione, Imperatorem caperet, ac non potius vt ſimplice veritatis oratione inſtrueret, illam epiſtolam conſcripſit? Scitum eſt leges rebus non verbis imponi [i]: & hæc epiſtola veluti Eccleſiaſtica quædam lex eſt. Quod ergo ait Nicolaus, *nec Pontifex nomen Imperatorium vſurpauit*, perinde eſt ac ſi dixiſſet, *ius, ſiue iura, Imperatoris non vſurpauit*: quod aduertens doctiſſimus Canoniſta pariter & Theologus Nauarrus, aliique omnibus ſæculis in ſcientiis illis exercitati, *nomen & iura*, pro eodem in illa epiſtola acceperunt; quæ tamen ab iſto verborum captatore, vel inſcienter, vel malitioſè, aliò & aliò perperam detorta ſunt. *Scire leges non hoc eſt, verba earum tenere, ſed vim ac poteſtatem.* [k]

i *L. 2. C. com. de l. gat.*

k *L. Sc. leges. D. legib.*

Sed & hanc Bozij interpretationẽ refellit, quòd Papa iſtis verbis, *Vt Pagani Imperatores*

ijdem & Maximi Pontifices dicerentur (id eſt, *nominarentur*) non de inani & ſolo nomine intellexerit, quaſi Imperatores vocarentur tantùm Pontifices, ſed de iure & officio; quòd iura atque officia omnia ſcilicet, & dignitates vtrique poteſtati conuenientes vnà cum nominibus occuparent: quòd cùm ſit veriſſimum, nec id Bozius negare audeat; conſequens profectò eſt, aut nullam illic antidiaſtolen, nec perfectam inter horum & illorum temporum Pontifices & Imperatores, differentiam conſtitui à Nicolao, aut per *nomen Imperatorium*, intelligere eum iura omnia Imperialia: vt quemadmodum poſt Chriſtum agnitum & receptum Imperatores non amplius iura pontificatus, ita nec Pontifices, iura Imperatoria ſibi arripuerint. Denique ſi Papa ſe nomen tantummodo Imperatorum repudiare, ius verò & poteſtatem retinere illo in loco ſignificaſſet: annon meritò Imperator reponeret, ſe non tam de nomine quàm de iure eſſe ſolicitum? quò ſibi nomen, ſi alius ius ac poteſtatem habeat? Dixiſſet certè, nec tam grauem tuliſſet iniuriam, ſi tale quid ex verbis Nicolai Pontificis poſſe colligi credidiſſet.

At non

At non dixit has poteſtates eſſe *omnino* ſeparatas, inquit Bozius. Fateor, & id prouidè, ne Pontificijs adulatoribus, aut alijs malè feriatis hominib. facilem calumniandi anſam præberet: id enim verbum Bozius interpretaretur, *omnino, quantum ad executionem ſcilicet*: plus igitur & explicatiùs dixit, nempe has poteſtates propriis actibus, officiis, & dignitatibus eſſe diſcretas, vt manifeſtè oſtenderet nullomodo eſſe coniunctas, nec alteram alteri eſſe ſubiectam, quamuis ambæ in eadem perſona poſſint concurrere. Idem enim & Princeps temporalis & Pontifex eſſe poteſt: ſed nec vt Papa temporalium, nec vt Princeps ſpiritualium rerum actus, officia, dignitates, cæteráque iura ſibi poterit vendicare. Si ergo neque dignitatibus, neque officiis, neque actibus cõiunctæ ſunt hæ poteſtates, dicat nobis Bozius, ecqua in re ſunt coniunctæ? Si dixerit, in eo quod *altera alteri ſubordinetur & ſubiecta ſit*: idipsũ eſt quod negamus, quodque ſi verum eſſet, ſequeretur neceſſariò poteſtates illas, neque dignitatibus, neq; officiis, ſed tantũ actibus eſſe diſcretas; atque ita hanc Nicolai Pontificis ſentẽtiam falſam eſſe. Nam dignitas, itemque officiũ, quod eſt in ſubordinato non poteſt non eſſe

in ſubordinãte, cum ab eo in ſubordinatum deriuetur; inde eſt vt Princeps ſe violatum putet, dum eius miniſtri in exequendis officijs impediuntur; & Papa ſe ac ſedem Apoſtolicam contemni, ex ſpreta Legati à ſe miſſi authoritate arbitratur. At verò res omnes & perſonæ præſumuntur eſſe liberæ & non ſubiectæ, niſi contrarium probetur. Quæ cùm ita ſint, ridiculum planè eſt, & Boziani cerebri commentum, quod ait, ex ſuperioribus Nicolai Papæ dictis apparere eum *non aſſerere laicalem poteſtatem diſiungi a ſpirituali, vt eam non habeat eccleſiaſticus, ſed vt ſecularis non habeat eccleſiaſticam*. Vnde enim poterit apparere? cum ne verbum quidẽ in illa epiſtola extet, ex quo id probabili aliqua ratione colligi poſſit. Atque hactenus de iſto Bozij errore ſatis. Equidem non arbitror quemquam vſque adeo inſanire, vt non potiùs Hoſio quam Bozio fidem in huius rei definitione, in harum inquam poteſtatum diſtinctione adhibeat.

Cap. III.

ADnecterem hîc alia Boziani erroris exempla, ni ſcirem opinionem illam quam

quam ſopitam & pene extinctam conatur animare, vſqueadeo iam abſurdam eruditis videri & tot perſpicuis rationibus eſſe conuulſam, vt iam non ſit metuendum; multos ea captum iri. Nam in primis certum eſt, neque Bozium, neq; eius aſtipulatores omnes, quantumlibet ſacras literas & ſcripta Patrum terāt & torqueant, vnquam inde certum aliquod teſtimonium prolaturos, quo illa quam ſomniant, temporalis Papæ iuriſdictio & poteſtas, in Principes & populos totius Orbis, liquido confirmetur.

Sed nec vllum veſtigium talis poteſtatis temporalis per manus traditæ ab Apóſtolis, & eorum ſucceſſoribus; in ſeptingenteſimum, ne dicam milleſimum annum à Chriſto paſſo reperitur. Qua de cauſſa doctiſſimus Bellarminus in iſtius opinionis refutatione, hoc validiſſimo argumento ſcitè & ſuccinctè vtitur. [1] *Si res ita ſe haberet* (quod Papa ſcilicet ſit Dominus temporalis totius Orbis) *deberet id conſtare ex Scripturis, aut certe ex Apoſtolorum traditione. Ex Scripturis nihil habemus niſi datas Pontifici claues regni cælorum: de clauibus regni terrarum nulla mentio traditionem Apoſtolorum, nullam aduerſarij proferunt.* Quæ res, ſimulque ingens

[1] *Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3.*

Theologos inter & Canoniſtas, & vtrorũque inter ſe, de hac re diſſenſio, dum hi directam, illi indirectã poteſtatẽ aſtruunt, facit vt quæſtio hæc de tẽporali poteſtate Papæ, dubia & incerta, ac tota in hominum opinione poſita videatur: ac proinde ſolutionis eius veritatem lumine rationis, & diſſerẽdi ſubtilitate eſſe peruestigandam: nec eſſe de fide, vt loquuntur, de ea hoc aut illo modo ſentire. quæ enim fidei ſunt, ea ab omnibus & vno modo tenenda ſunt.

Ad me autem quod attinet, quanquam ore animóque profiteor, ſummum Pontificem Vrbis Romæ Antiſtitem (vtpote vicarium Chriſti, & legitimum D. Petri ſucceſſorem, atque adeo vniuerſalem & ſupremũ Eccleſiæ Paſtorem) ſpirituali poteſtate ſuper omnes Reges & Monarchas Chriſtianos præditum eſſe, iniquè eo ſimperium habere & exercere poſſe, quod in omnes animas Petro Apoſtolo datum fuiſſe Scriptura teſtatur, ligandi ſcilicet & ſoluendi; Non tamen propterea adducor, vt æquè credã eum Reges & Principes ſeculares in ſua poteſtate tẽporali continere, aut illis in Deum vel hominesdelinquẽtibus, vel ſuo alioqui munere abutentibus, imperium abrogare, ſceptraque

traque auferre & alijs conferre, vllo modo poſſe: aut denique ius aliquod temporale in homines laicos, cuiuſcũque ſint ordinis vel conditionis, obtinere; niſi id ciuilibus & legitimis modis acquiſierit. Quòd opinionẽ id aſſerentem à multis quidem tentatam, ſed à nullo ſatis firma ratione probatam hactenus animaduerterim: & pro ſentẽtia negante grauiores multo & certiores rationes afferri poſſe videãtur. Equidem pro meo in ſedem Apoſtolicã ſtudio, id ei iuris competere, certis & indubitatis argumentis oſtendi poſſe vehementer cuperem, eò paratus inclinare, quo ratio potior & authoritas propendent. Sed propius ad diſputationem veniamus.

Papam temporali poteſtate in Reges & Principes dominari, perſpicuè falſum eſſe; vel ex eo conſtat, quod abſurdum & iniquum ſit dicere Principes Ethnicos duriore & deteriore conditione ab Eccleſia eſſe receptos, quam ſingulos quoſque de multitudine: vel Papam habere maiorem nunc poteſtatem in Principes politicos Chriſtianos, quàm olim D. Petrus & cæteri Apoſtoli in quemlibet priuatum hominem Eccleſiæ filium. At hi nullum ius & poteſtatem tem-

Digitized by Google

poralem habuerunt tunc temporis in Chriſtianos laicos: ergo nec Papa in Principes ſeculares poteſtatem vllam temporalem nunc habet. Aſſumptio inde probatur, quod certo certius ſit eccleſiaſticam poteſtatem fuiſſe omnino ſeparatam à politica, tempore Apoſtolorum (Bozij ineptias nunc non moror) & hanc totam penès Ethnicos Principes extra Eccleſiã fuiſſe: adeo vt ipſi Apoſtoli in poteſtate temporali Ethnicorũ fuerint, idque & Albertus Pigghius,[m] & Robertus Bellarminus,[n] aliíque Theologi inſignes ingenuè fatentur. Chriſtus enim venit, *non ſoluere legem, ſed adimplere*; nec naturæ & gentium iura tollere, aut quenquam temporali rerum ſuarum dominio excludere: itaque ſicut ante eum Reges politica poteſtate ſubditis præerant, ita etiam poſteaquam aduenit, & à nobis deinde in cœlos receſſit, eam ipſam poteſtatem Apoſtolorum doctrinâ confirmatam, nulláque ex parte delibatam retinuerunt. Si itaque Petrus cæterique Apoſtoli, antequã Chriſtum ſequerentur, temporali Principum Ethnicorum ditioni & iuriſdictioni ſubiiciebãtur (quod negari non poteſt) nec Dominus vllibi diſertè & nominatim ipſos ab illa natu-

m *Lib.* 5. *ca.* 7. *Hierar. Eccleſ.*
n *Lib.* 2. *de Rom. Pont. cap.* 29.

ralis

ralis & gentium iuris obligatione liberauit: conſequitur neceſſariò manſiſſe eos ſub eodem iugo etiam poſt Apoſtolatum, cùm id nihil prædicationẽ & propagationem Euãgelij potuerit impedire. Nam etſi fuiſſent verbo Saluatoris liberati, quid contuliſſet quæſo eorum exemptio ad Euangelium ſeminandum? aut quid amplius pauci illi & pauperes homines, vinculo temporalis poteſtatis in conſcientia ſoluti, efficere potuiſſent, quàm relicti in priſtina conditione parendi? Siquidem ius illud libertatis, ſi quod fuiſſent nacti, illiberali & iniuſto Principũ & populorum infidelium facto impeditum, ac inutile fuiſſet. Sed & eos aliorum ciuium inſtar Principibus ſubditos extitiſſe, ex ipſorum doctrina & factis apparet, quippe id illis exprobari non poteſt, quod Chriſtus Scribis & Phariſæis improperat, aliud eos feciſſe, aliud docuiſſe. Docuerũt autem Chriſtianis ſubiectionem & obedientiam, de qua loquimur, Regibus & Principibus exhibendam °. Qua de cauſa Paulus ipſe ad Cæſarem appellauit, & iuſſit Chriſtianos omnes ſubiectos eſſe temporali poteſtati Ethnicorum, *non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam*. Nam quod quidam di-

o *Ad Rom.* 13. 1. *Petr.* 2.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

cunt D. Paulum non de temporali poteſtate ſecularium Principum illic loqui, ſed de poteſtate in genere, vt quiſque ſuo ſuperiori obediat, laicus laico, eccleſiaſticus eccleſiaſtico, mera cauillatio eſt, & reſponſum viris doctis ac Theologis indignum. Nulla ſiquidem tunc temporis alia quàm politica & temporalis poteſtas vulgò ab hominibus agnoſcebatur; & Apoſtolus diuino ſpiritu afflatus ita ſuas epiſtolas conſcripſit, vt non ſolùm eonuerſos ad fidem erudiret, ſuique officij commoneret, ne exiſtimarent ſe ita Chriſti ſanguine redemptos, vt nulli amplius poteſtati ſeculari obedire tenerentur, (quod quorundam animis, Chriſtiani nominis dignitate & libertate fretis, perperam inſederat) ſed etiam vt Ethnicis & infidelibus oſtenderet, legem Chriſtianam nulli ius ſuum auferre, nec eſſe vllo modo temporali Regum & Imperatorum authoritati & poteſtati contrariam. De ſola igitur temporali poteſtate intelligi debere eo loco Apoſtolum apparet, quod tunc temporis alia nulla vt dictum eſt, agnoſceretur. Et eo quidem ſenſu antiqui Patres Apoſtolum ibi ſemper interpretati ſunt, vnde D. Auguſtinus in eius loci expoſitione,

fatetur

Digitized by Google

fatetur ſeipſum, & per conſequens in ſua perſona Prælatos omnes Eccleſiæ, temporali poteſtate ſubditos eſſe; cuius verba, quoniam magnam huic diſputationi lucem adferunt, integra aſcribam. Sic ergo ille. [p] *Quod autem ait, Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo: rectiſſimè admonet ne quis ex eo quòd à Domino ſuo in libertatem vocatus eſt, factus Chriſtianus, extollatur in ſuperbiam, & non arbitretur in huius vitæ itinere ſeruandum eſſe ordinem ſuum, vt poteſtatibus ſublimioribus, quibus pro tempore rerum temporalium gubernatio tradita eſt, exiſtimet non ſe eſſe ſubdendum. Cùm enim conſtemus ex anima & corpore, quamdiu in hac vita temporali ſumus, etiam rebus temporalibus ad ſubſidium degenda huius vitæ vtamur, oportet nos ex ea parte quæ ad hanc vitam pertinet ſubditos eſſe poteſtatibus, id eſt, hominibus res humanas cum aliquo honore adminiſtrantibus. Ex illa verò parte qua credimus Deo, & in regnum eius vocamur, non nos oportet eſſe ſubditos cuiquam homini, idipſum in nobis euertere cupienti, quod Deus ad vitam æternam donare dignatus eſt. Si quis ergo putat, quoniam Chriſtianus eſt, non ſibi eſſe vectigal reddendum, aut tributum, aut non eſſe exhibēdum hono-*

p *In lib. expoſition. quarũdam propoſ. ex epiſt. ad Rom.*

Digitized by Google

rem debitum eis qui hæc curant poteſtatibus, in magno errore verſatur. Item ſi quis putat ſe eſſe ſubdendum, vt etiam in ſua fide habere poteſtatem arbitretur eum qui temporalibus administrandis aliqua ſublimitate præcellit, in maiorem errorem labitur. Sed modus iſte ſeruandus eſt, quem Dominus ipſe præſcribit, vt reddamus Cæſari quæ Cæſaris ſunt, & Deo, quæ Dei ſunt.

Multa hîc paucis complectitur Auguſtinus, quæ varias aſſertiones noſtras ſparſim hoc libro poſitas fulciunt. Nam & primùm docet, quod iam diximus, Chriſtianæ religionis profeſſionem non eximere quenquã à temporalis poteſtatis ſubiectione: ex quo duo neceſſario ſequuntur, quorum alterum eſt, Apoſtolos cæteróſq; Chriſtianos omnes temporali Ethnicorum Principum & Magiſtratuum poteſtati fuiſſe ſubiectos, ac proinde neque D. Petrum neque alium vllum Apoſtolum aliqua temporali poteſtate in Chriſtianos præditum fuiſſe, quòd ea tota penes Ethnicos eſſet, vt hoc capite oſtendimus. Alterum verò, non licuiſſe primis illis Chriſtianis ab Ethnicorum Principum imperio deficere, & alios ſibi Principes & Reges conſtituere, etiamſi vires illis ad id perficiendum ſuppetiſſent, vt falsò putat Bel-

larmi-

larminus.[q] quia non erant liberati à iugo poteſtatis temporalis cui ante ſuſceptam Chriſti fidem ſubiiciebãtur. quod etiam infrà cap. 21. prolixa diſſertatione oſtẽdemus. Deinde intelligit locum illum Apoſtoli de temporali poteſtate tãtùm, ſicut & nos hoc capite. Tertio cùm generaliter de illa ſubiectione loquatur, eóque ſermone vtatur in quo ſeipſum includit, neminem verò excipit, ſatis apertè indicat, Clericos iuxtà ac Laicos temporali poteſtati in hac vita ſubditos eſſe. Poſtremo illuſtrem nobis doctrinam tradit, de duplici officio ſubditorum, erga Deum ſcilicet, & Regem, ſiue poteſtatem temporalem, quo modo debeant vtriq; ſeruire, & quod ſuum eſt reddere, quam nos doctrinam ſecuti ſumus hoc libro, & in libris de Regno. Sit ergo hoc poſitum, locum illum D. Pauli, de quo ſuprà, non niſi de poteſtate temporali ab eo ſcriptum eſſe. Fatemur tamen ſententiam illam de obedientia præſtanda, ad ſpiritualem quoque poteſtatem, propter omnimodam ſimilitudinem, & *identitatem rationis*, vt aiunt, rectiſſimè accommodari poſſe[r].

q *Lib. 5. de Rom. Pontifice, ca. 7.*

Si ergo nullam temporalem poteſtatem habuerunt tunc Apoſtoli in priuatos homi-

r *L. illud. D. ad leg. Aquil.*

Digitized by Google

nes regeneratos, & filios Eccleſiæ factos, qui fieri poteſt vt ſucceſſores Apoſtolorum eam poteſtatem in Principes ad Eccleſiam venientes nacti ſint? quandoquidem ex parte ſucceſſorum repugnat, eos plus iuris habere in filios ſpirituales virtute poteſtatis Eccleſiaſticæ, quàm habuerunt ipſi Apoſtoli quibus ſuccedunt. Ex parte verò Principum quid indignius & iniquius dici poteſt, quàm eos fidem Chriſti profitentes, duriore iugo preſſum iri quam ſingulos de multitudine? At priuati homines quando in ſpiritualem Eccleſiæ ditionem concedebant, nihil patrimonij aut iuris temporalis amittebant, exceptis rebus illis quas ſponte obtulerant, & in communem vſum contulerant, vt ex actis Apoſtolorum patet, [s] vbi Ananias morte mendacium luit, increpitus, à D. Petro his verbis: *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate?* Similiter ergo & Principes vbi Chriſto nomẽ dabant, ius omne ſuum temporale (imperium dico & poteſtatem politicam) integrum & intactum retinebant. Nec iuuat aduerſariorum cauſam, dicere Apoſtolos ideo non habuiſſe temporalem poteſtatem in ſui ſeculi Principes, quia nondum facti erant Chriſtiani:

ſ Cap. 5.

Chriſtiani: ſecundum illud,[t] *Quid enim mihi de ÿs qui foris ſunt iudicare?* Papam verò nunc illam poteſtatem habere, quia facti ſunt Chriſtiani & filij Eccleſiæ, cuius ipſe ſupremus Princeps & caput in terris eſt atq; omnium Chriſtianorum pater: & rectum naturæ ac rationis ordinem poſtulare, vt filius patri, nō pater filio ſubiiciatur. Hæc inquā adeo nihili ratio eſt, vt mirum ſit locum ei aliquem à viris Doctis datum eſſe. Nam illa ſubiectio ſpiritualis per quam Principes facti ſunt filij Papæ, penitus diſtincta & ſeparata eſt à ſubiectione temporali, ita vt altera alteram non ſequatur. Sed quemadmodum Præſes vel Conſul, interea dum Magiſtrum gerit, poteſt ſe in adoptionem alij dare,[u] atque ita in familiam patris adoptiui & patriam poteſtatem tranſire: cùm tamen per illum actum legitimum nec faſces conſulares, nec aliud quicquam iure magiſtratus ſibi competens in adoptantem transferat: ita Reges & Principes, atq; omnes omnino homines, cùm in Eccleſiæ gremium ſe conferunt, & ſummo Pontifici tāquam patri in adoptionem dant, inſignia imperij, & quicquid vſpiam temporalis iuriſdictionis aut patrimonij habent, eodem

t 1. Cor. 5

u L. 3. D. de adopt.

Digitized by Google

planè iure quo antè, libera, integra, atque intacta ſibi retinent. atque ita Pōtifex nihil amplius temporalis poteſtatis per illam adoptionem ſpiritualem acquirit, quàm ante adoptionem habuerat, quod pluribus infra demonſtrabitur [x].

x Cap. 14.

Huc accedit, quòd florente plurimùm republica Chriſtiana, tum multitudine credentium, tum ſanctimonia Pōtificum, tum eruditione & exemplis Doctorum, atque à malis interim Principibus, etiam filiis Eccleſiæ per regenerationem factis, vexata, atque iactata, nulla de hoc principatu & iuriſdictioni temporali Papæ in Principes ſeculares, non dicam expreſſa & manifeſta declaratio, ſed ne leuiſſima quidem mentio inter Eccleſiaſticos facta ſit; quæ tamen ſi in Petri perſonam à Domino fuiſſet collata, aut eius ſucceſſoribus aliquo modo competiſſet, licet eam re vera, ſiue de facto vt loquuntur non exercuiſſent, haudquaquam à tot tantiſque viris ſanctis & ſapientibus, ac præ Dei & Eccleſiæ cauſa nihil non contemnentibus, fuiſſet tam alto ſilentio & tam diu prætermiſſa. Quid inquam minus credibile quàm omnes illorum temporum Pontifices, zelo & ſtudio Eccleſiæ gubernandæ

Digitized by Google

mandæ flagrantes, hanc ſui officij paſtoralis partem, ſi modò partem eſſe cenſuiſſent, (in qua eorum ſucceſſores quidam, maximum fidei protegendæ præſidium collocarũt) ita negligere voluiſſe, vt ea aduerſus Imperatores hæreticos, tot tantiſq; occaſionibus nequaquam vterentur. Nemo tamẽ inter eos extitit, qui ſe Imperatorib. iure Diuino ſuperiorem in temporalibus, vel ſcripto vel verbo vnquam ſignificauerit: quin potius, vt quiſq; doctrinâ & ſanctitate magis excelluit, ita Imperatorem ſubmiſſius obſeruans, eius ſubditũ & ſeruum ſe eſſe profeſſus eſt. B. Gregorius Magnus multorum inſtar ſit, qui in quadam ad Mauricium Imp. epiſtola. [y] *Ego autem indignus pietatis veſtræ famulus*, inquit. & paulò poſt, *ad hoc enim poteſtas ſuper omnes homines dominorum meorum pietati cælitus data eſt*. (*dominorum* dixit, vt Imperatorem ſimul & Auguſtam comprehenderet cum qua Mauricus Imperium in dotem accepit) En vt ſanctiſſimus hic Pontifex teſtatur Imperatori poteſtatem cælitus datam ſuper ipſum Papam. *ſuper omnes*, inquit, *homines*: ſuper Papam ergo ſi homo eſt. Vtrum autem vt Epiſcopus & Papa, an vt homo priuatus id ſcripſerit, ad mẽtem ſen-

[y] *Lib. 2. epiſt. 61. indict. 11.*

Digitized by Google

ſumq; authoris non intereſt, cùm idẽ vtrouis caſu & ſenſiſſe eum & ſcripſiſſe credendum ſit. ad inſtitutũ noſtrum ſatis eſt, ſcire qualiter ſeculi illius Pontifices erga Imperatorẽ ſe geſſerint. Non enim vereor ne vir doctus aliquis dicat, Gregorium in illa epiſtola, per humilitatem, ita Imperatorem exaltaſſe, & ſubiectione nõ debita ſe ei ſubmiſiſſe. quòd ſi ſciolus fortè aliquis obiiciat, ei reſponſum volo, grauẽ tam ſancto Pontifici ab eo iniuriã inferri, quòd dicat illum humilitatis cauſa mẽtiri, & mentiri magno cũ Eccleſiæ & dignitatis Pontificalis præiudicio, vt non iam officioſum ſed pernicioſum mendacium fuerit. audiat S. Auguſtinum. z *Cùm humilitatis cauſa mẽtiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficieris quod euitaueras.* Gregorium autem non fictè & officioſè, ſed ex animo locutum eſſe, teſtantur quæ ſub finem illius epiſtolæ expreſſus de ſua ſubiectione & obedientia erga Imperatorem neceſſaria ſcribit. Tulerat Mauricius legem, quam Gregorius, licet iniquam, & Eccleſiaſticæ libertati nõnihil aduerſantem, accepto Imperiali de ea publicanda mandato, ad varias regiones promulgandam tranſmiſit. Ita igitur epiſto-

z *Serm. 29. de verb. Apoſtoli, tom. 10.*

lam illam concludit. *Ego quidem iuſſioni ſubiectus, eandem legem per diuerſas terrarum partes tranſmitti feci: & quia lex ipſa Omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per ſuggeſtionis meæ paginam ſereniſſimis dominis nunciaui. Vtrobique ergo quæ debui exolui, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod ſenſi minimè tacui.*

O diuinum Antiſtitem, & ſententiam nullis non ſequentium ſeculorum Pontificibus inculcandam. Sed prô Numen! quò benigna illa & humilis confeſſio à noſtris ſæculis exulauit? cui paulatim ſuccreuit hæc minax & faſtuoſa aduerſus Reges & Imperatores oratio. *Nos in ſupremo iuſtitiæ throno collocati, ſupremam in omnes Reges & Principes vniuerſæ terræ, cunctoſque populos, gentes, & nationes, non humana ſed diuina inſtitutione, nobis traditam poteſtatem obtinentes, declaramus, iubemus, præcipimus.* [a] &c. quæ verba falſa & inania vel ex eo eſſe patet, quòd Papa in Principes & populos infideles, qui multitudine Chriſtianos ſuperant, neque temporalem neque ſpiritualem poteſtatem habeat, vt Bellarminus in libris de Romano Pontifice firmiſſima ratione oſtendit. [b]

Hæc igitur & his ſimilia, quę non in tan-

a *Ex Bulla Pÿ V. aduerſ. Regin. Angl. & Sixti V contra Regem Franciæ.*

b *Lib. 5. cap. 2.*

tæ mutationis ſtatus & imperij Pontificalis admirationem trahant? aut cui non iuſtam inquirendi cauſam offerat, cur priores Pontifices florentiſſimo Eccleſiæ ſeculo, ſe Principum famulos, ſeruos, & ſubditos agnouerint, eorúmque imperio in tẽporalibus obſequuti ſint, cùm illis nihilominus in ſpiritualibus præeſſent: poſteriores autem, ſe Regum, Principum, gẽtium, & nationum omnium Dominos profiteãtur. Multis certè eã res, eruditis & Catholicis hominibus, non mediocrem de huius mutationis iure dubitandi cauſam præbet, imò verò credendi tã ingens & abſolutum imperium temporale, in perſonis Pontificũ, non ab Omnipotente Deo, ſed ab impotente hominum quorundam cupiditate originem habuiſſe: nec à Chriſto DOMINO in Petrum initiò diuinitus collatum, ſed ab aliquot Petri Succeſſoribus, poſt multas ætates, humano more fuiſſe vſurpatum. nempe Pontifices quoſdam auctis in immenſum opibus, cæcæ ambitioni atque odio indulgentes, ſenſim eam ſibi poteſtatem vindicaſſe, qua ſibi licere quicquid eſt vſpiam regnorum & principatuum adimere daréque contenderent. Homines ſanè erant, &, vt cæteri mortales, interdum

dum appetenſiores vanitatis: qualis ille qui ſolo odio Philippi Pulchri Regis Fräciæ decretalem conſtitutionem edidit, [c] quæ tot ſcandala, tot pericula peperit, vt ſtatim à Bonifacio ſucceſſore meruerit abrogari.[d] Auxit vero in illis, & aluit id vitii mira & miſera palponum quorumdam adulatio, qui ineptis aſſertionibus, cuiuſmodi nunc ſunt Boziana Delria, Papæ omnia licere, omniaq́; iure diuino ſubiecta eſſe affirmabant. quo minus mirari oportet, nonnullos ipſorum, Pontificalis & Apoſtolicæ modeſtiæ vſqueadeo eſſe oblitos, vt potentiæ amplificandæ ſtudio in fines alienos incurrerint. De quibus Gaguinus vir Doctus & religioſus, *Hanc tam late patentem & vſurpatam authoritatem* (vt ille vocat) obiter taxans [e]. *Itaque ea eſt*, inquit, *hodie illorum ſublimitas & amplitudo, vt parui habitis Regibus, licere illis omnia glorientur. Neque quiſquam ad Pontificatum mea ætate venit, qui dignitate adepta, nō ſtatim ſuos nepotes magnis opibus & principatu donauerit.* Et ante Gaguinum diu S. Bernardus.[f] *An non limina Apoſtolorū iam plus ambitio quàm deuotio terit?* Hinc Platina.[g] *Moritur autem hoc modo Bonifacius ille, qui Imperatoribus, Regibus, Principibus, nationibus,*

C *populis,*

c *Cap. clericis de immunit. eccl. in 6.*

d *Clement. de immun. eccleſ. vbi gloſſ. id notat.*

e *Lib. 10. hiſt. Franc. in vita Caroli VII.*

f *Lib. 3. de conſider. ad Eugen.*

g *In vita Bonifacij VIII.*

opulis, terrorem potius quàm religionem inijcere conabatur, quique dare regna & auferre, pellere homines ac reducere, pro arbitrio animi conabatur. Atque idem Gaguinus alibi: [h] *Talem vitæ exitum habuit contemptor omnium hominum Bonifacius, qui Chriſti præceptorum minimè recordatus, adimere & conferre regna pro ſuo arbitrio conabatur, cùm non ignoraret eius ſe loco verſari in terris, cuius regnum non de hoc mundo & terrenis rebus, ſed de cœleſtibus eſſet: quiq́ue dolo & malis artibus Epiſcopatum Romanum ſibi quæſiuerat, & Cæleſtinum* (ſanctiſſimum virum) *à quo dignitatem receperat, in carcere dum vixit habuerat.*

h *Lib. 7. hiſt. in vita Philippi Pulchri.*

Cap. IV.

DVas autem res potiſſimum inuenio, quæ anſam Pontificibus tantam poteſtatem arrogandi videntur præbuiſſe. Harum vna eſt, ingens ille honos, qui, vt par erat, Principibus & populis Chriſtianis sũmo animarũ paſtori deferebatur, & deferri adhuc debet: atque etiam præiudicata ſanctitatis opinio de ſede illa beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, quæ inter omnes in omni dignitate & authoritate ſpirituali

vna eminet: eoque maximis copiis & facultatibus præ cæteris aucta eſt & ornata. His de cauſis facilè omnes adducebantur; vt crederent nec Papā pro ſua ſanctitate alieni iuris quicquam ſibi velle aſſumere: nec fas eſſe Chriſtiano iuſſa Pōtificia vllo modo detrectare. Inde factum, vt huius tantæ reuerentiæ & beneuolentiæ fiduciâ, erecti Pontifices nonnulli, quibus animus ad gloriam procliuior, iſtam ad ſe poteſtatem in Reges traherent primis ſucceſſoribus Petri fuiſſe deceſſoribus prorſus ignotam. Eo acceſſit præoccupatum vulgi & illiteratorum iudicium, qui hac ſanctitatis opinione imbuti, Papam nec dicto nec facto errare poſſe credebant: atq; etiam Clericorum & Canoniſtarum quorundā ſcriptio. qui ſeu veritatis ignoratione lapſi, ſeu in Principis ſui Papæ, à quo vno pendebant adulationem effuſi, quicquid toto orbe terrarū poteſtatis eſt, in eius ſolius perſonam contulerunt: illis blādimentis atq; illecebris Pontifices ſponte ſua ad gloriam currētes, velut nouis ambitionū facibus, accenſi ſunt. Omnes enim quotquot ſedem illam legitimè tenuerunt, pari cū Petro authoritate regimini Eccleſiæ præfuere, ſed non omnes Petri zelo ac

cenſi, paribus eam ſtudiis gubernarunt. Proh dolor,& nõnullos conſtat per vim & ſcelus in locum illũ irrepſiſſe, alios irrupiſſe, & ſanctiſſimam cathedram moribus inquinatiſſimis fœdauiſſe: alios verò, quanquam legitimè ad eius faſtigium dignitatis euectos, ambitioſa dominandi libidine exarſiſſe,& magna Regum ac Principum ſecularium æmulatione, fines imperij ſui, quod initiò merè fuit ſpirituale, temporalis poteſtatis acceſſione proferre, nullo non artificio eſſe annixos, quod ſtudium licet principiò videbatur nonnullis ad ornamentum tãtæ dignitatis pertinere qua Chriſti in terris Vicarius,& B. Petri ſucceſſor fũgitur, tamen vbi eorum aliqui eò arrogantiæ deuenerunt, vt non ſolum Reges de ſolio deiicere, ſed regna etiam ampliſſima in præmium imo in prædam dare & occupanti cõcedere, ſibi licere, in animum inducerent: tum certè nemo ſanus inſanam illã animi elationem non magnopere improbauit,& vel lachrymas vel indignationem tenuit. Quis tum non ingemuit vel infrẽdit cum ſuperbiſſimus ille Põtifex, cuius modò meminimus, potẽtiſſimo Monarchæ Philippo Pulchro regnum abrogare,& Alberto Auſtriæ

Duci

Duci vnà cum Imperio conferre oppidò quàm arrogãter præſumpſit. Nec id alia de cauſa, quàm quòd Rex Legatum ipſius minitantem ſibi audacius in carcerem miſiſſet: quaſi eo facto Rex Frãciæ (quem paulò antè Innocentius III. ingenuè faſſus erat[i] non habere ſuperiorem in temporalibus) regnũ tanquam Papæ cliens & beneficiarius commiſiſſet. Ita enim per Archidiaconum Narbonenſem Regi mandat, *regnum Franciæ ob eius contumaciam, & violatum ius gentium, ad Romanam Eccleſiam eſſe deuolutum.* quod quid aliud ſonat, quàm regnum illud, omnium opinione liberrimũ & florentiſſimum, eiuſque exemplo cætera omnia regna Chriſtiana, Eccleſiæ Romanæ atque adeo Papæ beneficia ſeu feuda eſſe? cùm non aliter ad illam Eccleſiam propter contumaciam & *feloniam*, vt vocant, deuolui poſſint, quàm ſi ipſa dominium directum temporale illorum regnorum obtineat.

i *Cap. per venerabilẽ. qui fil. ſunt legit.*

Alteram tantæ iuriſdictionis temporalis occupandæ anſam, præbuit gladius excommunicationis maximum ſpiritualis imperij propugnaculum, qui tanto terrori erat, vt populus minas Pontificias, excommunicationis fulmine, quo iure quaque iniuriâ cõ-

munitas, neque contemnere, neque negligere auderet: aut in concionibus frequenter ea vox perſonaret, *omnem excommunicationem, etiam iniuſtam, eſſe timendam*. & ſolius Pontificis eſſe, æſtimare iuſta ſit an iniuſta. Etiam illud, *cum excommunicatis nec cibum eſſe ſumendum, nec vlla in re communicãdum eſſe.* [k] quibus monitionibus & minis conterriti plerumque Principum excommunicatorũ ſubditi, ab obſequio deficiebant: & quod extremum in eiuſmodi malis erat, Papa in excommunicatum à ſe Principem, Principes alios partim ſimili anathematis interminatione, poſt imblãdimentis & largitionibus cõcitabat. Itaque Principes illi, quos iſta Pontificum inuidia premebat, tot vndique periculis inuoluti, tot caſibus expoſiti ſceptri potius ſubmiſſione iratum Pontificem placare, vexationemque redimere maluerunt, quã omnia inteſtinis ſeditionibus, publicoque incẽdio, ſuâ causâ miſcere. Hæc via Pontificibus compendiaria fuit ad metum Regibus & Principibus iniiciendũ & victoriam pene ſine certamine parandam. nonnulli tamen infractis animis aduerſus eiuſmodi conatus Põtificios reſtiterunt tã-to robore vt inde orta calamitas Papam

[k] *Can. ſicut can. excõmunicatos. xi. q. 3.*

quàm Principem magis afflixerit. Sed hîc Lector monendus eſt ſentẽtiam illam omnium vocibus celebratam, *excommunicationem omnem eſſe timendam*, cum hac exceptione intelligi debere, *extrà quàm ſi manifeſtè conſtet eſſe iniuſtam.* tunc enim nec curanda, nec timenda eſt, modo abſit ab excommunicato contẽptus & præſumptio: nec eum enim in quẽ fertur, ſed à quo fertur afficit atque lædit. Cuius generis excõmunicatio illa videtur, quæ in ſubditos profertur, eo quod Regi vel Principi ſuo excõmunicato pareãt in iis quæ temporalis ſunt iuriſdictionis, & Dei mandatis non repugnãt: vt infrà commodiore loco demonſtrabitur [1]. Præterea nec illud vniuersè verbum eſt; *cum excommunicatis non eſſe communicandum, aut cibum ſumendum.* Neque enim id verum eſt, vbi periculum impẽdet, ne ex eiuſmodi ſeparatione magnum in Eccleſia malũ oriatur, vt ſolet Principe excõmunicato, ſi ſubditi eius communione abſtineant: nam vix vllus Principum tam perditus eſt, qui non inueniat amicos & clientes, quorum operâ & armatâ manu cauſam ſuam quamlibet iniuſtam, magno cum Eccleſiæ ac reipublicæ intertrimento, tueatur: cuius rei, & pa-

1 *Cap.* 21.

Digitized by Google

trum memoria & noſtra ætate, exempla luctuoſa in Chriſtianis gẽtibus extiterunt, vbi inquam tale quid timetur, corporum ſeparatio nõ eſt neceſſaria, *ſed ſufficit à talibus corde ſeiungi, vita moribuſque diſtingui, propter compenſationem cuſtodiendæ pacis & vnitatis, propter ſalutem infirmorum*, vt præclarè docet S. Auguſtinus.[m] ex quo ſequi videtur Papam inconſideratè facere qui ſubditis cõmunione Principum interdicit, quoties inde ſeceſſio & turba non mediocris Eccleſiæ vel reipublicæ impendet, imò nec teneri ſubditos in eiuſmodi caſu, Papæ ſeparationem corporum imperanti obedire. Sed ea de re vberius ſuo loco.

m *Lib. 3. contra Epiſt. Parm. cap. 2.*

Ex his & ſimilibus apparet, quod dixi, Pontifices poſtremis Eccleſiæ ſeculis temporalem iſtam in Principes poteſtatẽ ſenſim ſibi vſurpaſſe, quam nemo omnium deceſſorum neque primis neque mediis temporibus vnquam agnouit. Et verò Gregorius VII. partim publica offenſa Henrici IV. Imperatoris, partim priuata iniuria permotus, id iuris dandi & auferendi regna, apertè ſibi primus omnium aſſeruit, affirmãs Chriſtum Petro & eius ſucceſſoribus omnia Mundi ſceptra dediſſe, hoc verſiculo,

Petra

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

Verùm nihil aliud Gregorius eo facto, quàm cruentas & furioſas tragœdias excitauit; nec infœliciter deſtinata, vi & armis prohibitus perfecit. Quod autē Eccleſia poteſtatem eiuſmodi primis temporibus non habuerit, ac ne quidem habere ſe crediderit, ex illa quā attulimus Hoſij epiſtola, ad Conſtantium Ariana hæreſi infectum, & Romanum Pontificem Liberium, alioſque Orthodoxos Epiſcopos exilijs, varijſque moleſtijs vexantem, liquidò comprobatur. Nam loquitur ibi vir magnus nō in priuati hominis Chriſtiani, neque in ſimplicis Epiſcopi perſona, ſed totius ordinis Eccleſiaſtici, atque adeo ſummi Pontificis nomine: & aut verum dicit aut falſum. Si verum, conſtat Eccleſiā tunc temporis ſenſiſſe, nullam ſe in Reges & Principes Chriſtianos tēporalem iuriſdictionem, nequidem ob hæreſim, quod crimē grauiſſimum & pernicioſiſſimum eſt, habere. Sin falſum, quamobrem? an vt Imperatori aſſentaretur? ſcilicet, qui tunc verè dicere potuit, *loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu Regum & non confundebar* [n]: An quia rei veritatem, & eccleſiaſticam doctrinam ignorabat? equidem non

n Pſal. 118. Vau.

non arbitror quenquem id ei viro aſcripturũ, qui pleroſque coetaneos ſuos doctrina & eloquentia non æquauit modo ſed et experientiâ propter ætatem anteiuit : qui cùm ſæpius Concilijs & cætui ſanctorũ Patrum interfuiſſet; eorumq́; de iure ac poteſtate Eccleſiæ ſentẽtias audiiſſet, non potuit ignorare quid ibi eſſet de malis Principibus, & Eccleſiæ in eos iuriſdictione definitum. Addo, quod caput eſt, hãc nobiliſſimi Confeſſoris ad Conſtantiũ ſententiã à S. Athanaſio laudatam, à nullo autem ſanctorum Patrum eius ætatis aut ſequentium ſeculorum improbatam, vt meritò præiudicatam de hac ſententià opinionem habeamus.

Cap. V.

De Bozij & Canoniſtarum ineptia qui Papæ Dominium & imperium totius orbis iure diuino tributum eſſe dicunt, ſatis iam, ſuperq́; diſſeruit. Neq; enim in ea refutanda operam conſumere mihi neceſſe eſt, cùm ſit communi Theologorum calculo iampridem exploſa. Nunc ad alterã opinionem tranſeamus, quam Theologi, quibus illa Canoniſtarum diſplicet, reiectæ loco

Digitized by Google

ſubſtituunt:& an ſit cum veritate cõiuncta videamus. Hanc autem ita capite primo propoſuit; *Papam habere poteſtatem temporalem indirectè, & aliquo modo, id eſt ratione, ſuæ ſpiritualis Monarchiæ : habere* inquam *ſummam poteſtatem etiam temporalem diſponendi de temporalibus rebus omnium Chriſtianorum.* quæ ſententia ſi vera eſt, quicquid Pontifici per abnegationem directæ poteſtatis ſubſtractum eſt, id ei per obliquam & indirectam hanc imperandi viam cumulatè reſtituitur. Sed vereor ne vera non ſit, & expugnetur iiſdem machinis quibus illa Canoniſtarum conuellitur. Nam Theologi, & doctè præ ceteris Bellarminus, Canoniſtarum opinionem, quæ Papæ totius orbis Dominium, tribuit, & Regibus ac Principibus ſecularibus executionem tantum à Papa demandatam, hac ratione redarguunt, quòd ipſimet Põtifices ingenuè fateantur (vt variis ipſorum epiſtolis expreſſum eſt) Imperia & regna temporalia à Deo Princibus eſſe tributa: & quicquid habent Reges & Imperatores, ſiue poteſtatis ſiue executionis, id illos à Chriſto habere. vnde idem Bellarminus argumentum illud aduerſus Canoniſtas hoc dilemmate ſcitè concludit. [a] *peto igitur*, in-

[a] *Lib. 5. de Rom. Põt. cap. 3.*

Digitized by Google

quit, *vel poteſt ſummus Pontifex auferre à Regibus & Imperatoribus hanc executionem, tanquam ſummus ipſe Rex & Imperator, aut non poteſt? Si poteſt, ergo eſt maior Chriſto: ſi non poteſt, ergo non habet verè poteſtatem regiam.*

Quidni & nobis, eiuſdem generis argumento aduerſus alteram hanc Theologorum opinionem, vti liceat? Regna & imperia dantur à Deo, vt multi ſanctiſſimi Pontifices teſtantur. Qua ratione B. Gregorius in quadam ad Mauricium Imperatorem epiſtola, b his verbis orditur. *Piiſſimus atque à Deo conſtitutus dominus noſter.* & in alia ad Conſtātiam Auguſtam, c *Veſtra itaque pietas,* inquit, *quam omnipotens Deus, cum sereniſſimo domino, vniuerſo Mundo præeſſe conſtituit, illi per fauorem iuſtitiæ famulatum ſuum reddat, à quo ius tantæ poteſtatis accepit.* Quid multis? ipſa Scriptura teſtatur Reges & Imperatores à Deo poteſtatem accipere, cuius ſunt in eo vicarij, vt ait Lyranus ad illud Sapientiæ. 6. *data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo qui interrogabit opera veſtra.* quid igitur vetat quo minus aliquis ex Bellarmino contra Bellarminū hoc dilemmate vtatur. Aut poteſt ſummus Pontifex ali-

b Lib. 4. indict. 13. epiſt. 32.

c Eodem. lib. Epiſt. 34.

quo modo, hoc eſt, directè vel indirectè, auferre Regibus & imperatoribus regna atq; imperia, aliiſq; conferre: aut non poteſt. Si poteſt, ergo eſt aliquo modo maior Deo, quia quod Deus dedit ipſe aufert: minor enim vel par non poteſt auferre quod à maiore vel æquali conceſſũ eſt. Ac ne vicarius quidem eius qui conceſſit, ſine expreſſo domini mandato: ne quis nobis reponat, Papam tanquam Chriſti vicarium id facere: cùm ipſe nullum de ea re mandatum, neq; expreſſum neq; tacitum accepiſſe inueniatur. Vt ex ſequentibus facile apparebit. Si non poteſt, ergo falſum eſt quod dicunt, eũ habere ſummam poteſtatem indirectè diſponendi de omnibus rebus temporalibus Chriſtianorum, & deponēdi de ſolio Reges & imperatores, alióſq; in eorum locũ ſufficiendi. Perpendant velim, vt ſuum ipſos argumentũ premat. nec hoc ſolum, ſed aliud etiam longè efficaciſſimum, quod ex eodē Bellarmini libro & capite ſupra retulimus. [d] quodq́; hoc loco ad inſtitutum noſtrum optimo iure in hunc modum adaptabimus.

d Cap. 3.

Si verum eſt Papam habere poteſtatem temporalem indirectè diſponendi de rebus temporalibus omnium Chriſtianorum; aut

eam

eam habet iure Diuino aut iure humano. Si iure Diuino, *deberet id conſtare ex Scripturis, aut certè ex Apoſtolorum traditione. Ex Scripturis nihil habemus niſi datas Pontifici claues regni cælorum : de clauibus regni terrarum nulla mentio fit : traditionem Apoſtolorum nullam aduerſarij proferunt*, neque ſcilicet Canoniſtę neque Theologi. Si iure humano; proferant ius illud, vt vnà cum iis ſentiamus. Quòd ſi dixerint, neque expreſſo Dei verbo, neque traditione Apoſtolorum ad huius poteſtatis confirmationem opus eſſe, cùm indirectè tantùm & ex quadam ſequela Pontifici competat, tanquam inſeparabilis quædam acceſſio & appendix poteſtatis illius ſpiritualis, qua ſupremus animarum Paſtor in omnes Chriſtiani gregis oues preditus eſt. Nos rurſus ab ijs petemus aliquod eius acceſſionis & coniunctionis teſtimonium ex Scripturis vel traditione Apoſtolorum: petiuimus inquã, vt ex Scripturis vel Apoſtolorum traditione doceãt, hãc eſſe acceſſionem, & ſequelam neceſſariam & inſeparabilem illius poteſtatis ſpiritualis quã habet ſummus Põtifex: atq; ad munus Pontificale pertinere aliquo modo, (hoc eſt indirectè, vt loquũtur) diſponere de omnibus rebus

temporalibus Chriſtianorum: cùm neutiquam ſit veriſimile, ſi id eius officio cōuenit, tantā poteſtatis amplitudinem, & qua nihil in rebus humanis præcelſius, tū à Chriſto Saluatore, tum ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, tam alto ſilentio in Eccleſia tot ſeculis fuiſſe prætermiſſam. Nā ſi vtraque poreſtas ab altera, ſpiritualis ſcilicet à temporali, & contrà, ſeparari poſſit: locus erit ſententiæ, quæ quod directè fieri nō permittitur, id nec indirectè fieri poſſe ſtatuit. Ita enim prudentes definierunt, quoties aliquid directè fieri prohibetur, id nec indirectè quidem ſiue per conſequentiā fieri poſſe: niſi id quod prohibitum eſt, ſequatur neceſſariò ad aliud iure permiſſum, ita vt permſſum ſiue prohibito nō poſſit procedere, & niſi (vt cum Iuriſconſulto dicam) *vtriuſq; cauſa ita commixta ſit, vt ſeparari non poſſit.* [c] Vnde eum qui ſolus rē alienare nō poteſt, ne credere quidem poſſe liti ſuper ea motæ concluditur. [f] quod mirum obliquè & indirectè hoc modo rem alienaret. Si igitur Papa, quatenus Papa, nullam temporalem iuriſdictionē directò habet in Chriſtianos, quod illi concedunt, ſuperiore iuris ſentētia effici videtur, cum nullam ne indirectè qui-

c L. 5. § generaliter. D. de don. inter vir. & vxor.

f Panorm. in cap. dudum. 54. de elect. & c. cùm pridē. de pact.

dem habere poſſe. Quapropter vt ſuam hominibus ſententiam perſuadeãt, debent ex Scripturis aut Apoſtolorum traditionibus teſtimonium proferre: vel ſaltem docere temporalem poteſtatem de qua loquũtur, ita coniunctam eſſe cum ſpirituali, vt ab ea diuelli & ſeparari, vt inquam ſpiritualis ſine ea cõſiſtere, nullo modo poſſint. quod quoniam præſtare nequierunt, nihil niſi opiniones incerta sũt ſequuti, & rationes quæ nõ ſatis videntur concludere quod aſſumunt. quas ſuo ordine & loco examinabimus.

Cap. VI.

SVperiorem ſentẽtiam de poteſtate temporali, quam dicunt Papam habere indirectè, fortiter impugnat, quod neq; vſus, neque exemplum, neq; mẽtio vlla talis Pontificiæ poteſtatis, annis circiter mille in Eccleſia fuerit, cũ multi interea Principes Chriſtiani impiè, crudeliter, peruersè, & magno Eccleſiæ detrimẽto, regnis atq; imperiis abuterentur: ex quo duorum alterum conſequi neceſſe eſt, aut illorum ſcilicet temporum Pontifices officio ſuo defuiſſe, aut ſequentium tẽporum Pontifices maiore cum

poteſtate

poteſtate & imperio Eccleſiæ præſediſſe & etiamnum præſidere; quòd hi temporalem iſtam poteſtatem apertè ſibi vindicarint, eamque in Reges ac Principes exercere pro arbitrio conati ſint: illi verò ius tale ad ſe pertinere neque dictis neque factis vnquam agnouerint. Non ignoro quæ ad excuſandos primos illos Paſtores reſponſa à nonnullis edita ſunt, ſed ſcio eſſe eiuſmodi quæ ſi examuſſim perpendantur nullius æqui rerum æſtimatoris, iudicio comprobentur. Ea igitur audiamus.

Prodiit libellus Romæ excuſus anno Domini M.D.LXXXVIII. ſub fictitio nomine Frãciſci Romuli cum hac inſcriptione euulgatus. *Reſponſio ad præcipua capita Apologiæ, quæ falsò catholica inſcribitur, pro ſucceſſione Hẽrici Nauarreni in Francorum regnum.* Cuius libri author, quem Bellarminus ſatis nouit & amat, conatur hanc grauiſſimam obiectionem diluere ex mutatione ſtatus Eccleſiæ, & diuerſa temporum ac perſonarum ratione & conditione, quæ iuris varietatem ſæpe inducunt. Ita enim ille: [a] *Iam verò, quod quarto loco aduerſarius obÿcit de maiorum noſtrorum conſuetudine; qui Principes multos Hæreticos paßi ſunt, vt Constantium &* a Cap. 18.

D

Valentem Arianos, Anaſtaſium Eutychianum, Heraclium Monothelitam, & ſiqui ſunt alij, ad rem nihil facit. Neque enim Eccleſia temere & inconſideratè poteſtate ſua debet abuti. Porro non rarò accidit, vt tanta ſit quorundam Regum cum improbitate ac ſæuitia iuncta potentia, vt Eccleſiaſtica cenſura neque ad eos coërcendos quicquam proſit, & Catholicis populis in quos Principes irritati magis ſæuiunt, plurimum obſit. Quid enim quæſo profuiſſet quondam Eccleſiæ ſi tentaſſet vel Oſtrogothos Reges in Italia, vel in Hiſpania Wiſegothos, aut Wandalos in Africa excommunicare, ac de ſolio deturbare, quamuis id facere iure optimo potuiſſet? quod idem de Conſtantio, Valente, & aliis ſuprà nominatis intelligi debet. ſiquidem ea tunc erant tempora, vt potius ad martyrium ſubeundum Epiſcopi, quàm ad Principes coërcendos parati eſſe deberent. At vbi vidit Eccleſia ſuæ poteſtati locum aliquem aperiri, vel cum ipſorum Principum ſpirituali vtilitate, vel certè ſine detrimento & pernicie populorum, non ſibi defuit, vt exemplo paulò antè allata demonſtrant. Sic enim Eccleſia Leonem Iſaurum imperij parte, & Henricum quartum toto imperio, & Childericum regno Franciæ ſpoliandos eſſe iudicauit, vt re ipſa deinceps & Leo parte imperij, & Henricus imperio toto, & Childericus

cus regno caruerit. Itaque veteres illos Imperatores, Conſtantium, Valentem, & cæteros non ideo tolerauit Eccleſia (vt aduerſarius ſomniat) quòd legitimè in Imperium ſucceßiſſent, alioqui enim Leonem etiam, Henricum, & Childericum, qui non minus legitimè ſucceſſerunt, pertuliſſet: ſed quod illos ſine populi detrimento coërcere non poterat, iſtos poterat.

Hæc ille; in quibus duplicem diuerſitatis cauſam reddit, cur Eccleſia Conſtantium, Iulianum, Valentem, Valentinianum iuniorem, Anaſtaſium, Heraclium, & alios Principes hæreticos tolerauerit: Leonem verò Iſaurum, Henricum IIII. Childericum, & ſequentium ſeculorum Principes damnoſos nequaquam pertulerit. Vnam quidem, *quòd ea tunc erant tempora, vt potius ad martyrium ſubeundum Epiſcopi quàm ad Principes coërcendos parati eſſe deberent*. Alteram verò, quòd Conſtantium, Iulianum, Valentem, & cæteros illius ordinis ſuprà nominatos, Eccleſia ſiue ſummus Pontifex, *ſine populi detrimento coërcere non poterat*: Leonem autem, Henricum, Childericum, & ſequentes poterat; ideo illos pertulit, iſtos non pertulit. Sed videamus ne vtraque diuerſitatis ratio, falſa

Digitized by Google

ſit, & in meris miriſque mendacius fundata: & nemo tamen hactenus meliorem aſſignauit, aut, vt arbitror, aſſignare poterit, niſi illam ſolam quæ aduerſariorum cauſam penitus deſtruit, nempe Eccleſiàm priores illos Imperatores & Principes toleraſſe, quia nondum in eam irepſerat cæca illa ambitio, qua Pontifices ſequentes temporalẽ de qua loquimur iuriſdictionem auiditate gloriæ vſurparunt. Itaque illius temporis Pontifices ſpirituali imperio contentos, quod in omnes æquali iure exercebant, temporali poteſtate, quam ad ſe non pertinere ſciebant, prorſus abſtinuiſſe: ita Eccleſiæ cauſam diuino iudicio commendantes, malorum Principum conuerſionem aut euerſionem, vti Deo placitum, humiliter patienterque expectaſſe, Sed redeo ad rationes ab iſto authore redditas, vt quàm ſint vitioſæ videamus.

Et verò, ne quid diſſimulem, prior eius ratio, ſeu cauſa diuerſitatis, indigna mihi videtur quæ ab vllo Catholico, nedũ Theologo in medium afferatur, quam ego propterea legere ſine lachrymis vix ſuſtineo. Quid enim? an nos incidimus in ea tempora, quibus Epiſcopi milites potius quã Martyres

tyres eſſe debeant? aut legem Dei, atque Eccleſiam, prælijs quàm prædicationibus, potius defendere? At non hoc dicit, inquiet aliquis. Quid ergo? aut prorſus nihil, aut omnino tale quid dicit: vult quippe horũ & illorum temporum differentiam, quantum ad Principum coërcitionem, in eo cõſiſtere, quòd tũc potius ad martyrium ſubeundem parati eſſe debuerint Epiſcopi, quàm ad redigendos in ordinem Principes: Quod cum ita ſit, quis non innato iudicio, & naturali dialectica facilè deprehendat, aut rationem illam ex diſſimilibus non cõſiſtere, aut id in altera parte collocandum quod nos poſuimus? Et tamen audacter affirmem, nullum vnquam à Cõſtantino Magno tempus offerendi ſe martyrio Epiſcopis opportunius & magis neceſſarium extitiſſe. Leo vndique prædã inhiat, Lupus aſtat ad caulas; Reges & Principes potẽtiſſimi, plurimæ nationes & populi in Chriſti gregem ſe accingunt, & iſte non retur tempus exigere, vt Epiſcopi exponant ſe martyrio, & animam pro ouibus ponant? Ergone florente Eccleſia, ac per totum orbem diffuſa, Epiſcopi nihil niſi martyrium ſperare & expectare debebant: nunc verò cùm eo deuentum ſit, vt ipſa gra-

Digitized by Google

uiter agitata, ac velut in angulum Europæ conieĉta ſit, Epiſcopi tanquã extra metum, ad coërcendos Principes, ac non potius ad martyrium animos intendant? An quia nũc ingẽtes comitatus,& pedeſtres atque equeſtres copias alunt, quibus ſe, vitam,corpuſque tueantur, & Eccleſiam ab iniuria tot Principum & populorum eam vaſtantium, vi & armis vindicent? An potius quia pauci nunc ea mente legeque Epiſcopatus accipiũt,vt illis aut animi aut corporis moleſtiis angantur, quas *in perſecutionibus in confeßione fidei* Paſtores bonos perpeti oporteat: ſed vt vitam mollius & cum voluptate tranſigant; & ex bonis pauperum & patrimonio Chriſti, cognatorum familias illuſtrent? An denique quia ex eo quod mercenarij tantum Paſtores ſunt, lupo veniente & gregem laniante, ſibi fugam capeſſere & martyrium declinare ius faſque eſſe credũt? Hæc equidem non ad iniuriam vel inuidiam ordinis Eccleſiaſtici profero, quem ſemper à puero obſeruaui. Nec dubito multos eſſe qui cõmiſſum ſibi gregem vigilantiſſimè cuſtodiant,parati in omnem euentum mandatas ſuæ fidei oues obieĉtu corporum tueri, & Chriſti confeſſionem ſanguine conſignare.

Sed

Sed totum ad ſuperioris reſponſi repræhenſionem dico, ſimúlque ad ignominiam eorum qui dignitates Eccleſiæ nunc paſſim affectant nullo Eccleſiaſticæ vitæ deſiderio, ſed vt ipſi magnificè & lautè agitẽt, & quas eccleſiaſticæ vitæ puritas opes promeruit, impurè & magno cum Eccleſiæ ſcãdalo, in vſus vetitos, certè non neceſſarios, expendãt. O tempora ô mores! Iam maxima pars reipublicæ Chriſtianæ ab annis plus minus cẽtum perijt. Hoc ipſo quod Epiſcoporum & Sacerdotum plerique, ad militiam quàm martyrium promptiores, ſuperioris reſponſi ſenſum inconſideratè ſequuti ſunt: rati nimirum, quod res non erat, hæreſim armis facilè oppreſſum iri, ipſis interea ſuæ vitæ modum tenentibus, id eſt, priſtinam voluptatem, & deſidiã alentibus: itaque *videbant lupum venientem & fugiebant*: neque pauci ad ipſos lupos transfugerunt. *Haud ignota loquor*, Scotia mihi & Anglia teſtes ſunt, aliæque in hęreſim prolapſæ regiones, in quibus licet nõnulli viriliter reſtiterint, pars maxima eccleſiaſticorum ne primã quidem incurſionem ſuſtinuerunt, ſtatim fæda proditione defectionẽ moliti, partim vt liberius viuendi poteſtate à nouatoribus permiſſa

Digitized by Google

promiſſáque fruerẽtur, partim ne præſentibus commodis ſpoliati, ad mendicitantem peruenirent: quod ſi, vt olim primi illi Patres, ſe ad martyrium accinxiſſent, mõſtrum illud immaniſſimũ in ipſa infantia ſuſtuliſſent. Fieri poteſt vt illius libelli author bono animo, & ſine vllo dolo malo, talia ſcripſerit, ſed fieri profectò nõ poteſt, vt in hoc rerum Eccleſiæ ſtatu, ea vllius ponderis aut momenti cẽſeantur. Nã cùm totus pene orbis Eccleſiæ Catholicæ velut nexu mancipioque tenebatur, dicit ea tunc fuiſſe tẽpora quibus Epiſcopi ad martyrium ſubeundũ quàm ad Principes in ordinem cogẽdos paratiores eſſe debebant: nunc verò, cùm partim infideles, partim hæretici totam Aſiam, Africam, Europã, vno aut altero regno excepto, peruaſerint, atque Eccleſia ad tantas ferè quantas vnquam redacta ſit anguſtias, non eandem officij neceſſitatem Epiſcopis putat incumbere. Nimia certe hæc eſt vel in perſcrutando indiligentia, vel in iudicando & monendo indulgentia: nec debuit vir doctus & Theologus, qualis videtur ille author, Prælatis Eccleſiæ in magnam viuendi licentiam velut tempeſtate quadam delatis tam facilem deſerendi officij viam oſtendere,

Digitized by Google

re, vt exiſtiment ſe iam non tam ad martyrium paratos, quàm ad bellũ in malos principes ciendum, quos certum eſt, ſine bello in ordinem redigi, & regnis priuari, nunquã poſſe. Quantò illi rectius qui (ſiue primi Ieſuitarum, ſiue alterius ordinis fuerint: nihil enim præter auditum habeo) obuiam ſe Cardinalibus Romæ ferebant & ſuam illis cum pompa pro more prætereuntibus mollitiem, luxum, indiligẽtiam, aſperrimis verbis increpabãt, quòd orta paulò ante turbulentiſſima Lutheranæ hereſis tempeſtate, tempus illud aliam Prælatis Eccleſiæ vitam adferebat, alioſq; mores poſtulabat. Ex his igitur perſpicuum eſt, allucinari plane authorem *Reſponſionis*, conſtituendo rationem differentiæ in priſcorum & horum temporum diſſimilitudine, quantum ad Epiſcoporum & Prælatorum Eccleſiæ officium, ſtatum, & conditionem attinet.

Cap. VII.

ALtera ratio quam adfert nihilo melior eſt. Eccleſiam nempe nón ideo pertuliſſe Conſtantium, Valentem, & cæteros, quia legitimè in Imperium ſucceſſerant, nõ

Digitized by Google

Henricum III. Regem Franciæ iugulauit, ſed maiore ſcientiâ gratiáque illuſtrati, quibus zelo inconſiderato, præcipiti, & temerario modum conſtituebant. Hi facilè (ſi licuiſſet) Imperatorem ſine vllo tumultu bellico & armorum ſtrepitu confeciſſent, & ſi quod in eum Eccleſia ius habuiſſet, ſine populi detrimento exequi potuiſſent.

De Iuliano Conſtantij ſucceſſore quid dicam? Non eum credo, Eccleſia ſine vllo populi detrimento coërcere potuit? cùm Apoſtata fœdiſſimus, & qualis nemo alter inuentus eſt inter Chriſtianos Imperator exercitum ferè totum ex Chriſtianis haberet, nam & ſtatim ab eius interitu cum Iouinianus omnium ſuffragiis Imperator electus, proclamaſſet ſe Chriſtianum eſſe, ac propterea nolle exercitui Ethnicorum præeſſe; [d] reſponderunt milites, *& exclamauerunt communiter vniuerſi; ne dubites Imperator, néve repellas imperium noſtrum, vt improbum: Imperator es enim Chriſtianorum futurus, qui in pietatis diſciplina educati ſunt: nos enim Chriſtiani ſumus: & grandiores quidem inter nos doctrinam Conſtantini perceperunt, minores vero illis Conſtantius inſtruxit. Neque iſtius proximè mortui diuturnum Imperij tempus fuit,*

d *Ruffin. lib. 2. hiſt. eccleſ. cap. 1 Socra. Schol. lib. 3. cap. 22. Theodoret. li. 4. cap. 1.*

Digitized by Google

vt circumuentis quibuſdam ad infigẽdum malum ſuffecerit. Cogitet velim, & recogitet, tā author illius libelli quàm lector huius, an non potuerit facilè Eccleſia tantis copiis adiuta impium illum Imperatorem ſine populi intertrimento tollere; præſertim cùm Imperatores tunc à ſolis militibus crearẽtur, quibus inter prima religionis tempora, ſpemq; martyrij, nihil erat antiquius quàm Antiſtibus legem Numinis & voluntatem edicentibus credere & parere. Quòd ſi in ſanctiſſimorum patrum illis ſcholis didiciſſent, fas eſſe Eccleſiæ impio Principi abrogare imperium, ſubditiſque licere eiuſmodi dominum ſeu aperta vi, ſeu per inſidias tollere, nihil eis facilius quàm Iuliano imperium abrogare, vel vitam eripere, & alium pro arbitrio ſufficere ſine tumultu vllo ſiue periculo, publicáue iactura. quippe ad exercitum ius nominandi Imperatoris, ex longa tunc conſuetudine, ſpectare putabatur: vt & re ipſa. Iouinianus primùm, mox Valentinianus, ambo Chriſti Confeſſores, poſt exceſſum Iuliani, ab eodem exercitu ad imperiū ſunt ſubuecti. Quid, quod etſi non totus exercitus in Chriſti hoſtem conſpiraſſet; attamen ſoli illi milites, de quibus ex Nazian-

zeno

zeno in libris noſtris de Regno [c], meminimus vna cum Iouiniano tunc Confeſſore, Iulianum nullo negotio ſuſtuliſſent? vtpote quos, ſi audaciam & fortitudinem ſpectemus, vſus rei militaris: ſi oportunitatem, facilis militum tunc temporis ad Imperatores acceſſus: ſi volũtatem, ardor animorum martyrij deſiderio flagrantium, & quiduis pro fidei defenſione molientium, ad Eccleſiam à ſceleratiſſimi hominis perfidia & tyrannide, claro aliquo facinore liberandam, longè promptiores reddidiſſet, quàm vel vlla furioſum monachum veſana temeritas. Quid, quod Chriſtiani eo tempore inclytos Euangelij tubicines, Athanaſium, Baſilium, vtrumque Gregorium, Cyrillum, Epiphanium, Hilarium, Hoſium, alioſque cõplures doctrinâ & virtute inſignes Põtifices audiebant, qui neque quid iuris Eccleſia in Principes haberet propter doctrinam ignorare, neq; cognitum & perſpectum tam neceſſario Reipub. Chriſtianæ tempore ſilere aut diſſimulare, propter ſummam vitæ ſanctitatem atq; in aduerſis conſtantiam potuerũt? Quid, quod populum diuini illi Antiſtites docebãt, nullum niſi in patientiâ & lachrymis remedium aduerſus Apoſtatam ſuper-

c *Lib. 4. cap. 5.*

[f] Orat. in Iulian.

eſſe? ita enim Nazianzenus [f]. *Hæc*, inquit, *Iulianus deliberabat* (loquitur de iis quæ crudelis Apoſtata aduerſus Eccleſiam meditabatur) *quemadmodum ſecretorum: illius ſodales & teſtes propalarunt: coërcitus eſt tamen Dei clementiâ, ac lachrymis Chriſtianorum, quæ multæ iam & à multis erant effuſæ, quum ſolum hoc contra perſecutorem haberent remedium.* Quæſo aduerte animum ſis, Lector, & perpende Nazianzenum hoc loco. Negat Chriſtianos, hoc eſt, Eccleſiam, habuiſſe vllum remedium præter lachrymas aduerſus perſecutionem Iuliani, cùm tamen certum ſit eos pro ſe totum Iuliani exercitum habuiſſe. Non igitur ſenſit hic Pontifex qui κατ' ἐξοχὴν Theologus eſt appellatus, Eccleſiã ius vllum habere in Imperatorẽ impiiſſimum ad commouendum aduerſus eum exercitum Chriſtianum: alioqui falſum eſſet Chriſtianos ſiue Eccleſiam non habuiſſe aliud remedium contra perſecutorem præter lachrymas, habebant enim exercitum qui iuſſus ab Eccleſiâ, propter Dei cauſam facilè à Iuliano defeciſſet.

Iam verò quod de Conſtantio & Iuliano diximus, ſcilicet nullo negotio in ordinẽ ab Eccleſiâ cogi & ſceptris vitáque priuari ſine

vllo

Digitized by Google

vllo populi incommodo potuiſſe, id in Valente & Valētiniano iuniore multò eſt euidentius. Quandoquidem Valens præcipuos exercitus ſui duces & præfectos habuit viros ſummè Catholicos, per quos ipſe reſes & ſecors bella cōficiebat: nēpe Terentium, Traiannm, Arintheum, Victorem & alios, qui fidem Catholicam conſtanter p̄fitebantur, ſuamque Imperatori hæreſim & θεομαχίαν in os intrepidè exprobrabant. ſed in tam religioſa libertate, manus abſtinuerūt, nec vltra admonitionem proceſſit indignatio: quòd ſcirent ſe vitia Principis indicare tantùm debere, nō etiam vindicare. Itaque in omnibus quæ ſecularis erāt imperij, morem gerebant Hæretico quem facilè de medio tollere potuiſſent, & Monarchiam totā, maximo afflictæ Eccleſiæ commodo, ad Valentinianum Principem Catholicum, vnde proceſſerat, reducere. An non poterant hi belli Duces fœdus inter ſe aduerſus Principem ſuum Hæreticum icere, ſi id iure licuiſſet? An non expediebat Eccleſiæ Imperatorem Hæreticum Catholicis non imperare? An denique Eccleſia doctis & vigilacibus tunc Paſtoribus caruit, eóque ius ſuum temporale aut ignorauit aut neglexit? Nam

quod ſolum ſupereſt, nulla ætas Chriſtianos Prælatis ſuis magis morigeros, quàm illa habuit: vt ſi non ius imperandi Principibus temporalia, ſed iuris tantùm executio Eccleſiam defeciſſet, nec tardè eam populus & exercitus, Conſtantij, Iuliani, & Valentis tyrannide liberaturus fuiſſe videatur. Cuius rei fidem facit teſtimonium illuſtre D. Auguſtini [g] inter Canones relatam [h]. *Iulianus extitit infidelis Imperator*, inquit: *Nonne extitit Apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſeruierunt Imperatori infideli. Vbi veniebant ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum qui in cælo erat. Quando volebat vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, ite contra illam gentem, ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant dominum æternum à domino temporali: & tamen ſubditi erant propter dominum æternum etiam domino temporali.* Quis hîc non videt facillimum fuiſſe Eccleſiæ coërcere omni modo Iulianum, ſi temporalem aliquam in eum poteſtatem habuiſſet? quippe ventum tunc fuiſſet ad cauſam Chriſti, quo caſu Imperatori Chriſtum, id eſt Dominum æternum domino temporali milites præponerent. Nam & Eccleſiæ cauſa, Chriſti

g *In Pſal.* 124.
h C*xi.q.*3. *can.*58.

Chriſti cauſa eſt. Aut ergo Pontifices Romani, ſiue ſummi Pontifices, atq; adeo tota Eccleſia, tūc pro certo crediderunt, nullam ſe iuriſdictionem & poteſtatem temporalem vllo modo habere in Principes ſeculares, aut certè defuerūt officio ſuo, nec tam ſolicitè gregem ſuæ fidei mandatum curauerunt, quā poſt multa ſecula recentiores noſtri Pontifices, qui ad paſtoralis ſui muneris partem pertinere contendunt, Principes & Monarchas omnes, non ſolùm ob hæreſim aut ſchiſma, ſed ex alijs etiam cauſis temporali pœna coërcere, & regnis atque imperijs, ſi id illis viſum eſt, ſpoliare, cùm ceteroquin neque ipſi vitæ ſanctitate, & doctrinâ, cum primis illis Pontificibus conferendi ſint, neque iam populus Chriſtianus tam dicto audiens, atque primis illis tēporibus extitit. Quapropter, ſi verum amamus, fatendum eſt, neminem vtrorumque temporum Pontifices in hac re vel accuſare vel excuſare poſſe. Extra præuaricationem aut calumniā, alterutrorum laus alteris ad vituperium cedet. Sed pergamus.

Digitized by Google

Cap. VIII.

IVnior Valentinianus omnium qui in hũc diem, non ſolùm Imperio, ſed Regno aut Principatui cuiquam præfuerunt, facillimè ab Eccleſia coërceri potuit. Nam non ſolũ ſummi Epiſcopi, id eſt, Pontificis Romani iuſſu ab imperio reijci, ſed & ſolius Epiſcopi Mediolanẽſis, Ambroſij ſcilicet, nutu & arbitrio à proprijs militibus & ſtipatoribus deſeri, & ad priuati hominis ſtatum redigi potuit. *Ante lucem*, inquit Ambroſius, [a] *Vbi pedem limine extuli, circumfuſo milite occupatur baſilica: idq; à militibus Imperatori mandatum dicitur, vt ſi prodire vellet, haberet copiam, ſe tamen præſto futuros ſi viderent eum cum Catholicis conuenire: alioquin ſe ad eum cætum quem Ambroſius cogeret tranſituros. Prodire de Arianis nullus audebat, quia nec quiſquam de ciuibus erat, pauci de familia regia, nonnulli etiam Gotthi, quibus vt olim plauſtrum ſedes erat, ita nunc plauſtrum Eccleſia eſt.* & pòſt in eadem epiſtola de ſeipſo loquẽs, *Ego tyrannus appellor, & plus etiam quàm tyrannus*, inquit. *Nam cùm Imperatorem Comites obſecrarent vti prodiret ad Eccleſiam, idque petitu militum facere ſe dicerent, reſpondi: Si*

[a] *Ad ſororem ſuam Marcellinã epiſt. 33. li. 5.*

vobis iuſſerit Ambroſius, vinctum me tradetis. Quid ad hæc aduerſarij? an non vnus iſte locus ſat eſt qui omnibus linguam occludat? Omitto quod Maximus cum valida manu ex Britāniæ & Galliæ partibus collecta in Italiam contendebat, curaturus (vt ille dicebat) ne quid vltra religio Catholica detrimenti caperet: & Eccleſiæ iam à Valentiniano deprauatæ in priſtinum ſtatum reponerentur; quod & ipſi Valētiniano per literas ſignificauerat. qui tamen non vnicus illi ſcopus; ſed (quod à nonnullis noſtro ſeculo factitatum) hoc colore pietatis flagrātem regnandi cupiditatem tegebat. Nam conſtitutum illi erat, occiſo iam apud Lugdunum Gratiano, in Valentiniani Imperiū inuadere. Itaq; eius aduentu perterritus Valentinianus, ex Italia in Illyriū ad Theodoſium Oriētis Imperatorem profugit. Res notatu digna; Hæreticus à Catholico fugatus, ad Catholicū auxilij cauſa fugit: à quo & reprehenſus eſt propter hæreſim, & propter reuerentiam Maieſtatis humaniter exceptus, atq; in regnum reſtitutus. Et quia Eccleſia rebellionem religionis ergo aduerſus legitimum Principē nō laudauit, Maximus neq; reformator Imperij dictus eſt, ne-

Digitized by Google

que reſtaurator Eccleſiæ, ſed rebellis & tyrannus [b].

b Sozomē. lib. 7. cap. 13. Niceph. lib. 12. ca. 20.

Hæc cùm ita ſint, deſinant nunc velim aduerſarij commento ſuo nobis imponere: aut ſaltem dicant vnde id hauſerint? An apud probatum ſcriptorem vſpiam legerint, Chriſtianos ita viribus & copijs ſuis tunc diffidiſſe, vt ne tētare quidem auſi fuerint, quod fortiter aggreſſi facile perfeciſſent? aut tentaſſe ſaltem, ſed belli fortunam humanaque omnia expertos, impijs Principibus ſuccubuiſſe? Adeóne illis animus & volūtas defendēdæ Eccleſiæ deerat? Adeóne illos religionis ardor & *Zelus domus Dei* deficiebat? Adeóne Concionatoribus eruditis & buccinis Euangelij deſtituebātur, vt quid iuris in Principem peruerſum & hæreticū Pontifici aut populo ſit, minimè intelligerent? Replicent aduerſarij omnium annaliū memoriam, & verſent quouſque volent ſcripta eccleſiaſtica & profana, nuſquam profectò inuenient Eccleſiam illis ſeculis (cùm fuerit multò quàm nunc potentior) aliquid in Principum quātumuis malorum perniciem eſſe molitam, aut eis imperium abrogare conatam, vt eſt à nobis in libris noſtris de Regno, perſpicue fuſeque demō-

ſtratum [c]. At ex eis cõtrà quæ in ſanctorum Patrum ſcriptis de Principum ſecularium poteſtate legimus, conſtat omnes ea ætate ſenſiſſe, nullam vel, Epiſcopo Romano ſiue ſummo Pontifici, vel Eccleſiæ vniuerſæ temporalem poteſtatem, vllo modo, vllave ex cauſa in eos competere: ſed ſolius Dei iudicio, quãtum ad pœnas temporales relinquendos. Atque hæc, vt videtur, cauſa fuit, cur illi Patres non niſi perraro atq; obiter de libertate & impunitate Principum meminerint: quòd nimirum de ea tunc cõtrouerſia non fuerit; ſed vna omnium ſententia, quam inde ab Apoſtolis ex prædicatione maiorum, velut per manus acceperant: Principem in temporalibus ſolum Deum iudicẽ habere, licet in ſpiritualibus Eccleſiæ iudicio ſubijciatur.

c *Lib. 3. cap. 5. & lib. 4. cap. 5.*

Huius rei teſtem in primis Tertullianum produco, qui de Imperatoribus loquens. [d] *Sentiunt*, inquit, *Deum eſſe ſolum, in cuius ſolius poteſtate ſunt, à quo ſunt ſecundi, poſt quem primi, ante omnes deos & ſuper omnes homines.* & [e] alibi, *Colimus Imperatorem ſic, quomodo & nobis licet, & ipſi expedit, vt hominem à Deo ſecundum, & quicquid eſt à Deo conſecutum, ſolo Deo minorem. Hoc & ipſe vo-*

d *In apologet. aduerſ. gentes.*

e *Ad Scapulã Præſid. Carth.*

let: ſic enim omnibus maior eſt, dum ſolo vero Deo minor eſt. Hæc ille, non ex ſua ſed communi Chriſtianorum omnium perſona, velut certam & indubitatam totius Eccleſiæ doctrinam, profitetur. Nec aliquis hoc argumentum ſic eludat, quòd Imperatores tunc fuerint extra Eccleſiam, ac proinde non ſubiecti Eccleſiæ. Nam lex Chriſti iure ſuo neminem priuat (quod ipſimet aduerſarij fatentur) ac proinde, vt ſupra oſtēdimus, Reges & Imperatores accedendo ad Eccleſiā, nihil iuris ſui temporalis amittunt [f].

[f] *Cap. 3.*

Secundo loco prodibit S. Ambroſius, qui de Dauide adulterio homicidium cumulante ſcribens. [g] *Rex vtique erat*, inquit, *nullis ipſe legibus tenebatur, quia liberi ſunt Reges à vinculis delictorum. Neque enim vllis ad pænam vocantur legibus, tuti imperij poteſtate.*

[g] *In lib. qui inſcribitur Apologia Dauid.*

Tertio B. Gregorius Archiepiſcopus Turonenſis, [h] qui Francorum Regem Chilpericum Sacerdotes Dei calumnioſè vexantem, & iniurioſe tractantem, his verbis alloquitur. *Si quis de nobis, ô Rex, iuſtitiæ tramites tranſcendere voluerit, à te corripi poteſt: ſi verò tu exceſſeris, quis te corripiet? loquimur enim tibi, ſed, ſi volueris, audis: ſi autem nolueris,*

[h] *Lib. 5. hiſt. cap. 7. Aimoin. lib. 3. cap. 26.*

quis te damnabit, niſi is qui ſe pronunciauit eſſe iuſtitiam?

Quartò, D. Gregorius Magnus, Gregorij Turonenſis ferè coætaneus, qui cùm Pontifex Maximus eſſet, Imperatoris ſe famulũ & ſubditum eſſe faſſus eſt; ipſique Imperatori poteſtatem cælitus datam in omnes homines, humaniter humiliterque agnouit, vti paulò ante retulimus[i]. [i] *Cap. 3.*

Quinto, præclarus Antiſtes, Otto Epiſcopus Friſingenſis,[k] *Soli Reges*, inquit, *vtpote conſtituti ſupra leges, diuino examini reſeruati, ſeculi legibus non cohibentur. Vnde eſt illud tam Regis quàm Prophetæ, TIBI SOLI PECCAVI.* & Mox. *Cùm enim iuxta Apoſtolum, omni mortali horrendum ſit incidere in manus Dei viuentis; Regibus tamen, qui nullum præter ipſum ſupra ſe habent quem metuant, eo erit horribilius, quo ipſi cæteris poſſunt peccare liberius.*

[k] *In epiſtola ad Freder. Oenobarbum.*

Poſſum & alios non paucos ad huius rei fidem accire: ſed quid pluribus opus eſt? *in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum*[l]. Si contrariæ opinionis aſſertores tot antiquorum Patrum teſtimonia, imò ſi vel vnum aliquod proferre poſſint, quo diſertè ſcriptum ſit Eccleſiam, vel eius caput Sum- [l] *Matth. 18.*

Digitized by Google

mum Pontificem, habere temporalem vllam poteſtatem in Reges & Principes ſeculares, & poſſe eos tēporalibus pœnis quoquo modo, directè ſcilicet vel indirectè, coërcere, aut regno, regniue parte multare: nō equidem recuſabo quo minus lis tota ſecundum ipſos ſine prouocatione iudicetur. Nihil enim eſt quod malim quàm certam rationem inueniri poſſe, per quam aduerſariæ opinionis ſentētia liquido confirmetur: ſed dum id fruſtra expecto, interea Veritas me victum vinctumque, ſecum in aliam partem abducit.

Hoc igitur ab aduerſarijs nunc quæro: Nunquid veriſimile ſit hos ſanctos & antiquos Patres, qui de ſumma Regum & Imperatorū poteſtale impunitateq; ſcripſerunt, adeo negligentes fuiſſe, vt per incuriam nō admonuerint ſui ſeculi Principes huius Pōtificiæ poteſtatis temporalis, aut eā admonitionem tabulis cōſignatam non reliquerint: quo Principes non ſolùm occulta Dei iudicia extimeſcant, ſed etiam Eccleſiaſticam & Pontificalem iuriſdictionem tēporalem, per quā deijci loco poſſint, quoties id Eccleſia, vel eius caput Papa, è religione atq; è republica eſſe putauerit? Certè id ſi-

luiſſe, ſi verum erat, fallere fuit Reges & Principes, quibus litteris & prædicationib⁹ perſuaſerãt, eos poſſe à ſolo Deo in temporalibus iudicari. An fingemus ignaros adeò & inſcios fuiſſe authoritatis Eccleſiæ, vt tali eam poteſtate præditam eſſe non intellexerint? An deniq; adeo meticuloſos & puſillanimos, vt quod ſcirent, id Principibus nunciare non ſint auſi? Si nihil horũ priſcis illis Patribus imputari poteſt, cur aliam quæſo, nũc nouam poteſtatem, nullâ certâ, neque authoritate neq; ratione fundatam, ſed poſtremis ſeculis ab hominibus quibuſdam ſummo Pontifici miſere addictis excogitatam populoque obtruſam amplectamur, & nouum iugum Principibus imponamus?

Cap. IX.

PRiorem partem ſecundæ rationis aduerſariorum falſiſſimam eſſe iam planè oſtendi, *Eccleſiam* ſcilicet, *ideo toleraſſe Conſtantium, Iulianum, Valentem, & cæteros Principes Hæreticos, quia non potuit eos ſine populi detrimento coërcere.* Poſteriorem partem nunc æquè falſam eſſe demonſtrabo, nempe Hẽricum IV. Imperatorem, & alios Principes

in quos poſteriores Pōtifices ius ſibi temporale arrogarũt, potuiſſe ab Eccleſia ſine populi detrimẽto coërceri. Quod priuſquam aggrediar, obſecro atq; obteſtor nõ modò lectorem beneuolũ, ſed ipſoſ-met aduerſarios, vt quæſtione pertractata perpendant animo, & tẽperatè, ac ſyncerè æſtiment, an non facilius Eccleſiæ fuerit in primos iſtos Principes, ſupradictis modis & medijs animaduertere, quàm dictum Henricũ quartum per Rudolfum Sueuum, vel Philippũ Pulchrum per Albertum Auſtriacũ in ordinem cogere? quorum alter Papæ arrogãtiam riſit & repreſſit: [a] alter verò æmulum & aduerſarium ſibi à Pontifice datum, poſt varias vario marte dimicationes, poſtremo tandem prælio confecit. [b] & Papam, à quo fuit excommunicatus, Româ eiectum perpetuo exilio multauit.

a *Philippus Pulcher. authores Platin. Gaguin. & alij.*

b *Marian. Scotus in Chronico an.* 1080.

Quanto cum populi detrimento Papa temporalem illam in Henricum IV. poteſtatem exercere conatus ſit, teſtatur Otto Friſingenſis (quẽ Bellarminus & genere & eruditione, & vitæ probitate nobiliſſimum meritò vocat [c]) qui de excommunicatione & depoſitione dicti Henrici facta à Gregorio VII. ſic ſcribit. [d] *Lego & relego Romano-*

c *Lib.* 1. *Cap.* 4. *de tranſlat. Imp. & li.* 4. *de Rom. Pont. c.* 13.

d *Lib.* 6. *Chr. ca.* 35.

Digitized by Google

rum Regum & Imperatorum geſta, & nuſquam inuenio quemquam eorum ante hunc à Romano Pontifice excommunicatum, vel regno priuatum: niſi forte quis pro anathemate habendum ducat, quod Philippus ad breue tempus à Romano Epiſcopo inter pænitentes collocatus, & Theodoſius à beato Ambroſio propter cruentam cædem, à liminibus Eccleſiæ ſequeſtratus ſit. vbi animaduertendum eſt, Ottonem planè profiteri ſe nullum de priuatione regni exemplum præcedentibus ſeculis inuenire; licet de excommunicatione duo iſta, ſi non vera, at ſaltem verorum ſpeciem habentia proponat. Deinde verò paucis interiectis e ſic ſcribit: *Quanta autem mala, quot bella, bellorumque diſcrimina inde ſubſecuta ſunt: quoties miſera Roma obſeſſa, capta, vaſtata, quod Papa ſuper Papam, ſicut Rex ſuper Regem poſitus fuerit, tædet memorare. Denique tot mala, tot ſchiſmata, tot tam animarum quàm corporum pericula, huius tempeſtatis turbo inuoluit, vt ſolus ex perſecutionis immanitate, ac temporis diuturnitate, ad humanæ miſeriæ infælicitatem ſufficeret comprobandam. Vnde à quodam Eccleſiaſtico ſcriptore denſiſſimis Ægypti tenebris comparatur. Prædictus enim Pontifex Gregorius à Rege vrbe pellitur, Gibertuſque Rauenna-*

e *Cap. 36. ſiue vlt.*

Digitized by Google

tenſis Epiſcopus in locum eius ſubtruditur. Porro Gregorius Salerni manens, appropinquante vocationis ſuæ tempore, dixiſſe fertur. Dilexi iuſtitiam & odi iniquitatem, propterea morior in exilio. Quia ergo in Principe ſuo regnum ab Eccleſia præciſum grauiter percuſſum fuit, Eccleſia quoque tanto Paſtore, qui inter omnes ſacerdotes & Romanos Pontifices præcipui zeli ac authoritatis erat, orbata dolorem non modicum habuit.

Hoccine eſt Principem ſine populi detrimento coërcere? Qui ſcribunt Romanũ Potificem (quem Eccleſiæ nomine intelligunt) non toleraſſe hunc Imperatorem, quia poterat eum ſine populi detrimento coërcere, aut hunc authorem nõ legerint, aut nominis & exiſtimationis ſuæ curã nullam gerant, neceſſe eſt; qui tam manifeſto mendacio ſe implicent. Si hoc prius ignorabant, diſcant nunc ſaltem ex hoc ſcriptore grauiſſimo, falſum id eſſe quod pro vero inſcienter proponunt: & cogitent velim, candideque iudicent, an non ſatius fuiſſet Gregorium Papam vitia & mores deſperatos Henrici inſtar Conſtantij, Iuliani, Valentis, & aliorum Imperatorum Eccleſiam vexantium perferre, ac Dei bonitatem

lachrymis & precibus pro eius ſalute vel interitu exorare, quàm tot ſchiſmata & cædes, tot populorum & vrbium direptiones, tot in ſedem Apoſtolicam contumelias, in Pōtifices bella, aliaſque furibundas tragœdias cum totius populi pernicie, vno facto inſolēte & inaudito, minimeque neceſſario excitare, excitatasque annos plures magno Eccleſiæ malo alere & fouere? Fieri poteſt vt bono id animo fecerit Gregorius (Deus de intētione iudicet.) At fieri nō poteſt, vt rectè, prudēter, & ex officio fecerit, & quin largiter errauerit, more & cōſilio gumano, cùm id ſibi tribueret quod ſuum ſanè non erat; deponendi ſcilicet & abdicandi Imperatoris munus, inq; eius locum alterius ſubſtituendi poteſtatem; ac ſi ad eum regni illius humani dominium pertinuiſſet. quod ſatis verſiculus ille indicat ab Ottone relatus, & à nobis ſupra trāſcriptus.

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo.

Conſtat autem nō ſemper rectè, & ex Dei volūtate fieri, quod pietatis feruore & bono zelo, etiam à viris cetero quin optimis, agitur. Moyſes, dum Hebræi defendendi zelo occidit Ægyptium, peccauit. Oza zelo fulciendi arcam Domini nutantem, eam teti-

git & interijt. Petrus zelo tuendi Dominū & Magiſtrum, Malcho auriculam abſcidit, & reprehenſus eſt. Hinc D. Ambroſius ad Theodoſium. [f] *Noui te pium, clementem, mitem atque tranquillum, fidem ac timorem Domini cordi habentem: ſed plerumque aliqua nos fallunt. Habent aliqui Zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam* [g]. zelus inconſideratus non rarò ad ſcelus impellit.

f *Lib. 5. epiſt. 29.*

g *Rom. 10.*

Culpa igitur Gregorij Papæ mihi permagna in hoc negotio videtur, quod non animaduerterit ad ſupremi Paſtoris officiū pertinere, vnius facinus impunitum potius relinquere, quàm eius vindicandi deſiderio innocentem atque innoxiā multitudinem periculo inuoluere. Ac proinde ne excommunicare quidē Imperatorē illum debuit, in cuius ſceleris ſocietatem tantus hominum numerus coierat, vt ſeparari ſine ſchiſmate, & vnitatis Eccleſiæ diſſolutione nequiret. Id multis antè ſeculis, magnum Eccleſiæ lumen Auguſtinus ſanctè & ſapiēter admonuit, [h] atque ex Apoſtoli Pauli ſcriptis luculenter comprobauit: cuius ſententiam Eccleſia adeo gratam & ratam habet, vt eam in Canones retulerit [i]; digna ergo quam huc tranſcribam, & quæ non a-

h *Lib. 3. cap. 2. contra epiſt. Parmeniani.*

i *Can. non poteſt. 23. q. 4.*

tramento ſed auro, nec in charta peritura ſed ſilice vel adamante, aut ſi quid illis durius & diuturnius eſt, exaretur. *Non poteſt,* inquit, *eſſe ſalubris à multis correptio, niſi cùm ille corripitur qui non habet ſociam multitudinem. Cùm verò idem morbus plurimos occupauerit; nihil aliud bonis reſtat quàm dolor & gemitus, vt per illud ſignum quod Ezechieli ſancto reuelatur* [k], *illæſi euadere ab illorum vaſtatione mereantur. Nec cùm voluerint colligere zizania, eradicent ſimul & triticum: nec per diligentiam ſegetem Domini purgent, ſed per temeritatem ipſi potius inter purgamenta numerentur. Ideoque idem Apoſtolus cùm iam multos comperiſſet, & immundos luxuria, & fornicationibus inquinatos, ad eoſdem Corinthios in ſecunda epiſtola ſcribens, non itidem præcepit vt cum talibus eec cibum ſumerent. Multi enim erant, nec dici de his poterat,* [l] *Si quis frater nominatur fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut aliquid tale, cum eiuſmodi nec cibum quidem ſimul ſumere: ſed ait,* [m] *Ne iterum cùm venero ad vos, humiliet me Deus, & lugeam multos ex ÿs qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia & luxuria & fornicatione quam geſſerunt: Per luctum ſuum potius eos diuino*

k Ezech. 9.

l 1. Cor. 5.

m 2. Cor. 12.

flagello coërcendos minans, quam per illam correptionem vt cæteri ab eorum coniunctione ſe abſtineant. & paulò poſt, *re vera ſi contagio peccandi multitudinem inuaſerit, diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia neceſſaria eſt.* [n] *nam conſilia ſeparationis* (hoc eſt excommunicationis) *& innania ſunt, & pernicioſa atque ſacrilega: quia & impia & ſuperba fiunt, & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigunt animoſos malos.*

[n] *Id eſt, totum diuino iudicio & vltioni relinquendum eſt.*

Hæc cùm ita ſint, nemo vt arbitror, ex collatione doctrinæ S. Auguſtini, quæ & Eccleſiæ eſt, cum geſtis à Gregorio in Henricum, non perſpicuè cernet, Papam magnopere erraſſe, qui Imperatorem, cuius partes ingens Clericorum & laïcorũ multitudo ſequebatur, cum manifeſto maximi ſchiſmatis periculo excommunicauerit: multoq; amplius, cùm eum Imperij iure (in quod ipſemet Põtifex ius nullum habebat) odioſa ſententia nixus eſt ſpoliare: vt mirum non ſit ſi (quod Sigebertus ſcribit) eundem Gregorium paulò ante mortem pęnituerit omnium quæ aduerſus Imperatorem geſſerat.

Libet Sigeberti locum referre, quòd non ſuam ipſius opinionem aduerſarijs ſuſpectam,

ctam, eò quòd Henrici partes ſequutus ſit, ſed hiſtoricam narrationem alterius authoris contineat. *Hildebrandus Papa*, inquit, [o] *qui & Gregorius ſeptimus, apud Salernum exulans moritur. De hoc ita ſcriptum reperi. Volumus vos ſcire qui Eccleſiaſticæ curæ ſoliciti eſtis, quòd Dominus Apoſtolicus Hildebrandus qui & Gregorius, nunc in extremis poſitus ad ſe vocauit vnum de duodecim Cardinalibus, quem multum diligebat præ cæteris, & confeſſus eſt Deo, & ſancto Petro, & toti Eccleſiæ, ſe valde peccaſſe in Paſtorali cura, quæ ei ad regendum commiſſa erat, & ſuadente diabolo contra humanum genus iram & odium concitaſſe.------ Tunc demum miſit prædictum confeſſorem ad Imperatorem & ad totam Eccleſiam, vt optaret illi indulgentiam, quia finem vitæ ſuæ aſpiciebat, & tam cito induebat ſe Angelica veſte, & dimiſit ac diſſoluit vincula omnium bonorum ſuorum Imperatori & omni populo Chriſtiano, viuis & defunctis, Clericis & Laicis, & iuſſit ſuos abire de domo Deoderici, & amicos Imperatoris aſcendere.*

o In Chronograph. an. 1085.

Cap. X.

REdeo nunc ad Epiſcopū Friſingenſem, genere, pietate, & eruditione, vt dixi-

Digitized by Google

mus, nobiliſſimum, atque harum rerum teſtem penè occulatum. Is cùm in loco à nobis producto, tum in aliis, non obſcurè indicat non probari à ſe decretum illud Papæ de abdicando Imperatore, ſed nouum, inſolens, atque iniuſtum videri. Nam primùm quod ad facti illius nouitatem & inſolentiam, ſic ſcribit, *Lego & relego Romanorum Regum & Imperatorum geſta, & nuſquam inuenio quemquam eorum ante hunc à Romano Pontifice excommunicatum, vel regno priuatum*. Et rurſus libro primo de geſtis Friderici [a]; *Gregorius ſeptimus*, inquit, *qui tunc vrbis Romæ Pontificatum tenebat, eumdem Imperatorem tamquam à ſuis deſtitutum, anathematis gladio feriendum decernit. Cuius rei nouitate eò vehementiùs indignatione motum ſuſcepit Imperium, quo nunquam ante hæc tempora huiuſmodi ſententiam in Principem Romanorum promulgatam cognouerat*. Iniuſtitiam vero & iniquitatem facti varijs modis declarat. Primùm quod inter mala & damna quæ ex illo Papæ decreto nata ſunt, ponat mutationem & deiectionem Papæ & Regis, *quod Papa ſuper Papam ſicut Rex ſuper Regem poſitus fuerit*. quibus verbis oſtẽdit vtrumque pari iure, ſeu potius pari iniu-

[a] Cap. 1.

ria factum eſſe, vt ſicut iniuſtè Papa ſuper Papam ab Imperatore, ita etiam iniuſtè Rex ſuper Regem à Papa *poſitus ſit*. Deinde quod ait, *quia ergo in Principe ſuo regnum, &c.* id quid aliud ſonat, quam propter violatum in Principe Imperium, violatam fuiſſe in Pontifice Eccleſiam, ſiue propter percuſſum regnum in perſona Principis, percuſſam fuiſſe Eccleſiam in perſona Pontificis. inter quæ cùm nullum iuris aut iniuriæ diſcrimen faciat, nec poſſit vtrumque iuſtè fieri, conſequens eſt vt vtrumque iniuſtè factum eſſe exiſtimet.

Præterea tam defectionem Rudolfi, quē Papa Imperatorem creauerat, quàm inſurrectionem filij ipſius Henrici excommunicati, apertè & ſimpliciter rebellionem vocat: quod vtique nunquam dixiſſet, ſi Henricum iure priuatum imperio crediſiſſet. Nam rebellium eſſe non poteſt, niſi aduerſus ſuperiorem, ac proinde nec in Henricum eſſe potuit, qui ſi iuſtè abdicatus & *depoſitus eſt*, amplius ſuperior non erit. De Rudolfo itaque ſic ſcribit. [b] *Nec multo poſt tempore duo præfati duces Guelfo & Rudolfus, qua occaſione dubium, Principi rebellantes, Saxonibus iunguntur.* Et mox, *At Romanus*

b *Lib. I. de geſt. Friderici. cap. 6.*

Digitized by Google

Pontifex Gregorius, qui iam vt dictum eſt, Principes aduerſus Imperatorem concitabat, omnibus vt alium crearent, latenter & manifeſtè ſcribebat. Scire autem hîc obiter oportet, quod ait, *qua occaſione dubium*, de priuata occaſione intelligendum, cuiuſmodi multæ ſolent inter Magnates & Regem aboriri: vt noſtra ætate inter Borbonium & Franciſcum Regem, Guyſium & Henricum, Auriacum & Philippum: nam vterq; & Guelfo & Rudolfus publicam occaſionem prætendebant, nempe efferatos Henrici mores, & quod à Papa excommunicatus eſſet ac regno depoſitus; vt ſcribit Albert. Schafnaburgenſis,[c] atque ita priuatum odium, vt rebellantibus mos eſt, prætextu publico velauerunt. De filio autem Noſter Epiſcopus Friſingenſis ſic loquitur;[d] *Anno dehinc iterum ſequente, natale Domini Moguntiæ Imperatore celebrante*, Henricus *filius eius rebellionem contra patrem in Noricis partibus, conſilio Theobaldi Marchionis, & Berengarii comitis, ſub ſpecie religionis, eò quòd pater eius à Romanis Pontificibus excommunicatus eſſet, molitur: aſcitiſque ſibi quibuſdam ex Orientali Francia, Alemania, Baioaria, Principibus, Saxoniam terram & gentem contra*

c De Reb. German.

d Lib. 7. Chron. cap. 8.

Regem facile animandam ingreditur. Lector hîc duo obſeruet. Alterũ quod hic author ſcientia & pietate conſpicuus, hanc inſurrectionem Henrici filij in Henricum patrem, rebelionem vocet. Alterum, quod Henricum patrem, & hîc & alibi ſemper, Regem & Imperatorem nominet, quamuis excommunicatus & regno priuatus per ſententiam Pontificis, ante annos plus minus viginti quinque fuiſſet; & primùm Rudolfus, deinde Hermannus à Papa & rebellibus in eius locum ſuffectus. ex quo ſatis indicat exiſtimare ſe ſummum Pontificem ius abdicãdi Reges nullum habere, aut aliquĩd ſtatuendi de ipſorum imperio temporali: ac proinde decretum illud Gregorij nec iuſtum nec legitimum fuiſſe: alioqui neque Rex appellari Henricus, neque eius aduerſarij rebelles, ſine Romani Pontificis iniuria potuerunt.

Eſt & alius eiuſdem authoris locus,[e] in quo idipſum manifeſtius declarat, Papam ſcilicet per illam excommunicationem & abdicationem nihil iuris regni Henrico ademiſſe. Nam poſtquam narrauit Bertolſum Rudolfi generũ (quem vt dictum eſt Papa Regem creauerat) perempto ſocero, duca-

[e] *Lib. 1. de geſt. Friderici, cap. 8.*

Digitized by Google

tum Sueuiæ tanquam ſibi à ſocero conceſſum vſurpaſſe,& ex altera parte Henricum (Papæ iudicio depoſitum) conceſſiſſe eumdem ducatum nobili cuidam Sueuiæ, cui Friderico nomen, qui Bertolſum ad pacis conditiones,& ad *exſeſtucationem ducatus* adegit,addit.*Bertolſus iſte,quamuis in hoc negotio Imperio ſimul & iuſtitiæ ceſſerit, tamen ſtrenuiſſimus ac fortiſſimus fuiſſe traditur.* En vt nihil circuitione vſus, affirmat Imperium & iuſtitiam ab Henrico ſtare,in quem Pontifex ſentẽtiam depoſitionis multò ante tulerat;non autẽ à Rudolfo, quamuis Põtificia authoritate ad Regnum vocato, cum epigraphe iã bis ſuperius relata; *Petra dedit, &c.*

Denique cùm ſeriò dicat & doceat, *Reges nullum præter Deum ſupra ſe habere quẽ metuãt.* Nonne hoc ipſo ſatis admonet, nihil iuris temporalis Pontifici Romano eſſe, vt de ipſorum regnis & imperiis vllo modo diſponat? Et verò licet aliud non eſſet, quo facinus illud Gregorij Pontificis improbetur,ſanè tot lugubres & calamitoſi euẽtus, tot funeſti ac miſerabiles caſus, qui ex illa Papæ in Imperatorem tunc primum occupata & vſurpata iuriſdictione orti, vniuerſum Imperiũ totos viginti quinque annos

afflixerunt,& Eccleſiam continuo ſchiſmate lacerarũt,nobis argumento eſſe poſſunt, decretum illud non afflatu diuino, ſed humano impetu factum eſſe:nec ab ordinaria ſanctæ ſedis Apoſtolicæ iuriſdictione, ſed vel ab extraordinaria ſedem tenentis ambitione,vel iuris ſui ignoratione & zelo inconſiderato proceſſiſſe. Neque enim veriſimile eſt Deum, qui Iuſtitiæ author & Eccleſiæ protector eſt,quique primas ſpiritualis poteſtatis Eccleſiæ executiones, præſentibus miraculis & horrendo effectu formidabiles reddidit,non eodem modo primam illam tantæ tamque ſublimis authoritatis & iuris Eccleſiæ ſuæ executionem,ſingulari aliquo miraculo vel extraordinario auxilio ſecundare voluiſſe: cùm præſertim tot precibus à Pontifice in auxilium eſſet vocatus, ipſique Apoſtoli ſolenni obſecratione rogati,his verbis. *Agite igitur Apoſtolorum ſanctiſsimi Paincipes,& quod dixi veſtra authoritate interpoſita confirmate, vt omnes nunc demum intelligant,ſi poteſtis in cælo ligare & ſoluere, in trrra quoque Imperia, Regna, Principatus, & quicquid habere mortales poſſunt, auferre & dare vos poſſe. Ediſcant nunc Reges huius exemplo, & omnes ſeculi Principes,quid*

Digitized by Google

in cælo poſitis, quantique apud Deum ſitis, ac deinceps timeant ſanctæ Eccleſiæ mandata contemnere. Hoc autem iudicium citò in Henricum exercete, vt intelligant omnes, iniquitatis filium non fortuitò, ſed veſtra opera è regno cadere. Hoc tamen à vobis optauerim, vt pœnitentia ductus, in die iudicii veſtro rogatu gratiam à Domino conſequatur. Actum Romæ Nonis Martij indictione tertia [f]. His & ſimilibus precationibus ad Deum & Principes Apoſtolorum fuſis, inquè Henricum execrationibus & imprecationibus ſolenni more coniectis, quis Deum, qui Eccleſiam per beatos ſuos Apoſtolos continua protectione cuſtodit non facilè paſſurum ſe exorari & primam hanc Pontificis ſupplicationem in tantæ authoritatis Eccleſiæ manifeſtandæ exordio non ſtatim fuiſſe auditurum arbitretur, ſi talis ad Eccleſiam authoritas pertinuiſſet? Cùm tamen planè contrà, nihil non infauſtum Pontifici, Pontificiæque partis authoribus & fautoribus acciderit, triumphante interim & Imperium tenente Henrico. Nam quod à filio tandem poſt annos viginti quinque paſſus eſt, *ſub ſpecie religionis*, vt ait Friſingenſis, id parum aut nihil ad hanc rem pertinet: prætextus hic

f Platin in vita huius Pontif.

tantùm filio peſſimo fuit, qui ante diem patrios in annos inquirebat. Vera autẽ cauſa, ambitio, & ardens dominandi libido, *quæ multos mortales falſos fieri ſubegit.* [g] & patres in filios, & hos in illos, ſæuis & furialibus odiis ſæpe armauit, vt vberius alibi oſtendimus:[h] Belliſſimè quidam,[i] *patris longior vita malo filio ſeruitus videtur.*

g Saluſt.

h Lib. 6. de regno. c. 4.

i Gaguin. in vita Ludou. Pii.

Cap. XI.

Ex his, vt opinor, ſatis patet, Eccleſiam non tolleraſſe olim Conſtantium, Iulianum, Valentem, & alios malos Principes, quod ſuis tunc copijs & viribus diffideret, nec quòd eos ſine magno populi incõmodo in ordinem cogere nequiret. Nam re vera facilius, & minore populi detrimẽto, veteres illos coërcere potuit, quã non ſolum Henricum IV. cuius cauſa tam diuturnum ſchiſma ortum eſt, ſed vel Othonem IV. vel Fridericum II. vel Philippum Pulchrũ, vel Ludouicum XII. vel Ioannem Nauarrum, & alios, in quos Pontifices ſucceſſu rerum tumidi, ſententias excõmunicationis & priuationis regnorum protulerũt; non ob hæreſim, neq; ob malè obitum imperium, neq;

Digitized by Google

ad ſupplicationẽ ſubditorum, ſed proprio motu, priuato inquã odio incenſi infenſiq́;. Non deniq; quòd ſtatus Eccleſiæ illâ ætate Epiſcopos magis quã hoc ſeculo ad martyrium paratos eſſe voluerit. Tunc enim Eccleſia tutiſſimo loco erat, atq; in portu vt dicitur, nauigabat: vtpote fundata iampridẽ Apoſtolicis inſtitutis, & ſatis ſuperq́; labore ac ſanguine Martyrũ ſtabilita. Quinimo is tunc Eccleſiæ ſtatus erat, vt multò minus quàm hoc tẽpore Epiſcopis ad martyrium paratis opus eſſet: quòd tota tunc multitudo, velut recente Martyrũ ſanguine aſperſa, nihil niſi martyrium redoleret: adeo vt non minus exemplo gregis Paſtor, quã ſinguli de grege exemplo Paſtoris, officii ſui commoneretur.

At nunc ſecus, proh dolor! ſe res habet: Eccleſia grauiſſimis tempeſtatibus agitata eſt, ac tãtum non obruta Hæreticorum impetu, multis eorum ipſorum qui Catholici dici cupiunt ita affectis, vt nec magnas exãtlare moleſtias, ne dum exequi mortem, pro vera religione velint: quapropter vt incaleſcat ille tepor, & homines ad expeditiſſimã viam & quaſi compendiariam ſalutis excitentur, quis non videt opus eſſe Epiſco-

pis qui verbo & exemplo viam monſtrent: & ad martyrium potius, quã ad arma & inſurrectiones, in quæ natura procliues ſumus & ſemetipſos componant & alios adhortẽtur? Quis non paternam Clementis VIII. pietatẽ cum ſumma prudentia coniunctã, quà Reges & Principes Chriſtianos ad cõcordiam reducere, & in concordia retinere annititur, infinitis partibus Eccleſiæ vtiliorem iudicet, quàm Iulij II. loricati furores Martios, quibus Italiam, Galliam, Germaniam, Hiſpaniam, cæteraſq; gẽtes Chriſtianas, hoſtilibus animis inter ſe committere, impiè & inhumaniter connitebatur?

Hæc cùm ita ſint, ſane vel priſcos Eccleſiæ patres grauiter deliquiſſe fateamur, quod ſontes illos, & execrãdos fidei deſertores, nõ ſolũ pertulerint, &, cùm facilè poſſent, non peremerint; ſed obſeruarint comiter, & regalibus titulis atq; honoribus dignati ſint: vel eos eiuſmodi Principib⁹ pepercisse propter reuerẽtiã Maieſtatis, & ſolo Deo inferiorẽ in temporalibus poteſtatem, arbitremur neceſſe eſt: vel certè præter cauſas ab aduerſarijs redditas, aliã adhuc ſubeſſe meliorẽ credamus, quam nemo ipſorũ hactenus prodidit, nec vt ſuſpicor, vnquã prodet.

Digitized by Google

Nam quod quidam ſeditioſus in opere illo infami quod aduerſus Reges ſcripſit,[a] vt vim ſuperioris obiectionis de antiquorũ Patrum tolerantia eludat, *quaſi verò*, inquit, *eadem inſtituendæ Eccleſiæ ratio, atque inſtitutæ eſſe credenda ſit, ac non prius plantari & irrigari vineam, quam incidi oporteat: ſed tum demum id* poteſtatis *datum eſt Eccleſiæ, cùm id Prophetæ impletum eſt: Erunt Reges nutritij tui, & vultu in terra dimiſſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent.*[b] id certè eſt eiuſmodi quod vix reſponſione dignum putem cùm nec authorem ipſum ſat quid dicat ſcire arbitrer. Quid enim? An non putida Eccleſiæ membra ab eius infantia & primordijs abſcindi ſolebant? An neſcit inciſionem illam ſpiritualem, quæ propria Eccleſiæ eſt, vnà cum ipſa Eccleſia cæpiſſe? Quid Ananias, quid Corinthius, an non ab Eccleſia amputati? Hoc ſi ignorat, malus Theologus, & peior vinitor credendus eſt: ſiquidem in plantatione reſecat hic etiam quicquid in vite ſuperfluum eſt & inutile, nec prominere terra putridas aut vitiatas gemmas ſinit: mox eam, vbi paululum excreuerit, pãpinat, ne infructuoſis colib⁹ oneretur. Quod ſi de inciſione corporali intelligat,

[a] Lib. 3. ca. 18. de inſt. Henr. 4. abdicatione.

[b] Eſaie 49.

Digitized by Google

ſcire debet Eccleſiam nõ noſſe ſanguinem, non ſolere inquam extremo ſupplicio quẽquam afficere, niſi fortè per miraculum, vt in perſona Ananiæ & Saphiræ [c], contingat. Sed quid? an Eccleſiam temporibus Ambroſij, Hieronymi, Auguſtini nondum perfectè inſtitutam fuiſſe retur? aut non ſatis plantatam & irrigatam, vt iam tunc commodè incidi potuerit? Certè B. Aguſtinus alicubi aſſerit, [d] paucos ſuo ſeculo vſpiam inueniri qui de Chriſto malè ſentirent. Cur ergo Valentem, Valentinianũ, Heraclium, & alios ſimiles tolerauit Eccleſia? Nam à Conſtantino Magno impletum erat id prophetiæ quod allegat. At nõdum tempus incĩdẽdi vineam Domini. Egregia ratio ſcilicet, atq; inter alias eius viri ineptias, quas alibi ſeorſim indicauimus, [e] collocãda. Nunc ad indirectæ poteſtatis propugnatores trãſeamus.

c *Act.* 5.

d *Tract.* 27 *in Ioan.*

e *lib.* 5. & 6. *de Reg.*

Cap. XII.

HOrum opinionem capite primo & capite quinto ſuprà propoſui: ea eſt, *Papam ratione ſuæ ſpiritualis Monarchiæ habere poteſtatem temporalem indirectè, eamque ſummam diſponendi de temporalibus rebus omnium*

Digitized by Google

Chriſtianorum, & poſſe mutare regna, & vni auferre atq; alteri conferre, ſi id neceſſarium ſit ad animarũ ſalutẽ. Cui ſententiæ tã multa repugnãt, vt eam omnino improbabilem, ne dicam incredibilem, exiſtimem. Nam in primis quid eis magis cõtrarium, quàm quòd tota antiquitas Chriſtiana ſemper cenſuit, Reges ſolo Deo minores eſſe, ſolum Deum iudicẽ habere, nullis legibus humanis ſubiici, nulliſq; pænis temporalibus plecti vel coërceri poſſe, [a] ac proinde quod iuris authores dixerunt, *Princeps legibus ſolutus eſt* [b], id Græci de legibus pœnalibus præcipuè intelligunt; ἤγουν ἁμαρτήσας οὐ κολάζεται. id eſt, videlicet ſi quid delinquat non punitur. Nihil horum cum aduerſariorum opinione poteſt conſiſtere. Nam ſi verum eſt, Papam de Regnis rebuſque Principum ſecularium poſſe diſponere, & ab iis ſceptra omnemq; dignitatem auferre, conſequitur neceſſariò Papam Regibus ſuperiorem atq; etiam iudicem in temporalibus eſſe, ac præterea Reges omnes temporalibus pænis ſubiici poſſe: quod ſuperiori veterum ſententiæ ex diametro vt aiunt opponitur conſecutionis neceſſitas inde patet, quòd qui alium legitimè iudicat, is ſuperior ſit eo quem

Aduerſariorum ſententia toti antiquitati Eccleſiaſticæ contradicit.

a *Vide. c. 8.*

b *L. Princeps. D. de legib.*

iudicat neceſſe eſt. (Nam par imparem non habet imperium, [c] multo minus inferior in ſuperiorem) & quod regni priuatio, ſicut bonorū publicatio, inter pœnas temporales eaſq; grauiſſimas numeranda ſit.

c *L. Nam magiſtratus. D. de recept. qui arbi.*

Quid quod ipſi Pontifices fatentur Reges non habere ſuperiorem in temporalibus [d]. Habent & non habent, ſimul vera eſſe nequeunt. falſum ergo eſt Reges non habere ſuperiorē in temporalibus, ſi alius iis poſſit iure temporalia auferre alteriq́; conferre. ſi enim hic non ſit actus ſuperioritatis, vt ita loquar, non video equidem quid ſit eſſe ſuperiorem: aut ſi Regem causâ cognitâ condemnare, & regali dignitate multare, nō ſit Regis iudicē eſſe; nullam neq; iudicij neq; iudicis notionem à maioribus traditam & relictam eſſe fatendum eſt. Nam quod in verbis, *directè & indirectè*, diſcrimen ſtatuūt, id non ad facultatem iudicandi & effectum iudicij, ſed ſolùm, admodum & rationem acquirendi tantam poteſtatam pertinet. Canoniſtæ enim dicūt Papam directè dominium tēporale totius orbis à Chriſto accepiſſe. Hi verò negāt eum accepiſſe tale dominium directè, quaſi dicas per ſe, ſimpliciter, & ſine alterius rei conſideratione;

d *Cap. per venerabilē qui fil. ſunt legit.*

Repugnat confeſſioni Pontificū.

ſed tantùm indirectè,hoc eſt per conſequẽtiã,ratione illius poteſtatis ſpiritualis quam directè à Domino accepit. hæc igitur ex verbis iſtis differentia, ad initium & modũ acquirendi temporalem poteſtatem, non autem ad eius vim & effectũ referri debet. Vtrumuis enim dicas, nihil ad Pontificalis iudicij in Reges firmitatem & efficaciam omnino intereſt:niſi fortè quis dicat Papam, ſi vir malus fuerit, liberius indirectè quàm directè in Regum corpora & fortunas poſſe graſſari.

Quod ſi aduerſariorum ſententiæ locus ſit,Reges & Principes Chriſtiani non erunt ſolum vaſalli & cliẽtes Papæ in temporalibus,ſed quod vilius eſt,quaſi precariò regna & Principatus ab eo poſſidebunt. Id facilè ex ipſis aduerſariorũ principijs ſic oſtendo. Summus Põtifex poteſt alicui regnum auferre,& alteri conferre,ſi id neceſſarium ſit ad animarũ ſalutem: Atqui iudicare & decernere an ſit neceſſarium,pertinet ad eundem Pontificem,de cuius iudicio, æquumne ſit an iniquum, nemo poteſt iudicare: [e] ergo vbi libitum ei erit poterit quemlibet regno priuare, & illud alteri conferre. Propoſitio in hac raciocinatione, eſt ipſamet ſen-

[e] Can. patet. can. aliorum 1x. q.3.

ſententia aduerſariorum. Aſſumptio verò inter omnes Catholicos extra cõtrouerſiam eſt: nemo enim niſi Hæreticus negabit curam animarũ ad Petri ſucceſſorem & Chriſti vicarium pertinere. Concluſio denique ex præmiſſis neceſſariò ſequitur; quia ſit volet Pontifex Regnum aliquod ab vno in alium transferre, poterit dicere ſe iudicare ad animarum ſalutẽ id eſſe neceſſarium: & de eius quidem iudicio, vt dictum eſt, iudicare nemo debet. Atq; ita ſemper in eius voluntate ſitum erit, vtrum velit ſceptra Regibus adimere. quod quid eſt aliud, quam Reges omnes velut iure precarij regna ad nutum Pontificis auferenda detinere[f]? Ecce quàm lubrico in loco Reges & Principes Chriſtiani conſiſterent, ſi verum eſſet, Papam habere poteſtatem indirectè diſponendi de omnibus rebus temporalibus Chriſtianorum, qui eam poteſtatem ſuo ſemper arbitrio iudicioq; metietur, vt nihil irato illi facilius futurum ſit, quàm indirectæ poteſtatis exercendæ cauſam prætexere, quoties eum aut priuatas iniurias vlciſcendi libido, aut ambitioſè dominandi cupiditas inceſſerit, aut etiam vbi ſe læſum ſpretúmue, quamuis ſine publica offenſione, eſſe credet.

[f] *l. 1. D. de precar.*

Digitized by Google

Cuius rei illuſtria documenta præbuerunt Bonifacius VIII. & Iulius II. vt alios taceam, cùm magno multorũ ſcandalo, conceptum in Reges potentiſſimos odium, obliqua hac indirectæ poteſtatis via effundere conarētur. Quod igitur de beneficijs Clericorum tradunt Pontificij iuris interpretes, *omnia* ſcilicet *manualia eſſe reſpectu Papæ*: idem de Regni dici poſſet, ſi iſta ei in Reges poteſtas temporalis indirectè concedatur, quaſi in manu & poteſtate eius ſit, alijs ſubinde atq; alijs tanquam precario poſſeſſoribus ea auferre & conferre. Sed mitto hanc ab incommodo ſiue abſurdo rationem, quæ licet aduerſus Bozium & Canoniſtas nullius ſit momenti, quòd ipſi id quicquid eſt incommodi admittant, fateanturq; Reges nihil niſi mandatam à Papa executionem in regnis obtinere, tamen eſt efficax contra Theologos, & omnes indirectæ poteſtatis aſſertores.

Sed & omnis poteſtas, omneq; dominium & iuriſdictio, aut iure diuino acquiritur, aut iure humano: & qui aliquid poſſidet ſeu tenet, ſi neutro horum poſſideat, iniuſtè poſſidet, vt præclarè in Donatiſtas ratiocinatur Auguſtinus [g]. Fieri igitur non poteſt,

[g] *Tract. 6. ad cap 1. Ioa. can. quo iure diſt. 8.*

poteſt, vt Papa imperium aliquod temporale in Reges & Principes ſeculares iuſtè exerceat, niſi conſtet id ei iure diuino vel humano eſſe tributum. At nullus neq; in diuinis neq; in humanis legibus locus reperitur, qui talem illi poteſtatem conferat. cùm tamen contrà, Regum Dominatio & authoritas multis ſacrarum literarum teſtimonijs apertè commendata ſit & probata, vt cùm dicitur, *Per me Reges regnant. Data eſt à Domino poteſtas vobis. Reges gentium dominantur eorum. Cor Regis in manu Dei. Dabo illis Regem in furore meo. Time Domium, fili mi, & Regem. Deum timete, Regem honorificate,* & paſſim id genus ſimilia.

Poſtremò, quando quidem poteſtas & iuriſdictio iſta temporalis Papæ, de qua nobis ſermo, neq; expreſſo Dei verbo in Scripturis comprehenſa, neq; ex traditione Apoſtolorum quaſi per manus recepta; neque vſu & conſuetudine in Eccleſia per totos mille annos & amplius obſeruata, aut ab vllo Pontifice occupata; neque ab antiquis Eccleſiæ Patribus laudata & probata, imò ne memorata quidem inuenitur; quæ nos, obſecro, credendi neceſſitas, cogat eam admittere? aut qua nobis eam authoritate perſuadeant?

Rationibus, inquiunt, & exẽplis noſtra probatur ſententia. quàm vellem inquam id verum eſſe. Sed ſcire in primis oportet, eas tãtùm rationes huic ipſorum ſententiæ probandæ idoneas eſſe, ex quibus apodixes & demonſtrationes euidentes conficiuntur, quales nemo illorum adhuc attulit, aut vt arbitror afferre potuit. Nam quod ad probabiles & veriſimiles tantùm rationes attinet, ex quibus ſyllogiſmi Dialectici conſtant, illarum non ea vis eſt, vt per eas ſummum Regibus & Principibus imperium abiudicetur. cùm ne quidem in quotidianis minimarum rerum cõtrouerſijs aliquid euinci poſſit, niſi manifeſtis & euidentibus teſtimonijs vel teſtibus res petitoris eſſe comprobetur. & ideò *actore non probante, qui conuenitur, & ſi nihil ipſe præſtat, obtinebit.* [h]. In exemplis autem infirmum atq; inualidum omnino præſidiũ eſt, quia quid factum ſit tantummodo, non quid fieri debuit, oſtendunt: exceptis iis quæ ſacrarum literarum teſtimonio laudi vel vituperio dantur. Quæ cùm ita ſint, videamus nunc quibus rationibus ſententiam ſuam aduerſarij confirment.

[h] *L. qui accuſare. C. de eden. L. actor. C. de prop. cap. 1. de probat.*

CAP.

Cap. XIII.

NEmo omnium, vt antè dixi, Pontificiæ partis, rationes aut diligentius collegit, aut argutius propoſuit, aut breuius & ſubtilius concluſit, quàm inſignis Theologus Bellarminus, quem honoris cauſa nomino, qui licet quantum honeſtè potuit, & plus etiam quam debuit Papæ authoritati in temporalibus tribuit: ſatisfacere tamen non potuit ambitioni imperioſiſſimi hominis Sixti V. *qui ſe ſupremam in omnes Reges & Principes vniuerſæ terræ, cunctóſque populos, gentes, & nationes, non humana, ſed diuina inſtitutione ſibi traditam poteſtatem obtinere* affirmabat.[a]. Itaq; parum abfuit quin omnia Doctoris illius opera, quæ hæreſim ſummo hodie ſucceſſu oppugnant, Pontificia cenſura magno cum Eccleſiæ detrimento aboleret. vt illius ordinis patres, cuius tunc erat Bellarminus, ſeriò mihi narrarunt. Quæ res me reficit, ſi fortè, quod nolim, Pontifex aliquis pari ambitione præditus, librorum meorum lectione ob ſimilem cauſam Catholicis interdicet. Quicquid volet ſanè faciat, at nunquam efficiet, vt ego Catholicam, Apoſtolicã, & Romanam fidem, in qua à puero ad grauem

[a] *In Bulla contra Henric. III. Franciæ Regem.*

hanc ſenectutem verſatus ſum, vnquam deſeram; aut in alia fidei profeſſione moriar, quam quæ à Pio IV. præſcripta eſt. Rationes igitur ex Bellarmino huc referemus; ſunt enim numero quinque, relictis alijs, maximè verò nugis Bozianis quæ indignæ ſunt, in quarum refutatione vir doctus ſe exerceat.

Prima ratio eſt, quam his verbis proponit Bellarminus. *Poteſtas ciuilis ſubiecta eſt poteſtati ſpirituali, quando vtraque pars eſt eiuſdem Reip. Chriſtianæ: ergo poteſt Princeps ſpiritualis imperare Principibus temporalibus, & diſponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum ſpirituale. omnis enim ſuperior imperare poteſt inferiori ſuo.* Et ne quis fortè rationem hanc eludat per inficiationem propoſitionis, eam illicò tribus argumentis, ſiue medijs, vt aiunt, demonſtrare conatur, hoc modo.

Quod autem poteſtas politica, non ſolùm vt Chriſtiana, ſed etiam vt politica, ſit ſubjecta Eccleſiaſticæ, vt talis eſt: primo demonſtratur ex finibus vtriúſq;. Nam finis temporalis ſubordinatur fini ſpirituali, vt patet, quia felicitas temporalis non eſt abſolutè vltimus finis, & ideo referri debet in felicitatem æternam: conſtat autem ex Ariſtotele lib. 1. Ethic. cap. 1. ita ſubordi-

ſubordinari facultates, vt ſubordinantur fines.

Secundo, Reges & Pontifices, Clerici & Laïci, non faciunt duas Reſpub. ſed vnam, id eſt, vnam Eccleſiam. Sumus enim omnes vnum corpus. Rom. 12. & 1. Corinth. 12. at in omni corpori membra ſunt connexa, & dependentia vnum ab alio: non autem rectè aſſeritur, ſpiritualia pendere à temporalibus, ergo temporalia à ſpiritualibus pendent, illiſq; ſubijciuntur.

Tertio, ſi temporalis adminiſtratio impedit ſpirituale bonum, omnium iudicio tenetur Princeps temporalis mutare illum modum adminiſtrandi, etiam cum detrimento temporalis boni, ergo ſignum eſt ſubiectam eſſe temporalem poteſtatem ſpirituali. Hæc ille.

Quibus vt ordine ſatisfiat, reſpondeo, falſum in primis eſſe, quod pro vero, certo, & ſolido fundamēto in hac prima ratione nobis obtruditur: falſum inquam, ciuilem poteſtatem ſubiectam eſſe ſpirituali, quando vtraq; pars eſt eiuſdem rei publicæ Chriſtianæ: niſi id ita intelligant, ſubiectam eſſe in ſpiritualibus, & è diuerſo hanc illi in temporalibus obedire opertere. Siquidem hæ duæ poteſtates ita ſunt partes reipublicæ Chriſtianæ, vt neutri in alterum imperium ſit, vtpote quæ cùm liberæ & ſui iuris eſſent,

mutuo amore coïerunt. Vtraq; ergo alteram in ſuo ordine & munere *recognoſcit* & veneratur, & ſuam vtraq; functionem arbitratu ſuo exercet: tantùm inter eas cónſpirans quidam conſenſus & ſocietas eſt, ad Chriſtianam Rempub. conſeruandam: vtráq; enim poteſtate, ſiue (vt Genebrardi [b] verbis vtar) *Vtroq; magiſtratu Eccleſiaſtico & Politico Eccleſia continetur, munitur, & viget.* ad quam protegendam & ſartam tectam conſeruandam

[b] *In Pſal. 2.*

——— alterius ſic

Altera poſcit opem res, & coniurat amicè,

Vt quamdiu ſocietatem retinẽt, Reſpublica Chriſtiana innumeris concordiæ & pacis commodis effloreſcat: At vbi coitam diſſoluunt, ſpiritualis quidem poteſtas, licet diuinâ virtute præſtans, imbecillior tamen in oculis hominũ & corporalibus auxilijs deſtituta plerumq; cõtemnitur: temporalis verò quantumuis potens atque fortis, in ſuam ipſius perniciem per omne ſcelus & inſaniã properat, nimirum cæleſti gratia deſtituta, qua per ſpiritualis poteſtatis coitionem fruebatur. Nihilo tamen magis poteſtas Eccleſiaſtica ſuas vlciſci iniurias per ſe, niſi armis ſpiritualibus, vel poteſtas temporalis in Eccle-

Eccleſiaſticam ſæuire, niſi viſibilibus & corporalibus telis poteſt. Cuius rei vtinam non tot luctuoſis exemplis & ſuperiorum ſeculorum monimenta, & noſtra nos ætas memoriaque admonerent. Atque hoc nimirum illud eſt, quod, vt antè dixi, Hoſius ad Conſtantium Arianum. *Neque fas eſt nobis*, inquit, *in terris imperium tenere, neq; tu thymiamatum & ſacrorum poteſtatem habes, Imperator.* & quod D. Bernardus ad Eugenium Papam. [e] *habent hæc infima & terrena iudices ſuos, Reges & Principes terræ. Quid fines alienos inuaditis? quid falcem veſtram in alienam meſſem extenditis?* Non ſunt igitur hæ poteſtates, Eccleſiaſtica & Politica, ita partes reipublicæ Chriſtianæ, vt altera in alteram planè dominetur: ſed ita ſunt partes, vt quæ cùm eſſent ſeparatæ & inter ſe diſſidentes, ſingulari tandem concordia ſe coniunxerunt, vt vtraque alteri opem & operam ſuam præſtaret, mutuiſque officijs & munijs ſeſe inuicem demererentur. Nec quòd poteſtas Eccleſiaſtica ſanctior & excellentior ſit Politicâ, idcirco hanc illi ſubiectam eſſe concedendum eſt: ſed tantùm (vt fit non raró in ſocietate ciuili) illam digniorem & diuitiorem huic ignobiliori & minus locupleti, ad vtriuſq;

[e] *Lib. 1. de conſider. cap. 6.*

vtriuſque vtilitatem ſe adiuuxiſſe;ita vt ambæ in allia ſocietate liberæ maneant,neutraque ab altera vllo modo pendeat.Itaq; perbellè in hanc ſententiam Driedo [d]: *Chriſtus,* inquit, *vtriuſque poteſtatis officia diſcreuit, vt vna diuinis & ſpiritualibus rebus atque perſonis, altera profanis ac mundanis præſideret.* & mox, *En planè vides Chriſtum diſcreuiſſe vtriuſq; poteſtatis officia. Diſtinctio igitur Eccleſiaſticæ poteſtatis Papalis à poteſtate ſeculari ac imperiali eſt de iure diuino facta.* & pòſt eodem capite, *Vnde Papa & Imperator ſunt in Eccleſia non tanquam duo rectores ſummi inter ſe diuiſi, quorum neuter alterum cognoſcit, aut veneratur tanquam ſuperiorum* (Nam hic illum in ſpiritualibus,hunc ille in temporalibus recognoſcere acvenerari tanquam ſuperiorem debet, & ſecundum antiquam gloſſam in can. Hardrianus 63. diſt. quēadmodum ille huic in ſpiritualibus, ita hic illi in temporalibus pater eſt) *quia regnum ſic contra ſe diuiſum deſolabitur. Neque item ſunt tanquam duo iudices ſubordinati, ſic vt alter ſuam iuriſdictionem accipiat ab altero. Sed ſunt tanquam rectores duo, qui ſunt vnius Dei miniſtri, diuerſis officijs deputati, ita vt Imperator præſit ſecularibus cauſis & perſonis ad pacificum*

[d] *Lib. 2. de liber. Eccleſiaſt. cap. 2.*

cificum conuictum huius ſeculi: Papa verò præſit ſpiritualis ad lucrum Chriſtianæ fidei & charitatis.

Sed & ipſemet Bellarminus [e]. *Nota*, inquit, *quemadmodum non eſt idem ſydus Sol & Luna, & ſicut Lunam non inſtituit Sol, ſed Deus: ita quoq; non eſſe idem Pontificatum & Imperium, nec vnum ab alio abſolutè pendere.* Sunt quidem Sol & Luna duo luminaria magna [f], quæ Pontifex Innocentius per allegoriam interpretatur g. *duas dignitates, quæ ſunt Pontificalis authoritas, & regalis poteſtas*: & illam Soli, hanc Lunæ comparat. Vnde hoc modo diſputo. Quemadmodum Luna non minus Luna eſt, nec minus per ſe conſiſtit, tunc cùm à Sole recedit, & mutuatum ab eo lumen errans amittit, quàm cùm eius radijs pleno orbe atque aſpectu illuſtratur; & neutro caſu aut hæc ab illo, aut ille ad hac dependet: ſed ambo inſtitutionis ſuæ ordinem & modum tenentes, deo mundóque deſeruiunt. Sic etiam poteſtas Regalis ſiue politica, proprijs ſubnixa viribus per ſe ſemper conſiſtit: & licet magnum quidem lumen ad benè beateq; viuendum à Pontificali & ſpirituali poteſtate accipiat, tamen eius neque acceſſu neque receſſu vlla

ex

[e] *Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 3.*

[f] *Geneſ. 1.*

[g] *Cap. ſolitæ de maiorit. & obedient.*

Digitized by Google

ex parte in ſua οὐσίᾳ ſiue eſſentia mutatur, minuitur vel augetur: multoq; minus aduenienti ſubijcitur. Supereſt vt vitia argumentorum, quibus primam iſtam rationem fulciri Bellarminus putat, ſingillatim indicemus.

Cap. XIIII.

QVod igitur ad primam attinet, nego conſtanter talem ordinationem vel ſubordinationem finium harum poteſtatũ eſſe, quatenus ipſæ poteſtates tales ſunt. Nam finis Politicæ ſeu ciuilis poteſtatis, quatenus politica eſt, nihil aliud abſolutè complectitur quàm felicitatem temporalem, commune ſcilicet bonum, & vitæ degendæ ordinatam tranquillitatem, vt ipſemet alibi Bellarminus fatetur. *Politica poteſtas*, inquit, *habet ſuos Principes, leges, iudicia, &c. & ſimiliter Eccleſiaſtica ſuos Epiſcopos, Canones, iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem; iſta ſalutem æternam.* Nec vlterius progreditur hęc poteſtas ciuilis, nullúmque alium in finem refertur, vt talis eſt. Nam quod ad æternam felicitatem aſpirat, id non à ſeipſa habet: non, inquam, quatenus

politica

Digitized by Google

politica eſt, eò tanquam in vltimum ſcopum conatus ſuos dirigit: ſed quà ſpiritualis, ſiue Eccleſiaſticæ poteſtatis ſocietate & conſilijs adiuuatur. vt patet ex innumeris populis & ciuitatibus, apud quos ciuilis poteſtas ſeuerè viguit, licet exiguam vel planè nullam æternæ felicitatis, de qua loquimur, notionem habuerint. Hoc etiam indicat Apoſtolus [a], cùm iubeat orare pro Regibus, & omnibus qui in ſublimitate ſunt, *Vt tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate*: tranquillitatem vitæ nimirum politicæ gubernationi, pietatem & caſtitatem Chriſtianæ diſciplinæ adſcribens. Itaque, vt vno verbo dicam, ſciendum eſt fines actionum humanarum in intentione eſſe, & non in intellectu, id eſt, non quod intellectus diſcurſu rationis excogitare poteſt, id finis actionis eſt; ſed quod voluntas agendo conſequi cupit, dum animus actionem meditatur, id actionis finis eſt. Vnde Nauarrus [b] rectè ait, finem poteſtatis laicæ eſſe *vitam bonam, beatam, & quietam temporalem mortalium, quæ & finis eſt legum ab ipſa emanantium. Poteſtatis verò Eccleſiaſticæ finem eſſe vitam æternam ſupernaturalem: eandemq; eſſe finem legum ab ipſa emanantium.* Proſequerer hæc pluribus, ni

[a] *1. ad Timoth. 2.*

[b] *In relect. cap. nouit. num. 90. de iudic.*

Digitized by Google

ni rem acutis hominibus, vel ex ipſa Philo-ſophia ſatis perſpectam iudicarem.

Secundum verò argumentum vſque adeo friuolum eſt & fallax, vt nihil inſcitius dici, aut vitioſus colligi poſſit, quàm quod eo concluditur. Ecqua enim anus tam excors eſt, vt neſcia non valere hanc conſequutionem, *Sunt membra vnius corporis; ergo vnum ab alio pendet.* Nam neque pes à pede; neque brachium à brachio, neque humerus ab humero pendet, ſed alicui tertio & medio connexa ſunt per ſe, vel per alia membra quibus adhærent. An non eadem ratiocinandi forma, & eodem planè argumento colligitur: brachia vniuſcuiuſque hominis ſunt membra vnius corporis: *at in omni corpore membra ſunt connexa & dependentia vnum ab alio: non autem rectè aſſeritur* dextrum pendere à ſiniſtro: ergo ſiniſtrum cuiuſlibet hominis brachium pendet à dextro eique ſubijcitur? Quis eiuſcemodi argumenta futilitatis plena non rideat? Ego miſeras iſtas demõſtrationes odi, quæ rem qua de agitur argutijs, præſtigijs, & captionibus inuoluunt potius, quàm explanant. Vt enim brachia ad humeros, & humeri ad collum & caput annectuntur: nec dextrum brachium,

chiũ, dexterue humerus, ſiniſtro, vel contra, ſubijcitur: ita poteſtas ſpiritualis & temporalis, ſiue Eccleſiaſtica & Politica, licet membra ſint vnius corporis politici, & partes vnius Reipublicæ atq; Eccleſię Chriſtianæ, neutra tamen alteri ſubijcitur; neutraque alterius fines & iuriſdictionem ſine ſcelere poteſt inuadere: ſed ambæ, velut vnius corporis, humeri, ad caput qui Chriſtus eſt anne&tuntur. quarum hæc, Politica ſcilicet; vitæ degendæ præcepta, quibus ſocietatis humanę tranquillitas continetur, ciuibus & ſubditis præſcribit: illa verò ad immortalitatis & felicitatis æternæ contemplationem ſupernaturalem (quæ & cum politica tranquillitate, & ſine ea interdum ſubſiſtit) animos hominum erigit informatque. ex quibus ſequitur ſeparatas eſſe has poteſtates in eadem Republica Chriſtiana, ita vt neutra alteri, quatenus talis eſt, ſudijciatur. Et verò niſi hoc ipſe Bellarminus fateatur, ſua eum doctrina alibi tradita redarguet. Nam libro tertio de Romano Pontifice, cap. 19. vbi nugas Synodi Smalchaldicæ Lutheranorum refutat, atque ad illud eorum argumentum reſpondet, quo dicunt *Papam ſe Deum facere cùm nolit ab Eccleſia, aut ab vllo iudicari.* oſtendit

oſtendit vitioſam eſſe conſequentiam, argumento ducto à Regibus, qui & ipſi quoque nullum in terris Iudicem habent quantum ad temporalia. *Reges terræ*, inquit, *certè Iudicem in terris quod ad res politicas attinet nullum agnoſcunt: Num igitur tot erunt Dij quot ſunt Reges?* Quid aliud eſt quæſo Reges non habere iudicem in terris, *quo ad res politicas*, quàm quod nos contendimus, ſeparatam eſſe poteſtatem Politicam ab Eccleſiaſtica, & de illa ſummum Pontificem nullomodo diſponere vel iudicare poſſe? Nam ſi poſſet, certe aut Reges haberent iudicem in terris etiam *quo ad res politicas*, aut Papa ſemper in cæleſtibus habitaret. Fieri ergo non poteſt quin Bellarminus aut à ſeipſo diſſideat, aut immemoriâ lapſus ſit, aut, quod non credo, veritatem variare ſtudeat, cùm alibi aſſumat pro certo & conceſſo, Reges nullum habere iudicem in terris quo ad res politicas; alibi verò Regibus & Principibus omnibus iudicem ferat Pōtificem, qui eos iudicare & deponere, ac de regnis rebuſque ipſorum omnibus arbitratu ſuo diſponere poſſit. Nam quod in verbis iſtis, *directè & indirectè*, diſcrimen ſtatuit, id ad formam & modum procedendi tantùm ſpectar,

Digitized by Google

ctat, non autem ad vim & effectum iudicij: ſemper enim verum eſt, eum habere iudicem in terris quo ad temporalia, quem Papa quoquo modo, ſeu directè ſeu indirectè, in temporalibus iudicat. Et verò quid intereſt ad miſeriam & calamitatem Regis à Papa iudicati & regno priuati, vtrum Papa directè id fecerit, veluti ſi in Siculum aut Neapolitanum Regem, tanquam directus dominus feudi in vaſallum, ſententiam ferat: an verò indirectè, vt in Reges alios, qui ei nullo clientelari iure ſubiecti ſunt; ſi modò vtramque ſententiam par pœna ſequatur? Et hæc quidem de ſecundo argumento ſatis. Nunc tertium quam vim habeat diſpiciamus.

Tertium igitur argumentum quàm ſubleſtum ſit, vel ex eo patet, quod nihil inde colligi ab authore potuerit, quàm quòd *ſignum ſit ſubiectam eſſe temporalem poteſtatam ſpirituali.* Suſcepit rem demonſtrandam, & ſignũ tãtùm profert, & illud quidẽ non τεκμήριον, ſed εἰκὸς, quod ſępe nos falſo indicio decipit. Ad argumentum igitur reſpondetur, negando conſequentiam. Quamuis enim verum ſit, Principem temporalem teneri mutare regiminis modum, ſi eo impediatur bonum ſpirituale: non tamen inde efficitur neceſſa-

ria conſequutione, ſubiectam eſſe temporalem poteſtatem ſpirituali: ſed hoc tantùm, ſpirituale bonum temporali bono eſſe præſtantius; quod verũ eſt, & nos fatemur. Non enim ſi vnum alio dignius eſt, protinus conſequitur minus dignum à magis digno pendere, eiq́; ſubſterni. Poſſunt namq; generibus ſiue ordinibus adeo diuerſis contineri, vt neutrum ab altero pendeat, aut ſubiectionis vinculo teneatur. Concedimus itaque Principem in caſu propoſito mutare debere formam politicæ adminiſtrationis; & vt id faciat, ab Eccleſia, vel eius capite, & ſummo Paſtore in terris Papa, cogi poſſe: ſed pœnis tantùm ſpiritualibus, quarũ metus viro bono quibuſcunq; ſupplicijs grauior eſt (nam vel Ethnico teſte, [c] *metus diuini ſupplicij multos à ſcelere reuocauit*) non autem pœnis temporalibus, qualis eſt bonorum amiſſio, regniq; priuatio, cùm Princeps in temporalibus nullum ſuperiorem agnoſcat. Itaque quantum ad has pœnas attinet, diuino iudicio & vltioni relinquendus eſt. Hinc Iſidorus, cuius ſententia inter Canones refertur, [d] *Siue augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſiue ſoluatur, ille ab ijs rationem exiget qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam tradidit.*

[c] *Cic. lib. 2. de legib.*

[d] *23. q. 5. can. Principes in fi.*

CAP.

Cap. XV.

ETſi poſtremum iſtud argumentum per ea quæ diximus iam ſatis eneruatum eſt, operæ pretium tamen erit adhuc longiùs excurrere, & totum animi noſtri ſenſum de ea re vberiùs explicare. Sciendum igitur, ſic nos ſtatuere, Reges, & principes omnes Chriſtianos, quà Eccleſiæ filij ſunt, Eccleſiaſticæ poteſtati eſſe ſubiectos, eique, quoties ſpiritualia imperat parere debere: quod ni faxint, Eccleſia, pro ſuo in illos imperio & iuriſdictione, animaduertere in eos Eccleſiaſticis cenſuris, & ancipiti ſpiritus gladio poteſt (licet nō ſemper debeat vt ſuperius oſtēdi[a]) ſed eo ſolo gladio, non etiam viſibili & temporali: quoniam hic politicæ tantum & ſeculari poteſtati cōmiſſus eſt. vnde quoties gladij temporalis auxilio ſpiritualis poteſtas indiget, fidē atq; amicitiam ſolet ſociæ ciuilis poteſtatis implorare. E cōtrariò autem principes, & Prælatos Eccleſiaſticos Principibus politicis in tēporalibus eſſe ſubiectos, & non ſecus obedire debere in omnibus quę ad politicā diſpenſationem pertinent, quàm hi illis ſpiritualia imperantibus parere tenentur:

[a] *Cap. 9.*

conuentibus publicis, Clerici de temporalibus negotijs conſulturi, primò poſt Principem loco conſidunt. Poteſtas itaq; ſpiritualis (poteſtatis verbo poteſtate præditos ſignificari tritum eſt) politicæ poteſtati, & hæc illi viciſſim, pro ſuo vtraque imperio, imperat atq; paret. Atq; hoc nimirum eſt, de quo B. Gregorius Pontifex Mauriciũ Imperatorem admonet [d]. *Sacerdotibus*, inquit, *non ex terrena poteſtate dominus noſter citius indignetur, ſed excellenti conſideratione, propter eum cuius ſerui ſunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat.* Dominetur nimirum, quatenus ciues ſunt, & partes reipublicæ; reuerentiam impendat, quà Dei ſacerdotes & partes ſpirituales, quibus ipſe Imperator vt Eccleſiæ filius ſubijcitur. Et has quidem inter vtramque poteſtatem parendi imperandiq; vices, Salomon ſingulari exemplo demonſtrauit, [e] qui ſummum Sacerdotem Abiatharem capitis reum pronunciare non timuit, quod coniuranti Adoniæ conſenſiſſet. Ait enim hiſtoria, *Abiathar quoque ſacerdoti dixit Rex. Vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es: ſed hodie te non interficiam, quia portaſti Arcam Domini coram Dauid patre meo, & ſuſtinuiſti la-*

[d] *Lib.* 4. *epiſt.* 75.

[e] 3. Reg. c. 2.

borem

borem in omnibus quæ laborauit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non eſſet ſacerdos Domini. En vt Salomon oſtendit ius ſibi in ſacerdotes ex cauſa politica & temporali eſſe: cùm tamen ſatis conſtet in veteri lege Sacerdotes præfuiſſe Regibus, eiſque imperare ac reſiſtere ſolitos, in omnibus quæ ad cultum diuinum & miniſterium Sacerdotale pertinebant.

Quod autem Bellarminus contendit[f], Salomonem non vt Regem hoc feciſſe, ſed vt Prophetam & executorem Diuinæ iuſtitiæ, eius ego interpretationis probationem aliquã requiro, cùm id neutiquam è Scripturis appareat: eoq; mera diuinatione nitatur. Nam nulla ibi neque mandati ſpeciatim à Domino dati, neque extraordinariæ poteſtatis Delegatæ mentio fit: quin planè contrà, Salomon ipſe apertè ſatis indicat, ſe vt Regem, pro ordinaria imperij poteſtate quod iure regni erat adeptus, iudicium illud exercuiſſe, hac præfatione vſus. *Viuit Dominus qui firmauit me, & collocauit me ſuper ſolium Dauid patris mei*, &c. Et verò non de re ſpirituali vel Eccleſiaſtica, ſed de temporali & politico negotio agebatur, cuius iudicem legitimum & ordinarium eſſe Regem, vt Re-

[f] *Lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 29.*

ni rem acutis hominibus, vel ex ipſa Philo-ſophia ſatis perſpectam iudicarem.

Secundum verò argumentum vſque adeo friuolum eſt & fallax, vt nihil inſcitius dici, aut vitioſus colligi poſſit, quàm quod eo concluditur. Ecqua enim anus tam excors eſt, vt neſcia non valere hanc conſequutionem, *Sunt membra vnius corporis; ergo vnum ab alio pendet.* Nam neque pes à pede; neque brachium à brachio, neque humerus ab humero pendet, ſed alicui tertio & medio connexa ſunt per ſe, vel per alia membra quibus adhærent. An non eadem ratiocinandi forma, & eodem planè argumento colligitur: brachia vniuſcuiuſque hominis ſunt membra vnius corporis: *at in omni corpore membra ſunt connexa & dependentia vnum ab alio: non autem rectè aſſeritur* dextrum pendere à ſiniſtro: ergo ſiniſtrum cuiuſlibet hominis brachium pendet à dextro eique ſubijcitur? Quis eiuſcemodi argumenta futilitatis plena non rideat? Ego miſeras iſtas demõſtrationes odi, quæ rem qua de agitur argutijs, præſtigijs, & captionibus inuoluunt potius, quàm explanant. Vt enim brachia ad humeros, & humeri ad collum & caput annectuntur: nec dextrum brachium,

chiũ, dexterue humerus, ſiniſtro, vel contra, ſubijcitur: ita poteſtas ſpiritualis & temporalis, ſiue Eccleſiaſtica & Politica, licet membra ſint vnius corporis politici, & partes vnius Reipublicæ atq; Eccleſię Chriſtianæ, neutra tamen alteri ſubijcitur; neutraque alterius fines & iuriſdictionem ſine ſcelere poteſt inuadere: ſed ambæ, velut vnius corporis, humeri, ad caput qui Chriſtus eſt anne&tuntur. quarum hæc, Politica ſcilicet; vitæ degendæ præcepta, quibus ſocietatis humanę tranquillitas continetur, ciuibus & ſubditis præſcribit: illa verò ad immortalitatis & felicitatis æternæ contemplationem ſupernaturalem (quæ & cum politica tranquillitate, & ſine ea interdum ſubſiſtit) animos hominum erigit informatque. ex quibus ſequitur ſeparatas eſſe has poteſtates in eadem Republica Chriſtiana, ita vt neutra alteri, quatenus talis eſt, ſudijciatur. Et verò niſi hoc ipſe Bellarminus fateatur, ſua eum doctrina alibi tradita redarguet. Nam libro tertio de Romano Pontifice, cap. 19. vbi nugas Synodi Smalchaldicæ Lutheranorum refutat, atque ad illud eorum argumentum reſpondet, quo dicunt *Papam ſe Deum facere cùm nolit ab Eccleſia, aut ab vllo iudicari.* oſtendit

oſtendit vitioſam eſſe conſequentiam, argumento ducto à Regibus, qui & ipſi quoque nullum in terris Iudicem habent quantum ad temporalia. *Reges terræ*, inquit, *certè Iudicem in terris quod ad res politicas attinet nullum agnoſcunt: Num igitur tot erunt Dij quot ſunt Reges?* Quid aliud eſt quæſo Reges non habere iudicem in terris, *quo ad res politicas*, quàm quod nos contendimus, ſeparatam eſſe poteſtatem Politicam ab Eccleſiaſtica, & de illa ſummum Pontificem nullomodo diſponere vel iudicare poſſe? Nam ſi poſſet, certe aut Reges haberent iudicem in terris etiam *quo ad res politicas*, aut Papa ſemper in cæleſtibus habitaret. Fieri ergo non poteſt quin Bellarminus aut à ſeipſo diſſideat, aut immemoriâ lapſus ſit, aut, quod non credo, veritatem variare ſtudeat, cùm alibi aſſumat pro certo & conceſſo, Reges nullum habere iudicem in terris quo ad res politicas; alibi verò Regibus & Principibus omnibus iudicem ferat Põtificem, qui eos iudicare & deponere, ac de regnis rebuſque ipſorum omnibus arbitratu ſuo diſponere poſſit. Nam quod in verbis iſtis, *directè & indirectè*, diſcrimen ſtatuit, id ad formam & modum procedendi tantùm ſpectar,

ctat, non autem ad vim & effectum iudicij: ſemper enim verum eſt, cum habere iudicem in terris quo ad temporalia, quem Papa quoquo modo, ſeu directè ſeu indirectè, in temporalibus iudicat. Et verò quid intereſt ad miſeriam & calamitatem Regis à Papa iudicati & regno priuati, vtrum Papa directè id fecerit, veluti ſi in Siculum aut Neapolitanum Regem, tanquam directus dominus feudi in vaſallum, ſententiam ferat: an verò indirectè, vt in Reges alios, qui ei nullo clientelari iure ſubiecti ſunt; ſi modò vtramque ſententiam par pœna ſequatur? Et hæc quidem de ſecundo argumento ſatis. Nunc tertium quam vim habeat diſpiciamus.

Tertium igitur argumentum quàm ſubleſtum ſit, vel ex eo patet, quod nihil inde colligi ab authore potuerit, quàm quòd *ſignum ſit ſubiectam eſſe temporalem poteſtatam Spirituali*. Suſcepit rem demonſtrandam, & ſignū tātùm profert, & illud quidē non τεκμήριον, ſed εἰκὸς, quod ſępe nos falſo indicio decipit. Ad argumentum igitur reſpondetur, negando conſequentiam. Quamuis enim verum ſit, Principem temporalem teneri mutare regiminis modum, ſi eo impediatur bonum ſpirituale: non tamen inde efficitur neceſſa-

ria conſequutione, ſubiectam eſſe temporalem poteſtatem ſpirituali: ſed hoc tantùm, ſpirituale bonum temporali bono eſſe præſtantius; quod verũ eſt, & nos fatemur. Non enim ſi vnum alio dignius eſt, protinus conſequitur minus dignum à magis digno pendere, eiq́; ſubſterni. Poſſunt namq; generibus ſiue ordinibus adeo diuerſis contineri, vt neutrum ab altero pendeat, aut ſubiectionis vinculo teneatur. Concedimus itaque Principem in caſu propoſito mutare debere formam politicæ adminiſtrationis; & vt id faciat, ab Eccleſia, vel eius capite, & ſummo Paſtore in terris Papa, cogi poſſe: ſed pœnis tantùm ſpiritualibus, quarũ metus viro bono quibuſcunq; ſupplicijs grauior eſt (nam vel Ethnico teſte, [c] *metus diuini ſupplicij multos à ſcelere reuocauit*) non autem pœnis temporalibus, qualis eſt bonorum amiſſio, regniq; priuatio, cùm Princeps in temporalibus nullum ſuperiorem agnoſcat. Itaque quantum ad has pœnas attinet, diuino iudicio & vltioni reliquendus eſt. Hinc Iſidorus, cuius ſententia inter Canones refertur, [d] *Siue augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſiue ſoluatur, ille ab ijs rationem exiget qui eorum poteſtati ſuam Eccleſiam tradidit.*

[c] *Cic. lib. 2. de legib.*

[d] *23. q. 5. can. Principes in fi.*

CAP.

Cap. XV.

Etſi poſtremum iſtud argumentum per ea quæ diximus iam ſatis eneruatum eſt, operæ pretium tamen erit adhuc longiùs excurrere, & totum animi noſtri ſenſum de ea re vberiùs explicare. Sciendum igitur, ſic nos ſtatuere, Reges, & principes omnes Chriſtianos, quà Eccleſiæ filij ſunt, Eccleſiaſticæ poteſtati eſſe ſubiectos, eique, quoties ſpiritualia imperat parere debere: quod ni faxint, Eccleſia, pro ſuo in illos imperio & iuriſdictione, animaduertere in eos Eccleſiaſticis cenſuris, & ancipiti ſpiritus gladio poteſt (licet nō ſemper debeat vt ſuperius oſtēdi[a]) ſed eo ſolo gladio, non etiam viſibili & temporali: quoniam hic politicæ tantum & ſeculari poteſtati cōmiſſus eſt. vnde quoties gladij temporalis auxilio ſpiritualis poteſtas indiget, fidē atq; amicitiam ſolet ſocię ciuilis poteſtatis implorare. E cōtrariò autem principes, & Prælatos Eccleſiaſticos Principibus politicis in tēporalibus eſſe ſubiectos, & non ſecus obedire debere in omnibus quę ad politicā diſpenſationem pertinent, quàm hi illis ſpiritualia imperantibus parere tenentur:

[a] *Cap. 9.*

dummodo talia ſint, quæ neque fidei Catholicæ neque bonis moribus aduerſentur. Quin imo nec ipſummet ſummũ Pontificem alia ratione ab hac temporali ſubiectione excludi, quàm quòd Regum beneficio Rex ipſe factus ſit, Principes inquam politicus, neminem in temporalibus ſuperiorem agnoſcens. idque fatetur acerrimus ille iuriſdictionis Eccleſiaſticæ aſſertor, quem plerique Bellarminum eſſe affirmant, in ſua reſponſione *ad præcipua capita Apologiæ &c.*[b] *Generalis*, inquit, *& veriſſima eſt illa ſententia, debere omnes omnino ſuperiori poteſtati obtemperare. Sed quia poteſtas eſt duplex, ſpiritualis & de temporalis, Eccleſiaſtica & Politica, quarũ altera Epiſcoporum altera Regum eſt: Epiſcopi Regibus in temporalibus rebus, & Reges Epiſcopis in ſpiritualibus ſubiecti eſſe debebunt, vt copioſè diſputant Gelaſius primus in epiſt. ad Anaſtaſium, & Nicolaus primus in epiſt. ad Michaelem. quoniam verò Roman. Epiſcopus non modò ſummus eſt Princeps Eccleſiaſticus, cui omnes Chriſtiani diuino iure ſubijciuntur, ſed eſt quoque in ſuis prouincijs Princeps temporalis; neque vllum in temporalibus ſuperiorem agnoſcit, vt neque reliqui abſoluti ac ſupremi Principes in ſuis regnis & ditionibus,* *inde*

[b] *Pag.* 114.

inde fit, vt ipſe nullam ſupra ſe poteſtatem in terris habeat. Non ergo quia ſummus Pontifex eſt, & pater ſpiritualis omnium Chriſtianorum, ideo à ſubiectione temporali liberatur, ſed quia temporalem principatum nemini ſubiectum obtinet. In ijs itaque quæ ad reipublicę ſalutem, & ciuilem ſocietatem ſpectant, nec ordinationi diuinæ refragantur, Clerici non minus ſummo principi temporali parere, quam ceteri ciues tenentur: vt ipſemet Bellarminus egregiè oſtendit, [c] addita etiam ratione, *quia Clerici, præterquam quod Clerici ſunt, ſunt etiam ciues, & partes quædam reipublicæ politicæ. Non ſunt exempti clerici vllo modo*, inquit, *ab obligatione legum ciuilium quæ non repugnant ſacris Canonibus vel officio Clericali.* & quamuis dicat ſe non de obligatione coactiua loqui, tamen veriùs eſt eos ad obſequium legum vbi cauſa poſtulat, à temporali Iudice cogi poſſe, vt nec in ea re exemptionis ſuæ beneficio gaudeant, quod ab Imperatorum & Principum legibus eos accepiſſe ſatis conſtat. Fruſtra enim legum auxilium inuocat qui contra eas committit.

[c] *In lib. de Clericis cap. 28.*

Hinc eſt, ex hac inquam Clericorum & Laïcorum in republica ſocietate, quòd in

conuentibus publicis, Clerici de temporalibus negotijs conſulturi, primo poſt Principem loco conſidunt. Poteſtas itaq; ſpiritualis (poteſtatis verbo poteſtate præditos ſignificari tritum eſt) politicę poteſtati, & hæc illi viciſſim, pro ſuo vtraque imperio, imperat atq; paret. Atq; hoc nimirum eſt, de quo B. Gregorius Pontifex Mauriciū Imperatorem admonet [d]. *Sacerdotibus*, inquit, *non ex terrena poteſtate dominus noſter citius indignetur, ſed excellenti conſideratione, propter eum cuius ſerui ſunt, eis ita dominetur, vt etiam debitam reuerentiam impendat.* Dominetur nimirum, quatenus ciues ſunt, & partes reipublicæ; reuerentiam impendat, quà Dei ſacerdotes & partes ſpirituales, quibus ipſe Imperator vt Eccleſiæ filius ſubijcitur. Et has quidem inter vtramque poteſtatem parendi imperandiq; vices, Salomon ſingulari exemplo demonſtrauit, [e] qui ſummum Sacerdotem Abiatharem capitis reum pronunciare non timuit, quod coniuranti Adoniæ conſenſiſſet. Ait enim hiſtoria, *Abiathar quoque ſacerdoti dixit Rex. Vade in Anathoth ad agrum tuum, & quidem vir mortis es: ſed hodie te non interficiam, quia portaſti Arcam Domini coram Dauid patre meo, & ſuſtinuiſti laborem*

[d] *Lib. 4. epiſt. 75.*

[e] 3. Reg. c. 2.

borem in omnibus quæ laborauit pater meus. Eiecit ergo Salomon Abiathar, vt non eſſes ſacerdos Domini. En vt Salomon oſtendit ius ſibi in ſacerdotes ex cauſa politica & temporali eſſe: cùm tamen ſatis conſtet in veteri lege Sacerdotes præfuiſſe Regibus, eiſque imperare ac reſiſtere ſolitos, in omnibus quæ ad cultum diuinum & miniſterium Sacerdotale pertinebant.

Quod autem Bellarminus contendit[f], Salomonem non vt Regem hoc feciſſe, ſed vt Prophetam & executorem Diuinæ iuſtitiæ, eius ego interpretationis probationem aliquã requiro, cùm id neutiquam è Scripturis appareat: eoq; mera diuinatione nitatur. Nam nulla ibi neque mandati ſpeciatim à Domino dati, neque extraordinariæ poteſtatis Delegatæ mentio fit: quin planè contrà, Salomon ipſe apertè ſatis indicat, ſe vt Regem, pro ordinaria imperij poteſtate quod iure regni erat adeptus, iudicium illud exercuiſſe, hac præfatione vſus. *Viuit Dominus qui firmauit me, & collocauit me ſuper ſolium Dauid patris mei*, &c. Et verò non de re ſpirituali vel Eccleſiaſtica, ſed de temporali & politico negotio agebatur, cuius iudicem legitimum & ordinarium eſſe Regem, vt Re-

[f] *Lib. 2. de Rom. Pontif. cap. 29.*

Digitized by Google

gem, Salomon non ignorabat: & ideo non alio iure in Adoniam, alio in Abiatharem ſententiam pronunciaſſe legitur. Deinde quod Bellarminus pro interpretationis ſuæ firmamento arripit, verba ſcilicet illa, *Vt impleatur ſermo Domini*, &c. leuiſſimum quidem eſt, ne dicam abſurdum. quid hoc enim ad modum implendi pertinet? quis neſcit eiuſmodi Scripturæ dictum, tam de eo verificari, quod iure communi & ordinaria poteſtate perficitur, vt hoc loco; quàm de eo quod vel extra ordinem mirabili quodam euentu, vel per hominum impietatem & tyrannidem completum eſt? Impij cùm crucifixiſſent Saluatorem, *diuiſerunt veſtimenta eius, vt impleretur quod dictum eſt per Prophetam*,[g] ſiue, *Vt Scriptura impleretur.*[h] Verba igitur eiuſmodi in Scripturis apponi tantùm ſolent, ad prædictionis & prophetiæ veritatem oſtendendam, vt inde argumentum ſumere ad aliud colligendum, planè ridiculum & puerile videatur. Erat quidem eo caſu Salomon executor diuinæ iuſtitiæ, nihil moror: erat & Propheta, eſto, quid tum poſtea? At regia tamen authoritate, & iure communi, ne leuiſſima quidē ſpecialis mandati mentione facta, id eum feciſſe legitur.

[g] *Mat. 27.*
[h] *Ioan. 19.*

Digitized by Google

Nec vllus in Scripturis locus eſt, ex quo hanc ei iuriſdictionem nominatim mandatã fuiſſe legamus: veriſimile porrò non eſt, authorem hiſtoriæ diuino ſpiritu afflatum, tam differentes tantæ rei tantiq; momenti cauſas, ſine vllo indicio vel admonito præterire voluiſſe, ſi Rex alio iure & authoritate in Adoniam laïcum, alio in Abiatharem Sacerdotem ſententiam protuliſſet.

Æquè fallitur vir idem doctiſſimus,[i] cùm ait, *non mirum eſſe ſi in teſtamento Veteri, ſumma poteſtas fuiſſet temporalis, in nouo ſpiritualis: quia in Veteri teſtamento promiſſiones tantùm temporales fuerunt, & in nouo ſpirituales & æternæ.* Nam neq; in vetere Teſtamento ſumma poteſtas omninò temporalis fuit, neq; in nouo ſpiritualis eſt: ſed in ſuo vtraq; regno, hoc eſt, in ſuæ poteſtatis iuriſdictione, vt par eſt, tunc dominabatur, & adhuc imperat: Iam tunc, inquam, ſuis ambæ finibus contentæ, alienis abſtinebant, vt nec temporalis poteſtas ſpiritualem iuriſdictionem, & Sacerdotale munus; nec ſpiritualis temporalem pro ſuo iure inuaderet. [k] Ius autem quod in Clericos Salomon illa tempeſtate Principibus competere oſtendit, à Regibus in noua lege, & republica Chriſtia-

na

[i] *Eod. lib. & cap.*

[k] *2. Paralip. 26.*

na agnitum & retentum eſt. Inde priuilegia, quæ Principum non nulli inſignes pietate Eccleſiaſticis perſonis conceſſerunt [l]: nam quorſum illjs Priuilegia, ſi iure communi Regibus ſubiecti non fuiſſent? quandoquidem communi auxilio, & mero iure munitis, exemptiſque, nullo priuilegio, vel extraordinario auxilio opus eſt [m].

Et his quidem conſentiunt, quæ ipſemet Bellarminus rectiſſimè contra Canoniſtas aſſerit. [n] *Exemptionem* nempe *Clericorum in rebus politicis, tam quoad perſonas, quàm quoad bona, iure humano introductam eſſe, non diuino.* idq; confirmat tum authoritate Apoſtoli (cuius illud, *omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*, [o] tam clericos quam laïcos, teſte Chryſoſtomo includit) tum teſtimonijs antiquorum Patrum: tum denique quod, vt ipſe ait, *nullum proferri poteſt Dei Verbum, quo iſta exemptio confirmetur.* Addo ego, grauiſſimum eius rei argumentum eſſe, quod in florentiſſimo Eccleſiæ ſtatu, & ſub illis Principibus, qui ſummum Pontificem Paſtorem Eccleſiæ vniuerſalis, & Chriſti vicarium agnoſcebant, Imperialibus legibus conſtitutum & obſeruatum fuerit, vt Clerici de criminibus ciuilibus reſpõderent

[l] *Extant in Cod. & Decret. atque in Hiſt. Eccleſiaſt.*

[m] *L. in cauſa. 16. D. de minor. l. 1. de conſtit. Princip.*

[n] *Tom. 1. Controuer. 5. lib. 1. cap. 28.*

[o] *Rom. 13.*

derent apud iudices ſeculares, & ab eiſdem condemnarentur, ſi rei criminis eſſent inuenti [p]. Et verò, ne quà erremus, ſciendum eſt, non omnia iſta libertatis perſonarum & rerum priuilegia, quibus nunc Clerici fruũtur, ab ijſdem Principibus, neq; eodem tempore, fuiſſe conceſſa. Nam primùm Conſtantius Magnus tantùm illis ſingulari priuilegio indulſit, ne nominationibus & ſuſceptionibus eſſent obnoxij, id eſt, ne nominati ſiue electi cogerentur magiſtratum gerere, aut tutelam aliquam adminiſtrare, vel annonis aut tributis colligendis & recipiendis præeſſe; cùm antea aliorum ciuium more ad ea omnia ſine excuſatione vocarentur. Anno poſtea octauo vacationem & excuſationem munerum omnium ciuilium, eiuſdem Principis beneficio acceperunt, vt patet ex illius Imperatoris conſtitutionibus. [q] in quibus hanc priuilegij ſui rationem reddit. Ne ſcilicet Clerici *ſacrilego liuore quorundam à diuinis obſequijs auocentur.* Et quidem notatu digna res, aduerſus ingratam quorundam Clericorum temeritatem, qui immunitatis ſuæ originem principibus ſecularibus accepto ferre faſtidiunt, quòd idem pijſſimus Princeps exemptiones illa priuilegia

[p] *Nouell. vt Clerici* 83. §. *Si tamen collat.* 6.

[q] *L.* 1. & 2 *Cod. Theod de Epiſc. & Cler. li.* 16.

gia appellet, ita enim ille. *Hæredicorum factione comperimus Eccleſiæ Catholicæ Clericos ita vexari, vt nominationibus ſeu ſuſceptionibus aliquibus, quas publicus mos expoſcit contra indulta ſibi priuilegia prægrauentur.* Conſtantius deinde & Conſtans, anno circiter trigeſimo ſexto à primi priuilegij conceſſione, Arbitione & Lolliano Conſſ. aliud Epiſcopis priuilegium indulſerunt, ne de criminibus apud ſeculares iudices accuſarentur. [r] Cæteri verò Eccleſiaſtici ordinis homines, Epiſcopis inferiores, Clerici ſcilicet & Monachi, ſub magiſtratuum ciuilium iuriſdictione vſq; ad Iuſtiniani tempora permanſerunt. ob eamq; cauſam Leo & Anthemius Impp. (ante imperium Iuſtiniani annis plus minus ſexaginta) beneficij loco ſanxerunt, *ne Orthodoxæ fidei ſacerdotes & clerici, cuiuſcunque gradus, aut monachi, in cauſis ciuilibus, extra prouinciam, aut locum, aut regionem quam habitant, ex vllius penitus maioris minoriſue ſententiâ judicis, pertrahantur; ſed apud ſuos iudices ordinarios, id eſt, Prouinciores rectores, omnium contra ſe agentium excipiant actiones.* en vt iſti, admodum pij & Catholici Principes ordinarios Clericorum & Monachorum Iudices, eſſe præſides prouinciarum affir-

[r] *L. manſuetudinis 12. cod. tit.*

affirmant. quos nemo tamen eius ſeculi Patrum pontificumue errare, aut non verè, piè, & orthodoxè loqui profeſſus eſt. Inde patet eos nimis peruerſè de Iuſtiniano iudicare qui aſſerũt eum aliquam in Eccleſiaſticos iuriſdictionem vſurpaſſe; cùm gratias ei maximas habere debeant, quòd Imperatorum primus fuerit, qui Clericos ante eum diem politicis magiſtratibus omnino ſubiectos, ſeculari iudicio in ciuilibus cauſis exemit. [f]. [f] *Dict. Nouell. 83.*
Quæ cùm ita ſint, ſatis patet Reges & Principes ſeculares ſumma poteſtati temporali præditos, iiſq; Clericos in rebus politicis eſſe ſubiectos. Alioqui profectò nec Reges potuiſſent hæc priuilegia concedere: nec viri ſancti & ſapientes, ita malè ſibi & toti Eccleſiæ conſuluiſſent, vt liberos ſe ſuo iure ſolutoſq; à vinculo tẽporalis poteſtatis, talibus beneficijs ac priuilegijs obligari paterentur. quippe eſſe ſe in ditione eorum fatebantur à quibus poterant eiuſmodi libertate donari. ſolui enim vel eximi non poteſt, quod non fuit colligatũ vel concluſum. Præterea tantę pietatis Principes toto orbe tunc erant, vt ſi iure diuino Clericos ab omni iuriſdictione ſeculari exẽptos eſſe, vel per ſe reſciuiſsẽt, vel ab Epiſcopis & Principibus ſacerdotum audiuiſ-

diuiſſent, id ſtatim in edicta & leges relaturi fuerint, nec ſibi ius vllum in ipſorum corpora bonáue vindicaturi. Si enim quæ ſua propria credebant, ſolo pietatis zelo tam profuſe largiebantur, quanto magis ab alienis & nullo iure debitis abſtinuiſſent?

Exemptiones ergo & priuilegia, quæ Principes Chriſtiani Eccleſiaſticis perſonis, honeſtatis & reuerentiæ cauſa, conceſſerunt, ſat oſtendũt, imò conuincunt, eoſdem Principes temporali poteſtate cunctis Sacerdotibus eſſe maiores: nec ſummum Pontificem & Principem Sacerdotum, atque odeo Chriſti Vicarium, alia ratione eximi, & diuerſo iure cenſeri, quàm quòd ipſe princeps quoq; temporalis ſit, & duplicem perſonam ſuſtineat, ſucceſſoris nimirum Petri in regimine Eccleſiæ, & Principis ſecularis in temporali imperio, quod aliorum Principum largitate accepit.

Cap. XVI.

EAdem operâ refelli manifeſtè poteſt differentia, quam conſtituit inter Principes Ethnicos, & Principes Chriſtianos, quãtum ad dominationem temporalem in Eccleſiaſticos attinet: qui locus præteriri hîc ſine

Digitized by Google

ſine vitio nequit. Ait enim [a] Pontificem fuiſſe ſubiectum *ciuiliter & de facto* Ethnicis Principibus, *quia lex Chriſtiana neminem priuat ſuo iure & dominio, ſicut ergo ante Chriſtianam legem homines ſubiecti erant Imperatoribus & Regibus, ita etiam poſtea. At verò cùm Principes Chriſtiani facti ſunt, & ſponte leges Euangelij ſuſceperunt, continuò ſe, tanquam oues Paſtori, & membra capiti, ſubiecerunt præſidi Eccleſiaſticæ Hierarchiæ; & proinde ab illo iudicari, non illum iudicare deinceps debent.*

[a] Lib. 1. de Roman. Pontif. cap. 29.

Maximum in differendo vitium eſt, ea quæ de vno aliquo certâ de cauſa dicuntur, vel ab vno aliquo certa de cauſa remouentur, alij planè diuerſo ac diſſimili, & cui non eadem cauſa cohæret, attribuere, vel eripere: aut quæ diſtinctione aliqua ſecerni, ac ſeparari debent, ea indiſtinctè confuſéque concludere. Quod vitium quis non in ſuperiore hac Bellarmini ratiocinatione perſpicuè deprehendat? in qua id generaliter & indefinitè de vtraq; poteſtatis & iudicij ſpecie concluditur, quod de altera tantùm verè recteq; dici debuit. Nam quod Principes ad Chriſtum conuerſi ſeſe, *tanquam oues Paſtori & membra capiti, ſubiecerunt præſidi Eccleſia-*

ſticæ

ſticæ Hierarchiæ, id non niſi de ſubiectione ſpirituali intelligi, citra calumniam, poteſt. Quandoquidem nõ alia ratione efficiebantur filij eius & oues, quam quòd ab eo ſpiritu regenerati in Chriſto Ieſu erant, atq; in fide Eccleſiæ gubernati. Proinde in omnibus quæ ſpiritualis iuriſdictionis ſunt, verum eſt eos ab illo, non illum ab ijs debere iudicari. At hæc quid ad ciuile iudicium & temporalem iuriſdictionẽ ſubmiſſio? Nunquid tam diuerſas & ſeparatas ſpecies permiſcere & confundere oportuit? & quod de altera tantùm verum fuit aſſerere, de vtraq; generaliter & indefinitè pronunciare? Si dixiſſet, *ac proinde ab illo iudicari in ſpiritualibus, non illum iudicare deinceps debent*, rectè ſane argumentum concluſiſſet. At illud ſimpliciter & abſolutè, *ab illo eos iudicari poſſe*, vitioſa collectio eſt. quippe duplex eſt iudicij ſpecies, quarum altera tantùm poſſunt Principes à Pontifice iudicari, altera verò ab ijs iudicaretur ipſe, niſi temporale imperium nulli alij ſubiectum fuiſſet adeptus. Nunquid veniente ad Eccleſiam Conſtantino Magno, Imperium Romanum, quod ante baptiſmum eius erat, in ditionem ac poteſtatem Silueſtri Pontificis ilico tranſijt? & Imperator tam auidus

uidus gloriæ temporalem Papæ illius ſupra ſe poteſtatem agnouit? Nunquid aut Francicum Clodouæus, aut Scoticum Donaldus primus, aut alij ſua regna, ſimul atq; fidem amplexi ſunt, in manum & poteſtatem temporalem Pontificis tranſtulerunt? Scitum eſt illud Pauli I. C.[b] *ante omnia animaduertendum eſt, ne conuentio in alia re facta, aut cum alia perſona, in alia re aliáue perſona noceat.* Replicet igitur Bellarminus quantum volet annalles omnium nationum; Scripturas, & Hiſtorias perlegat, nullum in ijs locũ inueniet, ex quo colligi poſſit, primos illos Principes Chriſtianos cùm Eccleſiæ nomen darent ſceptra ſubmiſiſſe Pontifici, & ſummo ſe magiſtratu temporali ſpecialiter & nominatim abdicaſſe. At verò conſtare oportet, Principes ſcientes prudentes conceſſiſſe in ditionem ac poteſtatem temporalem Pontificis; vel fatendum, ipſos eo iure & conditione, quãtum ad regalem dignitatem attinet, poſt baptiſmum permãſiſſe, quo fuerant antequam ſacris Chriſtianis initiarentur. *Nam*, vel ipſomet teſte,[c] *lex Chriſtiana neminem priuat ſuo iure & dominio.* At verò antequam Chriſto nomen darent, ciuiliter de iure & de facto, vt ille ait, dominabantur

[b] *L. Si vnus 27. §. ante omnia. D. de paſt.*

[c] *Lib. 2. de Rom. Pont. cap. 29.*

Digitized by Google

Pontifici, & eum iudicare in temporalibus iure poterant: ergo ſimiliter & poſt baptiſmum iure potuerunt. Quod ſi ita eſt, fieri nullo modo poteſt, vt ipſi ab illo in temporalibus iudicentur: cùm ſit impoſſibile aliquam eſſe ſuperiorem & inferiorem in eodem poteſtatis genere, reſpectu vnius & eiuſdem. Verum quidem eſt, Principes illos Chriſtianos, ob reuerentiam qua non ſummum ſolum Pontificem, ſed ceteros etiam Epiſcopos, atq; adeo ſacerdotes omnes proſequebantur, id iudicij perrarò ſibi aſſumpſiſſe. Sed hoc voluntatis tentummodo, non etiam poteſtatis defectum arguit. Quapropter vt Conſul, vel preſes, cùm ſe in adoptionem dat, nihil eorum quæ iure magiſtratus ei competunt, in patris adoptiui familiam & poteſtatem transfert, vel tranferre poteſt; ſed integrè omnia, ſibi reſeruat: ita Principes cùm ſe initio in adoptionem ſpiritualem Hierarchæ Eccleſiaſtico tradiderunt, nihil eorum quæ ad ius regni, & ſtatum publicum ciuilem pertinebāt, amittere illo facto potuerunt: quòd harum poteſtatum ſeparata natura ſit, vt quamuis iugatæ in eadem republica Chriſtiana concinnè apteq; cohæreant; tamen neutra, quà talis eſt, alteri

ri ſubijciatur aut imperet, neutraq; alteram neceſſario comitet:ſed alterutra tum acquiri ſine altera, tum amitti vel retineri poſſit.

Iam verò quoniam eruditiſſimus Bellarminus ſimilitudinibus plurimum delectatur: & præterea vulgarem iſtem *de indirecta poteſtate temporali ſummi Pontificis* opinionem, nullo vel ſacrarum literarum, vel antiquorum Patrum teſtimonio probat: ſed tantum argumentis quibuſdam à ſimili petitis,(ſubleſto admodum & debili ad demonſtrandum fundamento) operæpretium me facturum arbitror, ſi noſtram quoq; de ea re ſententiam, ſimilitudine multò accommodatiſſima confirmauero.

Filiusfamilias, licet militet, vel magiſtratum gerat,& publica poteſtate fungatur,patri,in cuius ſacris conſtitutus eſt,iure diuino atq; humano ſubijcitur, eiq; quatenus filius eſt parere debet: [d] & rurſum pater, cui hæc in filium poteſtas eſt, ipſi filio, vt magiſtratui, ſubijcitur: alio tamen atq; alio poteſtatis genere. Alter enim,quà parens,imperium ſibi in filium vendicat,quo delinquentem & committentem in leges familiares, aut in ſe aliquid molientem, aut alioqui filio probo indigna facientem, multet, puniat, & coërceat,

[d] *Epheſ. 6. Coloſſ. 3. L. Si maritus 7. C. de patr. pot. §. filiusfamilias Inſtit. quib. mod. ius poteſt. ſoluit.*

Digitized by Google

ceat; non iure quidem magiſtratus, ſed authoritate patriæ poteſtatis: nec pœnis quibuſlibet, ſed certis tantùm à iure conceſſis. Itaq; malè meritum exhæredare, domo eijcere, familiæ & adgnationis iure priuare, aliiſq; domeſticis remedijs coërcere poteſt.[e]. At neq; magiſtratum ei abrogare, neq; caſtrenſia bona auferre, neq; publico iudicio condemnare, aut multam vel pœnam aliam lege ob ſcelus debitum irrogare, directè vel indirectè poteſt: quòd hæc patriæ poteſtatis modum & iuriſdictionem excedant. Alter verò, quamuis filius, & nexu patris detentus, tamen quatenus eſt magiſtratus publico cum imperio, in patrem dominatur, eiq; in publicis negotijs poteſt, atq; etiam in priuatis non domeſticis, perinde ac cæteris ciuibus imperare. *Si quis filiusfamilias eſt*, inquit Vlpianus,[f] *& magiſtratum gerat, patrem ſuum, in cuius eſt poteſtate, cogere poterit, ſuſpectam dicentem hæreditatem, adire & reſtituere*. hinc *ſi Conſul vel Præſes filiusfamilias ſit, poterit apud ſemetipſum vel emancipari, vel in adoptionem dari*. g. Qua de cauſa pater filio magiſtratum habenti, haud ſecus ac ſi eſſet extraneus, non ſolùm obedire, ſed etiam aſſurgere tenetur, & eum omni honore atq; cultu

[e] L. 3. C. de patr. poteſt.

[f] L. ille à quo 13. in fin. D. ad Sc. Treb.

[g] L. 3. D. de adopt.

Digitized by Google

cultu qui magiſtratui debetur venerari.[h].

Eodem planè modo ſummus Pontifex, qui ſpiritualis omnium Chriſtianorū pater eſt, Regibus & Principibus, perinde ac cæteris fidelibus, paterna poteſtate Eccleſiaſtica, vt Chriſti in ea re vicarius præſidet: ob eamq; cauſam Reges, ſi quid in Deum vel Eccleſiam commiſerint, ſpiritualibus pænis acerbiùs caſtigare, & domo atq; familiâ Dei eijcere, regniq; cæleſtis exhæredes facere poteſt (at quàm timenda & tremenda Chriſtianis animis ſupplicia?) quòd hæc omnia patriæ poteſtatis ſpiritualis propria ſint. At neque principatum & dominationem temporalem auferre, neq; pœnis ciuilibus eos afficere poteſt, quòd nullam in eos politicam & temporalem iuriſdictionem nactus ſit, per quam talis animaduerſio expediri debeat: & patria illa poteſtas ſpiritualis, qua Pontifex præditus eſt, à politica & temporali finibus, officijs, etiam perſonis plurimum ſeparetur. Vt enim ſpiritualem Deus Pontifici, & cæteris Sacerdotibus, ſic politicam Regi, & qui ſub eo ſunt magiſtratibus, æterna diſpenſatione commiſit. *Non eſt poteſtas niſi à Deo.*[i].

[h] *Liu. lib. 24 Valer. Max. lib. 2. cap. 2. Plutarc. in apoth. Rom. Gell. lib. 2. cap. 2.*

[i] *Rom.*

Huc pertinet antiqua illa gloſſa, quam

[k] *Lib. 3. de concord. cathol. cap. 3.*

Cardinalis de Cuſa[k] ſcribit fuiſſe appoſitam ad Can. Hadrianus Papa. diſt. 63. in quo Conone traditur Papam cum vniuerſa Synodo conceſſiſſe Patriciatus dignitatem Carolo magno. dicebat enim gloſſa, Patricium fuiſſe patrem Papæ in temporalibus, ſicut Papa eius pater in ſpiritualibus. Atque idem Cardinalis eodem libro,[l] de Germanorum Imperatorum Electoribus loquens, *Vnde Electores*, inquit, *qui communi conſenſu omnium Alemanorum, & aliorum qui Imperio ſubiecti erant, tempore ſecundi Henrici conſtituti ſunt, radicalem vim habent ab ipſo communi omnium conſenſu, qui ſibi naturali iure Imperatorem conſtituere poterant: non ab ipſo Romano Pontifice, in cuius poteſtate non eſt, dare cuicunque prouinciæ per Mundum Regem vel Imperatorem ipſa non conſentiente.* Addit & alia ibidem Cardinalis ille, magnus quidem & Theologus & Philoſophus, quibus diſtinctionem noſtram confirmat, & Imperatores ac Reges tum præeſſe Pontifici, tum ſubeſſe declarat. Atq; hæc de prima ratione Bellarmini, & argumentis ad eam demonſtrandam adductis.

[l] *Cap. 4.*

CAP.

Digitized by Google

Cap. XVII.

SEquitur ſecunda, quæ duplici argumento concluditur. *Secundo ratio*, inquit, *Reſpublica Eccleſiaſtica debet eſſe perfecta, & ſibi ſufficiens in ordine ad finem ſuum. Tales enim ſunt omnes reſpublicæ bene inſtitutæ. ergo debet habere omnem poteſtatem neceſſariam ad ſuum finem conſequendum. ſed neceſſaria eſt ad finem ſpiritualem poteſtas vtendi & diſponendi de temporalibus rebus: quia alioqui poſſent mali Principes impunè fouere hæreticos, & euertere religionem. igitur & hanc poteſtatem habet. Item poteſt quælibet reſpublica, quia perfecta & ſibi ſufficiens eſſe debet, imperare alteri reipublicæ non ſibi ſubiectæ, & eam cogere ad mutandam adminiſtrationem, imò etiam deponere eius Principem, & alium inſtituere, quando non poteſt aliter ſe defendere ab eius iniurijs: ergo multo magis poterit ſpiritualis reſpublica imperare temporali reipublicæ ſibi ſubiectæ, & cogere ad mutandam adminiſtrationem, & deponere Principes, atque alios inſtituere, quando aliter non poteſt bonum ſuum ſpirituale tueri.*

Reſpondeo, tam variè hic peccatum eſſe,

vt veriſſimile ſit authorem vel hoc totum quicquid eſt ex alio perfunctoriè & oſcitãter tranſcripſiſſe, vel, ſi totum eius eſt, non ſatis eorũ quę prius dixerat meminiſſe. Nam paulò antè, cùm niteretur alio argumento probare, politicam poteſtatem eſſe ſubiectam Eccleſiaſticæ, aſſeruit has duas poteſtates eſſe partes tantùm vnius reipublicæ, & tantùm vnam Rempublicam conſtituere. *Prima ratio*, inquit, *eſt eiuſmodi; poteſtas ciuilis ſubiecta eſt poteſtati ſpirituali, quando vtraque pars eſt eiuſdem reipublicæ Chriſtianæ*. Et iterum, *Secundo Reges & Pontifices, Clerici & Laïci, non faciunt duas reſpublicas, ſed vnam.* At hoc loco tranſmutat has duas Poteſtates, in duas Reſpublicas, quas proinde ita ſeparari ac diſiungi oportet, vt Reges & Laïci conſtituant politicam & temporalem Rempublicam; Pontifices & Clerici ſpiritualem ſiue Eccleſiaſticam. quo nihil abſurdius, aut minus appoſitè, quantum ad præſens inſtitutum, dici poteſt. Nam aut loquitur hîc de poteſtate Eccleſiaſtica ſeparata prorſus à poteſtate ciuili, vt olim fuit tempore Apoſtolorum, & nũc eſt ijs in locis, vbi Chriſtiani inter Ethnicos aut Infideles degunt: quo caſu ſatis conſtat poteſtatem il-

lam, ſiue Rempublicam Eccleſiaſticam, vt ille vocat, aut eius Principem & Hierarcham, nihil quicquam iuris, ne quidem ſpiritualis, habere in Principem politicum: quòd neutiquam filius ſit Eccleſiæ [a]. Aut loquitur de poteſtate Eccleſiaſtica coniuncta cum ciuili, vt in Republica Chriſtiana: & tunc perperam facit duas Reſpublicas, vnam Eccleſiaſticam, & alteram Politicam: cùm ſint duæ tantùm poteſtates vnius Reipublicæ Chriſtianæ, vniuſque Eccleſiæ & myſtici corporis Chriſti partes & membra, vt ipſemet antea tradidit.

[a] 1. ad Corinth. 5.

Deinde falſum eſt quod aſſumit, poteſtatem ſcilicet vtendi & diſponendi de temporalibus rebus neceſſariam eſſe ad finem ſpiritualem, &c. Nam ipſe Princeps Apoſtolorum apertè docet, nullum ſibi ius eiuſmodi fuiſſe in res temporales Chriſtianorum, prȩter illas quas ipſi ſponte contulerant obtulerántque Eccleſiæ, cùm ait [b], *Anania cur tentauit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate?* Si Apoſtolis facultas fuiſſet diſponendi de rebus temporalibus Chriſtianorum, non vtique dixiſſet Petrus, Nonne? &c. cùm

[b] Act. 5.

cùm ei ſtatim reponere poſſet Ananias: imò verò tibi poteſtas eſt de rebus meis diſponendi, & propterea veritus ne eas mihi fortè ex cauſa auferres, pretij partem occului. ſed quia Eccleſia hanc poteſtatem non habebat; ipſe ſine cauſa erat *Spiritui ſancto* mẽtitus. Quid, quòd ex iſto Bellarmini fundamento ſequeretur, Eccleſiam *primæuam ſiue primitiuam* non habuiſſe omnem poteſtatem neceſſariam ad ſuum finem conſequandum? Nam hac poteſtate diſponendi de rebus temporalibus Chriſtianorum, inuitis dominis, trecenis, & amplius, poſt Chriſti paſſionem annis, ſub Ethnicis Principibus agens, omnino caruit: quo tempore tamen infinitam hominum multitudinem, ac penè maximam Orbis partem, Chriſto nomen dediſſe, & multò quàm vnquam ſeueriorem in Eccleſia diſciplinam viguiſſe, ſatis conſtat: vt nefas ſit dicere Eccleſiam tunc omnibus medijs neceſſarijs iuris & facti ad finem ſuum adiſpiſcendum inſtructam non fuiſſe. *opera enim Dei perfecta ſunt:* Et verò non mediocrem Chriſto iniuriam faciat, qui deſtitutam medijs neceſſarijs Eccleſiam ab eo relictam, atque Apoſtolis traditam arbitretur. Quidquid Eccleſiæ neceſſarium

fuit

fuit ad ſuum finem conſequendum, id à Chriſto abundè collatum eſt Apoſtolis, cum dixit, *ego dabo vobis os, & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes aduerſarij veſtri* [c]. Quicunque igitur Dominum commendaſſe Eccleſiam ſuam Petro intelligit, & ei ter mandaſſe vt agnos & oues ſuas paſcat, [d] nec ei ab illos paſcendos, & finem mandati explendum neceſſaria omnia & iuris & facti tribuiſſe exiſtimat, is mihi Atheo ſimilis videtur, & de diuina prouidentia, potentia, ac bonitate dubitare. Fingamus eum non dediſſe omnem poteſtatem ad executionem tanti mandati neceſſariam; nunquid alia non dandi cauſa excogitari poteſt, quàm quòd aut ignorabat Dominus quid facto opus eſſet, aut eius dandi facultatem non habebat, aut, quod extremæ malitiæ eſt, ſeruos & amicos ſuos decipere volebat, id illis munus imperando, quod eos per impotentiam exequi non poſſe certò ſciret? Ex his perſpicuum eſt, temporale imperium, & poteſtatam deponendi Principes, nullo modo neceſſariam eſſe Eccleſiæ ad finem ſuum conſequendum: licet humana conſideratione videri aliquando vtile poſſit: Deus enim, qui *quæ ſtulta ſunt mundi elegit,*

[c] *Luc.* 21.

[d] *Ioan.* 21.

Apoſtolos Chriſti ſeruos & amicos eſſe.

Digitized by Google

elegit, vt confundat ſapientes: & infirma mundi elegit, vt confundat fortia [c], ſciens Eccleſiam non niſi ſpiritualibus armis indigere, eam illis ita ab initio inſtruxit, vt omnem humanam potentiam ſuperaret, dicique verè potuerit, *à Domino factum eſt illud, & eſt mirabile in oculis noſtris* [f]. Præclare vt cætera, D. Bernardus ad Eugenium Papam [g]. *Petrus hic eſt, qui neſcitur proceſſiſſe aliquando vel gemmis ornatus vel ſericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec ſtipatus milite, nec circumſtrepentibus ſeptus miniſtris. Abſque his tamen credidit ſatis poſſe impleri ſalutare mandatum,* Si amas me paſce Oues meas: *in his ſucceſſiſti non Petro ſed Conſtantino.* Quamuis itaque poteſtas temporalis, de qua nobis ſermo, hominibus videri potuerit Eccleſiæ neceſſaria, Deo tamen neque neceſſaria neque vtilis viſa eſt, ob eam fortè rationem, quam rerum euentus atque experientia poſteritatem docuit: ne humano ſcilicet imperio freti Apoſtoli, & eorum ſucceſſores, ſpiritualia ſegnius curarent, & quam in virtute verbi diuini, Deiq; auxilio ſingulari, ſpem ponere debebant, eam in armis & authoritate ac poteſtate temporali potiſſimùm collocarent. Et verò ſi quis ſtatum

Eccleſiæ

[c] 1. Cor. 1.
[f] Pſal. 117.
[g] Lib. 4. c. 3.

Eccleſiæ à Chriſto paſſo in hunc diem, oculis atque animo in hiſtorijs colluſtret, cernet omnino illam citò creuiſſe, ac diù floruiſſe, ſub Pontificibus ſua ditione, id eſt, ſpirituali iuriſdictione contentis, qui Chriſti humilitatis diſcipuli, vnicum Eccleſiæ tuendæ præſidium in virtute prædicationis Euangelij, & ſedula diſciplinæ Eccleſiaſticæ obſeruatione, ſine vlla poteſtatis temporalis mentione, eſſe poſitũ iudicabant. Et rurſus ex quo Pontifices quidam ad ſummum, quod habent, ſpirituale imperium, ſummũ quoque temporale adiungere atque annectere conati ſunt, Eccleſiam & numero credentium & moribus præſidentium indies defeciſſe; & remiſſa, ſeu verius omiſſa, illa antiquæ diſciplinæ ſeueritate, multos Eccleſiæ miniſtros ſua munera ſegnius & negligentius obijſſe.

Omitto, quòd, ſi ratio iſtorum bona eſſet, ſequeretur econtrariò, Rempublicam temporalem vt illi loquuntur, habere poteſtatem diſponendi de rebus ſpiritualibus, & deponendi ſupremum Reipublicæ Eccleſiaſticæ Principem: quia *debet eſſe perfecta & ſibi ſufficiens in ordine ad finem ſuum, & habere omnem poteſtatem neceſſariam ad ſuum finem conſequendum.* Sed neceſſaria eſt ad finem

temporalem

temporalem poteſtas diſponendi de rebus ſpiritualibus, & deponendi Principem Eccleſiaſticum. quia alioqui poſſunt mali Principes Eccleſiaſtici turbare ſtatum & quietem Reipublicæ temporalis; & impedire finem ciuilis gubernationis, vt de facto nonnulli ſummi Pontifices aliquando perturbarunt: igitur hanc poteſtatem habet Reſpub. temporalis. Conſequens planè falſum eſt & abſurdum (Nam Princeps temporalis, quatenus talis eſt, nullam habet poteſtatem ſpiritualem) proinde & illud quoque falſum eſt, cui hoc eſt conſequens.

Sed, vt dici ſolet, *dare abſurdum, non eſt ſoluere argumentum*, Reſpondeo igitur aliter ad priorem partem huius ſecundæ rationis: Non eſſe ſcilicet hîc duas Reſpublicas, vt ille retur, ſed vnam tantùm; in qua ſunt duæ poteſtates, ſiue duo Magiſtratus, Eccleſiaſticus, & Politicus, quorũ vterq; habet ea quibus neceſſariò indiget ad ſuum finem obtinendum, alter nempe ſpiritualem, alter temporalem iuriſdictionem: & neque hanc iuriſdictionem illi poteſtati, neque illam huic prorſus eſſe neceſſariam. Alioqui fatendum eſt vtramque poteſtatem medijs neceſſarijs fuiſſe deſtitutam, tunc cùm ſeparatæ, vt olim,

lim, fuerunt: quod planè falſum eſſe iam oſtendi, tam ex fine temporalis ſiue politicæ gubernationis, quatenus talis eſt, [h] quàm ex ſtatu Eccleſiæ ſub Ethnicis & infidelibus Principibus conſtitutæ [i]. Ad hunc modum in vna eademq; *ciuili politia*, in vna inquam Ciuitate aut Regno, plures Magiſtratus diſtinctis officijs, poteſtate, atq; imperio, præditi inueniuntur, qui Rempub. in partibus ſibi mandatam gubermant; quorum quilibet poteſtatem neceſſariam ad muneris ſui finem conſequendum, à Rege vel Repub. accipit; ita vt nemo eorum poſſit vel audeat alterius iuriſdictionem atque imperium inuadere, ſibique arrogare. Non ſi Conſulibus aliquid Tribunitiæ poteſtatis deeſt, vel contrà Tribunis abeſt imperium Conſulare, idcirco dici poteſt, vtrique alterius poteſtatem neceſſariam eſſe ad ſuum finem conſequendum: Nam vterque magiſtratus, ſecundum ſuæ inſtitutionis rationem, perfectus, atque omni poteſtate neceſſaria ad muneris ſui executionis munitus eſt.

h *Su. c. 14.*

i *Sum. hoc cap.*

Vel vt notiora exempla proferamus. Quamadmodum in eodem regno, & ſub vno Rege, duo ampliſſimi magiſtratus ſunt, quorum alterum Cancellarius, alterum Coneſtablus

Coneſtablus Rege mandante gerit (Illi νομοφυλακία & iuris ac iudiciorum cura pręcipua incumbit: huic armorum adminiſtratio ac totius diſciplinæ militaris præfectura committitur)& vterque pro ratione & qualitate ſui officij perfectus eſt, atque omnem poteſtatem neceſſariam ad muneris ſui executionem, finiſque eius conſequutionem à Rege obtinet. Nec, ſi alter fortè alterius exercitium vel incuria vel iniuria impediat, poteſt impeditus propria authoritate alteri magiſtratum abrogare, aut eius iuriſdictionem vſurpare, aut eum denique ad peccati ſui emendationem, niſi modis legitimis à Rege ſibi cum officio conceſſis adigere: ſed vtrumque de alterius commiſſo ad Regem, à quo ipſi diſtinctam officijs poteſtatem acceperunt, referre oportet; vt ipſe læſum vlciſcatur,& quid de cauſa ſtatuendum ſit,imperio iudioque ſuo arbitretur. Quandiu autem hi magiſtratus in regno cõcordes ſunt, alter alterius ius tuetur, & quo dei deeſt, de ſuo ſupplere conſueuit. Vt ſi paganus, vt iudicium eludat, in caſtra ad exercium proficiſcatur,auxilio Præfecti militiæ implorato, ad eum vnde fugerat locum remitti ſoleat. & cõtrà, ſi militiæ deſertor ab exercitu

in

in vrbem ſe proripit, magiſtratus vrbanus à militari rogatus, eum mox in caſtra puniendũ releget. Aſt vbi diſſentiunt, ea ſtatim Reipublicæ vulnera imponũt, quibus poteſt ſolus Princeps occurrere ac mederi; quòd ipſis inter ſe ius faſque non ſit alieno imperio vti: & huic ſolùm arma tractare, illi iudicia tantùm exercere liceat. Simili planè modo ſummi illi magiſtratus Reipub. Chriſtianæ, Rex & Pontifex, poteſtatem aliam atque aliam, vtramque in ſuo genere perfectam, à communi omnium Rege & Domino, Deo Opt. Max. accipiunt, & diſtinctis imperijs atque officijs populo præficiuntur. Atque hi quidem, donec conſentiunt, ad vtriuſque poteſtatis tutelam, ſibi inuicem de ſuo commodant: vt & poteſtas eccleſiaſtica ſeditioſos & rebelles in Principem ſecularem ſubditos, cæleſti & ſpirituali mucrone feriat: & viciſſim poteſtas temporalis & Politica Hæreticos, Schiſmaticos, & alios à fide deficientes, aut alioqui piæ matri Eccleſiæ non parentes, armata manu perſequatur, [k] & temporalibus ſupplicijs, pœniſq; ciuilibus acriter coërceat. Aſt vbi ſcinduntur in contraria ſtudia, ſibique inuicem aduerſantur, tota reſpublica Chriſtiana vel protinus concidit,

[k] *Can Principes. 23. q. 5.*

K vel

vel ſaltem grauiſſimè ſauciatur: quòd nemo ſit, niſi ſolus Deus, qui cauſæ illius cognitor, iniuriæque vltor legitimus eſſe poſſit.

Cap. XVIII.

CVpienti mihi ad alia tranſire, morulam iniecit, dubitatio quædam de ſenſu poſterioris argumenti ſecundæ rationis, his verbis ab authore concepti [a]. *Item poteſt quælibet reſpublica, quia perfecta & ſibi ſufficiens eſſe debet, imperare alteri reipublicæ non ſibi ſubiectæ, & eam cogere ad mutandum adminiſtrationem, imò etiam deponere eius Principem, & alium inſtituere, quando non poteſt aliter ſe defendere ab eius iniurijs.* Nam, vt ingenuè fatear, cum hæc primum apud eum legiſſem, ſubſtiti aliquandiu, vt quis verborum iſtorum ſenſus, quantiq; ponderis & momenti eſſet argumentum, penitus intelligerem. videbatur enim non planè & explicatè illud proponere, quòd modos nullos cogendæ vicinę Reipub. & eius Principis deponendi, nobis patefaceret. Et cùm diu omnia mente verſaſſem, aut hoc ænigma eſſe ſtatui, aut hunc verba eius ſenſum interpretationemq; admittere; Quælibet Reſpub. contra

[a] *Cap. proximo Sum.*

contra aliam rempublicam, armis animiſq; ſibi infeſtam, cùm aliter ſe ab eius iniuria tueri nequeat, bellum iuſtum indicere atq; inferre poteſt, eamque prælijs & armis victricibus ad pacis conditiones cogere: vel ſi nō ſatis ſibi adhuc proſpectum ea cautione-retur (quia fortè cum populo natura fœdifrago & rebelli negotium eſt) totam gentem in ſuam ditionem ac poteſtatem redigere, eiq; leges & iura dare, Principem abdicare, imperium auferre, totam denique reipublicæ adminiſtrationem ſuo arbitrio in aliam formam commutare. Quòd ſi hic verus ſit, vt & eſſe arbitror, horum verborum intellectus, argumentum illud nequicquam ſanè à Bellarmino adductum eſt; Nec enim inde colligitur quod ipſe concludit, nempe *multò magis poſſe ſpiritualem rempublicam imperare temporali reipublicæ ſibi ſubiectæ, & cogere ad mutandam adminiſtrationem, & deponere Principes atque alios inſtituere, &c.* tum quia non ſunt hoc caſu duæ reſpublicæ, vt ille falſò aſſumit, ſed vna tantum Chriſtiana, duabus poteſtatibus nixa, quarum neutra alteri ſubijcitur, vt eſt iam abunde in ſuperioribus demonſtratum: tum etiam quia ſi ei concedamus, eſſe duas reſpublicas inter ſe diſtin-

 ctas,

ctas, Eccleſiaſticam ſiue ſpiritualem & temporalem, neceſſe quidem eſt fateatur in illa tantũ contineri Põtifices & Clericos, in hac verò Principes ſeculares & Laïcos omnes; ſiue iſtam ex ſolis Eccleſiaſticis, hanc ex ſolis laïcis componi. licet enim Laïci & Clerici ſimul vnam Eccleſiam, & vnam Rempublicam Chriſtianam conſtituant, non tamen faciunt ſimul vnam Rempublicam Eccleſiaſticam & ſpiritualem, prout diſtinguitur à temporali; neque vnam Rempublicam temporalem & ſecularem: ſed ſecundum diuiſionem & ſeparationem ſupradictam, Laïci temporalem, & Eccleſiaſtici ſpiritualem, in caſu quo temporalis à ſpirituali hoc modo diſtinguitur. Iam verò cùm Reſpub. Eccleſiaſtica ſolos Clericos contineat, quorum arma non alia eſſe debent, niſi preces & lachrymæ, qui fieri poteſt, vt illa inermis & inbecilla, armatam Rempublicam temporalem mutare adminiſtrationem niſi fortè per miraculum cogat?

Nihil ergo hac comparatione & conſecutione Bellarmini ineptius, quandoquidem à Rebus publicis ſimili armorũ vſu & apparatu inſtructis, ad Reſpublicas quarum altera prorſus inermis eſt, ratiocinẽdo procedit

Quoties

Digitized by Google

Quoties enim vna Reſpub. alterius iniurias aut inferendas propulſat, aut acceptas vlciſcitur, ijs armis contendit quæ ſibi conceſſa ſunt,& quibus iure belli vti poteſt: corporeis nimirum & viſibilibus,quorum impetu corpora hoſtium ſternit, præſidia inuadit, ciuitates expugnat, ac totum Reipublicæ aduerſantis ſtatum euertit. At Reſpublica ſpiritualis,quam vocat,toto hoc armorum genere deficitur, & quoniam ex Clericis tantum compoſita eſt, ſolis armis ſpiritualibus precibus ſcilicet & lachrymis, pugnare illi fas eſt. *Talia enim ſunt munimenta ſacerdotum: aliter nec debent nec poſſunt reſiſtere* [b]. Nam & materialem gladium omnes in perſona Petri iubentur recondere. Quo igitur modo ſpiritualis Reſpublica, Rempublicam temporalem, fulminum ſpiritualium contemptricem, vt *adminiſtrationis* ſuæ modum & formam *commutet*, cogere, aut *eius Principem deponere, & alium inſtituere poßit*? Quod ſi quis fortè proponat, Rempub. Eccleſiaſticam in rei tantæ executionis profanis ſecularium hominum armis adiurum iri (Principes enim, & reliqui omnes Chriſtiani, nutritij & defenſores Eccleſiæ eſſe debent) ei ſtatim reſpondebitur, Rempublicam Eccleſiaſticam

[b] *Can. non. pila. can. conuenior. 23. q. 8.*

ſiaſticam eo caſu non cogere Rempub. temporalem, ſed eſſe tantùm cauſam, cur alia Reſpublica temporalis, cuius auxilio ſpiritualis illa defenſa eſt & protecta, iniuriam Eccleſiæ factam vindicet. Non ſecus ac ſi iniuriæ vel cladis acceptæ in vnius ciuis perſona, tota Reſpub. ſe vindicem præbeat: quo modo in omnes Beniamitas, ob ſtupratam vnius Leuitæ vxorem, à cæteris tribubus Iſraël acerbiſſimè ſæuitum eſſe conſtat [c]. ſic Græci olim Menelai iniuriam Troiano excidio vlti ſunt: & Romani necem à Teuca Illyriorum Regina L. Coruncano allatam, duriſſimo bello vindicarunt, & Reginam Illyrico excedere, ac tributum quotannis pēdere coegerunt [d]. Nunquis hîc Beniamitas, Troianos, Illyrios, à Leuita, Menelao, aut Coruncano iam mortuo domitos & cōpreſſos eſſe dixerit, ac non potius ab iis qui iſtorum ergo bella ſuſceperunt, hoſtéſque domuerunt? Nunquis ſimiliter Eccleſiaſticam Rempublicam eſſe dixerit, quæ temporalem iniuriam & laſciuientem, in ordinem cogat; ac nō potius aliam Rempublicam temporalem, quæ Eccleſiaſticæ Reipublicæ cauſa bellum ſuſcipit; & ſine cuius auxilio Eccleſia ipſa, atque omnes eius ordines protriti & conculcati

[c] *Iud. cap. 20. & vlt.*

[d] *Polib. l. 2.*

conculcati iacerent? Quid ſi nulla temporalis Reſpub. ſit, quæ velit vel audeat armis cum republica Eccleſiaſticæ inimica contendere? quibus tunc ſe modis vindicet? Quid multis? licet ſuam illis comparationem concluſionémque concedamus, nihil inde effici poteſt, niſi Papam habere talem poteſtatem diſponendi de rebus temporalibus Chriſtianorum, & eorum Principes deponendi, qualem vel Rex Franciæ in Anglos, Hiſpanos, alioſue populos vicinos ſibi iniurios, vel horum ſinguli in res Regeſque Francorum ipſis infeſtos habere dignoſcuntur: quæ qualis quantaque ſit, ferro tantùm cerni poteſt.

Cap. XIX.

HÆc quanquam ſecundæ rationi refutandæ ſufficiunt, tamen ne quid in hiſce doctiſſimi viri ſcriptis prætercam, quod intactum, aut negligentius tractatum, lectori errorem creare, ſcrupulumue inijcere poſſit, operæpretium eſt, id etiam quale ſit excutere, quod ad rationis ſuæ firmamentum ex S. Bernardo in libris de conſideratione ad Eugenium [a] affert. Monet quidem [a] *Lib. 4. c. 3.*

Digitized by Google

Bernardus, gladium materialem eſſe militis manu, ad nutum ſacerdotis, & iuſſum Imperatoris, exercendum: quod nos certè fatemur. bella namque & iuſtius ſuſcipiuntur, & fœlicius conficiuntur, quando Eccleſiaſtica ſanctitas cum regali authoritate conſpirat. Sed animaduertendum eſt, Doctorem illum tribuere tantummodo nutum ſacerdoti, hoc eſt, belli gerendi conſenſum & voluntatem: iuſſum verò & imperium Imperatori. ex quo perſpicuum eſt, non eum alia ratione dicere gladium materialem ad Eccleſiam pertinere, quàm quod in Repub. Chriſtiana, licet imperium belli ſit penes Imperatores, & Reges, ac Principes, tamen iuſtiùs bella gerantur, vbi Eccleſiaſticæ poteſtatis conſenſus acceſſit, quæ poteſt Dei ſpiritu gubernata, inter æquum vel iniquum pium vel impium, ſolertius iudicare. Sed quid ſi Imperator nolit ad nutum ſacerdotis gladium ſtringere? imò quid ſi planè contra nutum ſacerdotis ſtrinxerit? Nunquid aliquam S. Bernardus hoc caſu poteſtatem temporalem ſacerdoti tribuit in Imperatorem? hoc enim eſt quod hîc quærimus, & in quo tota noſtra verſatur diſputatio. nullam ſanè; quin potius nullam ei competere poſſe

docet,

docet, cùm dicat materialem gladium (quo verbo ſumma poteſtas temporalis ſignificatur [b]) ab Eccleſia exerceri non poſſe: ſed tantùm manu militis & iuſſu Imperatoris. Quod idem apertius tradit Gratianus, [c] Bernardi ferè coætaneus. *Cùm Petrus*, inquit, *qui primus Apoſtolorum à Domino fuerat electus, materialem gladium exerceret, vt Magiſtrum à Iudæorum iniuria defenſaret, audiuit, Conuerte gladium tuum in vaginam, omnis enim qui gladium acceperit, gladio peribit: ac ſi apertè ei diceretur, Hactenus tibi, tuiſque prædeceſſoribus, inimicos Dei gladio temporali licuit perſequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id eſt, tibi hactenus conceſſum, in vaginam conuerte: & tamen ſpiritualem gladium, quod eſt verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illum, vel authoritatem eius, qui legitima poteſtate vtitur, qui, vt ait Apoſtolus,* [d] *non ſine cauſa gladium portat, cui etiam omnis anima ſubdita eſſe debet: omnis inquam, qui præter authoritatem huiuſmodi, gladium acceperit, gladio peribit.*

[b] *Imperium. D. de iuriſd. Paul. ca. 13. ad Rom.*
[c] *23. q. 8. in princ.*
[d] Rom. 13.

Si hæc Bernardi & Gratiani vera ſunt, fieri nullo modo poteſt, vt Papa in Imperatorem, aut alios Principes ſeculares, temporalem poteſtatem vnquam iure exerceat: exerceri

ceri quippe niſi gladio nequit, & gladius non niſi horum iuſſu à milite ſtringi debet: atq; ita poteſtas hæc temporalis, inanis prorſus & inutilis in perſona Papę eſſet, cum eius illi executio denegetur. niſi fortè Imperator aliquis tam fatali fatuitate laboret, vt milites contra ſe arma geſtare iubeat, aut tanta ſanctitate & iuſtitia prędītus ſit, vt ne ſibi ipſi quidem parcendum, ſi deliquerit, edicto caueat. Huc pertinet quod D. Ambroſius ſcribit, [e], materialem ſcilicet gladium Sacerdotibus vſq; ad Euangelium tantummodo fuiſſe conceſſum. *Lex*, inquit, *ferire non vetat, & ideo fortaſſe Petro duos gladios offerenti, Sat eſt, dicit Chriſtus, quaſi licuerit vſque ad Euangelium, vt ſit in lege æquitatis eruditio; in Euangelio bonitatis perfectio.*

[e] *Lib. 10. comment. in Euan. Lucæ.*

Præterea ſciendum eſt, locum illum Euangelij de duobus gladijs, [f] quem nobis obiectant, non neceſſariò intelligendum eſſe de gladio ſpirituali & temporali: imò verò longè congruentius eſſe ſermoni Saluatoris illic habito, vt intelligatur de gladio ſpirituali & de gladio paſſionis, ſicut Ambroſius doctè, pieq; ibidem exponit. Nam Chriſtus extremo illo ante paſſionem cum Diſcipulis colloquio, eos admonuit longè alia cõditione

[f] *Luc. 22.*

ditione mittendos eſſe ad prædicationem Euangelij, poſt ipſius mortem, cùm mandatum hoc acceperint, *euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ* [g], quàm antea ab eo miſſi fuerant, dum adhuc in terris inter viuos ageret: quaſi dixiſſet, hactenus vos ita miſi, vt neq; ſacculo, neque perâ, neq; calceamentis indigeretis: at poſthac mittam vos ad prædicationem Euangelij, & erit vobis ſacculo opus & perâ, ſolicitudinis nimirum & patientiæ: atque etiam duobus gladijs, ſpirituali ſcilicet & paſſionis, de quo dictum eſt [h] *tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Eſt enim gladius ſpiritualis,* inquit ibi D. Ambroſius, *vt vendas patrimonium, emas verbum quo nuda mentis penetralia veſtiuntur. Eſt etiam gladius paſſionis, vt exuas corpus, & immolatæ carnis exuuijs ematur tibi ſacri corona martyrij, quod ex benedictionibus dominicis colligere potes, qui ſummam omnium coronarum, ſi quis perſecutionem patiatur pro iuſtitia predicauit. Denique vt ſcias qua de paſſione locutus eſt, ne turbaret diſcipulorum animas, de ſe exemplum protulit, dicens. Quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me: quod cum iniuſtis deputatus eſt.* [i]. Hæc ille. quibus poſtremò adiungam, quod

[g] *Marc.* 16

[h] *Luc.* 2.

[i] *Iſaiæ* 53.

quod ipſemet Bellarminus, in libris de ſummo Pontificæ, [k] contendat non eum ſenſum eſſe illius loci Euangelij, vt intelligatur de ſpirituali & temporali gladio. *Reſpondeo,* inquit, *ad literam, nullam fieri mentionem in eo loco Euangelij de glado ſpirituali vel temporali Pontificis, ſed ſolùm Dominum illis verbis admonere voluiſſe diſcipulos, tempore paſſionis ſuæ in ijs anguſtijs, & metu ipſo futuros fuiſſe, in quibus eſſe ſolent, qui tunicam vendunt vt emant gladium.* Vnde aſſerit S. Bernardum & Bonifacium VIII. Papam, myſticè tantùm hunc locum, de duobus gladijs interpretatos eſſe.

[k] Lib. 5. cap. 3.

Quod cùm ita ſit, conſtetq; tum ex interpretatione Patrum, tum ex confeſſione ipſius Bellarmini, verba Saluatoris non de gladijs iſtis, de quibus nos digladiamur, verè, propriè, ac ſtrictè eſſe accipienda, perperam ſanè allegatur ſcriptum illud Bernardi, ad probãdum Papam habere poteſtatem temporalem vllo caſu in Principes Chriſtianos, vel gladium temporalem eſſe ſub gladio ſpirituali; quod nec dicit ibi S. Bernardus, nec dicere ſine calumnia potuit. Qamuis igitur maximè concedamus, locum illum Scripturæ, de ſpirituali & temporali gladio

eſſe

eſſe myſticè accipiendum, tamen ad hoc tantùm valebit illa Bernardi expoſitio, vt intelligamus, Reges & Principes Chriſtianos conſilio Eccleſiæ, ſiue ſummi Pontificis, bellum gerere debere pro Eccleſia; quod nemo ſanus vnquam negauerit. Atque ita Chriſtus (ſi eius verba myſticè eo modo interpretemur) oſtenſis duobus gladijs, dixit, *Satis eſt.* non vt gladium alterum alteri ſubijciendum, vel vtrumq; in manu Pontificis & Sacerdotum futurum eſſe ſignificaret (ea quippe expoſitio vitioſa eſt, & tum rectæ rationi, tum antiquorum Patrum doctrinæ repugnat, qua traditur Reges & Imperatores ſolum Deum in tẽporalibus ſuperiorem habere) ſed vt admoneret vtriuſq; gladij, ſpiritualis & temporalis, concurſum aliquando fore in Repub. Chriſtiana, principibus ad fidem conuerſis; & illis duobus Eccleſiam vndique ab iniuria tutum ad defenſum iri.

Sed quoniam in hunc inſignem D. Bernardi locum incidimus, velim perpendat mecum obiter in eo lector, quod neſcio an vllus ante hac animaduerterit. Quid eſt quòd de gladio temporali ad Eugenium Papam ſcribens, primùm dicat, *tuo forſitan nutu, etſi non tua manu euaginandus.* Deinde, paucis

inter-

interiectis, ſubijciat, eundem gladium nutu ſacerdotis eſſe exercendum, nec addat *forſitan*? Nunquid illud *forſitan*, aut abundat in priore ſententia, aut in poſteriore deſideratur? Nempe id conſultò vir ſanctus ac prudens: vt perſonam Pontificis ab authoritate & officio Pontificali, ſiue ſacerdotali, ſubtiliter diſtingueret, docerétq; per magni referre, vtrum Papa an Eugenius, licet idem & Papa & Eugenius ſit, aliquid aut vetet, aut iubeat: vtrum inquam Pontifex, vt homo animi perturbationibus obnoxijs, gladium non pro Eccleſia ex officij debito, ſed deprauatæ affectionis incitamento ſtringit cupiat: an verò vt Sacerdos, id eſt, vir bonus & pius, non ſuis ſed publicis commodis ſeruiens, gladio exercendo & bello gerendo annuat abnuátue, Quaſi diceret; Eugeni Pontifex Maxime, gladius temporalis non ſimpliciter & abſolutè tuo nutu euaginandus eſt, ſed forſitan: tunc ſcilicet, cùm ob euidentem Eccleſiæ vtilitatem, id illis ſobrio ſanoq; conſilio ſuadebis, qui gladium in ſua poteſtate habent: non autem tunc, cùm aut veteres inimicitias cum aliquo exercere, aut recens odium effundere, aut ambitioſam dominandi cupiditatem, explere cupiens,
Principes

Principes & populos Chriſtianos inter ſe committere, aut ipſorum vni bellum indicere atq; inferre cogitabis. Illa enim ſacerdotis, iſta hominis: illa Pontificis, iſta Eugenij, aut alterius Pontificatum tenentis, cogitatio, actioq; dicenda eſt. Atq; hæc quidem verbis illis ſenſiſſe Bernardum, res geſtæ à Pontificibus quibuſdam impensè iracundis & ſuperbis, haud obſcurè declararunt. Sed ad inſtitutum reuertamur.

Cap. XX.

Tertia apud Bellarminum ratio eſt. *Non licet Chriſtianis tolerare Regem infidelem, aut Hæreticum, ſi ille conetur pertrahere ſubditos ad ſuam hæreſim, vel infidelitatem: at iudicare an Rex pertrahat ad hæreſim, necne, pertinet ad Pontificem, cui eſt commiſſa cura religionis: ergo Pontificis eſt iudicare, Regem eſſe deponendum, vel non deponendum.* & huius quidem rationis propoſitionem tribus argumentis probare conatur.

Ad eam igitur reſpondeo. Quod ait, *non licere Chriſtianis tolerare Regem hæreticum vel infidelem*, &c. id adeo falſum eſſe, quàm quod falſiſſimum: alioqui damnanda tota antiqui-

antiquitas, quæ Reges Hæreticos & Infideles, Eccleſiam Dei deſtruere conantes, ſubmiſsè pertulit; *non ſolùm propter iram, ſed propter conſcientiam*; hoc eſt, non quod deficerentur viribus ad impios Principes exigẽdos, ſed quod id ſibi per Dei legem non licere iudicarent. Verùm quoniam hunc errorem perniciosiſſimum in libris contra Monarchomachos, [a] atq; etiam ſuperius hoc libro, [b] iam ſatis refutauimus: non eſt quod eius falſitati arguendæ hîc amplius immoremur. Id tantùm ſupereſt, vt vitia argumẽtorum, quibus falſam ſuam propoſitionem probare nititur, breuiter indicemus.

[a] *Lib. 3. cap. 6. 7. 8. 9. & ſeqq. & lib. 4. cap. 5. & 6.*
[b] *Cap. VII.*

Primum argumentum ducit ex Deuteronomio, [c] vbi prohibetur populus eligere Regem qui non ſit de fratribus ſuis, id eſt, qui non ſit Iudæus: ne videlicet pertrahat eos ad idololatriam: ergo etiam Chriſtiani prohibentur eligere non Chriſtianum. Hoc totum verum ſit. Deinde ex his partibus conceſſis progreditur hoc modo. *Rurſum, eiuſdem periculi & damni eſt, eligere non Chriſtianum, & non deponere non Chriſtianum, vt notum eſt: ergo tenentur Chriſtiani non pati ſupra ſe Regem non Chriſtianum, ſi ille conetur auertere populum à fide.*

[c] *Cap. 17.*

Reſpon-

Reſpondeo, conſequentiam hanc minimè bonam eſſe, & eiuſmodi vitioſis ac fallacibus argumentis multos à veritate auocari. Captio autem in eo eſt, quòd ſtatuat ac pro certo aſſumat, idem ius eſſe vbicunque eſt idem damnum vel periculum; quod planè falſum eſſe mox demonſtrabitur. nec ei ſimile eſt quod tradunt Iuriſconſulti, *vbi eadem ratio eſt, ius idem eſſe debet* [d]. Animaduertendum igitur, eum non dicere, *eiuſdem peccati eſſe eligere non Chriſtianum, & non deponere non Chriſtianum.* quòd ſi id dixiſſet, negaſſem vtique antecedens: ſed dicit, *eiuſdem periculi & damni eſſe.* ex quo perperam deinde colligit, Chriſtianos teneri non pati ſupra ſe Regem non Chriſtianum. Non enim ſequitur, vbicunque idem damnum & periculum vertitur, eandem faciēdi poteſtatem concedi debere ei qui in damno vel periculo verſatur: nec vbicunq; par damnum eſt & periculum, ibi par quoque peccatum meritúmue ſubeſſe: idque exemplis facilè probari poteſt. Qui plagas accipit, aut fortunis ſpoliatur, idem periculum & damnum ſubit, ſiue per vim à latrone, aut milite deſertore, ſiue à magiſtratu per iniquam ſententiam opprimatur: ſed non idem aduerſus v-

[d] L. illud 32 D. ad leg. Aquil.

Digitized by Google

trumq; remedium comparatum eſt. in direptorem irruere, & eum, ſe ſuáque tuendo, occidere ius faſq́; eſt [e]: ſeruato, vt aiunt, moderamine inculpatæ tutelæ. At magiſtratui iniquam ſententiam, pro poteſtate imperij, exequenti, propter rerum iudicatarum authoritatē reſtare non licet [f]. Ecce quamuis vtrobiq; idem damnum & iactura ſpoliati ſit, tamen non idem ius vtrobiq; obtinet. Rurſus eiuſdem periculi & damni eſt, in nauigium cogitatò conſcendere, cuius carinam ſcis eſſe quaſſatam ; & illud intrare quod putas eſſe probum, cùm re vera rimoſum ac diſſolutum ſit. eiuſdem dico periculi eſt, ſed non eiuſdem peccati. priore caſu tentas Deum, tibiq́; tua ſponte necem paras: poſteriore verò, ſi humanam diligētiam adhibuiſti, nihil peccas qui ignarus tali te naui commiſeris. Sic eiuſdem periculi & damni eſt, mulierem, quam inſigniter moroſam & iurgioſam eſſe noſti, propter fortunas vel formam ducere: & in eam alias incidere quam neſcias eſſe talem. & tamen qui ſciens prudens in tam manifeſtum diſcrimen ſe coniecerit, haud leuiter peccare videtur, qui in vitæ degēdæ modo, & ratione ineunda, Deum tentet. At qui ſortis ſuæ, & muli-

e L. vt vim D. de Iuſt. & iur. cap. 2. de homicid. L. 2. C. quand. liceat vnicuiq. ſine indig.

f L. Seruo inuito 65. §. cũ Prætor. D. ad SC. Trebel.

eris malitiæ ignarus, talem duxerit, non modò in Numen non committit, ſed quotidianis moleſtiis miſeriiſq́; ſi eas forti & patienti animo perferat, velut ſpecie quadam martyrij demeretur. Poſſem multa id genus exempla proferre, quibus argumētum iſtud Bellarmini captioſum eſſe conuincam. quēadmodum ergo non ſequitur, ſi is qui nouit mulierem eſſe impenſè improbam, & ita peruerſam, vt ſpes nulla ſit cum ea tranquillè viuendi, non debet eam ſibi vxorem aſciſcere (quod eo facto in apertum ſe diſcrimen conijciat) vt is etiam qui talem mulierem fortuitò & imprudenter nactus eſt, debeat eam, non-obſtante matrimonij vinculo, deſerere vel repudiare; quamuis eiuſdem periculi & damni res ſit, ſi eam retineat. Ita etiã non ſequitur, Si Chriſtiani tenentur non eligere Regem non Chriſtianum vel Hæreticum; vt teneantur quoque non pati iam electum. quia multa impediunt faciendum; quæ factum non diſſoluunt, vt vberiùs alibi oſtendimus. Atque hæc quidem ad argumēti iſtius vim eneruandam ſatis.

Digitized by Google

Cap. XXI.

Sed cogor tamen hîc diutiùs inſiſtere, vt alium adhuc errorem indicem & conuellam, quem ſuperiori argumento tanquam ſupplementum adiungit. Nam vt confirmet illud quod dixit, *Chriſtianos teneri non pati ſuper ſe Regem non Chriſtianum, &c.* & ne quis de ea ſententia dubitet, propterea quòd Chriſtiani olim multos Principes partim Ethnicos, partim Hæreticos, ſine vllo conſcientiæ ſcrupulo tolerarunt, ſimul & coluerunt, eo ipſo quòd Principes erant: vt inquam obiectionem hanc efficaciſſimam, & ſuperioris ſententiæ ſuæ peremptoriam aliqua ſolutione præoccuparet ſtatim ſubijcit. *Quod ſi Chriſtiani olim non depoſuerunt Neronem, & Diocletianum, & Iulianum Apoſtatam, ac Valentem, Arrianum, & ſimiles, id fuit quia deerant vires temporales Chriſtianis. Nam quòd alioqui iure potuiſſent id facere, patet ex Apoſtolo 1. Corinth. 6. vbi iubet conſtitui nouos Iudices Chriſtianis temporalium cauſſarum, ne cogerentur Chriſtiani cauſſam dicere coram Iudice Chriſti perſecutore. Sicut enim noui Iudices conſtitui potuerunt, ita & noui Principes,*

Digitized by Google

& Reges, propter eandem cauſam, ſi vires adfuiſſent.

Multa hîc ſunt reprehenſione digna, & quæ miror equidem ab homine tam erudito, & in authoribus ſacris, profaniſq; exercitato, literis vnquam eſſe mandata. Nam primùm quod ait, defectionem virium in cauſa fuiſſe, cur Chriſtiani olim non depoſuerint Neronem, Diocletianum, Iulianum, Valentem, & ſimiles; id falſiſſimum eſſe, teſtimonijs perſpicuis & indubitatis, in libris noſtris *De Regno*,[a] atq; etiam ſuprà hoc libro,[b] iam ſatis ſuperq; oſtendimus: & mox etiam demõſtrabimus ex principiis ab eo ipſo poſitis atq; conceſſis. Deinde nihil ineptius, aut magis à ratione alienum, imò verò, pace tanti viri dictũ ſit, nihil magis deluſorium & captatorium, quàm ad illius falſæ ſententiæ fidem faciendam, Apoſtoli Pauli authoritatem *allegare*; in cuius ſcriptis ne verbum quidem eſt, quod vel ad literam, vt aiunt, vel figuratè & per interpretationem, talis ſententiæ confirmandæ, ſine calumnia & cauillatione, accõmodari poſſit. Et verò, vt liberè loquar, licẽter nimis doctrinâ Pauli abutuntur, qui ex illa eius Epiſtola ad Corinth. prima [c], colligunt licuiſſe Chriſtianis, Princi-

[a] *Lib. 4. c. 5 & lib. 3. cap. 10. cum ſeqq.*
[b] *Cap. 6. 7. 8.*
[c] *Cap. 6.*

Digitized by Google

pes Ethnicos vel Hæreticos deponere,& alios in eorum locum inſtituere. Reprehēdit quidem Apoſtolus acriter eo loco Chriſtianos,tum quia ſe inuicem litibus vexabāt,& iudicia omnino habebāt:tum etiam quia ad tribunalia Iudicum Ethnicorum & infidelium,quibus nomen omne Chriſtianum erat exoſum,alij alios pertrahebant.Sed hoc ille tamen,non vt ea reprehenſione doceret aut ſignificaret, nullam Magiſtratibus Ethnicis temporalem iuriſdictionem in Chriſtianos fuiſſe,aut potuiſſe Chriſtianos vlla pactione efficere,ne Ethnici in ipſos politicè dominarentur. Verùm vt oſtenderet,indignnm eſſe religione & profeſſione Chriſtiana , eos qui recèns in Chriſto regenerati erant,& in eius d 1.Cori.1. ſocietatem vocati, [d] malle litigare apud Iudices infideles,quàm fratrum,id eſt,Chriſtianorum arbitrio iudicioq́; , negotia,& controuerſias obortas ſopire atq; componere.

Non itaq; abrogat Apoſtolus imperium Ethnicis hoc ſermone,nec indicat Chriſtianos ab illis poſſe deficere:ſed tantùm improbat , & vitio vertit quorundam Chriſtianorum procacitatē & pertinaciam , quòd cùm haberent fratres,hoc eſt, eiuſdem religionis homines,qui de communi conſenſu Iudices

conſtituti, cauſas ipſorum iuſtè ac ſapienter intra priuatos parietes, amica affectione diſceptarét, ijs non contenti, ad Iudices infideles & iniquos, & Christianis omnibus infenſos, magno cum religionis ſcandalo, contentioſiùs prouocabant. Vnde in eum locum D. Thomas, *Sed videtur*, inquit, *eſſe contra id quod dicitur 1. Pet. 1. Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi tanquam præcellenti, ſiue ducibus tanquam ab eo miſſis. Pertinet enim ad authoritatem Principis iudicare de ſubditis. Eſt ergo contra ius diuinum prohibere quod eius iudicio non ſtetur, ſi ſit infidelis. Sed dicendum, quòd Apoſtolus non prohibet, quin fideles ſub infidelibus Principibus conſtituti, eorum iudicio compareant, ſi vocentur: hoc enim eſſet contra ſubiectionem quæ debetur Principibus: ſed prohibet quòd fideles non eligant voluntariè infidelium iudicium.* Idem ferè in eundem locum ſcribit Theodoretus, & Lyranus: *Apoſtolus*, inquit, *non prohibet hic fideles ſub Principibus infidelibus conſtitutos comparere coram eis quando vocantur; hoc enim eſſet contra ſubiectionem quæ Principibus debetur: ſed prohibet ne voluntariè recurrant ad Iudices infideles in illis negotijs quæ determinari poſſunt per fideles.* Nihil

ergo iubet Apoſtolus eo loco, quod Iudicum infidelium iuriſdictionem & imperium in Chriſtianos aut tollat, aut minuat, aut ei aliquo modo præiudicet. imò verò nihil cōtra eiuſmodi ſubiectionem iuſtè iubere potuit, cùm ſit iuris naturalis Dei authoritate cōfirmati, vt, teſte D. Ambroſio, ipſemet Apoſtolus alibi docet [c]. Hæc igitur Iudicum conſtitutio, de qua loquimur, nullo modo eximebat Chriſtianos à ſubiectione & iuriſdictione magiſtratuum Ethnicorum, ſed tãtùm auferebat illis neceſſitatem interpellandi iudices infideles, cùm haberent iudices inter ſe communi conſenſu cōſtitutos, quorum ſententiis obortæ controuerſiæ componi potuerunt. Erant autem hi Iudices reuera Arbitri ſine imperio, ſine prehenſione, voluntariam tantùm iuriſdictionem exercentes; & ideo ſi vel refractarius Chriſtianus, vel Ethnicus aliquis Chriſtianum ad Iudicem infidelem vocaſſet, nihil vocato profuiſſet Iudicum illorum Chriſtianorum authoritas, quo minus ethnico tribunali ſe ſiſtere teneretur; teneretur inquam in conſcientia, propter ſubiectionem quam ſuperioribus iure naturali debemus.

[c] *Rom. 13. cap.*

Præterea ſi quis locum illum Apoſtoli non

limis oculis percurrerit, animaduertet eum id ibi negotij ſibi dare, vt ad Euangelicam perfectionem, quæ conſilij magis quàm præcepti eſt, Chriſtianos animos erudiat; cùm eos hortetur vt potiùs iniuriam ferant, & fraudem patiantur, quàm vt iudicia inter ſe exerceant. ſecundùm illud Saluatoris [f], *ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram; & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Et ita Eccleſiæ Patres, Ambroſius, Primaſius, Theodoretus, reliquique omnes locum illum intellexerunt. Nam quod ait, *Iam quidem omnino delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos, quare non magis fraudem patimini?* &c. id niſi de vitæ perfectione, ſiue de perfectiſſimo vitæ ſtatu intelligatur, vix eſt vt admitti poſſit: cùm inter omnes conſtet, eos non delinquere, qui iniuriis & cõtumeliis oppreſſi, ſubleuari ſe atque iuuari à Iudice poſtulãt. Facit igitur D. Paulus eo loco, ſicut bonus multorum liberorum parens, qui filios inter ſe diſſidentes meritò increpat, tum quòd fraternum amorem diſſentionibus ac diſcordiis violent, tum etiam quòd exortas inter ſe controuerſias, non de fratrum potiùs conſi-

[f] Matth. 5.

Digitized by Google

lio tranſigere, quàm forenſi ſtrepitu inuolvere, & iudiciali calculo decidere ac terminare malint.

Hæc cùm ita ſe habeant, Deum immortalem! quæ iſthæc miſerabilis cæcitas & inſcitia, vel certè malitia eſt, velle ex illis Pauli verbis colligere, ius fuiſſe Chriſtianis deponere Imperatores & Magiſtratus omnes Ethnicos, ſi vires illis ad eam rē ſuppetiſſent? cùm præſertim ipſemet Apoſtolus alibi[g] præciſè iubeat Chriſtianos omnes *neceſſitate* ſubditos eſſe ijſdem illis poteſtatibus Ethnicis, *non ſolùm propter iram*, ne ſi defectionem ſcilicet molirentur, iratis & infenſis poteſtatibus pœnas darent: *ſed etiam propter conſcientiam*, quòd nimirum ſana & ſalua conſcientia, ſubtrahere ſe eorum iuriſdictioni & ſubiectioni, quæ Dei ordinatio eſt, aut eis reſiſtere, nullo modo poſſent: hoc enim eſt, neceſſitate ſubditos eſſe propter conſcientiam, ſiue *propter Deum*, vt præcipit D. Petrus[h]. Adhæc quoque primi ab Apoſtolis Chriſtiani omnes, Imperatorem, quamuis Ethnicum & perſecutorem fidei, à Deo cōſtitutum, & ſolo Deo minorem eſſe ingenuè fatebantur[i]. Si itaque Chriſtiani propter conſcientiam neceſſe habebant parêre Eth-

g *Rom.* 13.

h 1. *Pet.* 2.

i *Tertull. ad Scapul. & in Apologet.*

nicis magiſtratibus, nonne certum eſt eos, non quia facti, ſed quia iuris poteſtatem non habebant, omni rebellionis & defectionis molimine abſtinuiſſe? Aut ſi Deo ſolo minor erat Imperator, & maiorem minor deponere non poſſit, quî poterant eum ſubditi Chriſtiani deponere? Nunquid aut Apoſtolus ſecum ipſe pugnat, aut aliud Petrus, aliud Paulus docuerunt? aut nunquid priſci illi Patres qui Apoſtolis ſucceſſerunt, ius ſuum omne erga Reges & Magiſtratus infideles vel hæreticos ignorabant? nam vires illis facto exequendo pares, & pluſquam ſufficientes fuiſſe, pluribus alibi demonſtrauimus[k].

Ex his igitur perſpicuum eſt, Apoſtoli Pauli authoritatem nihil quicquam ad ſuperiorem Bellarmini ſentētiam de Regibus deponēdis pertinere, ac proinde largiter ab eo erratum eſſe, quòd in re tam ſeria tantiq; momenti, Apoſtolicæ authoritatis fuco lectori impoſuerit. Si conſtitutio ſiue creatio Iudicum, Apoſtoli iuſſu facta à Chriſtianis, Iudicum infidelium authoritatem, imperium, & iuriſdictionem ſuſtuliſſet, aut aliqua ex parte abrogaſſet, vel ab eorū ſubiectione Chriſtianos exemiſſet, nihil fuiſſet Bellar-

k Lib. 3. de Regno. cap. 10. 11. 12. 13. & lib. 4. cap. 5. & 6.

mini argumento validius; nihilque eius ſententiâ verius. Sed quoniam illa iudicum cõſtitutio non magis Poteſtatibus Ethnicis præiudicabat, quàm vel regum fabariorum creatio in vigilia Epiphaniæ, vel Principum & iudicum à laſciuiente iuuentute in Bacchanalibus, vero Regi, Magiſtratibuſq; præiudicat, nullum inde pro eius ſententia argumentum elici poſſe certum eſt.

Quoniam autem ſingula perſequimur, admonere oportet, D. Thomam alicubi in ea opinione eſſe[l], vt exiſtimet ius domini, & prælationis Ethnicorum Principum iuſtè vllus auferri poſſe, *per ſententiam vel ordinationem Eccleſiæ, authoritatem Dei habentis*, vt ille ait. D. Thomæ magna apud me authoritas eſt, ſed non tanta, vt omnes eius diſputationes pro Canonicis Scripturis habeam; vel vt rationem vincat aut legem. eius ego Manes veneror, & doctrinam ſuſpicio. Sed non eſt tamen cur illa eius opinione aliquis moueatur: tum quia nullam ſuæ ſententiæ vel rationem idoneam & efficacem, vel authoritatem profert: tum etiam quia in explicatione epiſtolæ Pauli ad Corinth. 1.[m] contrarium planè ſentit: tum denique quia neminem ſecum antiquorum Patrum con-

l 22. q. 10. art. 10.

m Cap. 6.

ſentientem habet,& rationes multæ,authoritateſque in contrarium ſuppetunt. Ratio autem quam adfert, eſt, *quia infideles merito ſuæ infidelitatis merentur poteſtatem amittere ſuper fideles, qui transferuntur in filios Dei.* Mala ratio,& tanto viro indigna: quaſi verò ſi quis meretur priuari officio,beneficio, dignitate, authoritate, aliòue iure aliquo quod poſſidet,idcircò ſtatim ſpoliari poſſit ab alio quàm ab eo à quo id accepit retinetque, vel ab alio expreſſum mandatum & poteſtatem ab ipſo habente. Quis neſcit Cancellarium, Coneſtablum,alioſque Magiſtratus à Rege datos,mereri quidem amittere dignitatem ſuam,ſi qua in re ſuo officio abutantur? at eam tamen nemo illis auferre poteſt, quamdiu eos Princeps, à quo ſolo pendent,dignitate ſua fungi patitur. Simili modo Principes infideles, licet *merito ſuæ infidelitatis mereantur poteſtatem amittere*: tamen quia ſunt à Deo conſtituti, & ſolo Deo minores,non poſſunt niſi à Deo deſtitui imperio ac deponi. Et verò idem Thomas,in expoſitione epiſtolæ Pauli ſuperiùs hoc capite relata, ſatis apertè indicat, Eccleſiam non habere eam authoritatem qua poſſit Ethnicos deponere:ait enim eſſe con-

tra ius diuinum, prohibere ne principum infidelium iudicio ſtetur à ſubditis. Conſtat autem Eccleſiam nihil contra ius diuinum, vel iubere, vel prohibere poſſe. Porrò tollere Principibus infidelibus *ius Domini & Prælationis*, eſt re vera prohibere ne ipſorum iudicio ſtetur: Eccleſia ergo eam poteſtatem non habet. Et verò peruolvat quiſquis velit hiſtorias, nuſquā inueniet Eccleſiam id ſibi iuris aſſumpſiſſe, vt de Principibus Infidelibus ſiue Ethnicis iudicaret. Nec ſolùm propter ſcandalum abſtinuit, vt putat Thomas eo loco, ſed propter defectum poteſtatis, quia non erat iudex infidelium, ſecundùm
[n] 1. Cor. 5. illud Apoſtoli [n], *quid mihi de ijs, qui foris ſunt, iudicare*. Et quia Principes à Deo conſtituti, ſolum Deum ſupra ſe iudicem habēt, à quo ſolo deponi poſſunt. Nec ad rem pertinet, quod Paulus, dum iubet ſeruos Chriſtianos dominis ſuis infidelibus omnē honorem exhibere, illud ſolum addit. *ne nomen Domini & doctrina blaſphemetur*. non enim id dixi, quaſi ea ſola de cauſa ſerui dominus obedire debeant, ſed quod præcipuè ea de cauſa. expreſſit itaquè maximum malum quod inde oriri potuit, vt ſeruos à contemptu dominorū deterreret, nempe ſcan-

dalum publicum totius Eccleſiæ Dei & doctrinæ Chriſtianæ. Non vult ergo Apoſtolus ijs verbis, ſeruos poſſe ſe licitè ſubtrahere iugo ſeruitutis, inuitis dominis, ſi id ſine ſcandalo poſſent Eccleſiæ; furtum enim ſui facerent [o], iure gentium; ſed vult oſtendere eos non ſolùm peccare, quod alibi apertè docet [p], ſed etiam publicum toti Eccleſiæ ſcandalum generare: quod ſingulorum peccatis longè grauius & pernicioſius eſt, & ſuper omnia euitandum.

[o] *L. ancilla 60. D. de furt. l. 1. C. de ſer. fugit.*

[p] *Rom. 13. ad Philip. 6. Coloſſ. 3.*

Reliquum igitur nunc eſt, vt, quod ſumus polliciti, ſuperiorem Bellarmini ſententiam de iure abdicandorum, ſiue deponendorum Regum & Principum Ethnicorum, falſam eſſe, ex principijs ab eo poſitis & conceſſis, demonſtremus. Res eſt expedita, nec factu difficilis. Nam libro ſecundo de Romano Pontifice [q], fatetur, Apoſtolos, & reliquos Chriſtianos omnes, æquè ſubiectos fuiſſe Principibus Ethnicis, in ciuilibus omnibus cauſis, atque cæteros homines. verba eius hæc ſunt, *Reſpondeo, primùm dici poſſet Paulum appellaſſe ad Cæſarem, quia de facto erat iudex ipſius, etſi non de iure: ita enim reſpondet Ioannes de Turrecremata libr. 2. cap. 96. ſumma de Eccleſia. Secundò dici poteſt, & me-*

[q] *Cap. 9.*

Digitized by Google

lius, cum Alberto Pighio lib.5. Hierarchiæ Eccleſiaſticæ cap.7. diſcrimen eſſe inter Principes Ethnicos & Chriſtianos. Nam quo tempore Principes erant Ethnici, non erat Pontifex iudex illorum, ſed è contrario illis ſubiectus erat in ciuilibus omnibus cauſis, non minùs quàm cæteri homines. Quòd enim non eſſet Pontifex iudex illorum, patet: quia non eſt iudex niſi fidelium, iuxta illud, 1. Corinth. 6. Quid ad me de his, qui foris ſunt, iudicare? Quòd verò è contrario eſſet ipſe illis ſubiectus ciuiliter, de iure, & de facto, patet etiam. Nam lex Chriſtiana neminem priuat ſuo iure & dominio. Sicut ergo ante Chriſtianam legem homines ſubiecti erant Imperatoribus, & Regibus: ita etiam poſtea. Quare Petrus & Paulus paſſim hortantur fideles, vt ſubditi ſint Principibus, vt patet ad Rom. 13. ad Titum. 3. & 1. Pet. 2. Meritò itaque Paulus Cæſarem appellauit, eumque Iudicem agnouit, cùm accuſaretur ſeditionis & tumultus in populo excitati. Hæc ille, ex quibus patet non ſolùm defectum virium in cauſa fuiſſet, cur primi Chriſtiani non depoſuerint Principes Ethnicos, ſed etiam quia ius omne, diuinum, & humanum, tali facto repugnabat. idque eodem libro, eodemque capite apertiùs docet, cùm dicat *iudicare, punire, depo-*

deponere, ad ſuperiorem tantùm pertinêre, quod veriſſimum eſt, & communi hominũ iudicio extra controuerſiam confirmatur.

Iam verò ex his certiſſimis principijs, ab eo poſitis & conceſſis, quilibet ratiocinandi peritus facilè colliget, Chriſtianos, quantumuis numero & viribus potentes extitiſſent, non potuiſſe iure deponere Neronem, Diocletianum, & cæteros Ethnicos & impios Principes. idque hac firmiſſima & indiſſolubili demonſtratione concluditur.

Subiecti non poſſunt iure iudicare, punire, vel deponere ſuperiorem:

Atqui omnes Chriſtiani erant ſubiecti Neroni, Diocletiano,

Et cæteris Impêratoribus ac Regibus Ethnicis.

Ergo non poterant eiuſmodi Imperatores vel Reges deponere.

Propoſitio ab eo conceſſa eſt, itemque ſubſumptio, & certiſſima veritate nituntur: Concluſio autem ex antecedentibus neceſſaria conſecutione pendet, atque ex diametro opponitur ei quod dixit, *Chriſtianos olim iure potuiſſe deponere Neronem, Diocletianum* &c. ſed quia viribus temporalibus deficiebantur eo conſilio abſtinuiſſe. Falſum igitur

illud eſt, & reprehenſione dignum; ſiquidem aientia & negantia ſimul vera eſſe nequeunt. Hinc etiam patet falſitas opinionis D. Thomæ, quam ſuprà hoc capite refutauimus.

Cap. XXII.

DIxi Bellarminum triplici argumento vſum eſſe, ad tertiæ rationis ſuæ confirmationem; quæ eſt, *non licere Chriſtianis tolerare Regem infidelem vel hæreticum &c.* ex quibus primi iam vitia notaui: reliqua autem duo cuiuſmodi ſint, & quam vim habeant, hoc capite & ſequenti perueſtigandum eſt. Secundum igitur argumentum hoc eſt. *Tolerare Regem hæreticum vel infidelem, conantem pertrahere homines ad ſuam ſectam, eſt exponere religionem euidentiſſimo periculo. At non tenentur Chriſtiani, imò nec debent, cum euidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem. Nam quando ius diuinum & humanum pugnant, debet ſeruari ius diuinum, omiſſo humano. de iure autem diuino eſt ſeruare veram fidem & religionem, quæ vna tantùm eſt, non multæ; de iure autem humano eſt, quod hunc aut illum habeamus Regem.*

Digitized by Google

Ad hæc reſpondeo, Bellarminum & alios, vnde ipſe iſta acceperit, non rectè, neque ex arte hîc ratiocinari: ſed duo argumenta ſimul confusè & permixtim ſine forma proponere. Nam pro eo quod aſſumit, *at non tenentur Chriſtiani, imò nec debent, cum euidenti periculo religionis tolerare Regem infidelem.* reponi debet in bona dialectica. *at non tenentur Chriſtiani, imò nec debent, exponere religionem euidentiſsimo periculo.* vt inde concludatur, *non licere Chriſtianis tolerare Regem infidelem vel hæreticum.* Nam aſſumptio quam ipſe ponit, nihil ferè aliud eſt, quàm ipſa propoſitio controuerſa. Sed vt aliquid ei largiamur, demus eum optima forma ratiocinationem confeciſſe, & ad vim argumenti reſpondeamus. Dico igitur propoſitionem eius falſam eſſe, dico inquam, non verum eſſe, quòd *tolerare Regem hæreticum, vel infidelem conantem pertrahere homines ad ſuam ſectam, eſt exponere religionem euidentiſsimo periculo.* ſed eſt tantùm pati religionem verſari in periculo, in quod incidit vitio Regis hæretici aut infidelis, & cui iam ſine culpa populi expoſita eſt: cùm nullum eius liberandæ iuſtum & legitimum remedium, præter conſtantiam & tolerantiam,

Digitized by Google

populo ſuperſit. Hoc autem Chriſtianis vitio verti nō poteſt, niſi eadem operâ priſcos illos Patres, & Chriſtianos omnes acriter incuſemus, qui Conſtantio, Iuliano, Valenti, & alijs Catholicæ religionis deſertoribus, quòd Imperium legitimè eſſent adepti, ſine vlla tergiuerſatione, aut minimo rebellionis indicio, ſubmiſsè paruerūt & quos tollere de medio vel deponere facillimè potuerunt, eos, quia Imperatores & Reges erant, ſunt omni honore, obſequio, & reuerentia proſequuti. Hi ergo ſancti Patres, & optimi eo ſeculo Chriſtiani, tolerarunt quidem Reges hæreticos & infideles, quanquam eos deponēdi maxima facultas & opportunitas (ſi vires tantùm temporales ſpectemus) ipſis ſuppeteret: at eos tamen nemo ſani cerebri vnquam dixerit expoſuiſſe religionem euidentiſſimo periculo, per eiuſmodi patientiam & tolerantiam Chriſtianam. De eo autem Rege tolerando loquor, qui vel Ethnicus ab Ethnicis eſt conſtitutus vbi Chriſtiani non dominantur: vel qui cùm inauguraretur, in Chriſtianis eſt habitus. Nam eligere nullo iure cogente, ſuper ſe Regem, quem ſciunt eſſe hæreticum vel infidelem, eſt verè exponere religionem euidentiſ-

Digitized by Google

ſimo periculo, eoq; grande Chriſtianis piaculum:& qui id faciunt,digni ſunt omnes qui malè pereant.

Iam verò ad illud quod deducit ex pugna iuris diuini & humani, reſpondeo breuiter, illum valde falli in eo, quòd putet eſſe ibi concurſum & conflictum diuini & humani iuris; non ſunt enim pugnantia,ſeruare veram fidẽ & religionem, & tolerare Regem hæreticum vel infidelem, nec alterum de iure diuino eſt,alterum de iure humano,vt ille putat. Sed ſunt duo præcepta iuris diuini, colere Deum vera religione, & ſeruire atque obedire Regi: quæ ſimul ſeruari & expleri poſſunt ac debent,vt ipſimet Ieſuitæ aſſerunt[a]: & nos pluribus cõtra Monarchomachos lib. 3. oſtendimus[b]. Itaque hoc caſu non ſolùm poſſunt ſubditi,ſed etiam debẽt, Regem eiuſmodi tolerare,& in vera interim religione conſtanter permanere; atque ita reddere Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei Deo. Nam ſi,quod alibi Bellarminus tradit,[c]non licet Concilio iudicare,punire,vel deponere Papam nitentem turbare & deſtruere Eccleſiam Dei, ſed tantùm *ei reſiſtere non faciendo quod iubet, & impediendo ne exequatur voluntatem ſuam*: cur non

[a] Contra Arnaud. pag. 69.

[b] Cap. 8.

[c] Lib. 2. de Rom. Põt. cap. 29.

Digitized by Google

ſimiliter, & potiore etiam ratione, idem de Regibus cenſeamus? cùm & ipſi ſint populis teſte eodem [d] authore, ſuperiores, & iudicem in terris nullum habeant: cumq; præterea nonnullis magni nominis Theologis viſum ſit, Concilium Oecumenicum maiore ſupra Papam authoritate præditum eſſe, quàm habeat populus in Principem? quod Eccleſia nimirum ſemper Dei ſpiritu regatur, nec temere quicquam faciat. Populus verò turbinibus ſeditionum frequenter agitatus multa ſine conſilio, ſine iudicio, impiè, crudeliter, & iniuſtè moliatur.

d *Lib. 1. de Rom. Pōt. cap. 9. & lib. 3. cap. 19.*

At difficile eſt Regem impium tolerare, & veram ſeruare religionem; reponet aliquis. Fateor equidem, ſed impoſſibile non eſt. Impoſſibilitas (detur venia verbo) ab obſeruatione mandatorum excuſat; difficultas non item. Cæterùm quod ait, *de iure diuino eſt ſeruare veram fidem & religionem: de iure autem humano eſt, quod hunc aut illum habeamus Regem*; id quidem totum verum eſt. ſed caue tamen lector, ne capiaris. Omiſit Bellarminus quod eſt præcipuum: addere enim debuit, *at vbi hunc vel illum Regem ſemel habemus, de iure diuino eſt, vt ei in ciuilibus cauſis cum omni honore & reuerentia pa-*

Digitized by Google

reamus. Hac adiectione, quam nemo Catholicus negare poteſt, illud eius argumentum prorſus eliditur. Nam in ſpecie ab eo propoſita non concurrunt ius diuinum & humanum, vt ille putat (quod ſi cõtingeret, æquum eſſet humanum diuino cedere) ſed concurrunt duo capita iuris diuini, veram ſcilicet fidem & religionem ſeruare; & Regem honorare, eique in politicis obedire: quorum vtrunque impleri poteſt & debet, *reddendo vt dictum eſt, Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei, Deo.* vt in perſona Papæ conantis Eccleſiam deſtruere, ex Bellarmini doctrina iam didicimus.

Cap. XXIII.

SVpereſt poſtremum argumentum, quod ſubtili ſed captioſa interrogatione hoc modo proponit. *Deniq; cur non poteſt liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis, & pertrahentis ad infidelitatem, ſi coniunx fidelis liber eſt ab obligatione manendi cum coniuge infideli, quando ille non vult manere cum coniuge Chriſtiana, ſiue iniuria fidei, vt apertè deducit ex Paulo* 1. *ad Corin.* 7. *Innocentius III. cap. Gaudemus, extra de diuortijs: non enim mi-*

nor eſt Poteſtas coniugis in coniugem, quàm Regis in ſubditos; ſed aliquanto etiam maior.

Nihil hoc argumento frequentius eſt in ore omnium Monarchomachorum, quòd eò facilè quamplurimos fallant. eſt enim eiuſmodi, quò non aliud aut primo aſpectu magis moueat, aut penitus inſpectum & intellectum minùs vrgeat. Ad id igitur reſpondeo, longè diuerſa & diſſimilia hæc eſſe, *liberari à iugo alicuius, & liberari ab obligatione manendi cum aliquo*, & propterea haud rectè componi & comparari inter ſe: quandoquidem ne ipſe quidem coniunx, cui obligatio manendi cum aliquo remittitur, protinus à iugo eius vnde decedit hoc ipſo liberatur. cuius rei quotidiè exempla nobis Eccleſia ſuppeditat, quæ coniuges ex varijs cauſis, quoad torum & menſam, vt aiunt, hoc eſt, quoad conuerſationem & obligationem manendi cum altero coniuge, liberat & abſoluit, manente nihilominus matrimonij iugo, quod Chriſti & Eccleſiæ ſacramentum eſt. Quapropter talis argumenti à coniungibus ducti vis nulla eſt, niſi à iugo maritali ſiue matrimoniali, ad iugum regale procedat, veluti ſi dixerit, *cur non poteſt liberari populus fidelis à iugo Regis infidelis & pertra-*

Digitized by Google

hentis ad infidelitatem, ſi coniunx fidelis liber eſt à iugo coniugis infidelis. Quod ſi placeat Reuerendiſſimo Domino Bellarmino, ſuum illud argumẽtum in hoc conuertere, vt ponderis & momenti plus habeat, tunc aliter ei reſpondebo. Nempe aut loqui eum de illis coniugibus, qui cùm eſſent ambo fideles matrimonium contraxerunt, & alter ad hæreſim vel infidelitatem poſtea delapſus eſt: aut de coniugibus ethnicis & infidelibus, quorum alter ad fidem Chriſtianam conuerſus eſt, altero pertinaciùs in ſuam ſuperſtitionem paganicam incumbente. Si de prioribus argumentum intelligit, malè laudat authorem Innocentium, qui de tali coniugio ne verbum quidẽ in dicto cap. Gaudemus: & præterea falſum eſſet quod pro argumẽto nobis obtrudit; videlicet coniugem fidelem liberũ eſſe à iugo coniugis infidelis, quando ille non vult manere cum coniuge Chriſtiana ſine iniuria fidei. vt idẽ Innocentius expreſſè docet in cap. Quanto. §. ſi verò. extra. de Diuort. *Si verò,* inquit, *alter fidelium coniugum vel labatur in Hæreſim, vel tranſeat ad gentilitatis errorem, non credimus quod in hoc caſu is qui relinquitur, viuente altero, poſſit ad ſecundas nuptias conuolare, licet in hoc*

Digitized by Google

caſu maior appareat contumelia Creatoris. Et rurſus idem Innocentius in cap. ex parte extra. De conuerſ. coniugat. in eandem ſententiam reſcribit. Matrimonium ſcilicet inter legitimas perſonas contractum, & carnali copula conſummatum, *in nullo caſu poſſe diſſolui, etiam ſi vnus fidelium, inter quos eſt ratum coniugium, fieret Hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia creatoris.* Et vt argumentum à coniugibus deductum non modo non pugnat pro iſtorum ſententia, ſed eam acriter oppugnat: veluti ſi ἀντιστρέφως argumentum aliquis per interrogationem, hoc modo proponat. *Cur liberari debet populus fidelis à iugo Regis infidelis vel Hæretici conantis pertrahere ſubditos ad ſuam ſectam, ſi coniunx fidelis non eſt liber à iugo coniugis infidelis, licet ille noluerit manere cum coniuge fideli ſine iniuria fidei, & contumelia Creatoris.* Vt apertè docet Innocent. III. in cap. Quanto. §. ſi verò. De Diuort. & in cap. ex parte. De conuerſ. coniugat. adeo vt Panorm. in illum. §. Si vero. dicat, ex ratione ibi poſita ſequi, Eccleſiam non poſſe tale matrimonium diſſoluere, & liberare coniugem fidelem à iugo coniugis infidelis: cùm tamen multo facilius poſſit cõiunx fidelis à coniu-

Digitized by Google

ge infideli, quàm totus populus à Rege peruerti. Sed & vinculum ſubiectionis quo populus Regi aſtringitur, cùm ſit iuris naturalis & diuidi, videtur difficilius diſſolui poſſe, quàm illud coniugum inter ſe: vt inde quis facile contendat, non plus in vno quàm in altero Eccleſiam poſſe.

Quòd ſi de poſterioribus coniugibus argumētum intelligat, in promptu reſponſio eſt, ex eadem Innocentij epiſtola Decretali: nimirum inter tales cōiuges non eſſe ratum Matrimonium, quantum ad indiſſolubile coniunctionis vinculum attinet. & ideo eiuſmodi coniuges plenam diſſoluendi Matrimonij libertatem habent, vt vel mutuo conſenſu, & bona gratia, vel *cum ira ſui animi & offenſa* diſcedant; & alter inuito altero, vbi ei libitum ſit, nexum illum coniugij per repudium & diuortium diſſoluat; æquè enim mulier viro, ac vir mulieri repudium mittere ſolet.[a] Vnde idem Innocētius rationem differentiæ inter coniuges fideles & infideles, in eodem capite, hanc tradit: *Nam etſi*, inquit, *Matrimonium verum inter infideles exiſtat* (quia ſcilicet ſecundum præcepta legum coeunt[b].) *non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum & ratum exiſtit, quia ſa-*

a *L. Lucius 38. D. ſolut. matr.*

b *Inſtit. de nupt.*

cramentum fidei quod ſemel eſt admiſſum nunquam amittitur, ſed ratum efficit coniugij ſacramentum, vt ipſum in coniugibus illo durante perduret. Non mirum ergo ſi coniunx ad fidem perductus, à coniungis in infidelitate manẽtis conſortio & poteſtate liber ſit: cùm etiam ſi ambo in infidelitate manſiſſent, æquè liberum alterutri eorum fuiſſet ab altero recedere, & Matrimonium repudio diſſoluere: quia nullum initiò inter eos ratum & firmum obligationis vinculũ interceſſit. Et ideò ne coniunx fidelis, ab infideli volente cum eo habitare, recedat, non præcipit Apoſtolus [c], ſed conſulit: vt doctè & elegantèr docet S. Auguſt. lib. 1. de adulterinis coniugijs, & ſacri Canones inde deſumpti nos admonent [d].

c 1. *Corint.* 7.

d 28. *q.* 1. *Can.* 2. & 8.

Quæ cùm ita ſint, ſequitur profectò, aduerſarios nequicquam argumentum à coniugibus petere vt populũ à regali iugo poſſe liberari doceant, ſiue fidelium, ſiue infidelium coniugia ſpectent: quòd illi quidem arctiſſimo & indiſſolubili ſocietatis nexu copulentur; cuius vinculum neq; propter infidelitatem, neq; propter Hæreſim alterutrius infringi, ne quidem ab Eccleſia, poteſt: vt inde potius ad regalis imperij firmitatem &

perpetuitatem, quàm ad eius diſſolutionem & diremptionem, argumẽtum nobis ſuppetat; Hi verò nulla prorſus obligationis neceſſitate aſtricti ſint in facie Eccleſiæ, quin conuerſus ad fidem maritus, ſi pars eius ſine ſcandalo ſequi nolit, aliam ſuo ſibi arbitrio aſciſcat: & contrà, mulier ad fidem perducta, marito renuẽte, cui volet in Chriſto nubat. Cùm itaq; nullum inter iſtos ratum coniugium exiſtat, & ſubiectio politica, ac regalis dominatio, inter omnes gentes, & in omni lege, tam iure diuino quàm humano, rata & probata ſit: quid abſurdius aut ineptius dici poteſt, quàm illa inter ſe componere, & argumẽtum aliquod ab infidelium coniugum ſocietate & iugo, quod excuti pro arbitrio poteſt, ad regalis imperij iugum repellendum deducere, & idem de vtroq; , quaſi de plane ſimilibus, iudicare?

Cap. XXIV.

ADmonui Capite XIII. quinque apud Bellarminum rationes eſſe, quibus ſummum Pontificem in omnes Reges & Principes ſeculares Chriſtianos temporalẽ poteſtatem habere contendit. ex ijs tres iam

percurrimus,& quàm parum firmæ ſint,quibuſq; vitijs laborent,indicauimus. Reſtat in duas reliquas inquirere , quæ neutiquam meliore iure conſiſtunt.earum prior his verbis ab eo proponitur.

Quando Reges & Principes ad Eccleſiam veniunt , vt Chriſtiani fiant , recipiuntur cum pacto expreſſo vel tacito , vt ſceptra ſua ſubijciant Chriſto ; & polliceantur ſe Chriſto fidem ſeruaturos & defenſuros, etiam ſub pœna regni perdendi : ergo quando fiunt hæretici , aut religioni obſunt , poſſunt ab Eccleſia iudicari , & etiam deponi à principatu : nec vlla eis iniuria fiet ſi deponantur.

Huic rationi reſpondetur,negando conſequentiam. Nam licet verum ſit, Principes ad Eccleſiam veniẽtes ſe ſceptráq; ſua Chriſto ſubmittere , & vel vltrò ea promiſſa ſeu tacitè ſeu expreſsè facere,quæ Bellarminus commemorat: non tamen verum eſt, nec inde ſequitur,eos iudicari &, deponi poſſe ab Eccleſia,vel ſummo Pontifice,ſi fidem fallant,& pactum ac iuſiurandum negligant. quia ſumma illa Chriſti iuriſdictio & poteſtas temporalis in Reges omnes & Mundum vniuerſum,quam habet vt Dei filius , non competit Eccleſiæ vel Pontifici; ſed tantùm

illa poteſtas quam Chriſtus ſibi aſſumpſit, cùm inter homines humano more verſaretur, ſecundum quam Papa Chriſti vicarius eſt: vnde ipſemet Bellarminus [a] perbellè, *dicimus*, inquit, *Papam habere illud officium, quod habuit Chriſtus, cùm in terris inter homines humano more viueret. Neque enim Pontifici poſſumus tribuere officia, quæ habet Chriſtus, vt Deus, vel vt homo immortalis & glorioſus, ſed ſolùm ea, quæ habuit vt homo mortalis.* At Chriſtus nullum temporale dominium & poteſtatē vſurpauit, dum in terris vt homo inter homines ageret, ac proinde neq; Eccleſia, vt Eccleſia, neq; Papa vt caput Eccleſiæ, & vicarius Chriſti, vllam tēporalem poteſtatem habere poteſt, vt pluribus explicat & probat idē vir doctiſſimus illo capite. Quapropter licet Reges & Principes, quando ad Eccleſiam veniunt, Chriſto Deo regnum ſubijciant, & Chriſtum iudicem habeant, à quo habent & Regnum: tamen quia de re temporali iudicium eſt, quando de regno commiſſo agitur, illum ſolum iudicem habent; non etiam Eccleſiam vel Papam. Ex quo facilè apparet, quàm ſint captioſæ illæ rationes & concluſiones, quas Saaderus, à quo ſua hæc Bellarminus accepit, ex eiuſmodi promiſſis

a *Lib. 5. de Rom. Pont. cap. 4.*

Digitized by Google

ſeu tacitè ſeu expreſsè factis deducit. Nam quod ad illas interrogandi & reſpondendi formulas, quas inter Papam & Principes ad Eccleſiam accedentes, verbosè & vitiosè confingit: reſpondendum eſt, illas ineptè ab eo conceptas eſſe, & neq; debere, neq; ſolere in Principum Ethnicorum ad Eccleſiam venientium receptione interuenire, ne Eccleſia aut ſuſpectos eos habere, aut malè de ijs ominari videatur. Itaq; ardens in Chriſtum amor, & præſens fidei confeſſio, vnà cum ijs promiſſis, quibus generaliter ſpondent ſe Chriſto nomen daturos, & eius Eccleſiæ filios futuros, diabolo & eius operibus renũciaturos, Dei & Eccleſiæ mandata ſeruaturos, & id genus alia, vt recipiantur, abundè ſufficiunt. Quæ omnia promittunt quidem Chriſto, acceptante promiſſionem Eccleſia, tanquam eius ſponſa, in cuius ſinu regeneratur; aut ipſo Pontifice non vt homine, ſed vt Chriſti Dei miniſtro vicariam operam præbente; ac proinde ipſi Chriſto, per Eccleſiam vel Papam, obligatio principaliter acquiritur. vnde licèt alia quoq; omnia ſpoſpõderint, quæ Sanderus fictitiâ ſuâ formulâ comprehendit, & pactum conuentum poſtea neglexerint, aut prorſus contempſerint,

ab eo ſolo puniri poſſunt in cuius verba iurarunt, quiq; omnium rerum temporalium dominus eſt, & quem ſupra ſe iudicem in temporalibus ſolum habent; non autem ab eo cui rerum tantummodo ſpiritualium & recipiendæ promiſſionis cura commiſſa eſt.

Atq; his quidem ſimillima ſunt, quæ in gubernatione ciuili quotidie obſeruari cernimus. Qui ad feudorum ſucceſſionem aſpirant, ſiue iure hæreditario, ſiue alio titulo vocentur, non aliter ijs frui poſſunt, quàm ſi prius in clientelam eius qui feudi dominus eſt, fuerint recepti, id eſt, niſi prius ſacramētum fidelitatis, quod vulgo *Homagium* ſiue *Hominium* vocant, conceptis verbis domino præſtiterint. Quòd ſi feudum regium ſit, in quod ſuccedũt, raro Rex ipſe fidelitatis iuſiurandum acceptat, ſed vt plurimùm per ſuum Cancellarium, aliumve ad hoc ſpecialiter delegatum, id operis exequitur. Cancellarius itaq;, cùm Magnates in verba Regis iurantes, ad feuda & dignitates admittit, eas in ciuili adminiſtratione & iuriſdictione tēporali ſub Rege partes obit, quas Pontifex ſub Chriſto in ſpirituali gubernatione Eccleſiæ, cùm Principes ad eam venientes, interpoſito fidelitatis & pietatis erga Deum

Digitized by Google

ſacramento, recipit. Et vt ille quidem clienti ſemel recepto, (licet poſtea fidem frangat, criménq; committat quod feloniam vocãt) ex nulla cauſa feudum auferre poteſt, quòd ſolius ius Regis ſit, minimeq́; Cancellario conceſſum: ita neq́; hic receptos in Eccleſiam Principes, quantumuis grauiter poſtea delinquant, fideiq́; deſertores fiant, regnis & ditionibus priuare, aut alio modo *temporaliter* punire poteſt; quòd ſit illud ſoli Deo reſeruatum. Quanquam igitur Reges & Principes Chriſtiani ſunt in Eccleſia, & quatenus filij Eccleſiæ, ſunt Eccleſiâ, & Pontifice inferiores, tamen quatenus ipſi ſupremum magiſtratum temporalem in terris gerunt, inferiores non ſunt, quin potius ſuperiores; & ideo licet fortè regnũ ex pacto tacito vel expreſſo commiſerint, id illis tamen auferre neq; populus, neq; Papa, neq; Eccleſia poteſt: ſed ſolus Deus Opt. Max. à quo omnis poteſtas eſt, & quo ſolo in ciuili adminiſtratione minores ſunt. Nec vnquam poterit vel Bellarminus, vel alius quiſpiam, efficax aliquod teſtimonium ex vllius ſeculi monimẽtis eruere, quò nobis planum faciat, Reges & Principes ſeculares, dum ab Eccleſia ad fidem reciperentur, ita iuri ſuo renunciaſſe,

vt & imperium temporale, quod à Deo acceperant, prorſus deponerent, & ſeipſos in negotijs politicis iudicandos, pœnaq́; temporali plectendos, Eccleſiæ ſubijcerent. Hoc autem ſi nemo eorum demonſtrare poſſit, neceſſe eſt fateantur Reges & Principes eodem iure, eademq́; libertate & authoritate, regna atq; imperia ſua poſt fidem ſuſceptam retinuiſſe, quibus antequam ad Eccleſiam veniſſent poſſidebant: quia, vt aduerſarij fatentur, *Lex Chriſti neminem priuat iure ſuo.* Si ergo ante baptiſmum, neminem ſuper ſe iudicem in temporalibus, præter ſolum Deum, habebant; neminem quoque poſt baptiſmum habere potuerunt. Sed hac de re plura, in primæ rationis refutatione, diximus. Boziana deliria nihil hîc moror.

Quod autem huic quartæ rationi ſubijcit. *Nam non eſt idoneus ſacramento baptiſmi, qui non eſt paratus Chriſto ſeruire, & propter ipſum amittere quicquid habet. ait enim Dominus Luc. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus*; id quorſum ſpectet non video. nemo certè hoc negat. Sed quid inde? talis ratio nō magis ad inſtitutum pertinet, quàm

quod eſt remotiſſimum. vt nec illud quod ibi ſequitur; *præterea,*inquit, *Eccleſia grauiter erraret, ſi admitteret aliquem Regem qui vellet impunè fouere quamlibet ſectam, & defendere hæreticos, ac euertere religionem.* Eſt hoc ſanè veriſſimum. Sed, vt dixi, nihil ad inſtitutum pertinet. Non enim de ea re hîc quæſtio eſt; ſed de poteſtate temporali Eccleſiæ, ſiue ſummi Pontificis, qui eius Vicarium ſub Chriſto caput eſt: num eam ſcilicet poteſtatem habeat, quâ Reges & Principes ritè receptos, ſi poſtea fidem fefellerint, ac ſuſceptum in lauacro regenerationis officium deſeruerint, temporalibus pœnis coërcere poſſit, necne. huius autem quæſtionis neutra pars, hiſce ſequelis & appendicibus, vel probatur, vel improbatur: ob eamq; cauſam miſſas facio.

Cap. XXV.

QVinta & poſtrema ratio eſt, ex cura & officio Paſtorali. *Cùm Petro dictum eſt,* inquit, *paſce oues, Ioan. vlt. data eſt illi facultas omnis, quæ eſt Paſtori neceſſaria ad gregem tuendum. at paſtori neceſſaria eſt poteſtas triplex, nimirum vna circa lupos, vt eos arceat omni*

Digitized by Google

ratione qua poterit: altera circa arietes, vt ſiquando cornibus lædant gregem, poßit eos recludere: tertia circa oues reliquas, vt ſingulis tribuat conuenientia pabula: ergo hanc triplicem poteſtatem habet ſummus Pontifex.

Ex hoc principio & fundamento tria, vt illi videtur, argumenta vrgentia deducuntur. Sed ne longius abeat, reſpondeo in primis ad iſtud ipſum fundamentum, totum quidem verum eſſe, ac pro me ſtare, atq; inde contrarium eius quod ipſe aſſerit belliſſime colligi poſſe. colligi inquam, ſummum Pontificem nullam omnino tēporalem poteſtatem habere, aut exercere poſſe in Principes Chriſtianos, quatenus Chriſti vicarius, & D. Petri ſucceſſor eſt: quinimo non eſſe neceſſariam eiuſmodi poteſtatem Pontifici, ad munus ſuum paſtoritium obeundum explendumq́;.

Id autem hoc argumento euidenter concluditur. Chriſtus commendando ſuas oues Petro, dedit ei omnem poteſtatem neceſſariam ad tuendum gregem. Atqui non dedit ei poteſtatem temporalem: ergo poteſtas temporalis non eſt neceſſaria ad tuendum gregem. Deinde progrediemur hoc modo; Abſurdum eſt ſummum Pontificem, quate-

Digitized by Google

nus ſucceſſor eſt B. Petri, habere plus poteſtatis, quàm habuit ipſe Petrus: at Petrus non habuit vllam poteſtatem temporalem in Chriſtianos: ergo nec ſummus nũc Pontifex, quatenus ſucceſſor eius eſt.

Prioris ratiocinationis propoſitio, extra omnem controuerſiam eſt. Aſſumptio autem probatur teſtimonio & confeſſione ipſius Bellarmini. Nam libro quinto de Rom. Pontif.[a] vbi ſuam de his rebus ſententiam, ſimilitudine carnis & ſpiritus, ſtabilire conatur, ſic ſcribit. *Vt enim ſe habent in homine ſpiritus & caro, ita ſe habent in Eccleſia duæ illæ poteſtates. Nam caro & ſpiritus ſunt quaſi duæ reſpublicæ, quæ & ſeparatæ & coniunctæ inueniri poſſunt. inuenitur caro ſine ſpiritu in brutis: inuenitur ſpiritus ſine carne in angelis.* & paulò pòſt. *Ita prorſus politica poteſtas habet ſuos Principes, leges, iudicia, &c. ſimiliter Eccleſiaſtica ſuos Epiſcopos, Canones, Iudicia. Illa habet pro fine temporalem pacem; iſta, ſalutem æternam. Inueniuntur quandoque ſeparatæ, vt olim tempore Apoſtolorum; quandoq; coniunctæ, vt nunc.*

[a] Cap 6.

Si ſeparatæ erant hæ poteſtates tempore Apoſtolorum, vt erant re vera, & de iure & de facto: conſequitur neceſſario, D. Petrum

nullam habuiſſe temporalem poteſtatem, alioqui falſum eſſet eas fuiſſe ſeparatas. Nam ſi ſimilitudini ab eo propoſitæ locus eſt, cõſequens erit, vt quemadmodum nihil carneum in angelis reperitur, nihilq́; in brutis ſpirituale: ita tempore Apoſtolorum, nihil temporalis poteſtatis in Eccleſia eſſet, aut ſpiritualis in humana politia. Ergo fatendum eſt, vel poteſtatem temporalem non eſſe neceſſariam ſummo Paſtori Eccleſiæ, vel ipſum nunc Principem Apoſtolorum, & ſummum Paſtorem D. Petrum, non omnibus rebus ad paſtoralis officij curam neceſſarijs munitum inſtructumq́; fuiſſe. Hoc autem ex diametro opponitur ei quod in ſua ratione fundamentali, vt ita loquar, iam dixerat, *datam* ſcilicet *eſſe Petro facultatem omnem neceſſariam ad gregem tuendum.*

Idem etiam probatur ex eo, quòd tota poteſtas politica & temporalis pendebat tunc ab Ethnicis Principibus, quibus ipſemet Petrus teſte Bellarmino [b], quamuis Eccleſiæ caput, & Chriſti vicarius, de iure & de facto in temporalibus ſubijciebatur: ex quo ſequitur D. Petrum vel nulla poteſtate temporali præditum fuiſſe, vel eam ab Ethnicis Principibus accepiſſe: alioqui, vt modò diximus,

[b] *Lib. 2. de Rom. Põt. cap. 29.*

falſum eſſet has poteſtates fuiſſe tunc ſeparatas. At certum eſt eum nullam ab iſtis accepiſſe; proinde nec vllam habuiſſe. Et verò hæ rationes apertiores ſunt, quàm quibus aliquis ſine fraude reniti & repugnare poſſit. vt mirum ſit, homines eruditos, cæteráq; pios, ita zelo quodam inconſiderato occæcari, vt dubia pro certis, pro perſpicuis obſcura, pro rectis contorta, pro expeditis deniq; inuoluta & implicata multis cõtrouerſijs & contradictionibus, amplecti & ſequi non dubitent. At ſedem Apoſtolicam huiuſce poteſtatis & authoritatis acceſſione amplificare & ornare ſtudent. Ecquis verè Catholicus, propenſos in ſedem illam animos, vnde fidei noſtræ fundamentum & firmamentum eſt, non laudet? Quòd ſedem illam ornant, & efferunt, quam nemo ſatis pro dignitate laudare poſſit, eos equidem laudo: ſed quòd plus ei tribuunt quàm oporteat, idq; magno cum multorum ſcandalo, id ego ſane non laudo. Nam & nos quoq; no nminus eam ipſam ſedem veneramur, nõ minus amamus, ſuſpicimus, admiramur: vtpote quæ verè ſedes Petri eſt, & in petra qui Chriſtus eſt collocata, omnes hæreſes ſuperauit, atque in Eccleſia ſummum iure

principatum obtinet. Sed ne eam iſto poteſtatis incremento augeamus, vetat veritas: teſtimonium nobis perhibente conſcientia, coram Deo & Domino Ieſu, ante quem in die reuelationis iuſti iudicij, & hæc noſtra, & illa ipſorum ſcripta, ſuis ſignata meritis apparebunt.

Non eſt ergo quòd ſuperiorem pro ſe rationem adferant. Nam Chriſtus quando Petro dixit, *Paſce oues meas*, conſtituit eum quidem paſtorem gregis ſui; ſed paſtorem ſpiritualem, non temporalem: deditque ei omnem facultatem ad id muneris neceſſariam: ex quo patet temporalem poteſtatem non eſſe Pontifici neceſſariam: quia Chriſtus eam Petro non contulit. Nec vſquam accepimus, aut D. Petrum, aut alium quemlibet Apoſtolorum, temporali poteſtate functum eſſe, cuius imperio in Chriſtianæ fidei deſertores, ſeu directè ſeu indirectè (ne quis in verbis vim faciat) ciuilibus pœnis Magiſtratuum more animaduerteret. Verum quidem eſt, effectum eſſe aliquando, vt ſpiritualem ſententiam pœna temporalis, veluti mors aut cruciatus, per miraculum ſequeretur, indigente nimirum tunc ſignis ac prodigijs ad firmandam fidem Eccleſia. cuiuſ-

modi ſupplicia longè maiorem Chriſtianis animis metum incutiebant, quàm ſi humano more, pœnas Poteſtati ciuili pendiſſent. Atque hoc nimirum illud eſt, quod ad Corinthios ſcribit Apoſtolus [c], *quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & ſpiritu manſuetudinis?* Virgam vocat hanc poteſtatem ſpiritualem, quæ, Deo mirabiliter operante, temporales etiam effectus tunc temporis producebat: vt etiamnum aliquando apud populos recens Chriſto lucrifactos, pari de cauſa producit.

[c] 1. Corin. 4.

Cap. XXVI.

HÆc cùm ita ſint, facilior nobis via ſternitur ad eorum argumentorum refutationem, quæ Bellarminus ex ſuperiore ſuo fundamento, à nobis iam explicato, & in ipſum retorto, deducit. Concidunt enim, partim ſuopte vitio, partim quòd fundamento cui ſuperſtruuntur non ſatis cohærēt. Nam primùm ex eo quòd *paſtori neceſſaria eſt poteſtas circa lupos, vt eos arceat omni ratione qua poterit*, ratiocinatur hoc modo. *Lupi qui Eccleſiam Dei vaſtant, ſunt hæretici: ergo ſi Princeps aliquis ex oue aut ariete fiat lupus, id*

Digitized by Google

eſt, ex Chriſtiano fiat hæreticus, poterit paſtor Eccleſiæ eum arcere per excommunicationem, & ſimul iubere populo, ne eum ſequantur, ac proinde priuare eum dominio in ſubditos.

Sed fallitur aut fallit, conijciendo vera ſimul & falſa in eandem concluſionem. Nam quod ait, paſtorem Eccleſiæ poſſe arcere Principem hæreticum per excommunicationem: id quidem verum eſt, & ex principio illo neceſſaria conſecutione deriuatum. Sed poſſe quidem, non etiam debere, niſi cùm id ſine ſcandalo, & Eccleſiæ detrimento, commodè facere poſſit: vt ſuperius oſtendi.[a] Nam vbi periculum eſt, ne pax Eccleſiæ diſſoluatur: neve *membra Chriſti per ſacrilega ſchiſmata lanientur, diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia neceſſaria eſt* (id eſt, totum diuino iudicio & vltioni relinquendum eſt) *Nam conſilia ſeparationis* (id eſt excommunicationis) *& inania ſunt & pernicioſa atque ſacrilega, quia & impia & ſuperba fiunt, & plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigunt animoſos malos.* Hæc S. Auguſtini doctrina eſt[b], communi Eccleſiæ calculo approbata[c]: ex qua patet, quàm temerè & imprudenter Pontifices quidam, Imperatores, & Reges potentiſſimos, cum

a *Cap. 9.*

b *Lib. 3. cap. 2. cõtr. epiſt. Parmeniani.*

c *23. qu. 4. can. non poteſt.*

magno totius orbis ſcandalo, & pacis Eccleſiæ diſſolutione, per excommunicationem ab Eccleſia ſepararint, quos longè ſatius fuiſſet toleraſſe, & eorum delicta indicaſſe tantùm, atque cum gemitu in Eccleſia luxiſſe, *propter compenſationem cuſtodiendæ pacis & vnitatis, & propter ſalutem infirmorum, & tanquam lactentium frumentorum, ne membra corporis Chriſti per ſacrilega ſchiſmata lanientur* [d]. Potuerunt igitur hoc facere Pontifices, ſed non debuerunt. *Non omne quod licet, honeſtum eſt*. Scitè Apoſtolus [e], *omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt*. Prima igitur concluſionis pars vera eſt, poſſe ſcilicet paſtorem Eccleſiæ arcere Principes hæreticos per excommunicationem.

d *Auguſt. vbi Sup.*

e 1. *Corin.* 6 & 10.

Quod autem ſequitur, *& ſimul iubere populo ne eum ſequantur*: Duas habet anſas, vt cum Epicteto loquar, vnam integram, alteram fractam. Duplicem inquam intellectum; verum vnum, & vitioſum alterum. Nam ſi id eò dicat, quòd Pontificis ſit præcipere ſubditis, ne Principem hæreticum in ſua hæreſi ſequantur, ne vnà cum eo inſaniant & damnatos errores combibant; neve corruptis eius moribus ſeſe infici & inquinari patiantur: æquè verum eſt, & ex eodem

principio & fonte rectiſſimè deriuatum: eſtque hic verborum illorum ſenſus optimus. Nihil enim Pontificali dignitati, & Eccleſiaſtico ordini vniuerſo, tam conueniens eſt & decorum, nihilq; populis Chriſtianis tam vtile & neceſſarium, quàm vt ad inſtar antiquorum Patrum Eccleſiæ, ipſemet in primis Pontifex Max. cæterique eius fratres omnes, prædicẽt verbum, & inſtent opportunè, importunè, arguant, obſecrent, increpent, in omni patientia & doctrina [f]: vt tanquam teſtes fideles, & ſerui boni, quos Dominus conſtituit ſuper familiam ſuam, id agant verbo & exẽplo, ne populus Regis ſui errores ſectetur, neu fidem Catholicam vllis aut minis, aut muneribus regijs diſſimulet, deſeratvè. Quod quoniam plerique ipſorum aut omnino nunc non faciunt, aut ſegnius certe multò quàm oportet, & quam ipſimet prouinciam obire debent, mendicis quibuſdam fraterculis mandant: quid mirum ſi multi noſtro ſeculo, à caulis dominicis in caſſes diabolicos, errorum velut turbine ac tempeſtate, abripiãtur? Hic ſenſus, vt dixi, optimus eſt. At non eo tamen ſenſu loqui Bellarminum, tum cauſa ipſa quam agit, tum clauſula hæc ſequens, *ac proinde priuare eum domi-*

[f] 2. Tim. 4.

nio in ſubditos, palàm demonſtrant. Fractam igitur anſam nobis porrigit, ſenſum certè vitioſum, & planè peſſimum. Paſtorem ſcilicet Eccleſiæ, ſubditis iubere poſſe, ne vlla Principis eiuſmodi mandata capeſſant, & ne vllũ ei obſequium, reuerentiã, obedientiam, honorem, in ijs quæ ad temporalem & politicam gubernationem pertinent, vllo modo exhibeant; *ac proinde priuare eum dominio in ſubditos.* hoc autem falſum eſt, & legi diuinæ ac præceptis Apoſtolicis contrarium. *time*
g Prou. 24 *Dominum, fili mi, & Regem* [g]. *Admone illos Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto*
h Tit. 3. *obedire* [h]. *Subiecti eſtote omni creaturæ propter Deum; ſiue Regi, quaſi præcellenti. Deum ti-*
i 1. Petr. 2. *mete, Regem honorificate:* [i] & id genus alia. Quæ cùm de Regibus impijs, & Eccleſiæ perſecutoribus dicta ſint (quippe non alij tunc rerum potiebantur) nõ poſſunt ad Reges peſſimos non pertinere. hoc ergo eſt quod dixi, fallere eum, aut falli, conijciendo vera ſimul & falſa in eandem concluſionem. Verum enim eſt, Paſtorem Eccleſiæ poſſe arcere Principem hæreticum, per excommunicationem; falſum autem, poſſe priuare eum dominio in ſubditos. Nam obedientia Regibus, & ſuperioribus omnibus de-

Digitized by Google

bita, eſt iuris naturalis & diuini: qui poſſit igitur ſummus Pontifex, aduerſus eam cum populis vllo modo diſpenſare?

Nam qui Scripturas ſacras diligentius & ſubtilius perſcrutātur, duplex pręceptorum Pauli genus animaduertunt: vnum eorum quibus ius diuinum, ad quod prædicandum miſſus erat, promulgat, & Dei voluntatem, in vetere aut noua lege comprehenſam, proponit exponitque. cuiuſmodi præceptis innumeris epiſtolæ eius refertæ ſunt, in quibus & hæc ſunt, quæ de obſequio & reuerentia Regibus ac Principibus exhibenda præcipit. Alterum verò genus eorum, quæ non à lege naturæ aut expreſſo Dei verbo pendent; ſed quæ per humanam prudentiam Dei gratia adiutam, ad ordinationem diuini cultus, ipſemet Apoſtolus propria authoritate conſtituit. veluti ne bigamo aut percuſſori mandetur epiſcopatus [k]. ne vidua non ſexagenaria ad diaconiſſæ officium [l] eligatur, & ſimilia. Atque inter hæc præcepta id intereſt, quod in ijs quæ ſunt poſterioris generis, ſummus Pontifex ex cauſa diſpenſare poſſit: habet enim non minorem in diſpoſitione & ordinatione Eccleſiæ poteſtatem, quàm ipſemet Apoſtolus; quòd ei, vt

[k] *1. Timot. 3. Tit. 1.*
[l] *1. Tim. 5.*

vicario Chriſtî,& Petri ſucceſſori, Eccleſia tota commiſſa ſit: quódque deceſſorum ſuorum legibus non obligetur. In illis verò quæ priore genere continentur, nullam penitus habet diſpenſandi facultatem [m]: quia *non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, neque ſeruus ſuper dominum* [n]. Nec poteſt inferior ſuperioris ſui legem infringere, aut eius alicui gratiam facere. Qua de cauſa Speculator negat, Papam poſſe aliquem à licito iuramento abſoluere, [o] quòd obligatio ſeruandi iuriſiurãdi, Deoque reddendi, ſit iuris naturalis & diuini: Negant & alij, Papam poſſe diſpenſare cum aliquo teſte, vt ei iniurato credatur in iudicio [p]. Et Innocentius III. Pontifex reſcripto ſuo teſtatur, Papam non poſſe Monacho licentiam indulgere, vt aut rerum quarundam proprietatem habeat, aut vxorem [q].

[m] *Ioan. de turre cremata in c. in. lector. diſt. 34.*
[n] *Mat. 10.*
[o] *Tit. de legato §. nũc oſtendendum nu. 24.*
[p] *Hippoly. de Marſil. ſing. 214.*
[q] *Cap. cum ad monaſterium de ſtat. monachor.*

Non me latet quàm alienâ & nugace explicatione, interpretes quidam Canoniſtæ, qui Papæ poteſtati omnia ſubijciunt, locum illum Innocentij, reluctãtibus melioris notæ Theologis, à propria & genuina verborum ſignificatione deflectãt. Faceſſebat illis negotium credo, quod audierant Conſtantiam Rogerij Nortmanni filiam monialem,

iem, à Clemente III. eductam de monaſterio Panormitano, vt Henrico VI. Friderici Ænobarbi filio nuptum traderetur (de qua Archiepiſcopus Florẽtinus ſcribit [r], eam, cùm annum iam ageret quinquageſimum, & diu monaſticam religionem eſſet profeſſa, peperiſſe Fridericum II. atq; vt omnem de partu ſuppoſito ſuſpicionem tolleret, *in medio cuiuſdam plateæ Panormi ſub papilione*, publicè fuiſſe enixam: edicto antè propoſito, vt fœminis omnibus adeſſe liceret, quæcunq; ad ſpectaculum venire vellent. *Natus eſt ergo Fridericus iſte*, inquit, *ex moniali iam quinquagenaria*) & quod etiam audierant alium Papam indulſiſſe Regi cuidam Aragoniæ, vt ex monacho maritus fieret. Quapropter homines iſti, Canoniſtæ inquam, ſupra modũ Pontificibus addicti, cùm nollent talia facta reprehendere, ne ambitioſis Papis gratiam adimerent, & non ignorarent verba reſcripti ab Innocentio III. emiſſi, contrarium prorſus aſſerere, ad illas interpretationis ineptias confugerũt, quas piget huc referre, ne lectorem nugis diſtineam. At multò illis facilius fuiſſet, reſcripti veritatem & æquitatem tueri, quàm ex ſingularibus & iniquis Pontificum factis, velut ex quadam viuendi regula,

[r] Part. 3. tit 19. c. 6.

ius certum velle inducere. Sinamus Pontifices factorum ſuorum rationem Deo reddere, nec eos in omnibus imitemur. Quòd ſi quis fortè talia nobis facta ad exemplum proponat, reſpōdebimus cum Ioan. de Turre crem. Sylueſtro, Soto, & alijs viris doctiſſimis: eſſe hæc tantùm facta Pontificum, non decreta; & *facta Pontificum non facere fidei articulum. & aliud eſſe facere de facto, aliud determinare quod ita poßit fieri de iure. Ego,* inquit Sylueſter, *etiam vidi Pontificem facientem maiora cum ſcandalo totius Chriſtianitatis.* & Ioan. de Turre crem. de illicitis diſpenſationibus loquens, *quod ſi ita aliquando fuerit factum*, inquit, *per aliquem ſummum Pontificem, aut ignarum in literis diuinis, aut excæcatum cupiditate pecuniarum, quæ pro talibus exorbitantibus diſpenſationibus ſolent offerri, aut vt complaceret hominibus: non ſequitur quod potuerit iuſtè facere. Eccleſia iuribus & legibus regitur, ſiue debet regi, non talibus actibus, ſiue exemplis.*

Cap. XXVII.

MVltorum igitur doctiſſimorum hominum ſententia eſt, Papam non poſſe

voti gratiam religioſo facere, vt rerum quarundam proprietatem habeat, vel vxorem, ſecundùm verum & ſimplicem verborum Innocentij intellectum. Et tamen, ſi quantum res à rebus diſtant diligentius perquirare, & eas inter ſe proprijs differentijs & conuenientijs, recto iudicio componere velimus: erit certè cur fateamur, longè minorem: abſoluendi populum à iuriſiurãdi religione, quia fidem ſuam Principi libens volens licitè obſtinxit, quàm religioſorum vota relaxandi; facultatem Pontifici eſſe tributam: vt quamuis in hoc fortaſſis, opinione quorundam, aliquid de plenitudine poteſtatis efficere poſſe videatur: in illo tamen planè nihil eum poſſe putandum ſit. Tum quia totus ordo monachalis, alijq; in Eccleſia (vt quidam volunt) ab humanis conſtitutionibus, & iure poſitiuo profecti ſunt, in quos idcirco plena & omnimoda Pontifici poteſtas eſt, vti ſuperius paulò diximus. At ſubmiſſio & obedientia Regibus ac Principibus, atq; omnibus omnino præpoſitis & ſuperioribus debita, eſt iuris naturalis & diuini, vtroq; teſtamento confirmata. Nam licèt de iure humano ſit, vt hac aut illa reipublicæ forma vtamur, vel hunc aut illum Principem habe-

amus : tamen vt eum quem ſemel accepimus reuereamur, eiq́; in omnibus, quæ Dei mandatis non repugnant, ſubmiſsè pareamus, non humanæ ſolum, ſed naturalis & diuinæ ordinationis eſt : idq́; neminem arbitror negaturum. *qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit*. inde fit, vt quod initiò arbitrij & voluntatis erat, id, poſt datam de ſubiectione fidem, ſtatim in obſequij neceſſitatem conuertatur.

Appellat vicarium caput, reſpectu Chriſti. Tum etiam, quia ex voto religionis ſoli Deo & Eccleſiæ, cuius vicarium caput Papa eſt, obligatio acquiritur : ac proinde ſi Papa cui libera negotiorum omnium Eccleſiæ procuratio diſpenſatioq́; permiſſa eſt, obligationem Eccleſiæ quæſitam, velut genere quodam nouationis in aliam obligationem transfuderit, ſimulq́; Domino Deo, qui principalis in eo negotio creditor eſt, ſatisfactum eſſe, maioris boni promiſſione vel facto, interpretetur : haud abſurdè fortaſſis dici poterit, à prioris voti & promiſſi nexu liberationẽ cõtingere: niſi id obſtare quis putet, quod voti liciti tranſgreſſio, ſimpliciter & ex ſua natura malum ſit; malum autem nullius boni, quantumuis magni, obtinendi cauſa facere permiſſum ſit.[a] ſed eius obie-

[a] Rom. 3.

Digitized by Google

ctionis diſſolutio perfacilis eſt.

At longè ſecus res ſe habet de iureiurando, quod homines alterius obligationis cõfirmandæ cauſa, ſponſionibus & pactis ſuis adhibere ſolent: tale ſiquidem iuſiurandum acceſſio quædam eſt illius obligationis, cui ſecuritatis ergô adijcitur; ſicut fideiuſſio, aut nexus pignoris: ac propterea licet iuramentum Deo reddi dicatur, tamen nõ Deo principaliter, ſed homini cui iuratum eſt, acquiritur hoc caſu obligatio: *quia per iuramentum iurans non intendebat placere Deo, ſed ſatisfacere proximo.*[b] quo fit, vt is cui iuratum eſt, multo plus iuris ex illo iureiurãdo nãciſcatur, multóq; plus poteſtatis in eo vel retinẽdo, vel remittẽdo habeat, quàm Eccleſiæ in voto cõceſſum eſt. Eccleſia namq; , ſiue Papa (vt ij etiam fatentur, qui eius arbitrio omnia ſubijciunt) non ſine magna & iuſta cauſa, diſpẽſare in voto ſolẽni religionis poteſt. At verò is cui alius fidem ſuã, ex cauſa dãdi vel faciẽdi, iureiurãdo obſtrinxit, poteſt & ſolus, & ſine cauſa præter meram volũtatem, liberare in totum iuriſiurandi religione promiſſorem; eíque id quicquid eſt accepto ferre: ita vt eius ſolius veniâ impetratâ, neq; amplius Põtificia abſolutione ei opus ſit, neq;

b *Panor. in cap. 1. nu. 4. de iureiur.*

ſi nō præſtiterit quod promiſit, periurij reus coram Deo habeatur. Homo igitur eſt hoc caſu, qui vel vinctum detinere, vel liberum dimittere, arbitratu ſuo poteſt. Quæ quoniam conſenſu omnium ita ſe habent: qui fieri poteſt, vt obligationem alicui iure optimo quæſitam, iure inquam naturali, diuino, & humano per iuſiurandum omni ex parte licitum, licito contractui appoſitum, ſummus Pontifex inuito creditori auferat? cùm non ſit in hac ſpecie, ſicut in ſuperiore, interpretationi locus, per quam præſumatur ſatisfactum eſſe ei, cui principaliter fuit iuratum; contradicēte nimirum & contrarium oſtendente creditore: quandoquidem præſumptio veritati cedit [c].

Sed eſto, auferre ex cauſa poſſit, & promiſſorem iuriſiurādi vinculo liberare (ne de ea re amplius cum Canoniſtis hîc contendam) auferat igitur: quid ei deinde facto conſequens in noſtro hoc negotio videtur? liberum fore populum dices, ab imperio & ſubiectione Principis, ſtatim atq; iuriſiurādi nexu ſolutus eſt. itáne vero? An non perſpicis iuſiurandum hoc, non eſſe niſi acceſſionem tantùm confirmatricem illius obligationis, qua fides & obedientia Principi pro-

[c] *L. vlt. D. quod met. cæ. l. continuus. 137. §. cum ita. D. de ver. oblig.*

miſſa eſt? an ignoras acceſſiones tolli & liberari poſſe, ſine interitu principalis obligationis? non enim vt principali nō conſiſtente tolluntur acceſſiones, ita & ſublatis acceſſionibus interit principale. Manet ergo adhuc obligatio cui iuſiurandum acceſſerat: quæ quoniam iuris naturalis & diuini eſt, non minùs tenet hominum mentes & conſcientias apud Deum, quàm ſi eſſet iuramento ſuſtentata. *quia Dominus inter iuramentum & loquelam noſtram, nullam Vult eſſe diſtantiam:* [d] quantum ad fidem promiſſi ſeruandam: licèt magis peccet iuriſiurandi violator, propter contemptum numinis: & licèt in foro etiam exteriore periurium, propter promiſſi ſolemnitatem, grauius vindicetur, quam neglecta fides ſimplicis ſponſionis.

d *Can. iuramenti. 22. q. 5.*

Quod ſi & hanc quoq; obligationem Pōtifex, *de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine*, reſcindere, ſubditoſq; à Regis iugo liberare voluerit: atq; ijs præcipere, ne qua in re Principi ſuo, *eiuſVe monitis, mandatis, & legibus, ſub pœna anathematis audeant obedire*. Nonne huic præcepto Papæ obſiſtere videbitur expreſſum Dei mandatum de Regibus omni obſequio honorandis? An non liceat facere, in eiuſmodi negotio & cauſa omnium maxi-

Digitized by Google

ma, quod Pontificij interpretes in leuioris momenti controuerſijs ſolent? Nempe, de hac plenitudine poteſtatis ſolerter inquirere, cóne vſq; ſe extendat, vt quod Deus diſertè iubet, id per illam diſertè prohibeatur? aut quod Deus expreſse fieri vetat, id per illam licitè iubeatur? Deus per Salomonem iubet me timere Regem: & per Apoſtolos, Regem honorificare, eiq; ſubiectum eſſe, & obedire. Hoc certè & naturalis & diuini iuris præceptum eſt: vt inferior ſcilicet ſuperiori pareat, quamdiu id non vetet ille, qui eſt vtroq; ſuperior in eodem poteſtatis genere: is autem in cauſa Principis & populi, ſiue inter populum & principem, quando de imperio & ſubiectione temporali agitur, eſt ſolus Deus, quo ſolo Rex in temporalibus minor eſt: vt in ſpiritualibus Pontifex.

Cùm itaq; nemo non ingenuè fateatur, plenitudinem Apoſtolicæ poteſtatis non tantam eſſe, vt in ijs, quæ expreſſo Dei verbo prohibita ſunt aut præcepta, Pontifex diſpenſare vllo modo poſſit (quo axiomate Bellarminus præcipuè nititur, dum vult oſtendere. *Papam non poſſe ſubijcere ſeipſum ſententiæ coactiuæ Conciliorum*: [e] *Papæ poteſtas ſuper omnes, eſt de iure diuino*, inquit, *at*

[e] *Lib. 2. cap. 18. de Concil.*

non poteſt Papa diſpenſare in iure diuino) nihil mirari oportet, ſi mandata diuina de Rege timendo & honorando, multorum ſubditorum animis ita inſideant, vt nullum contrarijs præceptis locum præbeant, ſed omnino in id incumbant, ne aduerſantibus Pontificum edictis, abſolutorijs ſimul & prohibitorijs, in ea re mos geratur. Sæpe mihi à Magnatibus, & viris minimè malis dictum eſt, præceptum illud diuinum de Regibus honorandis, tanti apud ſe eſſe, & tam altas in animum radices egiſſe, vt nullis bullis & indulgentijs contrarijs, leuari ſe poſſe conſcientiæ faſce & ſcrupulo, atq; in interiore homine ſecuros eſſe, ſibi perſuadeant: quo minus tam clarum & manifeſtum iuris naturalis, & diuini mandatum exequantur, & promiſſum ac debitum ſuo Principi obſequium præſtent. Atq; hæc quidem cauſa eſt, cur pauci de Nobilitate ab Henrico IIII. Imp. nulli à Philippo Pulchro, nulli item à Ludouico XII. Gall. Regibus, propter Bullas & cēſuras Pontificias, depoſitionis ſententiā continentes, defecerunt. Nam, ne quà erremus, tenendum eſt, Apoſtolicæ poteſtatis plenitudinem, eam tantùm poteſtatē complecti, quam Dominus Ieſus Dei filius, cùm in hoc

mundo verſaretur, vt homo inter homines habere voluit; & eatenus Papam referre nobis Chriſtum, & eius eſſe Vicarium (vti ſuprà ex eruditiſſimi Bellarmini doctrina oſtendimus) non autem poteſtatem illam, quam vt Dei filius, Deus ipſe Patri æqualis ab æterno habuit, & diuinitatis ſuæ omnipotentiæ reſeruauit: de qua ait, data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra [f].

[f] Matth. vlt.

Quanquam video quoſdam vſqueadeo ineptire, aut potius inſanire, vt hanc omnipotentiam Pontifici etiam tributam aſſerant; eiq; probando inſigne vanitatis ſuæ argumentum hoc modo contexant. *Chriſtus commiſit ſummo Pontifici vices ſuas, vt habetur Matth. 16. cap. & 24. q. 1. can. quodcunq;. Sed Chriſto data erat omnis poteſtas in cœlo & in terra. Math. 28. Ergo ſummus Pontifex, qui eſt eius Vicarius, habet hanc poteſtatem. extra de tranſlat. cap. quanto.* Ita Petrus Bertrandus in ſuis additionibus ad gloſſ. extrauag. Vnam ſanctam. de maior. & obed. qui & hoc præterea auſus eſt addere, quod parum à blaſphemia abeſt. *Nam non videretur Dominus diſcretus fuiſſe (vt cum reuerentia eius loquar) niſi vnicum poſt ſe talem reliquiſſet, qui hæc omnia poſſet.* Eratne huic homini cerebrum?

Non mirum ſi Io. Gerſon dixerit *puſillos*, hoc eſt, Chriſtianos ſimplices & ignaros, ab eiuſmodi gloſſatoribus & poſtillatoribus imperitis deceptos, *æſtimare Papam vnum Deum qui habet poteſtatem omnem in cœlo & in terra.* certè tales adulatores iudicium & mores multorum Pontificum corruperunt. Non mirum etiam, ſi Pius V. Pontifex, Martino Aſpilenetæ dixerit, *iuriſconſultos* (Canoniſtas opinor intellexit) *ſolitos eſſe plus ſatis poteſtatis tribuere Papæ* [g]. De quibus Ioan. De Turre cremata, [h] *mirum eſt*, inquit, *quod ſummi Pontifices loquantur moderatè de poteſtate eis data: & quidam doctorculi, ſine aliquo vero fundamento, volunt adulando eos quaſi æquiparare Deo.* quò pertinet, quod ſcribit Cardinalis de Cuſa, vir in omni Philoſophia diuina & humana, atq; etiam in hiſtorijs apprimè verſatus, quoſdam nempe ſcriptores *volentes Romanam ſedem omni laude dignam, plus quam Eccleſiæ ſanctæ expedit, & decet, exaltare, fundare ſe in ſcriptis apocryphis.* atq; ita Papas populoſq; decipere.

g *Nauarr. in comme. can. nō licet Papæ. 12. q. 2.*

h *In Can. cōiunctiones. 35. q. 2.*

Cap. XXVIII.

ERror autem iſtorum hominum, quo poteſtatem omnem, & diuinam & huma-

Digitized by Google

nam, Papæ tribuunt, partim ex ſcriptis apocryphis, vt dictum eſt; partim ex reſcriptis quibuſdã Pontificijs, obſcurius paulò quàm oportuit conceptis, & malè ad literam, vt aiunt, intellectis, creatus eſt. Nam vt verè dicam, nihil nudis & meris Canoniſtis imperitius: quod non de humaniorum literarum cognitione, & ſermonis proprietate intelligi tantùm volo: ferẽda quippe in illis eiuſmodi ignorantia eſt, tanquam commune ſeculi illius quo ſcripſerunt malum: ſed de artis etiam quam profitentur ſcientia, quam infinitis diſtinctionum & opinionum varietatibus obſcurarũt. Maxima enim ipſorum pars in Canonibus & Conſtitutionibus Pontificijs hærebant, nullum aut perexiguum extrinſecus adiumentum ex Theologia, & alijs ſcientijs, vt oportuit, quærentes. Reſcripta illa de quibus loquor, & quæ hominibus iſtis errorem crearunt, extant ſub titulo, *de tranſlatione Epiſcopi.* [a] in quibus Innocentius III. comparat Matrimonium ſpirituale, quod contrahitur inter Epiſcopum & Eccleſiam, cum Matrimonio carnali, quod eſt inter virum & mulierẽ; primum in eo, quod quemadmodum carnale matrimonium ſumit initium à ſponſalibus, & fit ratum per nuptias,

[a] *Cap.* 2. 3. *&* 4.

& conſummatum per corporum commiſtionem: *ſic & ſpirituale fœdus coniugij, quod eſt inter Epiſcopum & Eccleſiam, in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in conſecratione intelligitur conſummatum.* Deinde in eo, quòd ſententia Domini & Saluatoris in Euangelio: *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*; de vtroq; Matrimonio, tam carnali quam ſpirituali intelligenda ſit. *Cum ergo fortius ſit ſpirituale vinculum quàm carnale*, inquit, *dubitari non debet, quin Omnipotens Deus ſpirituale coniugium, quod eſt inter Epiſcopum & Eccleſiam, ſuo tantùm iudicio reſeruauerit diſſoluendum, qui diſſolutionem etiam carnalis coniugij, quod eſt inter virum & fœminam, ſuo tantùm iudicio reſeruauit, præcipiens, vt quos Deus coniunxit, homo non ſeparet*: & rurſus, *Sicut legitimi Matrimonij vinculum, quod eſt inter virum & vxorem, homo diſſoluere nequit, Domino dicente in Euangelio;* [b] *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet: ſic & ſpirituale fœdus coniugij, quod eſt inter Epiſcopum & Eccleſiam, ſine illius authoritate ſolui non poteſt, qui ſucceſſor eſt Petri, & vicarius Ieſu-Chriſti.* b *Mat.* 19.

Ac ne quis obijceret, Si Deus vtriuſq; coniugij, tam carnalis quàm ſpiritualis diſſoluti-

onem ſuo tantùm iudicio reſeruauit,& vinculum ſpirituale fortius ſit quàm carnale; quî fieri poteſt, vt ſummus Pontifex, quem conſtat hominem eſſe, vinculum illud ſpirituale poſſit diſſoluere? reſpondet ibi Innocentius, id ea ratione fieri, quod non humana ſed diuina poteſtate ſeparentur, qui authoritate Romani Pontificis, *per tranſlationem, depoſitionem, aut ceßionem, ab Eccleſia remouentur. Non enim homo*, inquit, *ſed Deus ſeparat, quos Romanus Pontifex (qui non puri hominis, ſed veri Dei vicem gerit in terris) Eccleſiarum neceßitate vel vtilitate penſata, non humana ſed diuina potius authoritate diſſoluit.*

Hæc illa ſunt, quibus homines iſti in præcipitem errorem deferuntur; vt quicquid à Papa fiat, à Deo factum eſſe putent: quod verba nimirum Innocētij hunc ſenſum præ ſe ferant. Nullus eſt, fateor, in iure Pontificio locus, verbis quidem planior & apertior, intellectu autem difficilior: adeò vt in eo explicando, interpretum omnium ingenia concidant. Nam quid magis intelligenter, planè, & perſpicuè dici poteſt, quàm *Non hominem ſed Deum ſeparare, quos Romanus Pontifex ſeparat ſeu diſſoluit?* aut quid

cui magis conſequens, quàm hoc illi, *Romanum ergo Pontificem poſſe diſſoluere matrimonium inter coniuges carnali copula conſummatum?* qua concluſione tamen nihil falſius, ac proinde illud ex quo ſequitur, falſum eſſe fatendum eſt: quandoquidem ſequi falſum ex vero nunquam poteſt. Quod cùm animaduertiſſet Hoſtienſis, cùm inquam rationem illam tam alienam perpendiſſet: [c] *Sed illa ratio*, inquit, *non eſt ſufficiens, ſalua authoritate & reuerentia reddentis, niſi aliter intelligatur: quia ſecundum illam ſequeretur, quod etiam matrimonium carnale diuidere poſſet authoritate ſua.* At Hoſtienſis tamen non aperit nobis quomodo aliter intelligi debeat: nec poteſt ſe inde extricare, vt ſalua veritate ſententiam ſuſtineat. Nam quod arbitratur eam intelligi poſſe de matrimonio carnali, *quod*, vt ille ait, *ante carnis copulam communi diſſenſu, authoritate Papæ interueniente, diſſolui poſſit: arg. cap. 2. & cap. ex publico. de conuerſ. coniugat.* Illa certè interpretatio omni prorſus authoritate & ratione deficitur. Nam quod attinet ad reſcripta ab eo allegata, & ſiqua ſunt ſimilia, de illa matrimonij diſſolutione loquuntur, quæ fit per electionem religionis, & Monaſterij ingreſ-

c *In ſumma de elect. nu. 25*

ſum alterius coniugis, antequam corpora nuptialis thori amplexibus commiſta ſint, quo caſu nihil authoritatis Papæ interuentu, aut diſpenſatione Pontificia opus eſt; quin mero iure, & communi legis auxilio muniti ſunt, qui eo modo quærunt ſibi ſeparationem, & matrimonium dirimunt.[d] At matrimonium ratum & nondum conſummatum dirimi poſſe ex alia cauſa, communi partium diſſenſu, per Papæ authoritatem, cōſtanter cum doctiſſimis Theologis negādum eſt. Corporū enim coniunctio & commixtio, nihil quicquā ſubſtantiæ & οὐσίας, ſiue eſſentiæ matrimonij, aut addit, aut adimit: quippe forma matrimonij conſiſtit, in indiuiduæ animorum coniunctionis & conſenſus declaratione, qua ſe inuicem, alter alteri, mutuò tradunt. Liberorum verò procreatio, & eius cauſa concubitus, non ad conſtitutionem matrimonij refertur, ſed ad finem [e]. Hinc ab ethnicis dictum eſt, *nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit* [f]. idq; ſacris canonibus & conſtitutionibus confirmatur.[g] alioqui certè primum illud matrimonium, quod Deus in Paradiſo inſtituit, matrimonium non fuit, donec coniuges inde deiecti, liberis operam darę cœperunt; quo

d *Cap. ex parte.14. §. nos tamen, & d. cap. 2. de conuerſ. coniugat.*

e *D. Thom. 3. q. 29. art 2. in cōcluſ.*

f *L. nuptias D. de reg. iur.*

g *Can. ſufficiat. can. cùm initiatur. 27. q. 2. cap. cùm locum. de ſponſ. & matr.*

quo quid abſurdius? Adhæc nulla Eccleſiæ conſtitutio aut traditio, nulla Patrum authoritas, nulla Pontificis Epiſtola Decretalis, nulla deniq; ratio certa & ſolida reperitur, quæ matrimonium ratum, licet non conſummatum, ab illa Saluatoris ſententia excipiat, *quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.* ac ne excipere quidem poſſit, niſi prius conſtet eos qui Sacramento matrimonii, in facie Eccleſiæ contracti, copulantur, non eſſe à Deo coniunctos.

Sed eſt, in hac re, ſicut in cæteris, tanta interpretum quorundam iuris Pōtificii, ſeu inſcitia, ſeu blanditia, vt non ſolum matrimonium ratum & nondum conſummatū, contra communem Theologorum ſententiā, ſed etiam matrimonium ratum & carnali copula conſummatum, à Pontifice, perinde atq; à deo, diſſolui poſſe, non vereantur aſſerere: h quod ſi verum eſſet, quàm infirmum matrimonii vinculum futurum ſit inter eos, qui gratia & authoritate apud Pontificem pollent, aut alioqui occæcatū cupiditate pecuniarum largitionibus poſſunt corrumpere, aliis iudicandū relinquo. Non eſt autem quod ſuperioribus Innocētii reſcriptis ſententiam ſuam firmauiſſe po

h *Vide Couarruuiam de matrim. part. 2. §. 4. vbi id notat & reprehendit.*

ſſe xiſtimẽt: cum Pontifex ille alibi expreſſe dicat,¹ matrimonium inter legitimas perſonas, verbis de præſenti, *contractum, in nullo caſu poſſe diſſolui, niſi antequam matrimonium ſit per carnalem copulam conſummatum,* alter coniugum ad religionem tranſeat. neq; enim credibile eſt, tam doctum piumq; Põtificem, aut ſui tam ſubito oblitũ fuiſſe, aut ſcientem prudentem, tam pugnantes & diſſentientes ſententias euulgaſſe. alius ergo reſcriptorum Innocentij ſenſus quærendus eſt.

¹ *Cap. ex parte 14. § nos autem. & §. nos tamen. de conuerſ. cõiugat*

Cap. XXIX.

QVod ſi quis meam de illis ſententiam & interpretationem quæritet: haud verebor, vt in re obſcuriſſima, dicere, ſubſiſto: exiſtimare me tamen pugnã in iis eſſe ῥητοῦ καὶ διανοίας, mentem ſcilicet optimi Pontificis, & ſenſum verborum, inter ſe diſcrepare, quod in aliorum legiſlatorum ſcriptis ſæpe contingit, cum aut verbis exprimendę cogitationi minus aptis vtũtur, aut ad perſpicuitatem & integritatem conſtitutionis particulam aliquam neceſſariam, aut exceptionem omittunt. Nam alioqui non eſt veriſimile, cum qui negat Papam poſſe li-

centiam monacho indulgere, vt proprietatem rerum habeat vel vxorem, velle affirmare *P*apam poſſe coniugij ſacramentum, matrimonium inquam ratum & conſummatum diſſoluere. Quid ergo rei eſt? Dicã quod ſentio. Animaduerti equidem Innocentium ita doctrinam ſuam in illis reſcriptis ſubtiliter temperaſſe, vt quamuis vtrũque coniugium inter ſe componat & comparet in hoc, quòd Dei ſolius iudicio diſſoluantur: tamen vbi de poteſtate ſummi Põtificis, & Vicarij *Ieſu Chriſti*, loquitur, non amplius ea coniungit, nec matrimonii carnalis mentionem facit, ſed tantùm ſpiritualis, quod non cenſetur ab homine ſeparari, ſed à Deo ipſo tunc cùm illud Rom. Pontifex *Eccleſiarum neceſſitate vel vtilitate penſata, non humana, ſed diuina potius authoritate, per tranſlationem, depoſitionem, aut ceſſionem, diſſoluit*, quo ſilentio, & prętermiſſione carnalis matrimonii, ſatis innuit illud à matrimonio ſpirituali, in ratione ſeparationis differre, & tacitè excipi: vt Pontificalis authoritas ad eius diſſolutionem non extẽdatur. quaſi expreſſus hoc modo dixiſſet, Deus ſuo iudicio tã carnalis quàm ſpiritualis matrimonii diſſolutionem reſeruauit. Spirituale

tamen Romanus Pontifex, qui Chriſti Vicarius & Petri ſucceſſor eſt, *Eccleſiarum neceßitate vel vtilitate, &c.* ſoluere poteſt: quod cũ facit, *non homo ſed Deus ſeparat*, cuius vicem Papa in terris gerit. Cur autẽ Põtifex ſpirituale coniugium ſoluere, & non item carnale poſſit, euidens atque in prõptu ratio eſt quòd ſpirituale nimirum per ſe, & omni ex parte, ad Eccleſiæ ordinationem, regimen, & œconomiam pertineat, quam Chriſtus totam Petro & eius ſucceſſoribus cõmendauit, itaque non poteſt non videri conceſſiſſe illis hanc ſpiritualis coniugii diſſoluendi poteſtatẽ, cùm ſine ea, munus ſibi commiſſum exequi & expedire nõ poſſent. a ac proinde quicquid ipſi Pontifices, tanquam Hierarchæ de ſingulis Eccleſiæ rebus ac perſonis diſponunt, decernũtque, id Deũ, qui hanc illis diſpenſationẽ & procurationem nominatim commiſit, diſponere ac decernere credendũ eſt.

At matrimonium carnale, non ad ordinationem Eccleſiæ, ſed tantùm ad procreationem ſobolis inſtitutum eſt b: ob eamque cauſam dicitur eſſe iuris naturalis c, & gentium nationumque omniũ commune: nec alia ratione ad Eccleſię notionem pertinet,

a *L. 2. D. de iuriſd. L. Si itor. D. de ſeruit. L. 3. §. qui habet. D. de ſeruit. præd. ruſtic. cap. 5. de offic. iud. dele.*

b *Aug. li. 14. de ciuit. Dei ca. 18. Thom 2. 2. q. 154. art. 2.*

c *L. 1. §. ius naturale. D. de Iuſt. & iur.*

quàm quod in noua lege ſacramentum ſit, Dei & animæ, Chriſtiq; & Eccleſiæ coniunctionis myſterium continens, & ideo nihil neceſſe fuit, eius ſoluendi facultatem, libertatemq; Petro & eius ſucceſſoribus permittere. Sat habent proſpicere & iudicare, an ſit matrimonium, vt ſciant an ſit ſacramentum. Quamus igitur *P*ontifex in matrimonio contrahendo plurimum poſſit, omniũ ſcilicet impedimentorum, quæ ex iure poſitiuo & eccleſiaſticis conſtitutionibus oriũtur, gratiam facere: atq; efficere vt ritè & rectè contrahatur, quod alias non eſſet legitimum & ratum: tamen vbi vel iure communi permittẽte, vel papa in prohibitis diſpenſante, ſemel contractum eſt, nullam vlla ex cauſa habet eius ralaxandi ſeparandique poteſtatem. Nec ad rem pertinet, quod ſæpe in foro & iudiciis eccleſiaſticis, ſeparationẽ fieri videamus earum perſonarum, quæ diu ſub iugalis vinculi ſpe & ſpecie cõuixerunt Non enim Papa eo caſu, neq; iudex authoritate Papæ, matrimonium aliquod diſſoluit: ſed matrimonium quod de facto contractum erat & matrimonium eſſe falso credebatur, non fuiſſe matrimonium ſententia ſua declarat & perſonis non legitime

Digitized by Google

coniunctis, quòd cubilia ſociare ſine ſcelere nequeant, à ſe abſcedere, & ſolita conſuetudine abſtinere præcipit. Hoc autē nō eſt ſoluere matrimonium, aut perſonas legitimè coniunctas, quoad vinculum, ſeparare. Ex quo patet tam Innocentium interpretē, qui quartus poſtea eius nominis Pontifex fuit, quàm Io. Andr. qui fons & tuba iuris Canonici vocatur, ineptiſſimè partem iſtā reſcripti Innocentij III. eſſe interpretatos, *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. ſua authoritate,* inquiunt: *non autem ſeparat homo carnale matrimonium, cûm epiſcopus, vel etiam archidiaconus, per conſtitutiones Papæ diſſoluit, ſed ipſe Deus cuius authoritate factæ ſūt.* quaſi vero per conſtitutiones Papæ diſſolui poſſit matrimonium? poſſunt certè conſtitutiones Papæ impedire, ne matrimonium inter certas perſonas iure contrahatur; & efficere vt ſit nullum, quod contra illarum diſpoſitionem contractum eſt. At iure contractum diſtrahere, & eius vinculum dirimere ac diſſoluere, nulla neq; Eccleſiæ neq; Papæ conſtitutio poteſt. alioqui malè Apoſtolus, *mulier alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit. quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt*[d]. male inquam, mortis tantùm mē-

d 1. Corin. 7.

Digitized by Google

tionem fecit, ſi alio modo, per conſtitutiones ſcilicet pontificias, ſoluto matrimonio liberari poſſit. Quæ cum ita ſint, tempus nunc eſt ab hoc diuerticulo, in quod nimia Doctorum quorundam aſſentatio & ignorantia nos compulit, ad eam viam vnde ſumus digreſſi repedare.

Cap. XXX.

POſitum iam hoc eſt, & omnium de rebus diuinis recte iudicantium conſenſione firmatum, papam non poſſe alicui gratiam facere iuris naturalis & diuini, ſiue, vt vulgo nunc loquimur, contra ius naturale & diuinum diſpenſare: & concedere vt impune fiat, quod Deus & Natura vetarunt: aut prohibere ne fiat quod deus fieri expreſſe imperauit: idque non ſolū Theologi, ſed etiam melioris notæ Canoniſtæ aſſeueranter concludunt. Hoc igitur illud eſt axioma certiſſimum, circa quod toti⁹ huius diſputationis cardo vertitur, & ex quo pēdet vera ſolutio eius argumenti, quod ex Bellarmino tranſcripſimus in principio capitis vigeſimi, ſupra. Admittimus quidem eius propoſitionem, P*aſtori* ſcilicet *neceſſa*

riam eſſe poteſtatem circa lupos, vt eos arceat omni ratione qua poteſt. Admittimus & aſſumptionem. *Lupos nimirum qui Eccleſiam Dei vaſtant, eſſe hæreticos* ex quibus concludit hoc modo. *Ergo ſi pontifex aliquis ex oue aut ariete fiat lupus, id eſt, ex Chriſtiano fiat hæreticus, poterit paſtor Eccleſiæ eum arcere per excommunicationem, & ſimul iubere populo, ne eum ſequantur, ac proinde priuare eum dominio in ſubditos.* Vitioſa collectio; cuius loco in bona dialectica reponendum eſt. *Ergo ſi Princeps aliquis ex oue aut ariete fiat lupus, poterit paſtor Eccleſiæ eum arcere omni ratione qua poteſt.* Hoc enim ex propoſitis rectè efficitur, & ideo iis conceſſis, negari non poteſt. Hoc totum igitur verum eſt, & notum cõcedimus: ſed iſtis tamen minime cohæret aut conſequens eſt, id quod annéctit. *Paſtorem* ſcilicet *poſſe iubere populo. &c.* Nam poſſe, vel non poſſe, vbi de iure & ęquitate diſputatur, non de mero facto, ſiue de poteſtate quæ facti eſt, ſed de poteſtate quæ iure permiſſa eſt, quæque iuri & rationi congruit intelligi debet: vt dicatur pontifex hoc caſu, id poſſe, quod iure atq; honeſtè poteſt[a]. Atque ita res eo redit, vt cogamur inquirere, an pontifex, de Apoſtoli-

[a] *L. filius* 15 *D de condit inſtitut.*

eæ poteſtatis plenitudine, vt loquuntur poſ ſit imperare & præcipere ſubditis, ne Principis ſui *monitis, mandatis, legibus, ſub pœna anathematis audeant obedire*, & ſi de facto id iuſſerit, an ſubditi teneantur præcepto eiuſmodi Pontificio parere. Nullum certè, vt principio admonui, pro affirmatiua parte argumentum efficax, vel ipſemet excogitare, vel ab alio excogitatum & propoſitum comperire, hactenus potui. pars vero contraria validiſſimè ſuſtentatur fundamento illo, quid iamiam retulimus. *P*apam videlicet nō poſſe vllo modo contra ius naturale & diuinum diſpenſare ex quo argumentum vt videtur firmiſſimum, hac ratiocinandi forma concluditur.

*S*ummus Pōtifex nihil præcipere vel diſpenſare poteſt contra ius naturale & diuinum.

Atqui ſubiectio & obedientia Principibus & ſuperioribus debita, eſt de iure naturali & diuino.

Ergo ſummus *P*ōtifex contra eam nihil pręcipere vel diſpenſare poteſt. & per conſequens non poteſt præcipere ſubditis, ne principi ſuo temporali obediant in eo, in quo *P*rinceps eſt ſuperior

Digitized by Google

& ſi de facto præceperit, licebit ſubditis ei, tanquam extra territorium ius dicenti, impunè non parere.

Vtrumq; propoſitum eſt certo certius, ex quibus concluſio neceſſaria conſecutione inducitur. Qui huius argumenti vim eneruauerit, is magnam mecum gratiam inibit. ego mehercle, vt ingenii mei tenuitatem ingenuè fatear, nō ſatis perſpicio qua poſſit ſolida ratione elidi. Nam etſi dicat aliquis, obedientiam ſuperiori debitā prohiberi & impediri poſſe, ab eo qui eſt illo ſuperiore ſuperior; & Papam quidem, qui Chriſtianorum omnium pater eſt, omnibus Regibus & Principibus Chriſtianis, hoc ipſo quod pater eſt, eſſe ſuperiorem: ac proinde eum poſſe iure ſuo prohibere, & impedire, ne ſubditi promiſſam Principi reuerentiam & obedientiam exhibeant: nihil quicquam hoc fucato argumento efficiet, quod ſuperiori concluſioni cōtrariæ officiat. Quandoquidem hoc quod dicitur, obedientiam ſuperiori debitam minui, impediri, vel tolli poſſe, mandato eius qui eſt illo ſuperiore ſuperior: id tunc ſolùm verum eſt cum is qui prohibet eſt ſuperior in eadem poteſtatis & vt ita loquar ſuperioritatis ſpe-

cie,ſiue in iiſdem rebus, in quibus debetur obedientia. Veluti exempli gratia, Rex poteſt militiæ ſuæ Pręfecto imperium abrogare, & præcipere ne exercitus ei amplius obtemperet: poteſt & Præfectus ex cauſa præcipere ne tribuno, & tribunus ne centurioni, & centurio ne decurioni miles pareat: quia omnes in eadem re, in regimine, inquam, & diſciplina militari, ſed alij alijs, ſecundùm ordinem dignitatis ſuperiores ſunt. Idem de ordinibus cæleſtis militię, & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ eſt. At verò obedientia ſubditorum erga Principē, de qua loquimur conſiſtit in rebus temporalibus, in quibus ipſimet Pontifices fatentur, neminem eſſe principe ſuperiorem b. Quod ſi nemo ei in tēporalibus ſuperior eſt, ſequitur profectò, neminem eſſe, qui prohibere vel impedire poſſit ſubiectionē & obediētiam quæ à ſuis ſubditis in temporalibus illi debetur.

Oſtendi ſuprà, has poteſtates, ſpiritualē & temporalem, ita eſſe diſtinctas, vt neutra alteri, quatenus talis eſt, aut dominetur, aut pareat. Nec audiendos eſſe qui ad iſtas diſtinctionum & ſubtiliatum latebras, ſeu potius captionum laqueos, *directè & indirectè*, confugiunt. Nam certum eſt, eum

habere ſuperiorem in temporalibus, cui alius quouis modo imperare temporalia poteſt, ſiue qui ab alio in temporalibus iudicari directè vel indirectè poteſt: quippe iudicium redditur etiam in inuitum[c], & nemo niſi à ſuperiore iudicatur. *quia par in parem non habet imperium*[d]. Et vero quantum ad effectum, & exitũ rei attinet, nihil prorſus intereſt, vtrum quis *directè an indirectè* imperium & poteſtatem in alium obtineat. illis enim verbis, *directè & indirectè*, ſeu mauis, *directè & obliquè*, differentia tantùm in modo & via, ſeu ordine adipiſcẽdæ poteſtatis, non autem in eius exercendæ & exequendæ libertate, vi, & effectu, nobis proponitur. Sed per Deum immortalem, quid dici poteſt abſurdius, aut ſecum magis pugnans, quàm Regem non habere aliquẽ ſuperiorem in temporalibus[e], *ſed liberum eſſe à vinculis delictorum, nec vllis ad pœnam vocari legibus*[f], quod tota ſemper antiquitas, totáq; Eccleſia tenuit: & Papam ex cauſa, ſiue aliquo modo, hoc eſt, indirectè, eſſe in temporalibus Rege ſuperiorem, & eũ pœnis temporalibus, regno ſcilicet atque imperio, imò & morte poſſe multare? Nã poſtquã à Papa de ſolio deiectus eſt, atque inter

c L. *inter ſtipulãtem.* 83. § 1. *D. de verb. obl.*
d *L. 4. De de recept. qui arbitr. l. ille à quo § tempeſtiuũ. D. ad Sc. Treb.*

e *D. cap. per venerabilẽ.*
f *S. Ambroſ. in Apolog. Dauid.*

priuatos conſtitutus, quid ſupereſt, niſi vt exitum inuidiæ ferat, & aut celeri fuga ſalutem quærat, miſeramq; procul patriâ vitam degat: aut ſi eo ſibi modo non proſpexerit, mox publici iudicij reum carcer, vel carnifex excipiat. Ineſt autem in hac poteſtate, quam iſti homines tribuunt Pontifici indirectè, ſumma, ſoluta, & impunita bonos & immerentes Reges opprimendi, atque tyrannidem exercendi libertas. Nam in primis ſtatuunt, *Pontificis eſſe iudicare, Regem eſſe deponendũ vel non deponendũ.* Deinde ab ipſius iudicio nullam eſſe prouocationem, *quòd ſolus ipſe omnes iudices, & à nemine iudicetur.* Atque ita in maleuoli Papę voluntate ſitum eſſet, quoties Regem aliquem, quamlibet bonum, priuato odio cõſectatur, aliquam indirectæ poteſtatis cauſam prętexere, vt eum regno exuat, & priuatum ex Principe reddat. Quod equidem hic non dicerem, (neque enim tam malè ominari de ſanctę ſedis Rectoribus vellem) niſi id à Pontificibus quibuſdam, reverâ factitatum eſſe, ſuperioribus ſeculis, omnes intelligerent: Et necdum tempus vitam longæui hominis ſuperarit, ex quo Iulius II. Ioanni Nauarræ Regi, nullius ſceleris

conſcio aut conuicto, ſed ſolum quòd Ludouico Francorum Regi fauiſſet regnũ per Ferdinandum Aragonium hoc Pontificiæ authoritatis prætextu, impiè atq; iniuſtè eripuit. Quod ſi talia facere, nõ eſt eſſe ſuperiorem in temporalibus, diſcere libenter ab iſtis Magiſtris cupio, quid ſit eſſe ſuperiorem? Vnum ſcio (ſi vera eſt hæc illorum ſẽtentia) Papã plus poſſe aduerſus Reges indirectè quàm ſi directè imperiũ in eos obtineret. qua de re ſuprà g nonnihil diximus.

g *Cap.12.*

Reſponſio populi ad Pontificem iubentem deficere à Rege.

Si igitur ſummus Pontifex, *de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine*, populum à Regis obſequio prohibere, decreto ſuo, ſiue Bulla præcipere conetur. An non ſtatim populus vniuerſus, aut ſinguli de populo poſſint, Pontifici reſpondere; pater ſancte, nequaquam es Rege noſtro in temporalibus ſuperior: eoq; non potes obſequium tẽporale quod nos illi pręſtamus, impedire. Cur nos facere prohibes, quod Deus nos facere imperat? An quia tuũ eſt, voluntatem Dei in lege diuina & Scripturis comprehenſam interpretari? At non eſt tamẽ illa interpretatio adhibenda, quæ legem penitus euacuet, & mandatum omnino deſtruat ac diſſoluat. Si quid dubij aut obſcuri eſt in lege

diuina, ad ſedem Petri, id eſt, ad ſedem quam tu nūc tenes, interpretationis veritatem accepturi confugimus: quod autem per ſe clarum eſt & perſpicuum, id nulla interpretationis luce indiget. Cum itaq; dominus & Saluator noſter iubeat nos *reddere Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & quæ ſunt Dei, Deo*: & deinde per Apoſtolum, *principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, & dicto obedire*: Tuum eſt nobis declarare quæ ſunt Cæſaris, id eſt, quæ à nobis Regi noſtro debentur, & quæ ſunt Dei: vt ſua vtique reddamus: & in ea rerum diſtinctione vocem tuam libenter audiemus. At cùm dicis, noli te quicqum Cæſari, ſiue principali veſtro reddere, cōtradicis Chriſto, ac proinde vocem tuam non audimus. Fatemur quidem & profitemur, Sanctitatis tuæ expoſitioni atq, interpretationi in legis diuinæ obſeruationi locum eſſe: ſedem non admitti aſſerimus, quæ facit vt ius naturale & diuinum ſit ludibrio, & pœnitus contēnatur. Veluti, ne à re qua de agitur aberremus: Iubemur principibus & poteſtatib⁹ obedire: tuas in huius mandati obſeruatione explicationes & reſtriction es, quæ modo mandatum ipſum non extinguunt, tanquam filii obedië-

tes libenter amplectimur. Veluti cum nullam inde obligationem parẽdi Regibus oriri dicas, niſi in iis quæ ad temporalẽ ipſorum iuriſdictionem pertinent. ſpiritualia omnia Vicario chriſti, atq; Eccleſiæ reſeruanda eſſe. Item cum admones; non eſſe Regi obediendum in eo, quod contra ius diuinũ vel naturale imperat, aut quod alio qui bonis moribus aduerſatur. At, quando ſimpliciter & abſolutè pręcipis, *ne Principi noſtro legitimo, eiuſue monitis, mandatis, & legibus, vllomodo obediamus*: precepto tuo parere non poſſumus, quia hoc non eſt mãdatum Dei interpretari, quod Sanctitati tuæ conceditur: ſed penitus antiquare & abrogare, quod nullo modo potes. chriſtus cũ claues regni cæleſtis Petro tradidit, non dedit ei poteſtatem *faciendi de peccato non peccatum*[h] Nos igitur communem Canoniſtarum doctrinã in hac parte ſequemur, qui tradunt, *mandato papæ non eſſe parendũ, ſi vel iniuſtum ſit, vel ex eo multa mala, ſeu ſcandalum veriſimiliter eſt futurum, aut turbatio ſtatus Eccleſiæ, & reipublicæ Chriſtianæ oritura*[i]: & ideo *ſi papa mandaret religioſis aliquid, quod eſſet contra ſubſtantiam ordinis*: id eſt, *quod repugnaret regulæ ab iis profeſſæ*

(vt

h *Felin. in cap. ſi quando, nu. 4. de reſcript.*

i *Innoc. in c. qinm. de ſe 44 [illegible] excõm. Panor. inncat cum teneamur. 6. de praben.*

(vt interpretatur Felinus in cap.accepimus de fid.inſtrum.& cap.ſi quando.dereſcript) *non tenentur ei obedire*, vt idem Innocentius [k] alibi docet: quem refert & ſequitur Martinus de Caraziis in tractatu de Principibus, quæſtione 408.& Felinus in d. cap. ſi quando.&d.cap accepimus, Quanto igitur minus debent Regum ſubditi, pontificum eos ab obedientia, iure diuino & naturali, Regi ſuo debita, & arctiſſimo iuriſiurandi fœdere ſancita, retrahere conantem audire? Si ob eam cauſam nos iubes Regis noſtri iugum abiicere, quod per obedientiam illi exhibitam ſpirituale bonū impediatur: reſpondemus: id quicquid eſt mali, ex quodam accidente euenire, ſiue per accidens fieri. malum enim ex bono, aut bonum ex malo, per ſe oriri non poteſt. Accidens autem illud dolenter ferimus, ſed impedire non poſſumus. Nos officium Regi debitum Dei iuſſu perſoluimus. & *ſecundum patientiam boni operis, gloriam, honorem, & incorruptionem quærimus.* [l] Ille ſi debito ſibi obſequio, & tanto Dei beneficio abutatur, Deum ſupra ſe iudicem & vindicem acerrimum ſentiet. Nobis nō licet officium deſerere, & dei mandatum præterire, vt bonum

k *In cap. re Dei. 43. de Simon.*

l *Rom. 2.*

Digitized by Google

inde quantumuis magnum cõſequatur ne-
m Rom. 3. eam, quam Apoſtolus nũciat [m], damnatio-
nẽ nobis ipſis acquiramus. Qui iubet nos Regibus obedire & reddere Cæſari quæ sũt Cæſaris, nullum bonos inter & malos Principes diſtinctionẽ facit, ac proinde nec nos diſtinguere debemus. [n] Si, vt doce B. Auguſtinus. *is qui cõtinentiam Deo vouerit, nullo modo debet iſta compenſatione peccare, vt ideo credat vxorem ſibi eſſe ducendam, quia promiſit quæ nuptias eius appetit, futuram ſe eſſe Chriſtianem* atq; ita *acquirat Chriſto animam in morte infidelitatis poſitæ fœminæ, quæ parata eſt, ſi huic nupſerit, fieri Chriſtiana.* Qua nos apud Deum excuſatione vtemur, ſi vt ſperatum aliquod bonum eueniat, iuriſiurandi religionem & fidem violemus Deo Regique noſtro datam; Nihil enim anima pretioſius, pro qua Dominus & Saluator mori dignatus eſt. Si ergo vt eam Chriſto lucremur, peccare non liceat, eccuius rei cauſa peccandum?

n L. de pretio. D. de publ. in rem act.

Quod autem præterea dicis, te nos ab hui⁹ officii vinculo abſoluere, atq; abſolutos declarare: id non omnem conſcientiis noſtris ſcrupulum adimit, ſed animi pendere, ac dubitare magis de tua poteſtate facit

Digitized by Google

quòd ſciamus præceptum, cuius tu nobis gratiam te facturum promittis, Dei & naturæ lege eſſe ſancitum: Sanctitatem verò tuam non poſſe, ne quidem de plenitudine poteſtatis, legis naturalis & diuini gratiam cuiquam facere. Tibi igitur in ſpiritualibus, Regi in temporalibus obſequemur. Vtrũq; Deus iubet, vtrũq; præſtabimus. Minas denique, quas mandato inſeris, miramur quidem, & ex parte metuimus: ſed non ita ſumus meticuloſi tamen, vt plus eas quam oportet timeamus, aut ita iis terreamur, vt metu iniuſtæ excommunicationis, iuſtũ ac iure debitũ obſequium Regi noſtro denegemus. Licet enim vulgò iactetur, omnem excõmunicationem eſſe timendam o: Scire tamen oportet, iniuſtam excommunicationem non lædere eum in quem fertur, ſed eum potius à quo fertur. p Si ideo nos anathematis mucrone ferias, quia nolumus mandatum Dei, te iubente, prætergredi, & *malum facere*: maledictio tua vertetur in benedictionem, vt quamuis ligati exterius videamur, interius ſoluti atque innocentes maneamus.

o *Can. ſententia. can. qui iuſtas.* 11 *q.* 3.

p *Can. quomodo can. illud* 11. *q.* 3. *can. certum* 24 *q.* 3.

Hæc illa ſunt, & his ſimilia, quæ tã Cleri; quàm Nobilitatis, atque adeo totius populi

Gallicani fidem erga ſuos Reges ita firmarunt, vt Pontificibus quibuſdam, enixe conantibus eos à Regum ſuorum obſequio & obedientia auocare, viriliter reſtiterint; & Bullas *P*ontificias, depoſitionis, & priuationis regni ſententiam continentes, pro nihilo duxerint, ſed nec ſe vllis propterea cēſuris Eccleſiaſticis teneri, nulliſque anathematis vel excommunicationis vinculis iuſtè inuolui poſſe haud vanè crediderũt. Equidē re vera non video, quid in ſuperiore populi reſponſione & defenſione reprehendi poſſit: niſi id illis vitio vertatur, ſatisq; ad cōtumaciā ſit, quod non quamlibet *P*apæ iuſſionem, tanquam Dei Omnipotentis voce emiſſam, omni cunctatione & æquitatis perueſtigatione remota, protinus exequantur. quod nemo vnquam ſanus, opinor, iudicabit. Cętera enim firmiſſimis demonſtrationibus, & ſolidiſſimis diuini & humani iuris rationibus, & argumentis nituntur. Dei ſcilicet mandatum eſſe, vt honos & obedientia Regibus & *P*rincipibus exhibeatur: nullo bonorũ & malorũ diſcrimine, in ea re, propoſito. Omnem Papæ poteſtatē in ſpiritualibus conſiſtere. Temporalia Regibus & Principibus ſecularibus eſſe relicta. Pa-

pam non eſſe Regibus ſuperiorem in temporalibus,ac proinde eum non poſſe illos temporalibus pœnis afficere : multoq; minus regnis atq; imperiis priuare. Poſtremò, non poſſe Papam contra ius naturale & diuinum,quo iſta ſubditis erga ſuos Principes obedientia præcipitur, vllo modo diſpenſare:atq; ob eam cauſam neq; abſoluere ſubditos ab illa obligatione, neque in non parentes ſibi legitimum obſequium prohibenti, iuſta excommunicatione animaduertere. Quę omnia ſingillatim authoritatibus,teſtimonijs,& *ineluctabilibus*,vt videtur,argumentis ſuperius concluſa ſunt.Sed ea tamen Eccleſię eſtimanda relinquam. Is enim ego ſum,qui me,meâque omnia, ſanctiſſimæ matris meæ arbitrio iudiciòque ſubmitto.

Cap. XXXI.

QVæ hactenus à nobis dicta ſunt,de ſuprema Regum & Principum in rebus tēporalibus dominatione, déque obſequio illis non denegando in omnibus quę Dei mandatis & bonis moribus non repugnāt: ea quidem,ſolemni & diuturna antiquorum Patrum , & totius Eccleſiæ obſeruatione

confirmantur. Nam quanquam maximam opportunitatem & facultatem habebāt deturbandi, & deiiciendi de ſolio malos principes Chriſtianos, à quibus erant multis priuatis publiciſque iniuriis laceſſiti, iis tamen de principatu controuerſiam nullo modo mouerunt: nullam humani obſequii particulam denegarunt. erroribus tantùm ipſorum liberé, ſapienter, & animoſè reſtiterūt. atq; ita multitudinem in officio erga Deū & Regem continentes, vtrumq; pręceptum de Deo & Rege timendo honorādòque adimplerunt. Et verò hoc præcipuū remediū eſt conſeruandi à lapſu, & reuocandi ab erratione animos: atque etiam via & ratio expeditiſſima Reges & Principes inſana hæreſi efferatos, ab immanitate ad humanitatem, ab errore ad veritatem, ab hæreſi ad fidem reducendi; eámque rationem Patres antiqui in eiuſmodi caſibus ſemper inibāt; quam ſi poſterioribus ſeculis Pontificis alij fuiſſent ſecuti, ac non ſuperbam illam & odioſam, in Reges & Imperatores, temporalem dominationem ſibi arrogaſſent, melius quàm nunc cū republica Chriſtiana ageretur, & forſitā hæreſes iſtæ, quibus nunc premimur, fuiſſent in ipſis cunabulis ſuffocatæ,

Digitized by Google

Nam & euentus rerum, in hunc diem, ſatis nocet, parum aut nihil proficere Pontifices,dum hac ſublimi, lubrica, & præcipite via incedũt ſedet ſæpius turpas, ſchiſmata,atque bella eo modo in Chriſtianis gentibus excitare, quã fidem chriſti propagare,vel Eccleſiæ vtilitatem & libertatem augere. Quàm fuerit inutilis & pernicioſus Chriſtianæ reipub Gregorij VII (qui primus pontificũ hoc iter tentauit) in Henricum IV. conatus, ſatis iam ſuperius demõſtrauit.Quis autem ignorat quam parũ profuit, imo quàm multum obfuerit Eccleſiæ Bonifacii VIII.impetus & cenſura in Philippum pulchrum:ſimiliter & Iulij II.in Ludouicum XII. Franciæ Reges: Clementis VII. & Pauli III. in Henricum VIII. & Pij V. in Elizabetham Angliæ Reges? Nõne hi omnes principes papale illud imperium,vltra ſpiritualis iuriſdictionis fines protenſũ, tanquam meram arrogantiam, & vſurpatã dominationem,non ſolum non agnouerũt ſed ſpreuerunt atq; riſerunt? De poſtremis duobus Pontificibus auſim liquido affirmare(eſt enim orbi notiſſimum) in cauſa eos fuiſſe perdendę religionis in Anglia, quod iſtam tuam inuidioſam&late parentem po-

teſtatem in regni illius Principē & populum, ſibi aſſumere & exercere conati ſunt. quanto igitur rectius & ſapientius Clemēs VIII. qui ſpirituali & paterna charitate, & virtute nomini ſuo idonea , nutantē regni Francici in religione ſtatum erigere ac ſtabilire maluit, quam faſtuoſa & minace temporalis imperii authoritate contendere? quod ſciret eam raro, ac vix vnquam fœlices exitus habuiſſe.

Regibus qudem & Principibus omnibus qui ſoli deo & gladio ſe regna & principat⁹ debere, hau d vanè gloriantur, innata quadam annimi elatione peculiare eſt, velle potius glorioſè occumbere, quam alieno imperio ſceptra ſubmittere, & iudicem ac ſuperiorem aliquem in temporalibus agnoſcere. Ob eamq; cauſam ne expedire quidem Eccleſiæ, & Reipub. Chriſtianę videtur, Papam ea in Principes ſeculares poteſtate præditū eſſe, propter varias quæ inde oriuntur cædes, calamitates, & religionis, rerumq; omnium miſerrimas mutationes. quo magis mirari licet quorūdam hominū qui ſibi ſapere videntur imbecille iudicium qui, vt tam odioſę poteſtatis inuidiam à pōtifice remoueant; leniantq; indignation em

Regum, quibus illa tantopere diſplicet non veretur prædicare & ſparſis in vulgus libellis affirmare a, temporalem iſtam Pontificis in Reges poteſtatem, ipſiſmet etiam Regibus apprimè vtilem eſſe: quod, vt illi dicunt, homines interdum magis retineantur in officio, metu amiſſionis temporalium, quã ſpiritualium rerum. Egregia ratio ſcilicet, & iis digna qui Principes & priuatos nullo diſcrimine habent omneſq; vno pede metiuntur. faciunt næ homines illi intelligendo vt nihil intelligant. quaſi vero metus ille qui in priuatos cadit, Principum quoq; animos occupare ſoleat, qui se aduerſus omnem humanam potentiam, & vim, atq; impetus externos, ſatis tutos & munitos eſſe, ſola imperii poteſtate arbitrantur. Ad eos tantum ratio illa referri debet, quos tẽporalis poteſtatis terror, & ordinariæ iuriſdictionis ſeueritas, metu pœnarũ à delinquendo reuocant: hi enim (quia certum eſt eos, ſi quid deliquerint pecuniaria vel corporali pœna coërcitum iri) maleficiis plerũq; abſtinent, non propter cõſcientiã, ſed propter iram, & metum amiſſionis temporalium. At Reges non in eadẽ cauſa ſunt, ſed ſupra omnes leges humanas, omneq; ius poſitiuũ ſoli

a *In libello qui Gallicè inſcribitur. La verité defendue cõtre le plaidoyè d'Anthonie Arnauld.*

Deo adminiſtrationem reddituri, & quãto tardius, tanto ſeuerius puniendi. Aduerſus priuatos executio parata eſt, quam nequeant niſi ex indulgẽtia principis euitare. Aduerſus principes quæ poteſt fieri executio, cum nullis humanarum legum ſanctionibus teneãtur *nulliſq; ad pœnarum vocentur legibus, tuti imperii poteſtate*? Nam quod in iure expreſſum eſt: *principem legibus eſſe ſolutum*; id Latini pariter & Græci interpretes, cum de omnibus legibus, tum maximè de pœnaris intelligunt, vt iis Princeps etiamſi delinquat, non coërceatur. ſiue vt Græci dicunt, ἤγουν ἁμαρτήσας οὐ κολάζεται. Quę res facit vt *R*eges amplitudine poteſtatis & armorum fiducia erecti, temporaliũ amiſſionem nihil timeant; quandoquidem vix vllus eorum tã peruerſus exiſtit, quin partis ſuæ complurimos ſectatores inueniat, quorum ope conſilióq; ſiue arte ſiue armis agendum ſit ſolium & ſceptrũ tueri ſe poſſe arbitretur. ob eamq; cauſam, tantum abeſt eos imperioſis Pontificum de regnis auferendis, minationibus terrei, vt iis potius in pietatem & religionem accendantur. Et veró ſatis conſtat, temporalem hanc poteſtatem, quam Papa ſuper omnes mortales

ab aliquot retrò ſeculis ſibi vendicat, Principibus vſque adeo eſſe exoſam, vt ne ij quidem qui Petri ſedem vel maximè venerantur, & ſummam ſucceſſorum eius poteſtatem in ſpiritualibus agnoſcunt, illius temporalis dominationis commemorationem haurire auribus, ſic indignatione poſſint. quòd talis nimirum imperij Pontificalis nullum in ſacris literis, vel traditionibus Apoſtolorum, vlliſue antiquorum Patrum ſcriptis, teſtimonium, ac ne veſtigium quidem appareat, & rem tanti momenti, tantā dico regnandi libertatem, euinci ſibi ſine manifeſto Dei verbo, & euidente probatione, neque ipſi ferre poſſint, neque vlla iuris ratio, aut æquitatis benignitas patiatur.

Quapropter cordatis hominibus plerūq; viſum eſt, Pontifices tranquilitati Eccleſiæ, facilius conſulturus, ſi more maiorū in ſpiritualis iuriſdictionis finibus conquieſcant, & pro ſua Apoſtolica charitate precibus & lachrymis orādo, obſecrando, obteſtando, humiliter à malis Regibus contendāt, rectā vt in vitam redeant, quā ſi odioſa hac tēporalis poteſtatis interminatione (per quā nihil aut parū proficiūt) morū & fidei emendationem ab ijſdem, velut per vim & me-

tum conentur extorquere. Quod ſi tam ſint obſtinati in malo Principes, vt nullis moueri lachrymis, nullis precibus flecti poſſint, Dei auxilium implorandum, Deiq; iudicio relinquendi. Sed ad cætera nunc pergamus.

Cap. XXXII.

SEcundum argumentum quod Bellarminus ex quinta ſua ratione, ſuperius à nobis relata, deducit, his verbis ab eo proponitur. *Poteſt paſtor arietes furioſos deſtruentes ouile, ſeparare & recludere: Princeps autem eſt aries furioſus deſtruens ouile, quando eſt Catholicus fide, ſed adeo malus vt multum obſit religioni & Eccleſiæ, vt ſi Epiſcopatus vendat, eccleſias diripiat, &c. Ergo poterit paſtor Eccleſiæ eum recludere* (dicendum potius *excludere*, recludere enim, aperire eſt) *vel redigere in ordinem ouium.*

Argumentum hoc quidem admittimus, & præterea quicquid inde neceſſaria cõſequutione infertur: inferri autem nihil aliud poteſt, niſi Paſtori Eccleſiæ, quo nomine Papã hic intelligimus, ius faſque eſſe expellere malum Principem de ouili Domini & eum excludere, ne cum reliquo grege Chri-

Digitized by Google

ſtiano in aula Dominica conquieſcat : id eſt, cum extra communionem Eccleſiæ & Sanctorum,per excommunicationem eijcere , atque omnibus regenerationis in Chriſto cōmodis ſpoliare, ac tradere ſatanę, vſque ad legitimā errati & contumaciæ ſatisfactionem. At hæc tota pœna ſpiritualis eſt & eccleſiaſtica,& maxima quidē omnium quas habet Eccleſia [b]: vltra quā quod agat,vel contra priuatum, nihil eſt: niſi vt Principem politicum delinquente ſuperiorem adeat,& ei pro vindicanda piæ matris iniuria, ſupplicet, qui quoniam nutritius Eccleſiæ eſt, in eius deſertores & rebelles animaduertere corporalibus & ciuilibus pœnis debet. At hoc auxilio temporali deſtituitur Eccleſia , quando ipſemet ſummus Princeps eſt, qui cōmittit propter quod meritò excommunicari poſſit, quia ipſe nullum habet ſuperiorem , nulliſq; ad pœnam legibus vocatur tutus imperij maieſtate. licet igitur Paſtor Eccleſiæ ſiue Papa,excludere eum ab ouili per excōmunicationem poſſit,atq; ita bonis omnibus ſpiritualibus priuare,nihil tamen eorum quæ ciuili & humana poteſtate poſſidētur, tollere & adimere ei poteſt: quia nō eccleſiaſticis,

b *Can. corripiantur. 24. q. 3.*

ſed politicis legibus, quæ in manu Regum ſunt, res tales ſubiiciuntur, & ſicut nemo Chriſtianis poteſt ſiue Princeps, ſiue priuatus Papæ iudicium in ſpiritualibus effugere: ita nec ſubditus aliquis quocunque ordine & loco ſit, Regis ſeu Principis ſui iudiciũ in temporalibus declinare. Nam quod clericorum cauſæ aliis quàm politicis iudicibus cõmittãtur, id ſingulari Principum beneficio & priuilegio indultum eſt, quandoquidẽ iure cõmuni non minus Clerici quã Laici imperio tẽporali ſeculariũ Principũ ſubſunt. idque ea ratione conſtat, quã ipſemet Bellarminus tradit b. nempe, *Clerici præterquam quod clerici ſunt, ſint etiã ciues, & partes quædam Reipublicæ politicæ.* inde eſt, quod olim, ſub optimis & piiſſimis Principibus Chriſtianis, cauſæ omnes Clericorum ſolitæ fuerint, tã ciuiles quàm criminales, modo non Eccleſiaſticæ, apud politicos & tẽporales magiſtratus agitari c. Suam igitur, quæ nunc fruuntur, in hac re libertatem, Clerici omnes Principibus ſecularibus accepto ferre debent, vt capite 15. ſuprà oſtendimus. Vnde miror eundem Bellarminum aſſerere, Papam potuiſſe eximere ſimpliciter Clericos, propria authoritate, per legem

b *Lib. 1. de Clericũ. c. 28*

c *Vide S. cap. 15.*

Digitized by Google

canonicam, à ſubiectione tẽporalium Principum. Id enim, pace tanti viri dicam, eſt falſo falſius. quia lex Chriſti neminem priuat iure dominoque ſuo: priuaret autem, ſi per eam ius & dominum temporale quod principes, antequam fierent Chriſtiani, in clericos habebãt, ipſis inuitis auferret. Deinde cum ipſemet Papa exemptionem ſuã non alio iure, quàm principum largitate & beneficio nactus ſit (nam vt aduerſarii fatentur, ſubiectus erat de iure & de facto Ethnicis principibus, ſicut alii ciues) abſurdum eſt dicere eum potuiſſe liberare alios ab illa ſubiectione. alioqui id in eum conueniret quod impii Iudæi blaſphemãtes chriſto Saluatori exprobrarunt [d]: *alios ſaluos fecit, ſeipſum non potuit ſaluum facere.* d *Matth.* 27

Nec maior in hac re Patrum in Conciliis, quàm Papæ, authoritas eſſe potuit. quapropter locus hic poſtulat, alium etiam errorem coarguamus, qui ex quorundam Conciliorum decretis, non ſatis perpensè conſideratis latiſſimè emanauit, & nunc neſcio ad quos tandem non pertingit: Concilia nempe liberaſſe clericos à poteſtate & iuriſdictione magiſtratuum ciuiliũ, quo nihil quicquam magis à veritate alienum.

Nuſquam enim in aliquo Concilio reperitur, Patres id ſibi authoritatis aſſumpſiſſe, vt iudices ſeculares imperio & iuriſdictione in Clericos priuarent, aut vllo modo prohiberent, ne de clericorum cauſis apud ſe in iudicium deductis cognoſcerent: niſi poſtquam ſingulari Principum beneficio, quod à Iuſtiniano incepit, id fori priuilegiũ clericis conceſſum eſt. Nam cum ipſimet illi Antiſtites, qui Conciliis intererãt & præerãt, temporalibus poteſtatibus ſubditi eſſent (vt docet S. Auguſtin. in expoſitione capitis 13. epiſtolæ ad Roman) fieri non potuit, vt aut ſeipſos aut alios, propria authoritate, ab illa ſubiectione liberarent. Sciendum itaq; eſt, priſcos illos Eccleſiæ patres, apud quos diſciplina eccleſiaſtica, cuius nũc neglectus nimius eſt, ſyncerè & ſeuerè viguit, omnẽ nauaſſe operam, vt clerici non ſolum doctrina, ſed morum etiam probitate, & vitę innocentia, populum prælucerẽt. ob eamq; cauſam Clericos omnes monuiſſe, & Conciliorum decretis ſiue canonibus ſanxiſſe, ne ipſorũ aliquis, aduerſus alium querelas vllas ciuiles aut criminales ad ſecularem iudicem deferret: ſed vt controuerſias ſuas omnes, vel inter ſe amicorum

corum

corum arbitrio componerent,vel, ſi id nollent aut nequirent,eas Epiſcopali ſaltem iudicio terminarent. Atque hæc quidem eodem,aut certè non abſimili conſilio ſtatuerunt,quo D. Paulus in epiſtola 1.ad Chorint. prohibuit ne Chriſtiani alii alios ad Ethnicorum & infidelium iudicũ tribunalia cogerent,ibique contenderent:de quo modo agebamus *e*. eo inquã conſilio fecerunt id Patres iſti, vt ſi quid humanitus Clericis contingeret, quod laicis ſcandalo eſſe potuit (veluti vitia quæ humana fragilitate committuntur)id rectius & occultius apud proprios Epiſcopos emendaretur nec ad aures imperitæ multitudinis perueniret, quæ ſæpè doctrinam moribus nititur, & aut cõtemptui aut ludibrio eiuſmodi Clericorum lapſus habere ſolet. & præterea ne Clerici, qui pacis & cõcordiæ ſtudioſi eſſe debẽt, & charitatis ac patientiæ exemplum opere & ſermone præbere,litium & diſcordiarũ viam ſternere ſecularia iudicia frequentãdo, viderentur. *e Cap. 21.*

His ergo decretis conciliorum nihil iuri laicorum detractum eſt,quo minus de cauſis Clericorum cognoſcerent. Nõ enim vetuerunt Patres, imo nec vetare potuerunt,

ne iudices ſeculares cauſas clericorumad ſe perductas diſceptatent,definirētq;(id enim fuiſſet Principibus & Magiſtratibus ius dominiumque ſuum eripere, quod lex chriſti non permittit)ſed vetuerunt ne clerici alii alios ad eiuſmodi iudices pertraherent, canonicis ſiue eccleſiaſticis pœnis in non parentes conſtitutis. Hoc autem conſtituere, rectè & legitimè ſine cuiuſquā iniuria potuerunt: quemadmodum bonus multorū liberorum pater, præcipere poteſt filijs, & ſub pœnis domeſticis prohibere,ne inter ſe de vllis controuerſiis apud iudicem contēdant,ſed vt de patris aut fratrum ſententiâ litem omnem diſcordiamq; conſopiāt: nec id liberis imperando, legitimorum iudicū poteſtati quicquam præiudicat. Ita planè Conciliorum patres filiis ſuis,id eſt,clericis actionum inter ſe apud ſeculares iudices exercitio interdixerunt, non auferendo quidem laicis cognoſcendi & iudicandi facultatem, ſed adimēdo clericis priſtinam ipſos impune adeundi libertatem. Hoc autem non eſt eximere clericos de poteſtate & iuriſdictione magiſtratuum temporaliū, ſed tantum viam & modū inire, per quem clerici aduerſus clericos negotium habentes,

Digitized by Google

ius ſuum facilè conſequantur, ſine vllo forenſi ſtrepitu laicorum. Atq. hæc ita prorſus ſe habere ne quis omnino dubitet, operæpretium eſſe exiſtimaui, ipſa Conciliorũ decreta ſubijcere, ex quibus malè intellectis error iſte ortus eſt: vt inde lector narrationis noſtræ veritatem intelligat.

*P*rimum ergo quod de hac re aliquid decreuit, fuit Concilium Carthaginenſe tertium, anno Domini 397. celebratum: cui interfuit S. Augſtuinus & ſubſcripſit. eius Concilij can. 9. ſic ſcribitur. *Item placuit, vt quiſquis Epiſcoporum, presbyterorum, & diaconorum ſeu clericorum, cùm in Eccleſia ei crimen fuerit intentatum, vel ciuilis cauſa fuerit commota, ſi relicto eccleſiaſtico iudicio, publicis iudiciis purgari voluerit, etiam ſi pro ipſo fuerit prolata ſententia, locum ſuum amittat, & hoc in criminali iudicio. In ciuili verò perdat quod euicit, ſi locum ſuum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices vndeque patet authoritas, ipſe ſe indignum fraterno conſortio indicat, qui de vniuerſa Eccleſia malè ſentiendo, de iudicio ſeculari poſcit auxilium: cùm priuatorum Chriſtianorum cauſas Apoſtolus ad Eccleſiam deferri, atque ibi determinari præcipiat.* Ecquod hic verbum eſt, exquo proba-

cui enim ad aligẽdos &c Hoc ideo dicitur, quia tunc temporis magiſtratus ſolebant dare iudices priuatis cauſis diſceptan diſpoſtulatis litigatorũ, & de eorum conſenſu & ideo clericorum conſortio indignũ iudicaban t qui iudicem potius laicum quàm clericum poſtulabat.

Digitized by Google

bili aliqua ratione colligi poſſit, Concilium voluiſſe clericos magiſtratuum ſecularium iuriſdictione eximere? aut clericis laicos nō eſſe legitimos iudices iudicare? quin planè contrà oſtendit, ſe non negare ſeculares iudices de cauſis clericorum rectè cognoſcere & iudicare poſſe, nec ſe ipſorum ſententias, quaſi à non competēte iudice latas improbare; ſed tantùm id agere, vt eorum clericorum leuitatem & procacitatem coerceat, qui poſt cauſam in Eccleſia tractari cœptam, ſpretis & relictis iudicibus eccleſiaſticis, laicorum ſe arbitrio iudicioq; committunt. quo caſu, non improbat quidem Concilium ſententiam à ſeculari iudice latam, nec eū non legitimum iudicem fuiſſe pronunciat, ſed tantū pœne nomine priuat clericum fructu & emolumento talis ſententiæ, propter eius improbitatem. Quòd autē illius concilii Patres tunc agnoſcebant Magiſtratus ciuiles eſſe legitimos iudices clericorum, ex eo ſatis intelligi poteſt, quòd decretum hoc ſuum ad eum caſum reſtrinxerunt, quo crimen clerico *in Eccleſia fuerit intentatum, Vel ciuilis cauſa fuerit commota.* extra hos caſus ergo, clericis licebat impunè, per hunc canonem, in foro ciuili cauſas

ſuas perſequi, & coram iudice ſeculari litigare.

Sequutum deinde eſt celeberrimũ Cõciliũ Chalcedonenſe ann. Dom. 451. quod Can. itidem 9. ſic ſtatuit. *Si quis Clericus aduerſus Clericorum habeat negotium, non derelinquat proprium epiſcopum, & ad ſecularia percurrant iudicia. Sed prius actio ventiletur apud proprium Epiſcopum, vel certè conſilio eiuſdem Epiſcopi apud quos vtræq; partes voluerint, iudicium obtinebunt. Si quis præter hæc fecerit, canonicis correptionibus ſubiacebit.* Ecce vt Concilium hoc ſermonem dirigit ad clericos, ne propriis epiſcopis relictis, iudices adeant ſeculares: non autem ad Magiſtratus & iudices temporales, ne venientes ad ſe clericos audiant, & cauſâ cognitâ pronuncient, ac iudicatum facere, iuris ordine compellant. nihil ergo poteſtati laicorum hoc Canone detrahitur. quinimo verba illa canonis ſiue decreti, *ſed prius actio ventiletur apud proprium* Epiſcopum, ſatis oſtendunt Concilii Patres id ſolum exigere, vt cauſæ omnes clericorum in prima inſtantia apud epiſcopum ventiletur, deinde ſi opus fuerit, ad ſecularis iudicis examen deferatur: neque enim verſimile aut credibile eſt, ver-

Digitized by Google

bum illud *Primum* à tot ſummis & ſapientibus viris otioſè & ſuperfluè poſitum fuiſſe: atq; ita canon ille omnino conuenit cum Nouella Iuſtiniani cōſtitutione 83. in clericorum gratiam facta. *Vt Clerici apud proprios Epiſcopos primum conueniantur, & poſt hoc apud ciuiles iudices.* Non ergo infirmatur hoc canone, ſed potiùs confirmatur iuriſdictio ſecularium iudicum in clericos.

Eodem modo in concilio Agathenſi, ſub Alarico Rege, anno Dom. 506. Patres qui eo conuenerant, can. 32. ſtatuerunt, *ne clericus quenquam præſumat apud ſecularem iudicem, Epiſcopo non permittente, pulſare.* quem canonem Gratianus in ſuum Decretum, mutata lectione, & ſenſu detorto, non ſine flagitio tranſtulit. Nam quod dixerat Concilium, *Clericus ne quenquam præſumat,* &c. id ille ad ſuam ſententiam hoc modo corruptam traxit: a *Clericum nullus præſumat apud ſeculare͞ iudicem, Epiſcopo nō permittente, pulſare.* Vt prohibitio etiā Laicos includat, ne Clericum coram iudice ſeculari conueniant: cum tamē ſolis clericis facta ſit, nulla de laicis habita mentione. quinimo pars ſecunda illius canonis manifeſtè oſtendit, concilium ita demum laicis clericos ad ſe-

a XI. q. 1. *Can. clericum.*

cularia iudicia trahentibus ſuccenſere, & pœnas eccleſiaſticas proponere: ſi per calumniam vexandi animo id egerint. Sequitur enim in eo canone: *Si quis vero ſecularium per calumniam, Eccleſiam aut Clericos fatigare tentauerit*, apud ſeculares iudices ſcilicet litigando, *& conuictus fuerit, ab Eccleſiæ liminibus, & à Catholicorum communione, niſi dignè pænituerit, coerceatur.* Corrupit autem Gratianus non ſolùm huius Concilij ſententiam, ſed etiam epiſtolæ Marcellini Papæ, in eadem cauſ, & quæſt. can. 3. & pro *Clericus nullam*, poſuit *Clericũ nullus*, vt mirum non ſit, Canoniſtas: qui Gratiani tantum collectanea perlegebant, falſa ſectione deceptos, in hunc quem carpimus errorem incidiſſe. ſed mirum eſt Bellarminũ corruptam illam Gratiani lectionem vtrobique ſequutum eſſe, ac non potius veram & genuinam ipſorum authorum in ſuis cõtrouerſiis, lib. 1. de Clericis cap. 28.

In Matiſconenſi autem Concilio I. ſub Guntramno Rege habitum anno dom. 576 Canon 8. in hunc modum conſcriptus eſt. *Vt nullus clericus ad iudicem ſecularem, quemcunq; alium fratrem de clericis accuſare, aut ad cauſam dicendam trahere, quocunq; loco præſu-*

mat: ſed omne negotium clericorum aut in Epiſcopi ſui, aut in Presbyteri, aut Archidiaconi præſentia finiatur.

Et in tertio Concilio Toletano, quod Æra 627. hoc eſt an. Dom. 589. regnante Recaredo Rege celebratum eſt, Canone 13. de Clericis ſimiliter ſtatuitur. *Diuturna indiſciplinatio, & licentiæ inolita præſumptio, vſque adeo illicitis auſibus aditum patefecit, vt Clerici conclericos ſuos, relicto Pontifice ſuo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde ſtatuimus hoc de cætero non præſumi. Si quis hoc præſumpſerit facere, & cauſam perdat, & à communione efficiatur extraneus.*

Hæc illa ſunt ſolennia & ferè ſola ſacrorum canonum decreta, in quibus errorem ſuum mandauit, qui falſo putāt concilia potuiſſe eximere, & de facto exemiſſe, Clericos de poteſtate Laicorum: quos tamen ipſimet canones adeo perſpicuè redarguunt, vt nihil neceſſe ſit alia, ad eam opinionem conuellendam, aliunde accerſere. Atq; hæc ego quidem, non eo animo & conſilio, vt priuilegia clericorum exagitem, aut quod ea illis inuideam, vel detrahi cupiā. Sciunt qui me norunt, quo ſemper loco Eccleſiaſticos homines habuerim habeamq; Sacerdo

tes Dei, vt parentes, veneror, omniq; honore dignos cenſeo. Sed eos, tanquam humilis filius moneo ne ingrati ſint, nec benefactores dedignentur à quibus tot illis priuilegia acceſſerunt. Principes temporales vt Patronos: & libertatis ſuæ vindices, ac protectores, colere & ſuſpicere tenentur: & non, vt quidem eorum nunc faciunt, negare ea ſe Principibus debere; ſed libertatem & exemptionem omnem Pontificiis & Canonicis cõſtitutionibus accepto ferre: quo nihil ab ingratis animis proficiſci poteſt ingratius. Non enim à Pontificibus ſed à Principibus ſecularibus, nec à Canonibus ſed à legibus, quicquid habent temporalis libertatis acceperunt.

CAP. XXXIII.

AMplius dicam, & veritatem dicam, licet odium fortaſſis mihi pariturã ab iis quibus omnia sũt inuidioſa, quæ ſuo ſtudio & deſiderio vel minimùm aduerſantur. Dicam ergo, & grande verbum proloquar, cuius fortè aut nõdum meminit quiſquam, aut, ſi meminit, ſaltẽ eos quorũ intererat id ſcire non vt debuit cõmonefecit. Clericos

Digitized by Google

ſcilicet per totum orbem, quocunq; ordine vel gradu ſint, non eſſe adhuc vllo modo exemptos & liberatos à poteſtate tēporali Principum ſecularium in quorū regnis & regionibus vitam degunt, ſed perinde ac cęteri ciues iis ſubiectos eſſe in omnibus, quæ ad politicam & temporalem adminiſtrationem & iuriſdictionem pertinent, inq; eos iꝰ vitæ ac necis, ſicut in cæteros ſubditos ad eiuſmodi Principes pertinere : ac proinde quidē poſſe Principē (de eo loquor qui ſuperiorem in temporalibus non agnoſcit) Clerico delictum quodlibet non eccleſiaſticum committenti, culpam vel clementia & indulgentia condonare, vel debitis lege ſuppliciis vindicare. Hoc etſi durum, & paradoxo ſimile iis fortè videatur, qui contrariæ opinionis errore imbuti ſe in ſolius ſummi Pontificis ditione ac poteſtate conſtitutos arbitrantur, nec vllis præterea humanarum legum conſtitutionibus obligari : faxo tamē breuiter vt planè intelligant nihil hoc verbo eſſe verius, dummodo faciles aures velint rectæ rationi aperire. Pendet autem eius veritas ex iis qui ſupra, de melioris notæ Theologorum ſentētia, poſita ſunt & probata : & inde neſſaria atque euidenti

concluſione mox demonſtrabitur. *P*rimũ igitur poſitum eſt & conceſſum, atq; etiam firmiſſimis rationibus & teſtimoniis cõfirmatum, chriſtianos omnes tam clericos quàm laicos in Regum & Imperatorũ manu ac poteſtate fuiſſe quamdiu Eccleſia ſub Ethnicis princibus militabat: Atque hoc quidem demõſtrationis noſtræ fundamentum eſt: cui illud accedit, quod ſimiliter poſitum eſt & conceſſum, nempe *legem Chriſti neminem iure dominioq; ſuo priuare*, quia *non venit ſoluere legem ſed adimplere.* ac proinde principibus poſtea ad fidem perductis certũ eſt clericos omnes eodem ordine & loco manſiſſe, quantum ad ſubiectionem temporalem, quo prius, principibus in infidelitate conſtitutis. quia lex chriſti neminem priuat dominio ſuo, vt dictum eſt atq; ea ratione priuilegia & exemptiones à piis principibus clericis ſunt conceſſa quibus neutiquam opus illis fuiſſet, ſi clerici nõ pleno iure, vt anté, ſub principum poteſtate & iuriſdictione manſiſſent. Hæc adeo clara ſunt & aperta & tam ſupra tot teſtimoniis, tot monimentis, probata & teſtata vt ea repetere hoc loco, aut illis aliquid addere, opera ſuperuacanea videatur. quod ſe

quitur ergo videamus: videamus inquam, quo modo ex iſtis principijs ſuperior ſentẽtia noſtra, manifeſta demonſtratione, & concluendi neceſſitate procedat. nempe hoc modo. Nuſquam memoriæ proditum eſt ab vllo ſcriptore, Principes qui iſtis Clericos priuilegiis & exẽptionibus donarunt, ita eos à ſe liberos dimiſiſſe, vt ſibi amplius non ſubeſſent, nec Maieſtatem agnoſcerent, imperioue parerent (legantur quæ de priuilegiis illis ſcripta ſunt, ne minimũ quidem in ijs tantæ libertatis teſtimonium reperietur.) Id tantùm clericis largiti ſunt, ne apud magiſtratus ſeculares, ſed apud proprios Epiſcopos & iudices eccleſiaſticos cõueniantur: hoc autem non eſt eximere clericos de poteſtate ipſorum Principum, aut eorum iuriſdictioni iudicioq; præiudicium facere, ſi quando illis libitum fuerit de cauſis Clericorum cognoſcere, quæ modo merè ſpiritualia non ſunt. imo non potuerunt Principes, ne adhuc poſſunt, clericos in ſuis regnis cõſtitutos ea libertate donare, ne ipſis poteſtate tẽporali ſubſint, neue delinquẽtes ab ijs iudicari & puniri poſſint, niſi eadem opera ſeſe principatu atq; imperio abdicent. eſt enim proprium Principum inſe-

parabile, animaduertere poſſe in delinquentes, & omnia reipublicæ membra, ciues inquam omnes, pœnis & prę mijs legitimè gubernare. Et ſicut in corpore naturali membra omnia capiti ſubijciuntur, atq; ab eo reguntur, vt monſtroſum planè corpus appareat, in quo ſuperflua & à capitis imperio aliena membra conſpiciuntur: ita etiam in corpore politico; neceſſe eſt mēbra omnia Principi, ſeu capiti, eſſe ſubdita, & ab eo regi, hoc eſt præmiis vel pœnis affici ſecundum merita ſingulorum. Atqui clerici (vt fatentur aduerſarii) a *præterquam quod clerici ſunt, ſunt etiam ciues, & partes quædam reipublicæ politicæ.* quod verum eſt; & eâ ratione inter regni ordines numerātur, primùmque locum obtinent. Ergo vt ciues & reipublicæ politicę partes, Principi ſubſunt: nec poſſunt ei in temporalibus, quamuis id ipſe vellet, non eſſe ſubiecti: alioqui verò aut ipſe Princeps non eſſet, aut non illi ciues. Stultum igitur eſt exiſtimare Clericum in quacunq; cauſa conuentum (modò non merè ſpiritualis ſit) poſſe ſummi Principis conſiſtorium declinare, aut eius cui, ex certa ſciētia, Princeps cauſæ cognitionem ſpecialiter mandauit. Nam quod Principes per-

a *Bellarm. lib. 1. de Cleric. cap. 2.*

Digitized by Google

raro de cauſis clericorum cognoſcunt, aut ſuis eas magiſtratibus mandant, id non poteſtatis ſed voluntatis defectum arguit. Hinc eſt, ex hoc inquam Principum ſecularium in clericos imperio temporali, quòd noſtro ſeculo Carolus V. Imperator vocari in ius ad ſe fecit, Harmannum Archiepiſcopum Coloniẽſem, vt de criminibus à clero & Vniuerſitate ei obiectis ſe purgaret: [b] quodq; multis in locis principes ſibi quædam clericorum edicta ſpecialiter vindicã da reſeruarunt: eáque ſuis magiſtratibus cognoſcenda & iudicanda committunt vt ſunt illa crimina quæ priuilegiata vocantur in Gallia, veluti maieſtatis, geſtationis armorum, adulterinæ monetæ, infractæ ſecuritatis, & ſimilia: neq; per hoc vllam clericis iniuriam fieri, aut eccleſiaſticam libertatem aliqua ex parte impediri, minuive putandum eſt. Multi eccleſiaſticam libertatem in ore habẽt, qui prorſus, cuiuſmodi illa ſit, ignorant. nos eam alio loco [c], quid ſit, & in quibus conſiſtit, vberius explicabimus.

[b] Surius in commentar. an. 1545.

[c] Infra cap. ult.

Quæ cùm ita ſint, nemini, credo, obſcurum eſſe poteſt, omnem Clericorum libertatem temporalem, tam quoad perſonas quàm quoad res, à ſecularibus Principibus

eſſe profectam: non autem, vt quidam putant, vel iure diuino debitam, vel à ſummo Pontifice, aut canonibus, iis tributam. Nam quod Bellarmin⁹ pro ſupplemēto & ratione adfert,[d] vt probet Papam & Concilia exemiſſe ſimpliciter clericos de poteſtate temporali, *legem* ſcilicet *Imperialem cedere debere legi canonicæ*, id non vniuerſe verum eſt, ſed tunc ſolum, quando lex canonica de rebus merè ſpiritualibus & Eccleſiaſticis lata eſt: ſubiectio autem vel libertas clericorum in ciuilibus negotiis, non eſt res merè ſpiritualis & eccleſiaſtica, ſed potius politica & temporalis, quo caſu ſacri canones non dedignantur imitari leges ciuiles. [e] Nec maior vis in eo eſt quod ſubiicit, *Papam poſſe Imperatoribus iubere in iis, quæ ad Eccleſiæ authoritatem ſpectant.* quaſi diceret, Papam potuiſſe cogere Imperatorem emittere clericos de ſua poteſtate quia libertas clericorum ſpectat ad Eccleſiæ authoritatem. Nam hoc quoq; falſum eſſe ex eo dignoſcitur, quod nunquam maior fuerit Eccleſiæ authoritas, quàm tunc cùm clerici omnes Principibus Chriſtianis, & principum Magiſtratibus, temporali ſubiectione paruerunt. Nec iſta quidem clericis ex-

d *Dict. li. 5 cap. 28. de cleri.*

a *cap. 1. de noui oper. nunciat.*

emptio & libertas ad augendam Eccleſiæ authoritatem conceſſa eſt, illa quippe non minor antea fuit; ſed ad eos liberandos à vexatione & moleſtiis, quas ſæpe ſeculariũ iudiciorum rigor & ſeueritas adferebant.

Hinc illa exiſtit quæſtio. Liceatne Principibus, in ſuo cuique territorio ſine vlla ecclesiæ iniuria, priuilegium iſtud exemptionis clericorum, à ſecularium iudicium cognitione, aliquo caſu reuocare, atq; ad ius commune & ſtatum priſtinum rem totam reducere? De qua nõ ita pridem cõſultus & interrogatus, nihildum reſpondi, niſi nouam eam mihi videri, & deliberationem difficilem: licet enim à nonnullis propoſita ſit, à nemine tamen pro dignitate tractata eſt. Mouebat conſultores cõmunis & vſitata adimendorum priuilegiorum ratio, quam ſolet ipſemet Põtifex, omneſq; principes obſeruare: ea eſt, ſi aut reipublicæ noxia eſſe incipiant, aut cauſa propter quã conceſſa erant defecerit, aut ipſis priuilegiarii ad malum & illicitum finem abutantur. Et cauſam quidem huius exemptionis cõcedendæ adhuc durare, ſemperq; duraturam dicebant, reuerentiam nempe quam omnes ei hominũ generi exhibere debent:

eius tamen abuſum, non ſine magno totius ordinis eccleſiaſtici ſcandalo multis in locis adeo frequentem eſſe vt id illis beneficium merito adimi poſſe videatur. Hæc illi. Sed nos ea de re in libris, *de corruptione ſeculi*, ſi Deus vitam & vires dederit, vberius & explicatius diſputabimus.

Cap. XXXIII.

AD argumentũ nunc igitur reuertor, quod capitis 32, initio propoſitum eſt & reſpondeo, nihil illud ad bonorum quorumlibet temporalium nedum ad regni ademptionem pertinere. Certum enim eſt, & certo certius, excommunicationem, qua ſola ſeparantur & excluduntur peruerſi Chriſtiani à conſortio fidelium & communione Eccleſiæ, nemini patrimonium & bona tẽporalia auferre: niſi ex eiuſmodi cauſa procedat, quam Princeps temporalis pœna publicationis bonorũ vindicandam, ſuis legibus nominatim ſancierit. Quo caſu non papa ſed Princeps, non excommunicatio, ſed legis ciuilis latio bona excõmunicato adimit. *P*apa certè, ne clerico quidem à ſe excommunicato & depoſito, ſiue degradato,

a Cap. cum non ab homine. de iudic.

bona patrimonialia auferre poteſt. a Malé quidem ageretur cum gente Chriſtiana, ſi per ſolam excommunicationem, latam à iure vel ab homine, excommunicatus rerum ſuarum dominio excideret: quandoquidẽ bona ſemel à fiſco harpagata, vix vnquam ad veterem dominum reuertuntur. atq; ita excommunicatio quæ medicinalis eſſe debet eſſet quodammodo exitialis: propterea quod excommunicatus, licet culpam iuſta pœnitentia eluendo, in priſtinum ſtatum gratiæ fuerit reſtitutus, bona à fiſco occupata, & forſitan conſumpta vel alii donata nunquam aut ægre recuperare poſſet.

Cenſuræ igitur eccleſiaſticæ, quarum grauiſſima eſt excommunicatio, in animas, nõ in opes laïcorum agunt. ſicut è contrario, pœnis ciuilibus corpora, non animæ afficiuntur. Cum itaq; non põtificali ſed Principali authoritate, ſontes & facinoroſi bonorum amiſſione plectantur: cùm inquam nõ pontifex ſit, qui eccleſiaſticæ iuriſdictionis poteſtate, & vi ac virtute excommunicationis, alteriuſue cenſuræ quantum libet iuſtæ & grauis, bona temporalia alicui priuato adimit: ſed Princeps tantum politicus, qui vt Eccleſię gratificetur, & ei factam iniu-

riam vindicet, nunc has nunc illas, arbitratu ſuo, pœnas in eius contemptores, legibus à ſe latis ſancire conſueuit: qui fieri poteſt, vt Papa ipſimet Principi, qui ſuper ſe neminē in temporalibus iudicem habet, quiq; legibus nullis ciuilibus tenetur, Regnū, *P*rincipatum, ditionem, dignitatem, omneq; dominium, ſola *P*ontificia & Eccleſiaſtica authoritate eripiat? Nunquid plus ei poteſtatis in *P*rincipes, quàm in priuatos, Dei lege, tributum eſſe conſtat? aut nunquid Principibus quàm priuatis duriore & deteriore cōditione eſt viuendum, vt quod Eccleſia in priuatum nequeat, id in Principem poſſit exercere?

Sed vt huius rei veritas aliâ adhuc ratione euidentius appareat, quęro ab iſtis, vtrū *P*apa maiore nunc cum authoritate Regibus & Imperatoribus præſideat, quàm quâ olim præditus erat, antequam Conſtantini & aliorum *P*rincipum largitate, ad temporalem principatum eſſet euectus? an verò pari omnino; eâ ſcilicet quam Chriſtus *P*etro contulit, & quam nemo mortalium anguſtare vel amplificare poteſt, quamque, amiſſo omni principatu ſeculari, non eo minus ad finem vſque ſeculi retinebit? Et ſi

Digitized by Google

maiore, vnde illa tandem? à Deo ne, an ab hominibus? neutrum certè ſine manifeſta calumnia affirmari poteſt. Ecquis enim, cui ſanum eſt cerebrum, vnquam dixerit, nouum aliquod imperium in Reges & Principes Chriſtianos à Deo Pontifici datũ, ex eo quod ipſe temporaliter quibuſdã in locis regnare, & diadematus ſimul ac mitratus in oculos hominũ prodire cœperit? aut ſi dicat, vlla id poſſit vel ratione vel authoritate comprobare? Multo autem minus talis ei ab hominibus authoritas acceſſit, quia vt vulgò dici ſolet, *actus agentium non operantur vltra ipſorum voluntatem.* [b] & quamuis Reges & Imperatores Chriſtiani, ſuas Chriſti vicario ceruices in ſpiritualibus ſubmiſerint, & adhuc ſubmittunt (qui modò fidẽ orthodoxam profitentur) tamen nemo omnium in temporalem Papæ ditionem & poteſtatem cõceſſit. nemo non liberã atq; intactã ſuam iuriſdictionem ſecularẽ ſibi reſeruauit. quod ſi fortè aliter ab aliquo factitatũ inueniatur, id exceptionis loco habẽdũ eſt, per quã regula in non exceptis ſolidius confirmetur. Ex hoc autẽ fundamẽto, quod certiſſima ratione nititur, argumẽtũ optimum ad hanc formam redigi poteſt.

b L. non omnis 19. D. de reb. cred.

Digitized by Google

Summus Pontifex non habet nunc maius imperium in Principes temporales, quàm habuit antequam ipſe eſſet Princeps temporalis.

Atqui antequam eſſet Princeps temporalis, nullum in eos temporale imperium vllo modo habuit.

Ergo nullum nunc quoque in eos vllo modo habet.

Propoſitionis veritas adeo eſt perſpicua, vt eam aliis argumentis oſtendere, nihil ſit neceſſe. Aſſumptum autem probatur hoc modo.

Nemo inferior & ſubiectus habet imperium in ſuum ſuperiorem & Dominum, vt poſſit eum iudicare in eo ipſo in quo eſt ei ſubiectus.

Papa antequam fieret Princeps temporalis, erat Regibus & Imperatoribus, quantum ad temporalia, inferior & ſubiectus.

Ergo non habuit in eos temporale imperium, vt poſſit illos in temporalibus iudicare.

Huius quoq; ſyllogiſmi propoſitio omnem extra controuerſiam eſt, cũ nemo niſi à ſuperiore iudicari poſſit, à ſuperiore in-

Digitized by Google

quam in ea ipſa re de qua iudicium conſtitutum eſt. Nam vt ſæpius dictum eſt, *par in parem non habet imperiũ.* & per rerum naturam fieri non poteſt, vt vnus & idem ſit ſimul inferior & ſuperior, in eodem poteſtatis genere, reſpectu vnius & eiuſdem: non magis quàm vt idem ſit pater & filius reſpectu vnius & eiuſdem, eaq; ratione vtitur Bellarminus vt probet Papam *non poſſe ſubmittere ſeipſum ſententiæ coactiuæ Cõciliorũ* c. Aſſumptionem fatẽtur aduerſarij, cùm affirment, & rationibus liquidò confirment, *exceptionem* (ſeu mauis exemptionem) *clericorum in rebus politicis, tam quoad perſonas, quàm quoad bona, iure humano introductam eſſe* d. Nam teſte Auguſtino, *iura humana ſunt iura Imperatorum, quia ipſa iura humana per Imperatores & Reges ſeculi, Deus diſtribuit generi humano* e. Ab Imperatoribus ergo & Regibus habent Clerici, quicquid exemptionis & libertatis eſt, quà nunc in rebus politicis toto orbe perfruũtur, vt ſupra proximo cap. oſtendimus: idq; gratuitò: nõ enim vt ea Clericis beneficia concederent, cogi ab Eccleſia vllo modo potuerunt. quãdoquidem nulla id lege diuina expreſſum & cautum reperitur: & lex Chriſti ne-

c *Lib. 2. de Cõcilijs. ca. 18.*

d *Bell lib. 1 de cler. cap. vlt.*

e *Can. quo iure. diſt. 8.*

Digitized by Google

minem iure dominioq;ſuo priuat vt ipſi fatentur, & nos ſæpius monuimus. Ideóque, vt ipſorum fert doctrina [f] *Epiſcopi Regibus in temporalibus rebus, Reges Epiſcopis in ſpiritualibus ſubiecti eſſe debent.* His omnibus conſequens eſt, Clericos communi reliquorum ciuiũ iure in rebus politicis & temporalibus vſos fuiſſe, & ſecularium iudicum poteſtati æquè ſubiectos, atq; cæteros ciuitatum incolas, antequam iſtis exemptionum priuilegiis à Piis Principibus donarentur: nec vllum in ea re inter epiſcopum Romanum, ſiue Papam, & alios clericos diſcrimen fuiſſe, multi ſancti Pontifices ingenuè faſſi ſunt. Quod ergo fieri potuit, factũ eſſe fingamus: Pontificem ſcilicet nullo adhuc principatu aut priuilegio temporali donatum ſed ſicut eius coepiſcopi & fratres in Gallia, Hiſpania, Britannia, aliiſq; in regnis, ſub alieno imperio vitam degere. Nõne ſuperioris argumenti neceſſitate euinceretur non poſſe eum principes, quibus tẽporaliter ſubiectus eſt, in tẽporalibus iudicare ac punire? Aut ergo maius nunc imperium in Reges & Imperatores nactus eſt, per exẽptionem & priuilegia ab ipſis conceſſa, quam antea habuit: aut eos adhuc non poterit in

[f] *Author. reſponſi ad præcip. ca. apologia, quem multi Bellarminũ eſſe dicunt*

temporalibus iudicare.

Quod ſi fortè aliquis tam ſit ineptus, vt dicat, Papam ſemper hanc poteſtatem ab ipſo Christianę Eccleſiæ primordio habuiſſe, iudicandi ſcilicet ac deponẽdi malos Principes, ſed iniuria temporum, ex accidente quodam impeditum fuiſſe, ne eam exerceret quamdiu illis quoad temporalia ſubijciebatur: nunc veró, poſtquam temporali Principum iugo ſubtractus eſt, & Princeps temporalis effectus, nihil eſſe quod impediat quo minus iuriſdictionem illã liberè ex-
c Rome 13. erceat. ſi quis inquam hæc tam vana iactitet, non aliud ei reſpondendum eſt, niſi non ſolum falſa, ſed etiam ἀδύνατα eſſe quæ dicit, hoc poſito quod aduerſarij fatentur, quodque veriſſimum eſt: Pontifices nimirum, antequam à pijs Principibus temporali iuriſdictione penitus eximerentur, fuiſſe ipſis de iure & de facto ſubiectos. Impoſſible enim eſt eos tunc habuiſſe illam poteſtatem: quia non competit niſi iure ſuperioritatis. Implicat autem contradictionem, Papam fuiſſe iure ſuperiorem, & iure ſubiectum, eodem tempore, & in eadem poteſtatis ſpecie, reſpectu vnius & eiuſdem & naturalis rerum ordo non patitur, vt

inferior ſiue ſubiectus ſuperiori & dominā-ti imperet. Cum itaque abſurdum ſit, & impium, exiſtimare Chriſtum Saluatorem, *qui non venit ſoluere legem , ſed adimplere*, aliquid contra legem naturalem , & ſanctiſſimam viuendi normam ſtatuiſſe, neceſſe eſt magno eos in errore verſari, qui aſſerunt Petro, & in eius perſona cæteris Pontificibus ei ſuccedentibus, ſupremam hanc, de qua ſermo eſt, poteſtatem, à Chriſto fuiſſe collatam: cùm nihil ad eius rei fidem faciendam adferant præter rationes quaſdam remotas, & parum firmas, ex ſimilitudinibus, comparationibus, allegoriis, & id genus aliis conſarcinatas, vt ex iis quas iam refutauimus videre eſt: quæ omnes reiiciendæ ſunt, & nihili faciendæ, quando ad eas poſitas & conceſſas abſurdum aliquod, vt in propoſito, conſequitur: vel quando probabiliores, & fortiores rationes in Scripturarum & Patrum authoritate fundatæ contrariam ſententiam propugnant.

Supereſt poſtremum Bellarmini argumē-tum, in quo refutando non multa opera opus eſt. *Tertium*, inquit, *argumentum eſt: Poteſt paſtor, ac debet, omnes oues ita paſcere, vt eis conueniat. Ergo poteſt ac debet Pontifex*

Digitized by Google

Chriſtianis ea iubere, atque ad ea cogere, ad quæ quilibet eorum, ſecundum ſtatum ſuum, tenetur, id eſt, ſingulos cogere, vt eo modo Deo ſeruiant, quo ſecundum ſtatum ſuum debent. debent autem Reges Deo ſeruire defendendo Eccleſiam, puniendoque hæreticos & ſchiſmaticos. Ergo poteſt ac debet Regibus iubere, vt hoc faciant, & , niſi fecerint, etiam cogere per excommunicationem, aliaſque commodas rationes.

Non video equidem quid hoc argumento contineatur, quod pontificis authoritatem & poteſtatem temporalem confirmet, infirmetque. Nam eius principium de paſtu ſpirituali neceſſario intelligendum eſt. facultates enim pontificiæ, quamuis magnę ſint, reficiendis omnibus ouibus paſtu corporali non ſufficerent. finis quoq; ſiue concluſio, de coërcione & cõpulſione ſpirituali intelligi debet: ait enim *cogere per excommunicationem, aliaſque commodas rationes*, ſubaudi *Eccleſiaſticas*. Papa enim eſt paſtor Eccleſiaſticus, nõ temporalis, niſi quatenus ipſe nũc certis in locis temporalem principatum obtinet. Concedimus ergo totum iſtud argumentum, & vltro fatemur, ac profitemur, papam omnibus principibus ſpirituali poteſtate imperare, illiſq; iubere poſſe

vt faciant quæ ad ſuam ſuorúmq; ſalutem pertinent, & ni faxint, *etiam cogere per excommunicationem, aliáſque cōmodas rationes.* Commodę autem rationes ſunt omnes rationes ſpirituales, non autem temporales, niſi à tēporali magiſtratu expediantur. Idq; animaduertens Ioannes Driedo in libris de libertate Chriſtiana h, poſtquam oſtendit duas haſce poteſtates & iuriſdictiones iure diuino in Eccleſia eſſe diſtinctas, & *omnem poteſtatem ſecularem in ſpiritualibus ſubiectam eſſe Papali poteſtati, ita vt Papa ratione curæ paſtoralis poteſtatem habeat in Imperatorē Chriſtianum, perinde atq; pater ſpiritualis in filium, & tanquam paſtor in ouem ſuam, vt poſsit eum iudicare & corrigere, ſi laberetur in hæreſim, aut denegaret publicam iuſtitiam pauperibus & oppreſsis, aut leges conderet in præiudicium Chriſtianæ fidei.* (quæ omnia nos quoq; aſſerimus) Nullam aliam iudicij & correctionis Papalis, in Imperatores ſic delinquentes, pœnam, niſi ſolam excōmunicationem ponit: quod ſciret nimirum Pōtificiam poteſtatem & iuriſdictionem ſpiritualibus pœnis eſſe contentam, nec progredi vlterius poſſe, niſi in temporalis poteſtatis fines excurrat, & alienam iuriſdictionē,

h *Lib.* 2. *c.* 2.

iure diuino à ſua diſtinctam & ſeparatã inuadat. Non eſt autem cõmoda ratio & via, quam ineunt aduerſarij, de malis Regibus imperio deponendis: quin potius omnibus modis incommodiſſima. tum quia vix vnquam ipſis Pontificibus aut Eccleſiæ feliciter ſuccedit: ſed infinitas in Eccleſiam & Rempub. Chriſtianam calamitates, ex inteſtinis diſcordijs, ſchiſmatis, & bellis ciuilibus, ſolet inuehere; tum etiã quia reſpectu Papæ, cui ſpiritualia tantùm cõmiſſa ſunt, talis ratio non poteſt non videri prorſus aliena, atq; ex vſurpata iuriſdictione procedere: ac proinde [i] neq; commoda, neq; iuſta, neq; poſſibilis eſt cẽſenda. Hactenus rationes omnes, & ex rationibus argumẽta, quibus Bellarminus conatur oſtendere Papam habere ſupremã in Principes ſeculares poteſtatẽ *indirectè*, pro ingenij mei tenuitate, trutina nudæ & apertæ veritatis expendi.

i L. filius 15. D. de cond. inſtit. l. 4 §. condemnatum. D. de reindic.

Cap. XXXV.

PVtabam initiò, cùm hoc opus ordirer, ſatis eſſe, rationes omnes quibus vir iſte doctiſſimus vtitur, diligenter excutere. Sed quoniam remittit nos ad alia, quę apud Ni-

colaum Sanderum extare dicit (*Vide plura, inquit, apud Nicolaum Sanderum lib. 2. cap. 4. de viſibili Monarchia, vbi etiam multa ex iis, quæ diximus, inuenies*) operæ pretium me facturum arbitror, ſi illa quoq; Sanderi, quę reliqua ſunt, in medium protulero; ne noſtræ ſcriptionis lector curioſus, aliquam aduerſæ partis rationem omiſſam eſſe queratur: & ideo omiſſam putet, quòd talis ſit quę facilè conuelli nequeat. Conſtat quidẽ inter omnes, qui illos Sanderi libros non raptim & limis oculis percurrerunt, omnem eum mouiſſe lapidem, & plurima præter cæteros argumenta corrogaſſe, vt Papam iſtâ, qua de agitur, temporali poteſtate in omnes Chriſtianos prędítum eſſe demonſtret. Sed veriſimile tamen eſt, virum illum, aut acerbiore in ſuam Reginam Eliſabethã odio, cuius è regno exulabat, aut nimio in ſummum Pontificem Pium V. ſtudio, cui multis nominibus erat deuinctus, aut alio, neſcio quo, affectionis animi fumo vſqueadeo fuiſſe occæcatum, vt non viderit ſe multa, non ſolum falſa & aliena, ſed etiam à communi ſenſu & rationis iudicio abhorrentia, pro certis & ſolidis argumẽtis vſurpare. Eius ergo reliqua argumenta à Bellar-

mino de induſtria, vt opinior, prætermiſſa ad compendium huc tranſcribam.

1. Argumẽtum. Vnum igitur ex eo deducit, quòd Sauli regnum ablatum fuerit, quia præcepta Domini, per Samuelis miniſterium ei nunciata, non obſeruauerat. Vnde ſic colligit. *Ergo cum poſt Spiritum Sanctum de cœlo miſſum, non minor poßit eſſe nunc in Eccleſia Chriſti ſpiritualis poteſtas, quàm in Synagoga olim fuit etiam nunc fatendum eſt, eam Regem, qui Dominum per ſummi Pontificis os loquentem audire contempſerit, regni iure ita priuari poſſe, vt alius interim ab eodem Pontifice in Regem vngatur, vtque ab illo die is verè ſit Rex, quem Pontifex ritè inunxit, aut aliâs conſecrauit, & non is qui manu ſatellitum armatus regni ſolium occupauit.*

2. Argumẽtum. a 3. Reg. 11. Aliud ex eo, *quòd Ahias Silonites, viuo adhuc Salomone, prædixit Ieroboam decem tribubus præfuturum* a. *Ex quo intelligitur,* inquit, *vel totum regnum, vel partem aliquam, ab iniquo Rege per ſpiritualem Eccleſiæ poteſtatem auferri poſſe. Quæ enim poteſtas olim fuit in ſacerdotibus & Prophetis, eadem nunc eſt in Paſtoribus & Doctoribus Eccleſiæ, quorum eſt ita ſaluti animarum conſulere, vt non patiantur, per impij Regis inobe-*

dientiam & tyrannidem, infinitæ multitudinis populum ad ſchiſma & hæreſim compelli & pertrahi.

Tertium ex eo, *quód Elias vnxit Aſael Regem ſuper Syriam, & Iehu Regem ſuper Iſrael, & Eliſæum vnxit in Prophetam pro ſe* [b], *vt qui fugiſſet manus Aſael, occideret eum Iehu, qui autem fugiſſet manus Iehu: interficeret eum Eliſæus. Qua figura,* inquit, *quid aliud ſignificatũ eſt, quàm complures poteſtates idcirco in Eccleſia Dei excitatas erectaſq; eſſe, vt quod per vnam earum non fit, per alteram fiat quarum poteſtatum vltima & ſuprema ſit penes prophetas hoc eſt, penes Eccleſiæ Dei paſtores & doctores: Nam vt Eliſæi gladius vltimo loco enumaratur, velut quem nemo effugere poſſit, etiam ſi gladium vel Aſaelis, vel Iehu effugerit: ſic ſpiritalis poteſtatis cenſura euitari nullo modo poteſt, etiam ſi quis poteſtatis ſecularis gladium effugerit. Spiritalis enim poteſtas non vtitur corporali aut viſibili gladio, qui certis modis impediri poteſt, ſed vtitur gladio ſpiritus, qui pertranſit omnia loca, & vſque ad animam illius pertingit quem petit.* *3. Argumentum.* b. 3. *Reg.* 19

His deinde Hiſtoriam Eliæ, variis notis & allegoriis à ſe excogitatis prolixè interpo

latam, argumenti loco attexi: vt oſtendat materialem gladium parere ſpirituali: & non ſolùm ſummum Pontificem, ſed reliquos etiam Eccleſiæ Paſtores, habere poteſtatem tam in corpora & bona, quàm in animas omnium Chriſtianorum: quod ante eum nemo ſanus, vel per ſomnium vnquam cogitauit. Id autem quàm inſcitè, & parum congruenter, ex propoſitis à ſe argumentis deducat capite proximo patefaciam.

Argumentum autem ex Eliæ perſona, & rebus ab eo geſtis, ad ſuum inſtitutum in hunc modum accommodat. *Elias per gladium Spiritus, hoc eſt, per preces ſuas præcepit igni, vt de cælo deſcenderet, atque eos Quinquagenarios conſumeret, qui deſpecta Prophetæ ſpiritali poteſtate, dicebant ad eum in terrenæ poteſtatis nomine: homo Dei, Rex præcepit vt deſcendas &c. & præ terrena poteſtate contemnebat illam ſpiritalem poteſtatem, qua Elias præditus erat, & cum irriſione ſalutarunt eum, homo Dei.* atque ita deinceps progreditur. Nõne potuiſſet Elias, ad cuius vocẽ ignis de cœlo deſcendit, & Quinquagenerarios deuorauit dicere alicui Principi viro aut magiſtratui, ſi affuiſſet, *quia iſti milites me, & in me Deum, cuius propheta ſum, con-*

c 4. Reg. 1.

contemnunt, irrue in eos, & occide eos? aut quod miniſterium ignis de cœlo præbuit, idipſum non poterat gladius terrenus præſtitiſſe? Si ignis, inquit, *nobilius elementum eſt, quam terra vel etiam ea metalla quæ ex terra effodiuntur: non video quin is qui ignem euocauit de cœlo, qui imperio ipſius ſatisfaceret, multò magis potuerit Magiſtratui gladium portanti dixiſſe, vt eum gladium pro ſe contra quemcunque Regem exereret ac ſtringeret.* Cuius ſententiæ firmamentum hoc tantum ab eo poſitum eſt, *nihil apud prudentes viros referre, quid ex iis fiat, quæ eiuſdem ponderis & momenti ſunt.* Non addam hic quartum & quintum argumentum, quibus vtitur ex hiſtoriis ſacris de Ozia d, & Athalla e. quod ea nimirùm Bellarminus inter exempla retulerit, de quibus poſt ſuo loco, agendũ eſt. Hæc ſunt igitur illa Paraleipomena, ad quę Bellarminus nos remittit, & quę minimè mirum eſt eum (vtpotè diſputatorem ſubtilem & acutum, & oratorem non parum vehementem) leuiter tantum indicaſſe, nec in ſuum opus tranſtuliſſe. tot quippe manifeſtis & inſignibus vitiis laborant, vt non ab homine Theologo & in diuinis exercitato, ſed à ſciolo aliquo profano, Theologia &

d 4. *Reg.* 15. 2. *Paral.* 26
e 4. *Reg.* 11. 2. *Paral* 23.

Scripturis intemperanter abutente, excogitata videantur. adeo ſcilicet nihil eſt eorum, quæ argumenti loco in illis aſſumit, quod cum quæſtione & re controuerſa cohæreat.

Primi argumenti refutatio.

Cap. XXXVI.

PRimum itaq; in eo fallitur, & errat largiter Sãderus, quod aliquas Synagogæ partes fuiſſe in abdicando Saule autumet. eſt enim pluſquam manifeſtum, id totum extra ordinario Dei iudicio atq; imperio, à quo omne regnum & poteſtas eſt, abſq; vlla ſacerdotum, ſeu Synagogę ordinaria iuriſdictione, mandatum, denunciatum, & exitu rerum completum fuiſſe ac paractum: ex quo liquet, comparationem Eccleſiæ Chriſti & Synagogæ, vel Samuelis & Papæ, perperam & inſcienter in hac re ab eo factam eſſe. Nam quanqam fateamur, quod res eſt, non minorem Eccleſiæ Chriſti, imo lõgè maiorem, quam Synagogæ, ſpiritualem poteſtatem eſſe: tamen non idcirco, nõ inquam excomparatione poteſtatis & authoritatis vtriuſque Eccleſiæ, conſequitur, ſummum Pontificem poſſe regem, Dei mandata aut negligentem aut contemnentem, iu-

Digitized by Google

re regni priuare, & alium eius loco inaugurare: quoniam Synagoga nunquã ea poteſtate prędita fuit. Nuſquam enim in vetere Teſtamento legitur, Synagogã Iudæorum, aut eius pro tempore Pontificem, Regi alicui legitimo Iſraelis vel Iudæ, quantũlibet impio, peruerſo, & crudeli, regnum abrogaſſe, ſiue eum regni iure priuaſſe (vt ille ait) & alium eius loco ſubſtituiſſe. quo fit vt nullum inde argumentũ, nullumque exemplum in noua lege ſumi poſſit.

Prætereo quod Samuel, licet magnus propheta fuerit, Pontifex tamen non fuit, ac ne ſacerdos quidem, ſed tantum Leuita: a qui propterea nihil ordinariâ ſpiritualis iuriſdictionis poteſtate aduerſus Saulẽ facere potuit: multoq; minus ſecularis iudicij authoritate, quod ea ſe antea, populo Regem petente, publicitus abdicaſſet. Nudũ igitur miniſteriũ Samuel in hoc negotio exequendo, propè inuitus, & precibus ac lachrimis reluctans, præbuit: & accepto ſpeciali mandato, tãquam diuini iudicii nuncius à Domino miſſus, extraordinaria legatione functus eſt. Idq; ex eo patet, quod vbi ad Regem venit, *Sine me*, inquit, *& indicabo tibi quæ locutus ſit Dominus ad me nocte.* Fa-

a *Hieron. lib. 1. aduerſ. Iouinianũ. vid. Genebrar. in Pſal. 98.*

ceſſat igitur hoc argumẽtum ab extraordinario Samuelis miniſterio, & Saulis reiectione nequicquam petitum: vt pote cum quo ordinaria Eccleſiæ Chriſtianę, vel ſummi Pontificis poteſtas, nullã comparationem aut proportionem, nullam conuenientiam vel ſimilitudinẽ, vllo modo habeat. Deus Saulem ſtatim reiecit, & ſtirpi eius regnum ademit. At Reges alios, qui videbãtur Saule nequiores, ſuper populum ſuum regnare, & regnum ad filios tranſmittere, paſſus

b Pſal. 93. eſt. Ita placitum fuit in oculis eius. *Deus vltionum Dominus libere egit*b. *& omnia quæcũque voluit fecit*c. nec alia quærenda ratio; *cuius vult miſeretur, & quem vult indurat.*

c Pſal. 143.

d Rom. 9. nec ei quiſquam dicere poteſt, *quid me feciſti ſic*d? Nunquid idem de Eccleſia aut ſũmo Pontifice credendum? ſunt illis certi fines ac termini, quos præterire non poſſunt. *Eccleſia iuribus & legibus regitur, ſiue debet regi*, vt ait Ioan. de Turre cremata e. Et ideo neq; Eccleſiæ, neque eius Rectori Põtifici, de regnis & rebus omnibus, abſoluta libertate, & more diuino ſtatuere, cunctaq; pro arbitrio diſponere, permiſſum eſt. id illis tantùm licet, quod de ipſorum poteſtate ſacris voluminibus, aut traditionibus Apoſto

e Ad Can. coniunctiones. 35. q. 2.

Digitized by Google

licis comprehenſum eſt. Quæ cùm ita ſunt, nemo ratiocinandi peritus non ſtatim videat, argumentum ex rebus à Samuele geſtis deriuatum, non poſſe ad Pontificiã iuriſdictionem ſtabiliendam vllo modo concludi: niſi vel ab ordinaria Synagogę (in qua tamen Samuel primas non tenebat) ad ordinariam Eccleſiæ Chriſtianæ poteſtatem, vel ab extraordinario Samuelis miniſterio, ad extraordinarium ſimiliter Papæ miniſterium deducatur: quorum illud *S*ynagoga ad Eccleſiam, licèt in forma, vt aiunt, rectè concludi poſſit, inefficax tamen eſt quantum ad propoſitum, quia peccat in materia: quòd Synagoga nimirum nullam vnquam in Reges temporalem poteſtatẽ habuerit. Hoc verò, non niſi eo caſu valet, quo idem nunc Papæ, quod olim Samueli, contingat: vt ſcilicet quemadmodum Dominus ad Samuelem de Saule locutus eſt, ita ad Pontificem aliquando nominatim de certo aliquo Rege abdicando, & alio in eius locum ſubſtituendo loquatur; tunc enim quin par Samuelis Papę poteſtas ſit, parque in exequendo Dei mandato miniſterium, negari non poteſt. Sin minus, ſin inquã nihil *Pō*tifici in aurẽ expreſſim loquatur Dominus,

qui fieri poteſt, quæſo, vt, cùm Regẽ aliquem de ſolio pellere propria authoritate cupiat, contendat ſe id facere exemplo Samuelis, quem Deus cum ſpeciali mandato, & extraordinaria miſſione, ad ſuum de Saulis abdicatione decretum nunciandum delegauit? Samuel certò ſciebat Dominum reieciſſe Saulem & totam eius ſobolem, ne regnaret, id enim Dominus indicauit. At Papa neſcit an Deus reiecerit eum necne, quem ipſe cupit deponere, niſi hoc ei Deus ſpeciatim reuelauerit. Quãdoquidem nihil certius ex Scripturis, quàm Deum Reges malos, & verbi ſui contemptores, varijs de
f Iob. 34. cauſis tolerare, atq; ad tempus regnare facere: [f] quos vbi viſum ei eſt, aut conuertit protinus, aut euertit. & ſæpe contingit vt quos Papa, qui ſecundùm faciem iudicat, regno indignos ex præſentis vitæ ſtatu & moribus pronũciat: eos Dominus, cui omnia ſunt præſentia, cõuerſis ad bonam frugem animis, regno digniſſimos eſſe oſtendat. cuius rei memorabile iam exemplum noſtra ætate, nec ita pridem vidimus. Quis enim ignorat (ad laudem & gloriam tanti Regis hoc dicam) Henricum IV. qui regni Frãcici habenas fœliciſſimè nunc modera-

Digitized by Google

tur, atque vtinam diutiſſimè moderetur, à Gregorio & Sixto Pontificibus, non ſolum excommunicatum & anathematizatū, ſed ita reiectum & abdicatum fuiſſe, omniq; iure regni priuatum, vt eum etiam ſuis cenſuris, cuiuſcunque regni vel principatus incapacem declararent: quorum iudicium re ipſa irriſit Dominus, & Regem illum ab ipſis reprobatum, regno ampliſſimo digniſſimū eſſe oſtendit. Hæc igitur cum ita ſe habeāt, atq; ad nutū diuinū variētur, qui ſcire poſſit aut cognoſcere voluntatem Dei pōtifex niſi inſtar Samuelis fuerit præmonitus? Quod igitur ait Sanderus, *eum Regem, qui Dominū per ſummi pontificis os loquentem, &c.* verum eſt in caſu quo proponatur pontifex ea exequi quę dominus ei ſpeciali reuelatione imperarit. Alioqui vero quid dicemus? ergo ne philippus pulcher, quod Bonifacium ſuperbiſſima ambitione tumentem audire noluit, Dominum per ſummi pontificis os loquentem audire contempſit: vt ob id regni iure priuari, & alius eius loco ſubſtitui à Bonifacio potuiſſe credatur? Ergone Ludouicus XII. quia Iulium II. loricatū & militis magis quàm pontificis partes obeuntem, audire noluit, Deum per os pontificis lo-

Digitized by Google

quentem ita contempſiſſe videtur, vt & ipſe & ius fautores damnari, & regnis exui, arbitrio hominis priuato odio ęſtuantis meruerint? talia credere, inſcitiam Deus bone, an inſaniam appellem? Hęc de primo Sanderi argumento à nobis propoſito ſatis.

Secundum eius argumentum (vt ingenii mei imbecillitatẽ ingenuè fatear) quorſum ſpectet vix ſatis intelligo. Nam vt id, de quo agitur, probandum aliqua eius vis & efficientia ſit, atq; ei conſequens quod concluditur, neceſſe eſt duas falſiſſimas ſuppoſitiones, tanquam veras & neceſſarias, prius admittere: quarum vna eſt, Eos qui vel aliquid euenturum, Deo reuelante, prędicebant: vel aliquid faciendum, eodem iubente, præcipiebant, potuiſſe idquicquid erat, ſuoiure, hoc eſt, propria authoritate, & ordinaria muneris ſui poteſtate, ſine vlla ſpeciali reuelatione iuſſuve diuino, mandare faciendum, aut alias per ſeipſos exequi ac perficere: quaſi Ahias Silonites, quem deus ſingulari mandato ad Ieroboam miſerat, vt ei nunciaret ſe decem illi tribus de regno Salomonis daturum, his verbis, *Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Ecce ego ſcindam regnum de manu Salamonis, & dabo tibi decem*

tribus, quaſi inquam Ahias, ſine eiuſmodi expreſſo Dei mandato, & ſine vlla ſpeciali reuelatione, potuiſſet vel Ieroboam, vel alium quem libet, in regnum aut partem regni Salomonis vocare: quo nihil aut falſius aut abſurdius dici poteſt. Altera vero ſuppoſitio eſt, Sacerdotes & Prophetas omnes in vetere lege, dandi & auferendi regna, prout ſaluti populi expedire iudicaſſent, poteſtatem habuiſſe. quod & ipſum quoq; falſiſſimum eſt: & cuius nullum neq; exemplũ neq; veſtigium, aut iudicium aliquod in *Sa*cris literis reperitur. Cùm itaq; huius ſecũdi argumenti tota vis in his duabus falſis ſuppoſitionibus ita fũdata ſit, vt niſi iis conceſſis, rectè concludi nequeat: ſatiſq; cõſtet à poteſtate delegati à principe, ad poteſtatem ordinarii, non eſſe firmam conſequentiam: quis non innato quodam iudicio cernat, hoc totum quod ab Ahię prędictione traxit, tàm ab eo quod probandum ſuſcepit quàm quod maximè eſſe remotum?

Delegatus à Principe, in cauſa ſibi cõmiſſa, eſt maior ordinario & poteſt eum cõpellere.

Tertium quoq; argumentũ eſt eiuſdem generis: quid enim commune habet miſſio extraordinaria Eliæ, ad certa negotia ſpecialiter exequenda, cum ordinario põtificis officio? aut quæ cohærentia & connexio ha-

rum propoſitionum eſſe poteſt, Elias, Domino nominatim iubente (id enim omiſit Sanderus, quod ſine vitio tamen prçteriri non potuit) *Vnxit Aſael Regem ſuper Syriam, & Iehu Regem ſuper Iſrael, & Eliſæum prophetam pro ſe*: Ergo ſummus pontifex poteſt regna, & principatus, quibuſlibet auferre vel conferre prout expedire cõſuerit? Coniungi enim hæc inter ſe nequeunt, niſi hoc poſito & conceſſo medio, *tantum poſſe papam, ordinariæ ſuæ iuriſdictionis authoritate, ſine expreſſo Dei mandato, quantum prophetæ, Domino ſpecialiter & expreſſim iubente, potuerunt.* quod ſine magna diuini Numinis iniuria dici non poteſt.

Quod autem ad gladium Eliſæi attinet de quo loquitur eum doctè primum, ac piè per allegoriam explicat, vt ſcilicet intelligatur de gladio ſpirituali, qui eſt in Eccleſia, & in manu ſummi pontificis, quem nemo qualiſqualis eſt, ſiue Rex ſiue Imperator, poteſt effugere: quique poſtremo loco recenſetur à Domino, tum quia ineuitabilis eſt, & propterea plus çteris timẽdus: tum etiam quia illis ſolùm corpora, hoc animæ occidũtur. At poſtea dum progreditur ſuo more, & locum illum Scripturæ, atq; aliũ de vindicta

Eliæ in duos Quinquagenarios & eorũ milites, ad poteſtatem temporalem ſummi Pontificis, per interpretationem transfert, in fœdum illum errorem prolabitur quem ſuprà notauimus. Prophetas nimirum, ſine vlla ſpeciali delegatione vel reuelatione diuina, potuiſſe iure arbitrióq; ſuo multare & punire, etiam capitali ſupplicio, eos omnes quos Deus, vel ad Maieſtatis ſuæ gloriam manifeſtandam, vel ad ſeruorum ſuorum iniurias vindicandas, occulta diſpenſatione per miraculũ, aut aliter vlciſci decreuerat: & quod Deus vno tantum modo faciendũ præcepit, id ipſos aliis modis & mediis, vt libitũ illis erat, exequi potuiſſe. Vt inde Papã, (cuius non minor, imo maior in noua lege, quã fuerit olim Prophetarum & Sacerdotũ in vetere, poteſtas eſt) authoritate Apoſtolica tantundem poſſe facere, velut neceſſaria conſequutione oſtendat.

At quis neſciat Deum multa precibus ſeruorum ſuorum conceſſiſſe, multa & ſine precibus, eorũ gratia mirabiliter operatũ, quorum nihil illis, ipſo non prius iubente, aggredi vel tentare, nedum exequi ac perficere, vllo modo aut medio licuiſſet? Cuius rei in perſonis Prophetarũ perſpicua atq

in promptu ratio eſt. Siquidem inter omnes conſtat neminem prophetarum, cum imperio & iuriſdictione ordinaria, populo Hebręo prǽfuiſſe, præter admodum paucos, qui Prophetæ ſimul ac Principes populi & Iudices erant: vt Moyſes, Ioſue, Samuel, Dauid. Cæteri verò quantumlibet enthuſiaſtici, in priuatis ſine vlla temporali Dominatione agebant, ea ſolùm nũciantes & exequentes, de quibus Dei ſpiritu admonebantur: erátq; omnis eorum præſcientia ita diuinitus temperata & coërcita, vt neq; omnia, neq; omni tẽpore, ſed quatenus quidque Dei ſpiritu cum illis cõmunicabatur, cognoſcere ac prędicere poſſent. Cuius rei teſtis eſt Iadon Propheta, qui cùm à falſo Propheta deciperetur, affirmante angelum ſibi in ſermone Domini eſſe locutũ, non intellexit eũ mentiri; quia id ei Dominus non reuelauerat: ac propterea fraudulẽter ſeductus, atq; ad interitum perductus eſt. g teſtis & Eliſæus, qui, miſera Sunamitide ad eius pedes iacente, dixit Giezi volenti eam amouere, *dimitte illam, anima enim eius in amaritudine eſt, & Dominus cælauit à me, & non indicauit mihi* [h].

g 3. Reg. 13.

h 4. Reg. 4.

Quod igitur quærit Sanderus, An non

potuerit Elias dicere alicui *P*rincipi viro, aut magiſtratui ſi affuiſſet, *irrue in iſtos milites, & occide eos? & an peccaſſet ille* Princeps, *ſi ad Verbum Eliæ, Regis ſubditos occidiſſet*: id non niſi cognito diuinæ iuſſionis tenore in ſingulis negotijs reſolui poteſt. Itaq; quod ad Eliam hoc caſu attinet: Si Deus illi conceſſit, vt vel ſpecialiter gladio, vel generaliter quoquo modo, in tales ſontes animaduerteret, nemini dubiũ eſt, quin gladij poteſtatem & executionem cuilibet mãdare ſine culpa, & mandatum ſuſcipere quilibet ſine peccato, potuerit. *S*in verò Dominus, vt eſt veriſimile, hoc ei tantùm reuelauerat, ſe impios illos deriſores, igne cælitus demiſſo perditurũ: id ei tantũmodo expectandum erat, aliud autem nihil humano more in eos moliri, aut pœnas ciuiles ſuo arbitrio ſtatuere, ſine ſcelere licuit: quòd nullam neq; ordinariam, neq; mandatam & delegatam, ad id faciendum, iuriſdictionem à quoquam, Deo hominéue, accepiſſet. Ob eámq; cauſam peccaſſet ille quidem grauiter, ſi *P*rincipi viro aut Magiſtratui tale quid iuſſiſſet, aut ſuaſiſſet: peccaſſent & hi, ſi eius iuſſa capeſcendo, Regis ſubditos interemiſſent i. Nihil certius, & apertius po-

i L. non ſolum 11. §. ſi mandato. D de iniur. ſub. reprehendẽda. C. de inſtit. & ſubſtit.

teſt hac diſtinctione proponi: vt mirum ſit tam abſurdã Sandero ſentẽtiam excidiſſe, qua putet; Eliã potuiſſe ſimpliciter, & ſine expreſſo Dei iuſſu, Regis militibus necem, quoquo modo libuiſſet, inferre. Rationes autem, quas firmandæ ſuę ſententiæ adhibet, friuolæ ſunt, & prorſus indignę quæ ab acrioris iudicij homine, pręſertim Theologo, ad eiuſmodi quæſtionis deciſionẽ afferãtur. *Quod miniſteriũ ignis de cœlo præbuit*, inquit, *id ipſum non poterat gladius terrenus præſtitiſſe?* Sanè quidem poterat, & non ſolum gladius, ſed telum aliud quodlibet, ſi Deo imperante fuiſſet adhibitum: nec vllus vnquam de eo dubitauit. At quoniam Dominus aduerſus Quinquagenarios igne tãtùm vltionem parabat, deq; eo Prophetam in ſpiritu certum fecerat [k]; alio ſe vindicare inſtrumento vel modo, neq; debuit Elias neque potuit: niſi id ei pariter eodem ſpiritu fuiſſet indicatum. quia in non reuelatis, neque ordinarius neque extraordinarius iudex erat. Præterea ſi, quod leges humanæ ſtatuunt, *cum damnatur aliquis, vt gladio in eum animaduertatur, animaduerti gladio oportet, non ſecuri, vel telo, vel fuſti, vel laqueo, vel quo alio modo* [l]: quis

k Lyran in illum locũ.

l L. aut dãnum. 8. § 1. de pœn.

Digitized by Google

tam auerſus à vero eſt,atq;ab omni ratione vt certum necis genus à Domino præſcriptum, in aliam formam ſpeciẽmq; ab homine mutari poſſe credat? Cùm enim in omnibus negotiis *fines mandati diligenter cuſtodiendi ſint* m tum maximè in diuinis iuſſionibus: Deus *mandauit mandata ſua cuſtodiri nimis* n.

Ex his patet,leuiſſimũ eſſe quod firmamẽti loco apponit, *nihil apud prudentes viros referre, quid ex iis fiat, quæ eiuſdem ponderis & momenti ſunt*. inque eo duplex eius error eſt: vnus quod proloquium illud nimis vniuersè & generaliter producat ad omniaquę vel natura, vel arte, vel manu fiunt: cùm tamen quantum ad actiones humanas attinet, certum ſit, ſententiam illam in iis tantum locum habere, quæ homines vel ſpõte ſua, vel accepto mandato cum libera agendi facultate, faciũt: veluti homicidam eum dici, qui mortis cauſam dolo malo homini, quouis modo vel inſtrumẽto prębuit: quod in eiuſmodi maleficio nihil refert, quid ex iis fiat, quæ eundem affectum producunt, ſiue vt ille ait, *quæ eiuſdem ponderis & momẽti ſunt*. Aſt vbi quid fidei alicuius, certa formâ certoq; modo peragendum, ſtrictè & nomi-

m L. *diligenter*. D. *mandat.*
n Pſal. 118.

natim commendatur, id leges mandatorio aliter exequi, non concedunt: vt ex loco quem ſuperius retuli, aliiſq; Ciuilis & Pōtificii iuris innumeris, ſatis patet. Alter eius error eſt, quod nihil intereſſe putet, vtrum impii homines cœleſti fulmine à deo, an ab humana potentia telorum impetu feriantur, quod dicat ea eſſe eiuſdem ponderis & momenti. Nam licet vnus extremorum ſupplicioꝛum effectus ſit, mors nimirum interituſque damnati: tamen permagni refert, quo illa modo & medio fontibus inferatur. quia ſicut criminum, ita & pœnarum gradus ſunt. & inde fit vt ex genere vltionis, ſeu grauitate vel leuitate ſupplicii, de ſceleris indignitate, quanta ſit, per pœnę ad peccatum proportionem iudicemus.[o] Pœnarum quippe & præmiorū diſtributio geometricam proportionem exigit. Scitè poeta.[p]

———————————— *adſit*

Regula, peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Ne ſcutica dignū horribili ſectere flagello.
Sed *quem maior ſequitur culpa, maiore plectatur vindicta.*[q] Præclarè vt cætera Auguſtinus:[r] *quis dubitauerit hoc eſſe ſceleratius commiſſum, quod eſt grauius vindicatum?* Imprudenter ergo ille pœnas omnes, ferro, flam-

o. L. *perſpiciendum.* D. *de pœn.* l*ib.* *Pedius.* D. *de incend. ruin. naufr.*
p *hora. lib. 1. Saty. 3.*
q *Greg. lib. 7 epiſt 53. cā quia ſanctitas. dict. 50.*
r *Lib. 2. de baptiſmo cōtra Donatiſtas. ca. 6. in fi. can. non afferamus. 24. q. 1.*

flamma, fame, aliiſue modis ſumptas, eiuſdem ponderis & momēti eſſe ſtatuit: vt officio ſuo functum prophetam fuiſſe cōculdat, ſi quos Deus cæleſti fulmine percuſſurum ſe indicauit eos ipſe terreno gladio curaſſet trucidari. Quis neſcit, in pœnis non humano more ſumptis, ſed cælitus & prodigioſè immiſſis, Dei Omnipotētis iram & vltionem multo clarius elucere: aut quis tam impetrius rerum æſtimator, qui eiuſdem ponderis & momenti ſuppliciis periiſſe eos dicat qui terræ hiatu deglutiti, viui in infernum deſcenderunt, atq; eos qui ſunt ordinariis, vel extraordinariis, humanarum legum pœnis aſumpti? Ac de his quidem Sāderirationibus, à Bellarmino non ſine cauſa prætermiſſis, ſatis mihi hactenus dixiſſe videor. Nunc igitur ex hoc diuerticulo ad Bellarminum reuertamur.

Digitized by Google

Cap. XXXVII.

EXcuſſi huc vſque meam intelligentiã vt in omnes, quę apud Belarminũ vel Sanderum ſunt, de temporali Põtificis poteſtate rationes diligentius inquirerem. Reliquum igitur nunc eſt, vt ad exempla à Bellarmino propoſita, infirmum & debile probationis genus, mentem & manum pari ſtudio conuertam. Ait enim ſuam ſententiam dupliciter probari poſſe, rationibus & exemplis. Quàm vellem equidem rationes firmiores protuliſſet. Amor ſedis Apoſtolicæ ita me afficit, vt poteſtatem omnem quam author iſte tribuit, iure optimo tribui poſſe vehementer cupiam. Sed iam audiuimus rationes, audiamus & exempla.

Primum eſt, inquit, *2. Paralip. 26. Vbi legimus Oziam Regem, cum ſacerdotum officium vſurparet, à Pontifice fuiſſe de templo eiectum, & cum propter idem peccatum leprâ à Deo percuſſus fuiſſet, coactum etiam fuiſſe ex Vrbe diſcedere, & regnum filio renunciare. Quod enim non ſponte ſua, ſed ex ſententia ſacerdotis Vrbe & regni adminiſtratione priuatus fuerit, patet: Nam legimus Leuitici 13. Qui-*

Digitized by Google

cunque, inquit lex: maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis, ſolus habitabit extra caſtra. Cùm ergo hæc fuerit lex in Iſrael, & ſimul legimus 2. Paralip. 26. Regem habitaſſe extra vrbem in domo ſolitaria, & filium eius in vrbe iudicaſſe populum terræ, cogimur dicere, fuiſſe eum ad arbitrium ſacerdotis ſeparatum, & conſequenter regnandi authoritate priuatum. Si ergo propter lepram corporalem poterat ſacerdos olim Regem iudicare, & regno priuare: quare id non poterit modo propter lepram ſpiritualem, id eſt, propter hæreſim quæ per lepram figurabatur, vt Auguſtinus docet in quæſtionibus Euangel. lib. 2. quæſt. 40. præſertim cùm 1. Corinth. 10. Paulus dicat, contigiſſe Iudæis omnia in figuris? Hæc ille.

Miratus ſum ſæpenumero, nec adhuc mirari ſatis poſſum, homines doctrinę opinione claros, tam ſupinè & oſcitanter mentis ſuę ſenſa literis aliquando mandare, vt videantur aut non legiſſe authores quos laudant; aut quos legerint, planè non intellexiſſe; aut de induſtria ipſorum ſenſum adulterare voluiſſe. Quod vitium noſtra ætate frequens eſt: in qua plerique ſcriptorum alienam fidem ſequuti, non ex ipſis fontibus

Digitized by Google

ſed ex riuulis & incilibus: aliorũ incuria & culpa vitioſè deriuatis, aſſertionum ſuarum teſtimonia & authoritates hauriunt: ita vt quæ primi ſeu malitioſe, ſeu negligenter, ad alienum ſenſum detorſerunt, ea alij, ipſorũ ſcrutinio & iudicio confiſi, pro certis & indubitatis, in ſuos libros tranſcribant. Quod quanquam in Bellarmino perrarum eſt, vtpote ſcriptore fideli & luculento, tamẽ negari non poteſt, quin Sanderum & alios temerè ſequutus, in tribus capitibus de aſſerenda temporali Pontificis poteſtate, præſertim vero in ſuperiore exemplo & ſequẽti proponendo, haud leuiter lapſus ſit.

a Lib. 5. cap.

Oſtendi iampridem, in libris aduerſus monarchomachos, a falſiſſimum eſſe *Oziam regnandi authoritate ad arbitrium ſacerdotis fuiſſe priuatũ*. Etenim profectò nihil in tota Regum hiſtoria expreſſius continetur, quã Oziam à ſextodecimo ætatis anno, quo regnum inijt, in annum vſque ſexageſimum octauum, qui vitæ eius finis fuit, Regem perpetuò manſiſſe: nec vllo vnquam tempore, regni authoritate fuiſſe priuatũ *Habitabat quidem ſeorſum in domo libera*, ac proinde munia Regis, quæ facti ſunt, per morbum obire non poterat. Sed id ei ius

regni,ſiue regnandi authoritatem nō ademit. Alioqui& pueros inauguratos,vt olim Ioam [b] & Ioſiam [c], & legitimæ ætatis viros, ſi in mentis aut corporis morbos grauiores inciderint, Reges eſſe negandum eſt : cùm illi moribus,hi morbo, à regni procuratione,quæ in facto conſiſtit,arceantur. Manebat certè Rex Ozias quādiu vixit. Ait enim Scriptura, [d] *Anno vigeſimo ſeptimo Ieroboam Regis Iſrael, regnauit Azarias* (qui & Ozias & Zacharias dictus eſt) *filius Amaſiæ Regis Iuda. Sedecim annorum erat cùm regnare cœpiſſet, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ieruſalem.* & iterum eodem capite. *Anno quinquageſimo ſecundo Azariæ Regis Iuda, regnauit Phacee filius Romeliæ ſuper Iſrael in Samaria.* Mortuum autem eſſe hunc Azariam ſiue Oziam, ſexageſimo octauo ætatis anno, regni vero ſui quinquageſimo ſecundo, teſtatur Ioſephus [e]. Si ergo Ozias annū agens decimum ſextum regnare cœpit,& annos quinquaginta duos regnauit, Scriptura teſte,obijtq; annum agens ſexageſimum octauum,ecquod in eius vita momentum reperitur, quo iudicatus & regni iure priuatus eſt? Fuit ei interea Curator filius,ſicut *his qui in ea cauſa ſunt* , *vt ſupereſſe*

b 4. *Reg.* 11
c 4. *Reg.* 22
d 4. *Reg.* 15. 2. *Paral.* 26.
e *Lib.* 9. *antiq. ca.* 11.

Digitized by Google

f L. his qui 12. D de tutor. & cur. dat. l. 2. D. de curat. furioſ.

rebus ſuis non poßint, adhiberi ſolet [f]. Additur enim in ea hiſtoria, *Ioatham filius Regis gubernabat palatium, & rexit domum Regis, & iudicabat populum terræ.* An vt Ioathã, filius Regis vocatur, viuente & ęgrotante patre, & gubernator palatij, ac rector domus Regis. Iudicabat autem populum, quia iudicia ad Regẽ venire non poterant, propter vim morbi, & ſeparationẽ ex legis diuinę præſcripto, vt ibi docet Lyranus. Denique ait Scriptura, *Dormiuitque Ozias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in agro regalium ſepulchrorum, eò quòd eſſet leproſus: regnauitque Ioatham filius eius pro eo.* En iterum vt Ioatham non niſi à morte patris regnare cœpit. Quamuis itaque verum ſit Oziã fuiſſe ad arbitrium ſacerdotis ſeparatũ propter lepram, quia id lege diuina diſertè cautum erat: non tamen verum eſt, eum regnandi authoritate fuiſſe priuatum, aut *coactum renunciare regnum filio*, vt iſti falſô aſſerunt. Authoritas regnandi, & regni adminiſtratio plurimùm inter ſe differunt, & nõ minus quàm proprietas & poſſeſſio. Authoritas eſt ſemper in perſona Regis, & cum iure regni coniuncta: adminiſtratio autem & procuratio, ſiue gubernatio apud alios eſſe

poteſt,ita vt vnus Rex ſit,alius regni administrator. Vnde qui in Regum infantia,aut morbis grauioribus,præcipuam regni curam gerunt,gubernatoris,rectoris, tutoris, protectoris,aliòue ſimili nomine inſigniũtur:& publicum nihil ſuo proprio nomine, ſed Regis infantis,vel ægrotantis , nomine & authoritate proponunt,& pertractant.

Hoc igitur exemplum de Ozia, tantum abeſt vt pro temporali Pontificis in Reges poteſtate aliquid faciat,vt ad eam impugnandam & euertendam plurimùm valeat. Nam ſi, (vt ille ex Apoſtolo refert , & nos fatemur) Iudæis omnia in figuris cõtingebant:ſiq; lepra corporalis,ob quam ſeparabatur aliquis à multitudine filiorum Iſrael, & extra caſtra ſolus habitabat , figura fuit lepręſpiritualis,id eſt,hæreſeos , teſte Auguſtino:Si deniq;ſacerdotium Aaronicum, figura fuit ſacerdotii nouæ legis. Ex his figuris duo argumenta,ad hanc quæſtionem appoſitè deducuntur,quorum alterum,ſpirituale Papæ poteſtatem in Reges & Principes Chriſtianos egregiè confirmat ; alterum verò hanc,qua de agitur, temporalem eius poteſtatem,omnino fictitiam , vſurpatam,atq; à iure diuino alienam eſſe oſtẽdit.

Digitized by Google

Prius igitur argumẽtum hoc modo cõtexitur. Quemadmodum ſacerdotes olim Regem Oziam, leprâ percuſſum, è templo expulerunt, vt extra ciuitatem habitaret: ita nunc ſummus Pontifex Regem hæreſi infectum, quę lepra eſt ſpiritualis, iudicare poteſt, & ſeparare à communione fidelium per excommunicationem, atq; ita cogere eũ habitare extra ciuitatem Dei, id eſt, Eccleſiam Catholicam, donec fuerit à lepra mundatus, hoc eſt, donec hæreſim abiurauerit. quod ſi lepra talis ad mortem vſq; ei adhæreat, non eſt ſepeliendus in ſepulchris Regum, in Eccleſia nimirum, ſed in agro, quia leproſus eſt, id eſt, hæreticus. Quod autem dixi Papam poſſe ſeparare Regem hæreticum à cõmunione fidelium per excommunicationem, de ſeparatione ſpirituali animorum, non corporum intelligẽdum eſt. Subditi enim, Regi excommunicato obſequium denegare non debent.

Poſterius verò argumentum hac forma rectè concludi poteſt. Sicut iudicium ſacerdotis de lepra corporali, in vetere lege, nihil niſi ſeparationẽ leproſi, & relegationem extra caſtra vel ciuitatem operabatur: & ſicut iudiciũ ſacerdotis de lepra Azariæ, ſiue

Digitized by Google

Oziæ, non potuit ei auferre ius regni, ſiue regnandi authoritatem, ſed tantum neceſſitatem ei impoſuit habitandi ſeorſum extra ciuitatem (nam quòd actu ſiue de facto, vt aiunt, regnum non adminiſtrabat, id nō propter ſententiam ſacerdotalem quę leprà indicabat, ſed propter vim morbi perpetui corporalis accidit) Ita nunc quoq; cēſura & ſententia ſummi Pontificis, qua Regem aliquem hæreticum iudicat & declarat, quamuis faciat Regem manere extra ciuitatem Dei, id eſt, Eccleſiam Catholicam, vt dictum eſt: tamen non poteſt ei ius & authoritatem regnandi auferre. atque ita figura cum figurato belliſſimè conueniet. Eſt enim in his veteris teſtamēti figuris iuris & poteſtatis *Papæ* in Reges imago non delineato modò, ſed expreſſa: vt ſi ab vmbra ad corpus, à figura ad figuratū, aliquod idoneum argumentum trahi poſſit; nullum his euidentius aut certius, ex antiquæ legis conſtitutione, ad nouę legis obſeruationem, à quoquam adaptetur. Quod ſi aduerſarij ex omnibus veteris legis figuris, vnum aliquod tale, pro ſuæ ſententię firmamēto, concinnare poterunt, me iudice palmam ferent: certè me nunquam habebūt repug-

Digitized by Google

nantem. Secundum nunc igitur exemplū videamus.

Cap. XXXVIII.

SEcundum eſt, inquit, 2. *Paralipomen.* 23. *Vbi cùm Athalia tyrannicè occupaſſet regnum, & foueret cultum Baal, Ioiada Pontifex vocauit centuriones & milites, & iuſsit eis. Vt Athaliam interficerent: & pro ea Ioas Regem creauit. quòd autem Pontifex non ſuaſerit, ſed iuſſerit, patet ex illis verbis* 4. *Reg.* 11. *Et fecerunt Centuriones iuxta omnia, quæ præceperat eis Ioiada ſacerdos. Item ex illis,* 2. *Paralip.* 23. *Egreſſus autem Ioiada Pontifex ad centuriones & Principes exercitus, dixit eis: Educite eam (Athaliam Reginam) extra ſepta templi, & interficiatur foris gladio. Quod autem cauſa huius depoſitionis & occiſionis Athaliæ, non ſolum tyrannis eius fuerit, ſed etiam quod foueret cultum* Baal, *patet ex illis verbis quæ ponuntur immediatè poſt eius occiſionem. Itaque, inquit Scriptura, ingreſſus eſt omnis populus domum Baal, & deſtruxerunt eam, & altaria, & ſimulachra eius confregerunt. Mathan quoq; ſacerdotem* Baal *interfecerunt ante aras.*

Digitized by Google

Neſcio equidem quid Bellarminum mo-uerit, vt hoc exemplum, tam remotum, & alienum, ab hac materia & controuerſia, nobis obtruderet: niſi quia illud ante ſe ab aliis propoſitum animaduerterat, veritus fortè ne, ſi id ipſe prǫteriiſſet, indiligentiæ vel præuaricationis apud Sixtum V. Pontificem ab æmulis accuſaretur, qui ſupra modum imperioſus, ac Ieſuitarũ ſocietati parum fauens, vt à pluribus eius ſocietatis Patribus accepi, in animo habuit, totum illum ordinem ad arctiorem viuendi regulam, & habitum religioſum cogere à Presbyteris ſecularibus colore, forma, vel ſigno aliquo exteriore diſtinctũ. Itaque mirari licet, quo modo Bullam ab eo impetrarunt, vt Academiæ Pontimuſſanę Dictaturam perpetuã occupent, id eſt, vt perpetuo Rectores ſint, contra formam & conſtitutiones fundationis illius Vniuerſitatis à Gregorio XIII. factæ. Sunt qui putant Bullam illam eſſe ſuppoſititiam, vel obreptitiam: certè quamuis vera ſit, & à Sixto conceſſa, valere tamen non debet, nec vim vllam habere, quia ſtatim ab eius creatione fuit impetrata, quo tempore quicquid Pontifices concedũt, id non tam impetratum ab illis, quàm extor-

a Gloſ. in proœm reg. Cancell. Nouiſa in ſyl. nuptial. Rebuff. in tract. vt beneficia aut vacat. nu. 9. & 10.

tum eſſe cenſetur [a]. Sed ad rem.

Exemplum de Ioiada & Athalia nihil ad hanc diſputationem pertinere, ex eo liquet, quod omnis noſtra quæſtio in eo verſetur: An Pontifex, tanta in legitimos Reges & Principes ſeculares poteſtate pręditus ſit, vt eos certis de cauſis de ſolio deijcere, & iure regni priuare, atque alios eorum loco inungere, & inaugurare poſſit. Exemplum vero de Athalia, eſt de muliere quæ nullo iure regnum poſſidebat, ſed immani tyrannide, per vim & ſcelus & cruẽtam regiæ ſobolis necem· quæ propterea in ea cauſa fuit, vt iniuſſu Ioiadæ ſacerdotis, cædi iuſtè à quolibet priuato potuerit. Sed quia tale quid tẽtatu periculoſũ, & factu difficile videbatur, aduerſus eã, quæ defuncti Regis Ochoſiæ mater erat; ideo Ioiadę Pontificis conſilio & auxilio erat opus: aut certè alterius cuiuſpiam, qui ſimiliter vel authoritatis ſuæ pondere, vel ſanctitatis opinione, milites & multitudinem ad id facinus egregium conuocaret, atq; adeo concitaret.

Quòd autem non tam imperio quã ſuaſu Ioiadæ id factum ſit, patet ex eo quod dicitur: *miſit Ioiada Pontifex, & aſſumens centuriones & milites introduxit ad ſe in tem-*

plum Domini pepigitque cum eis fœdus. idque ibi notant interpretes. Verba autem *iubere* vel *præcipere*, de quolibet dici ſolent, qui primas in factione vel ſocietate obtinet. Nihil itaque in hoc exemplo reperitur, quod vel minimam conuenientiam aut ſimilitudinem habeat cum aſſertione, quæ ab aduerſarijs probãda ſuſcipitur. Aſſertio eſt, legitimos Principes, hoc eſt, eos qui electionis vel ſucceſſionis iure, regna & principatꝰ obtinent, poſſe, certis de cauſis, à ſummo Pontifice imperio deponi. quid ergo ad eã probandam attinet, exemplum de tyranno & tyrannoctonia proponere? Nũquid inter veros dominos ac legitmos poſſeſſores & prædatores atque alienarum poſſeſſionum inuaſores, nihil intereſſe putant? An autem alia deponendi & interimendi Athaliam præter tyrannidem, cauſa fuerit, nihil curo. ſatis eſt eam fuiſſe tyrannum [b], & violentam occupatricem regni, ad hoc vt nullum ex parte illius obſtaculum vel impedimentum iuris eſſet, quo minus & præcipitari de ſolio, & à quolibet de multitudine cædi poſſet. quod de Rege legitimo dici ſimiliter nequit; cuius perſonam, quantumuis impiam, ius regni, atque imperii pote-

[b] *Tyrannum hic infœmi. mino genere poſuit, vt Thucidides, πόλιν τυραννον. lib 1.*

ſtas, ab omni iniuria & pœna humana protegere ac tueri ſemper debet. vt ex SS. Patrum ſcriptis alibi oſtendimus. Sequitur nunc tertium.

Cap. XXXIX.

T*Ertium exemplum*, inquit, *eſt B. Ambroſii, qui cum Epiſcopus eſſet Mediolanenſis, & proinde paſtor & pater ſpiritualis Theodoſii Imperatoris, qui Mediolani ſedem ſuam ordinarie tenebat, primum excommunicauit eum propter cædem, quam Theſſalonicæ à militibus fieri imperauerat. deinde præcepit ei, vt legem ferret, ne ſententiæ latæ de cæde, vel bonorum publicatione ratæ eſſent, niſi poſt triginta dies à ſententiæ pronuntiatione, vt nimirum ſi quid per iracundiam præcipitanter dictaſſet, intra tot dierum ſpatium reuocare poſſet. Atqui non potuit Ambroſius excommunicare Theodoſium propter cædem illam, niſi prius cauſam illam cognouiſſet & diiudicaſſet, licet criminalis eſſet, & ad forum externum pertineret: non potuit autem cognoſcere & iudicare eiuſmodi cauſam, niſi etiam in foro externo legitimus iudex Theodoſii fuiſſet.*

Digitized by Google

Præterea cogere Imperatorem ad legem politicam ferendam, & præſcribere ei formam legis, nonne manifeſtè oſtendit poſſe Epiſcopum interdum temporali poteſtate vti, etiam in eos qui poteſtatem ſuper alios acceperunt? & ſi Epiſcopus quilibet id poteſt, quanto magis Princeps Epiſcoporum?

Eſt & hoc quoque exemplum prorſus à re qua de agitur alienum: vtpote in quo nec mentio, nec veſtigium aliquod temporalis poteſtatis Epiſcopi in Imperatorem cernitur: nec aliud quicquam, vnde talem poteſtatem Epiſcopo conuenire, probabili aliquo argumento concludatur. ſed totum ad illam ſpiritualem poteſtatem Epiſcopi pertinet, qua ſummum Pontificem in omnes Chriſtianos, cuiuſcunq; ſint ordinis vel dignitatis, præditum eſſe, & corde agnoſcimus & ore profitemur. Ambroſius Imperatorem, propter peccatum ex iniuſta multorum occiſione contractum excommunicauit. Nonne hoc ad ſpiritualem Eccleſiæ iuriſdictionē pertinet, quam tunc Ambroſius epiſcopali authoritate exercebat? At non potuit excommunicare, inquit, niſi prius cauſam illam cognouiſſet & diiudicaſſet, licet eſſet criminalis, & ad forum externum

pertineret. De facto quidem potuit (vt faciunt inconſiderati ſacerdotes, quos ego vidi aliquando excommunicationem ferre, incognita cauſa: ſed de iure non debuit, alioqui certè iniquus iudex fuiſſet, ſi ſine cauſæ cognitione pœnas à reo expetiſſet. Sed eſto cauſam cognouit, & animaduerſione dignam iudicauit, eoq; Imperatorem excommunicauit. quid inde? *Non potuit autem cognoſcere & iudicare eiuſmodi cauſam*, inquit, *niſi etiam in foro externo legitimus iudex Theodoſii fuiſſet*. Hui, capti ſumus, ni ſophiſma caueamus: latet in hac aſſertione fallacia fallaciſſima, ex verbis, *in foro externo*. Forum duplex eſt, politicum ſeu ciuile: & eccleſiaſticum ſeu ſpirituale. Politicum forum omne eſt externum: eccleſiaſticum vero aliud externum, aliud internũ. Externum forum eccleſiaſticum eſt, in quo, de cauſis ad Eccleſiæ notionem ſpectantibus, palam tractatur & iudicatur: & ſi criminales ſunt, vindicta de iis per excõmunicationem, interdictionem, ſuſpenſionẽ, depoſitionem, aut aliis modis, ſecundum Canones pœnales, ſumitur. Ac de eodẽ crimine cognoſcunt ſæpe iudex temporalis & iudex ſpiritualis ſiue eccleſiaſticus, etiam in foro

exte-

Digitized by Google

exteriore: ſed vterque in ſuo foro, & ad diuerſas pœnas imponendas: veluti de adulterio cognoſcit iudex politicus, *Vt ſacrilegi nuptiarum gladio feriantur.* a cognoſcit & iudex eccleſiaſticus qui animæ curam gerit, vt peccati moneat delinquentem, & perſeuerantem peccare ſpiritualibus pœnis coërceat. Forum autem internum Eccleſię, (quod forum animæ, & forum pœnitentiæ, & forum conſcientię vocatur) illud eſt, in quo ſacerdos de reuelatis ſibi à confitente peccatis cognoſcit & iudicat, & pœnitentiam pro modo delicti, arbitratu ſuo iniungit vulgo enim hodie receptum eſt cōſtitutiones pœnitentiales eſſe arbitrarias, vt non ſolum Epiſcopus, ſed quilibet confeſſarius diſcretus, poſſit regulariter eas moderari, & in foro animæ b mitigare. Si ergo Bellarminus per *forum externum*, intelligat forum eccleſiaſticum, quod ſpiritualibus tantum pœnis contentum eſt, concedimus totum quod dicit. Erat enim Ambroſius legitimus Theodoſii iudex in illo foro, idq; ipſo facto & effectu palam oſtendit, cum eum excōmunicaret. ſed hoc poſito & conceſſo, nihil inde ad temporalem Epiſcopi vel Papæ authoritatem confirmandam elici poteſt. quia

a *L. quamuis. 30 C. ad L. Iul. de adul.*

b *Can. de his vbi gloſ. vlt diſt. 50. gloſ. in can. menſuram. ad verb. Sacerdotis de pœnit. diſt. 1.*

Digitized by Google

tam iudiciũ quam ſupplicium erat ſpirituale. Sin vero Bellarminus per *forum externum* intelligat forum politicum, falſiſſimum eſt quod proponit. Quemadmodum enim diſtinctæ ſunt à Deo poteſtates, Eccleſiaſtica & Politica, ita etiam diſtincta fora, diſtincta iudicia. *Idem enim mediator Dei & hominum Chriſtus Ieſus actibus proprijs, & dignitatibus diſtinctis, officia poteſtatis vtriuſq. diſcreuit* c. Magnam certè Ambroſio iniuriam facit, ſi eum, poſt adeptum epiſcopatum, cognouiſſe & iudicaſſe de cauſis criminalibus in foro ciuili arbitretur. Non erat ergo Ambroſius iudex legitimus Theodoſii in foro externo politico, quod ſatis eſt ad probandum eum nõ potuiſſe iudicare, vel punire Imperatorem pœna aliqua temporali. At dices, Ambroſius cognouit & iudicauit de cæde. Verum eſt ſed non vt iudex politicus & tẽporalis, nõ inquam eo fine cognouit de crimine, quo iudex ſecularis. Scitũ eſt ex Ariſtotele d, plures de vno & eodem ſubiecto variè, alio atq; alio modo & fine, atq; intentione cognoſcere. Idem angulus rectus eſt, quem inueſtigat geometra vt ſciat, & quem faber vt operetur, ſic idem crimen eſt, de quo cognoſcit

c can. cum ad verum. 96. diſt.

d Lib. 1. cap. 7. Ethi

iudex laicus, vt reũ morte, exilio, pecunia, vel qua alia temporali pœna multet: & de quo iudex eccleſiaſticus, vt pro modo delicti pœnã ſpiritualẽ & pœnitentiã iniungat.

At coegit Imperatorem ad legem politicam ferendam ergo temporali in eum poteſtate vſus eſt. Nugæ. Si coegit, qua poteſtate, & cuius rei metu coegit? id nos hiſtoriæ ſumma docebit, quæ eſt eiuſmodi. Iniecerat Ambroſius Theodoſio vinculum excõmunicationis, cuius nexu cum liberari cuperet Imperator, negat Antiſtes ſe prius id facturum quàm aliquem in eo fructũ pœnitentiæ videat. *quam, inquit, penitentiam oſtendiſti poſt tantum ſcelus, aut qua medecina curaſti grauiſsima vulnera?* Reſpondit Imperator, Epiſcopi eſſe temperare & adhibere medelam vulneri, hoc eſt, pœnitentiam peccatori iniungere: penitentis verò ijs quæ adhibentur vti, id eſt, iniunctam ſibi pœnitentiam peragere. Hoc audito, Ambroſius Imperatori ferendæ legis, de qua loquimur, neceſſitatem, pro pœnitentia & ſatisfactione impoſuit: qua conſtituta (nam ſtatim Imperator legem præſcribi iuſſit) Ambroſius eum vinculis excommunicationis exoluit.

Nulla igitur Ambroſius temporali poteſtate, hoc caſu in Theodoſiũ vſus eſt; ſed totum quicquid eſt vi ac virtute ſpiritualis iuriſdictionis præcepit. Nec Imperator, metu pœnæ temporalis, morem Antiſtiti geſſit. Nam ſi noluiſſet parere, ſed, vt mali interdum Principes faciunt, excommunicationem pariter & abſolutionem contempſiſſet, nihil vltrà quod ageret habuiſſet Ambroſius [a]. Sed quia pius Princeps animæ ſuæ timuit, ne ſpirituali vinculo diutius ligata, ſqualorem ſordeſq; ex longa carceratione contraheret, obſequutus eſt volũtati Pontificis, & vt abſolutionis ab eo beneficiũ acciperet, temporale officium, quod è republica eſſe videbatur, Epiſcopo admonente impendit. Vnde author hiſtoriæ; *tali tantaq; virtute & Pontifex & Imperator erãt illuſtres. Nam vtrumque ego admiror, illius quidem libertatem, huius verò obedientiam: itemq; feruoris flammas illius, & huius fidei puritatem.*

Cap. cùm non ab homine. de iud.

Coëgit itaque Ambroſius Theodoſium, quemadmodũ noſtri quotidie confeſſarij ſuos cogunt pœnitentes, quibus delicti veniam & abſolutionem ſępe denegant, niſi munus vel onus, quod illis pœnitentiæ loco

imponunt, ſeriò ſe executuros promittãt: cum tamen nullã in eos temporalem iuriſdictionem habeant. Coëgit & eo modo, quo quiſque noſtrũ ſolet vicinum vel conciuem ſuum cogere, cùm id, quod à nobis ſibi dari fieriue poſtulat, denegamus, niſi ille prius aliquid quod optamus, aut noſtra aut amicorum gratiâ fecerit. Deniq; tritum eſt & vulgare, dici aliquem ratione, amore, dolore, iracũdia, alijſq; animi affectionibus & paſſionibus cogi, citra vllam ſeu temporalis ſeu ſpiritualis iuriſdictionis poteſtatẽ.

Hæc cùm ita ſint, eſt quidem in hoc exemplo animaduerſione dignum, Eccleſiaſticam poteſtatem, metu pœnæ ſpiritualis, cogere homines ſępe ad temporalia peragenda, vt Ambroſius hîc Imperatorem. & econtrariò Ciuilem Poteſtatem, metu pœnæ temporalis, ad ſpiritualia non raro adigere, vt cum Princeps hæreticos vel ſchiſmaticos, metu corporalis ſupplicij vel ademptionis bonorum, ad Eccleſiam redire compellit. & tamen neque illa temporalẽ, neque hæc ſpiritualem pœnam poteſt, niſi per accidens, irrogare. Sequitur quartum.

Quartum eſt Gregorij I. inquit, *in priuilegio quod conceßit monaſterio S. Medardi*, *&*

habetur in fine epiſtolarum. Si quis, inquit, Regum, Antiſtum, Iudicum, vel quarumcunque perſonarum huius Apoſtolicæ authoritatis, & noſtræ præceptionis decreta violauerit, cuiuſcunque dignitatis vel ſublimitatis ſit, honore ſuo priuetur.

Si viueret hodie B. Gregorius, & ſuperiora ſua verba eo ſenſu accipi intelligeret, quaſi ipſe poteſtatem habuiſſet priuandi Reges ſuo honore & dignitate: exclamaret profectò calumnioſam eſſe interpretationem, & ſe nunquam tale quid vel per ſomnium cogitaſſe; & verò quæ alibi ſcripta ab eo ſunt, fidem planè abrogant huic expoſitioni. Sunt igitur iſta non imperantis, ſed imprecantis verba, quibus admonet & adiurat omne genus hominum, ne priuilegium à ſe datum violent, quòd ſi violauerint, Deum vindicem fore, qui eos ſuo honore priuet. quod genus admonitionis, & imprecationis, nunc ſemper addi ſolet extremis Bullarum & conſtitutionũ Pontificiarum, hoc modo. *Nulli ergo omnium hominum liceat hanc paginam, &c. infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri &* P*auli Apoſtolorum*

eius incurrat, ſiue quod idem eſt, *ſe nouerit incurſurum.*

Cap. XL.

EX his facilè cernet lector, verum eſſe quod ſæpius antè pręmonui; Nullũ vel in ſacris literis vel in ſanctorum patrũ ſcriptis, veſtigium aut exemplũ temporalis poteſtatis Pontificię reperiri. ac proinde haud rectè eos facere, imo grauiter peccare, qui ſententiam per ſe falſiſſimam, argumentis & exemplis tam alienis & remotis, nituntur confirmare. Indoctos hoc modo decipiunt à doctis deridentur. Oſtendi iam planè vim nullã ineſſe exemplis ſuperioribus, ad probandum id quod aduerſarii affirmant. De ſequẽtibus vero exemplis minus curo: Nã licet quædam eorum inſtituto aduerſariorum congruant & Pontifices temporali poteſtate, in poſtremis Eccleſiæ ſeculis, vſos aliquando eſſe indicent: tamen quia nihil niſi ſingularià quorundam Põtificum facta continent, quos homines fuiſſe & humano more in rebus gerendis labi potuiſſe, nemo negat (ita vt, quod ante ex Soto retulimus, vulgari prouerbio nunc iactetur, *factũ pon-*

ſtat,& facti diuini loco, ab omnibus haberetur. Deniq; quia præſens illis imminebat periculũ,quod multorum adhuc manus ligat,linguamq; occludit,ne ſi quid Papę ingratum exaraſſent, & eius facta reprehendiſſent, tam ſcriptor quam ſcriptum diris Pontificiis ſtatim percelleretur. quod minimè mirum iis videri poteſt, qui Sixti V. iram & arrogantiam eo vſq; exarſiſſe norunt,vt,ſicut antè admonui, illuſtres Bellarmini diſputatione delere atq; extinguere in animo habuerit,quod non ſatis ſuæ ambitioni ſeruitum eſſe ab illo Theologo iudicaret;cùm tamen plus ei certè quàm oportuit tribuiſſet. His accedit,quod præcipuum hiſtorici officium in narrando, non iudicando conſiſtit. Vnde multi, memoria magis quàm iudicio pollentes,animos ad hiſtoricam narrationem appulerunt, & nuda tantum ac ſimplice rerum geſtarum relatione contenti,earum ęquitatem omnibus ęſtimandam in medio reliquerunt.

Licet ergo ſcientiam,& fidem rerum geſtarum,illis hominibus debeamus, qui eas ſcriptis ſuis poſteritati reſeruant : æquitatum tamen eorum quę geſta ſunt, non ab elogio ſcriptorum, ſed vel ex authori-

Digitized by Google

tate Scripturarum, vel ex traditionibus A-poſtolorũ, vel ex antiquis Eccleſiæ decretis vel deniq; ex recta naturalis rationis norma addiſcimus. Atq; ita eo res ſemper redit, vt de cuiuſq; facti æquitate ſit inquirendum, nec quid author hiſtoriæ laudauit vel vituperauit, ſed quid iure meritoq; laudari aut vituperari debuit, perſcrutemur [a]. De exemplis itaq; non laboroquę neq; in Scripturis extant & commendantur, neq; aliquo ſaltem eorum quos diximus modo, laude digna demonſtrantur. Etenim profecto periculi plena res eſt, aliquem exempla, non hac ſtatera hiſq; ponderibus examinata, ad imitandum proponere: quandoquidem ad antiquitatis monimenta accedentibus, mala quàm bona ſæpius occurrēt. Qua de cauſa Imperator iudices omnes ſapienter admonet, *non exemplis ſed legibus eſſe iudicandum*, atq; in omnibus negotiis non id eos ſequi oportere, quod ante ipſos à maximis Magiſtratibus factum eſt, *ſed veritatem, & legum & iuſtitiæ veſtigia* b. Hæc ſuadent, ne reliquis exēplis à Bellarmino productis, prolixi⁹ & exquiſitius diſcutiēdis immorer, niſi fortè aliquid ſubeſſe animaduerto, quo lector incautus, veri ſpecie & opinione capi

a L. *Sed licet* 12. *D. de off. Præſid.*

b *L. nemo iudex.* 13. *C. de ſent. & interloc.*

poſſit. eorum igitur aliqua, quę & qualia ſint, videamus.

Quintum eſt Gregorij II. inquit, *qui Leoni Imperatori Iconomacho à ſe excommunicato prohibuit vectigalia ſolui ab Italis, & proinde multauit eum parte imperij*

Equidem arbitror hoc exemplum rei geſtæ veritatem non continere, quanquam id ita ab hiſtoricis quibuſdam relatum eſſe ſcio. Vt ita credam facit tum ſingularis quędam illius Pontificis cum ſumma morum integritate coniuncta eruditio, tum Platinæ de hac re teſtimonium, qui inter alia eius Pōtificis facta egregia, illud cōmemorat, quòd ſua authoritate obſtiterit Italis volentibus ab illo impio Principe deficere, & alium ſibi Imperatorē deligere. ita enim Platina. *Tum verò Leo tertius Imperator, cùm apertè inuehi in Pontificem non poſſet, edictum proponit, vt omnes qui ſub Imperio Romano eſſent, ſanctorum omnium, Martyrum & Angelorum, ſtatuas atq; imagines è templis abraderent & auferrent, tollendæ (vt ipſe dicebat) idololatriæ cauſa. qui verò ſecus feciſſet, eum ſe pro hoſte publico habiturum. Gregorius autem tantæ impietati non modo non obtemperat, verùm etiam omnes Catholicos admonet, ne in*

Digitized by Google

tantum errorem timore vel edicto Principis vllo modo dilabantur. Qua cohortatione adeo certè animati ſunt Italiæ populi, vt paulùm abfuerit quin ſibi alium Imperatorem deligerent. Quo minus autem id fieret, authoritate ſua obſtare Gregorius annixus eſt. Addit autem, hunc Pontificem, *vt ſanctiſſimum virum decuit, literis ſæpius Imperatorem admonuiſſe, vt omiſſis quorundam improborum erroribus, veram tandem amplecteretur fidem: & abolere ſanctorum imagines deſineret, quorum memoriâ & exemplari ad virtutis imitationem excitarentur homines.*

Huic ego authori fidem in hac re potius quàm aliis hiſtoricis etiam antiquioribus, maximè verò peregrinis, adhibeo: quòd is iuſſu Sixti IV. Pontificis aliorum Pontificum vitas conſcripſerit, idque Romæ, vbi multa ei ex antiquis monimentis adiumenta ſuppetebant, ad indagationem veritatis rerum in Vrbe atq; in Italia geſtarũ: quibus alij, vt apparet, deſtituti, non niſi incertam famam, & ſparſos hominum rumores (qui ſæpe quod factum volunt, factum narrant) pro certa & explorata veritate acceperunt. Si Platina ſuperiorem hiſtoriæ particulam ſilentio prætcrijſſet, iſtorum certè, qui de

Gregorio aliter ſcripſerunt, ſententiam velut tacito conſenſu confirmaſſet: at cùm ita eos ſcripſiſſe non ignoraret, (vtpote homo multum in illis hiſtoriis verſatus) & nihilominus eorum ſententiã manifeſta contradictione impugnet, verſimile eſt eum multo melioribus & certioribus teſtimoniis in rerum ab hoc Pontifice geſtarum relatione vſum eſſe. Quapropter humanius videtur, & veritati congruentius, Platinam in hac re ſequi, atq; in Zonarę ſcriptis mendacium arguere (cùm ſatis experimento compertum ſit, hallucinari frequenter eos, qui ex aliorum relatione, dicta factáue populorum alibi degentium literis complectũtur) quàm innocentem optimi Põtificis vitam, fœda nota iniuſtitiæ, & rebellionis maculare. Nam licèt verum ſit eum, pro ſua in omnes ſpirituali poteſtate, Imperatorem hunc meritò excõmunicare potuiſſe: tamen prohibere ne populus, Romano imperio ſubiectus, cenſum daret Cæſari, ſiue vectigalia Imperatori penderet, quãdiu manebat Imperator, non ſine manifeſta legis diuinæ, & Euangelicæ doctrinæ præuaricatione potuit. Leonem autem hunc, quantumlibet impium, ad mortem vſq; Cæſarem manſiſ-

ſe, & neq; à populo neq; à Pontifice ab imperio depoſitum & abdicatum fuiſſe ſatis inter omnes conſtat. Dico igitur falſum eſſe quod ſcribunt Cēturiatores Magdeburgenſes, hunc ſcilicet Pontificem, doctrinâ & moribus inſignem, patriç ſuæ proditorem extitiſſe. Dico etiam falſum eſſe, quod ſuperiore exemplo proponit Bellarminus, eundem nempe Pontificem multaſſe Leonem Iſaurum Iconomachum parte imperii. Nihil enim quicquā mali, vt & hac Platinæ hiſtoriæ liquet, neq; in patriam, neq in Principem commolitus eſt. Sequitur nunc ſextum.

Cap. XLI.

S*Extum eſt Zachariæ,* inquit, *qui rogatus à Primoribus Francorum Childericum depoſuit, & in eius locum Pipinum Caroli Magni patrem Regem creari iuſsit.*

Priuſquam aliquid de hoc exemplo dicam, operçpretium eſt, inuolutam de eo hiſtoriam euoluere, & totum illud Zachariæ factum cum ſententia cui probandç adhibetur, iunctis vtrinq; circunſtantiis, breuiter cōponere: vt inde facilius lectori ap-

Digitized by Google

pareat, quàm parum efficacitatis ei inſit, vt propoſitam aduerſariorum ſententiam cõfirmet.

Primum igitur in illa hiſtoria animaduerſione dignum eſt, Childericum, & alios quoſdam ante eum Reges Merouingios, omni prorſus regnandi authoritate deſtitutos, nihil niſi inane atque inutile Regis nomen habuiſſe. *Nam & opes & potentia regni penes palatii præfectos, qui Maiores domus dicebantur, & ad quos ſumma imperii pertinebat, tenebantur*: qui vſque adeo *R*egibus ſuperiores erant, iiſq; dominabantur, vt *Rex præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ ſtipendium, quod ei præfectus*, ſiue Maior Domus, *prout videbatur, exhibebat, nihil aliud proprii poßideret, quàm vnam & eam perparui reditus villam, in qua domum, ex qua famulos ſibi neceſſaria miniſtrantes, atq; obſequia exhibentes, paucæ numeroſitatis habebat.* Vt ſcribit Eginhartus in vita Caroli Magni.

Si quis igitur rem propius intueatur, inueniet binos tunc quodammodo Reges fuiſſe in Francia: vnum qui inſtar regis Scachorum, *nomen tantum Regis, ſed nullam poteſtatem regiam habebat.* vt loquitur Aimonius [a]. Alterum vero, cui Maior Domus

[a] *Lib. 4. cap. 61.*

ſiue præfectus aulæ nomen erat, *apud quem ſumma regni poteſtas conſiſtebat*. Hic nomine tenus quaſi ſub Rege erat, authoritate vero & poteſtate ſupra Regem: ita vt nihil ei deeſſet præter nomen ad plenam perfectamque regnandi maieſtatem, quod etiam aliquando ei à populo deferebatur, vt ſummum illud quod gerebat imperium ſummę dignitatis nomine ſignificaretur. Itaque Aimoinus de Carolo Martello Pipini patre loquens, qui magnum Sarracenorum exercitum, ex Hiſpania in Gallias irruentem, fudit: *Deuicto*, inquit, *aduerſariorum agmine, Chriſto in omnibus præſule & capite ſalutis & victoriæ, Rex Carolus ſalubriter remeauit ad propria, in terram Francorum ſolium principatus ſui*. En vt maiorem domus *R*egem vocat, propter eam ipſam, qua præditus erat, regalem poteſtatem.

Deinde in ea hiſtoria notandum eſt, Francorum proceres longā Regum ſuorum ignauiam pertæſos, ad Maiorem domus pipinum Caroli filiū, pacis bellique artibus inſtructum, mira conſenſione oculos animoſque conuertiſſe: quæ res eum ita in ſpem regni erexit, *vt regium nomen non diſſimulanter affectarit*: quod vt facilius ſine odio

&

& ſcandalo multitudinis aſſequeretur, ſtatuit in primis tentandũ per legatos Pontificem Romanum, & eius conſenſum expetendum: ratus nimirum quod res erat, Põtifice annuente, populum vniuerſum, propter ſedis Apoſtolicæ ſanctitatem & reuerentiam, facilè in eius ſententia acquieturum.

Tertio ſciendum eſt, Zachariam Papam generaliter conſultum fuiſſe *de cauſa Regum qui in illo tempore fuerunt in Francia, Vter potius Rex vocari debeat, in ſe qui nomen tantum Regis, ſed nullam Poteſtatem regiam habebat, an vero qui induſtria virtuteq; ſua, negotia publica moderaretur.* & generaliter reſpondiſſe, *melius eſſe illum vocari Regem, apud quem ſumma poteſtas conſiſteret: quo reſponſo adducti proceres, Pipinum ſibi deligunt Regem.* Non dubium tamen eſt, quin Pontifex de Hypotheſi certior factus fuerit, Childericum nempe abdicandum, *qui falſo Regis nomine fungebatur,* & *P*ipinum eius loco ad regni faſtigium euehendum. Sed ita opinor eum generaliter reſpondiſſe, quia generalis ſententia, nullius certę perſonæ notã continebat, & integrum Franciæ Optimatibus iudicium, vt inde quod optabant collige-

rent,relinquebat. atque ita Papa nō ſimpl citer depoſuit Childericum, ſed deponēti bus conſenſit. Verum quin eius conſenſus præcipuè ſpectabatur,dicitur præciſé ab hiſtoricis quibuſdam Childericū depoſuiſſe

Poſtremo, in ea hiſtoria ſeriò & diligenter perpendendū eſt, quod Zacharias Papa auditis Pipini legatis de mutatione regni & Childerico deponendo.rem illam tā inſolentem & arduam eſſe iudicabat, *vt initio minimè auderet tam magni momenti cogitationem ſuſcipere*, tametſi iam ſatis intellexerat Merouingiorum ſocordiā ingens religioni & reipublicæ Chriſtianę detrimentum afferre; donec compertum exploratumq; habuiſſet, Proceres omnes Francorū à Pipino ſtrae,eumq; Regē cupere: & præterea Childericum eſſe poſtremum Merouingiorum,hominem ſine liberis,adeo ſtupidum, *vt ingenuo dolori amiſſum regnum ipſi futurum non eſſet,nec vſquam eſſe qui eius vicem quererentur*. Hæc illa erant,quę iuncta cum ſingulari ſtudio & amore quo Pontifex Pipinū proſequebatur(eo quod ipſe, & pater eius Carolus,multis eccleſiam Romanam & ſedem Apoſtolicam officiis eſſent demeriti)Zachariam mouebant,vt Francis, eam

Regum mutationem cupientibus aſſentiretur.

Hęc quanquam ab hiſtoricis de hoc negotio ad hunc modum conſcripta ſunt, tamen magna nobis adhuc cauſa dubitandi de illius facti ęquitate relinquitur. Scio Bellarminum alibi,[b] nimia huius facti Zachariæ æquitatis fiducia, audacter affirmare, neminem ſanæ mentis negaturum, factum illud fuiſſe iuſtum. At nihil proponit, cur non ſapientiſſimus quiſque iniuſtum id fuiſſe aſſeueret: nullam dico rationem probabilem & efficacem reddit, qua ſapiens ſibi perſuadeat, Papam Francis in deponendo Childerico iuſtè conſenſiſſe. quandoquidem nullo caſu licet malum facere, vt bonum inde quantumuis magnum cōſequatur. Deponi autem Regem legitimū à propriis ſubditis, aut deponentibus conſentire cùm ille ſolum Deum ſupra ſe habeat, cui ſoli geſtorum ſuorum rationē reddere tenetur. per ſe & ſimpliciter malum eſſe, iam ſatis oſtendimus. Argumenta autem duo quibus ad depoſitionis illius iuſtitiam probandam vtitur, adeo incerta ſunt ac friuola vt illa ab eo propoſita eſſe mirer. Nam primùm, quòd facti Zachariæ æquitatem, e-

b *Lib. 2. de Rom pontif cap. 17.*

Digitized by Google

uentu rerum meritur, quaſi ideo factum illud iuſtum cenſeri debeat, quod illa regni mutatio proſperos & fœlices ſucceſſus habuerit (*præſertim*, inquit, *cum euentus docuerit mutationem illam fœliciſsimam fuiſſe*) id adeo plebeium eſt & puerile, vt ne cogitari quidem à tãto viro, nedum ſcribi debuerit.

——————*Careat ſucceſsibus opto,*
Quiſquis ab euentu facta notanda putet.

Quid enim? Nonne poſtea in eodem regno Franciæ, mutatio à Carolouingiis ad Capeuingios, per ſummam iniuſtitiam facta eſt? *Nam Hugo ille Capetus, animi magnitudine & rebus potens, cum eius conatus nemo reprimeret, vi atque armis (vero hærede capto & incarcerato) regni ſe diademate inſigniri obtinuit.* Vnde Gaguinus eum regni vſurpatorem vocat. & tamen inter omnes conſtat, mutationem illam fœliciſſimam fuiſſe, vt quidem putant, occulto Dei iudicio factam, vt Pipinus, qui Merouingiis regnum per iniuriam eripuit, tandem aliquando parem in ſua ſoboleiniuriam pateretur. Itaque Carolouingii non ita diu regno potiti ſunt ſi cum Capeuingiis conferãtur. Capeuingii vero longe diuturnius ſtabilitum in ſua gente imperium habent, &

ſpero in perpetuum habituros.

Alterum quoque argumentum nihilo efficacius eſt, quod à Bonifacii epiſcopi ſanctitate trahit, qui Pipinum, iuſſu Zachariæ, Regem vnxit & coronauit. *adde*, inquit. *quod qui iubente Pontifice Pipinum Regem inunxit & coronauit, vir ſanctiſſimus fuit, B. videlicet Bonifacius Epiſcopus & Martyr, qui certe auctor iniuſtitiæ, & ſceleris publici nunquam fuiſſet.* leue inquam hoc eſt & nullius momenti argumentum, Nam Bonifacius nudas executoris mandati Apoſtolici partes in illo negotio obibat, ideoque nihil eius ſanctitati detraxit, quod iubente pontifice per egit: quippe tenebatur papæ ſententiam exequi, licet ſciuiſſet eam eſſe iniuſtam[c]: & ideo *licet reum feciſſet Zachariam iniquitas imperandi, innocentem* Bonifacium *eſſe oſtendiſſet ordo ſeruiendi, & parendi neceſſitas.*[d] ill æſa igitur conſcientia B onifacius mandatum Zachariæ etiam iniuſtum exple re potuit. At fuit Zacharis iſte bonus Pontifex; fieri poteſt, nec id negamus. fuitquoque Dauid bonus Rex & Sanctus; & Theodoſius bonus Imperator: fuere Marecellinus & Liberius boni Pontifices; attamen nemo eorum non aliquid reprehenſione dignum. admiſit

d *can. quid culpatur. 23. q. 1. can. miles. 23. q. 5.*
e *Ariſtot. lib. Rh eode cten. eup. 1.*

admiſit. Quid ni ergo Zacharias hodie vel amori indulgere, & humano more iuſtitiam aliqua ex parte violare potuerit? Notum eſt Zachariam tunc Pipini auxilio, contra Aiſtulphi & Longobardorum iniurias, plurimum eguiſſe. an non ingens illa erat ad expugnandam iuſtitiam machina? amor, *odium, & proprium commodum, faciunt iudicem ſæpe verum* [c] *non cognoſcere.*

[c] *cap. Paſtoralis § quia vero de off. ind. de leg.*

Sed ne quid vltra de huius facti Zachariæ æquitate contendamus, eſto quod optant, demus factum illud fuiſſe iuſtiſſimum. Quid inde, quæſo, roboris & firmamenti accedere poteſt ad probationem temporalis poteſtatis, quam Papæ in Principes tribuunt? Nunquid aliud, quàm vt eius facti exemplo, Papa nunc faciat quod tunc fecit Zacharias? nempe vt alicui populo Regem ſuum, paribus de cauſis, abdicare cupienti conſenſum præbeat? hoc eſt, ſi Rex is ſit qui nomen tantum habet, ſine vlla regnandi authoritate, aut poteſtate regia: quiq; & liberis orbus, & animo adeo ignauo ac ſtupido eſt, vt ſine cæde & ſanguine deponi: & nemine eius vicem dolente, aut partes tutante, ex principe priuatus reddi poſſit. Nam argumentum ab exemplo nihil eſt, niſi pa-

res vtrobique & caſus & cauſæ. Hoc ergo exemplum Zachariæ quid ad immenſam illam poteſtatem ſtabiliendam confert qua ſequentibus ſeculis freti Pontifices, interdum Reges potentiſſimos, & omnibus copiis florētes, animique & corporis virib⁹ præſtantes, non populorum rogatu vel conſenſu, ſed proprio motu, per bella, per cædes, per ſchiſmata, per maximas reipublicæ Chriaſtianę calamitates, regnis priuare & ſceptris ſpoliare ſe poſſe gloriati ſunt, & conati? Nunquid facti Zachariæ exemplo id illis licere, quiſquam ſapiens iudicabit? Sed de hac re ſatis.

Cap. XLII.

Hanc ſupremam partem libri nobis Authoris obitus inuidit.

Digitized by Google

Digitized by Google